virtual-project.eu

TOM ROB SMITH

RAPORTUL SECRET

Thriller politic

...o intrigă polițistă impresionantă pe fundalul moștenirii lăsate de crimele și epurările staliniste din perioada Gulagului

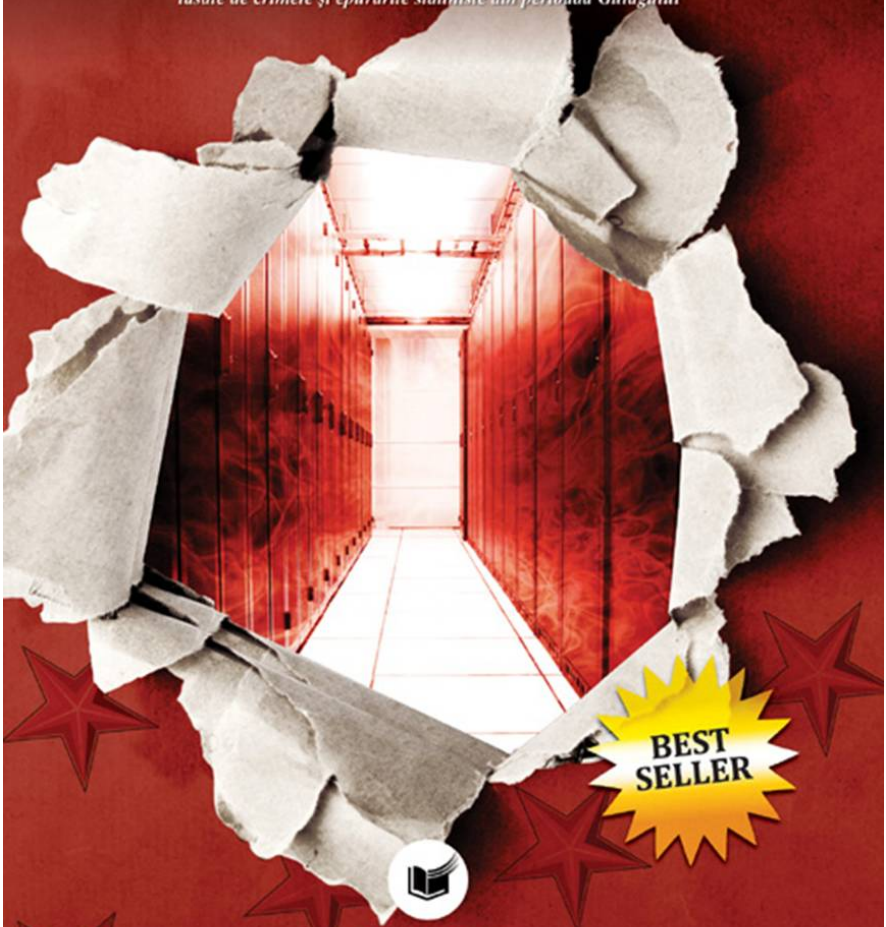

BEST SELLER

PARALELA 45

TOM ROB SMITH

RAPORTUL SECRET

Original: *The Secret Speech* (2009)

Traducere:
VIOLETA VAVURĂ

virtual-project.eu

Editura: PARALELA 45

2010

Uniunea Sovietică
Moscova

3 iunie 1949

În timpul Marelui Război Patriotic dărâmase podul de la Kalaț întru apărarea Stalingradului, dinamitase fabricile transformându-le în grămezi de moloz și incendiase rafinăriile ce nu putuseră fi apărate, în urma cărora rămăseseră coloane de petrol aprins făcând cerul să arate de parcă ar fi fost tăiat în felii. Se grăbise să distrugă orice ar fi putut fi rechiziționat de către Wehrmachtul pe cale să invadeze țara. În timp ce tovarășii săi, de același neam cu el, plângeau la vederea orașelor natale ajunse niște ruine, el contempla devastarea păstrând un rânjet de satisfacție în colțul gurii. Inamicul n-avea decât să cucerească un teritoriu pustiit, un pământ ars și un cer înecat în fum. Improvizând adesea cu te miri ce materiale se găseau la îndemână – obuze goale de tun, sticle, petrol scurs din camioanele militare răsturnate și abandonate –, își câștigase reputația de om pe care statul se putea bizui. Nu-și pierduse niciodată cumpătul, nu făcea niciodată greșeli pe când opera în condiții extreme: în nopțile înghețate de iarnă, trecând prin apa până la brâu a râurilor cu ape repezi, sub focul inamic. Pentru un om cu experiența și temperamentul lui, ceea ce făcea acum ar fi trebuit să se cheme rutină. Nu exista nicio urgență, nici gloanțe care să-i șuiere pe deasupra capului. Și totuși, mâinile, care se bucurau de renumele de a fi cele mai calme din breasla lui, îi tremurau. Sudoarea i se scurgea în ochi, obligându-l să și-o șteargă cu poala cămășii. Îi era rău, simțindu-se iarăși novice, căci pentru prima dată, el, eroul de război Jekabs Duvakin, la cei cincizeci de ani ai săi, arunca în aer o biserică.

Mai rămăsese un singur exploziv de plasat la locul lui, undeva chiar în față, în sanctuarul unde se aflase odată

altarul. Tronul episcopal, icoanele, candelabrele, toate fuseseră luate. Până și foița de aur fusese dezincrustată și răzuită de pe pereți. Biserica era acum goală, în afară de dinamita îngropată la baza fundației și de cea legată înfășurat pe coloane. Jefuită și golită de toate ale sale, rămăsese un spațiu vast și impresionant care-ți dădea fiori. Cupola centrală, încununată de un șir de ferestre cu vitralii, era atât de înaltă și de inundată de lumină încât părea ea însăși o bucățică de cer. Cu capul dat pe spate și gâtul arcuit, cu gura căscată, Jekabs contempla admirativ punctul cel mai înalt al bisericii, aflat cam la cincizeci de metri înaintea lui. Raze de lumină pătrundeau prin ferestrele înalte, iluminând frescele care odinioară apăreau sub forma unor tablouri separate, acum recognoscibile doar în părțile lor constituente: un milion de picături de culoare. Lumina se răspândea de-a lungul lespezilor netede de piatră ale podelei, nu departe de locul în care stătea el, de parc-ar fi încercat să-l ajungă, o mână de aur cu degetele întinse peste măsură.

Rosti în șoaptă:

— Nu există Dumnezeu.

Și spuse vorbele acestea încă o dată, iar ecoul răsună sub bolta domului:

— Nu există Dumnezeu!

Era o zi de vară; o zi, bineînțeles că era lumină. Nu era un semn. Divinul nu exista. Lumina nu însemna nimic. Își făcea prea multe gânduri, asta era problema. Nici măcar nu credea în Dumnezeu. Încercă să-și amintească una dintre numeroasele lozinci antireligioase ale statului.

> *Religia este specifică unei epoci în care omul nu trăia decât pentru sine. De aceea există Dumnezeu pentru fiecare om.*

Clădirea aceasta nu era nici sacră, nici binecuvântată. Nu trebuia să vadă în ea nimic altceva decât piatra, sticla și lemnul din care era făcută; dimensiunile, o sută de metri lungime și șaizeci lățime. Ceva care nu producea nimic, lipsită

de vreo funcție cuantificabilă, biserica era o structură arhaică, înălțată, din rațiuni arhaice, de o societate care nu mai exista.

Jekabs se așeză pe jos, trecându-și mâna peste podeaua de piatră, netezită de picioarele a sute și mii de oameni veniți acolo să se roage, la slujbele ținute timp de sute de ani. Copleșit de înfricoșătoarea sarcină pe care o avea de dus la capăt, simți că se înecă, la fel de puternic și de sigur de parcă i-ar fi rămas ceva în gât. Senzația se duse. Era obosit și alergase prea mult – asta și nimic mai mult. Firesc ar fi fost ca la un proiect de demolare de asemenea proporții să fi avut o echipă care să-l asiste. În cazul acesta, el considerase totuși că oamenii săi nu aveau de jucat decât un rol periferic. Nu era nevoie să se împartă răspunderea și nu avea de ce să-i implice și pe tovarășii săi. Nu aveau toți minți la fel de limpezi ca a lui. Nu toți se curățaseră întru totul de sentimente și trăiri religioase. Nu-și dorea să lucreze alături de oameni încercați de motivații contradictorii.

Timp de cinci zile, începând la răsărit și terminând odată cu asfințitul, așezase fiecare încărcătură de exploziv în poziții strategice, din care putea fi sigur că întreaga structură avea să se prăbușească prin implozie, iar cupolele vor cădea chiar în spațiul gol de sub ele. Munca sa implica ordine și meșteșug, o artă pe care o stăpânea și de care era mândru. În schimb, edificiul prezenta o dificultate aparte. Nu era o chestiune morală, ci o încercare a intelectului. Cu o clopotniță și cinci cupole aurite, dintre care cea mai mare se sprijinea pe un tabernacol de optzeci de metri înălțime, demolarea controlată, reușită, pe care avea s-o săvârșească astăzi, urma să joace rolul unei concluzii pentru întreaga sa carieră. După aceasta, i se promisese o pensionare înainte de termen. Chiar se vorbise despre posibilitatea de a primi Ordinul Lenin, ca răsplată pentru o muncă pe care nimeni altcineva nu-și dorise s-o facă.

Clătină din cap. N-ar fi trebuit să fie acolo. Nu trebuia să facă lucrul ăsta. N-ar fi trebuit să-i fie rău. N-ar fi trebuit să oblige pe nimeni să plaseze ultima încărcătură de exploziv. Asta nu era muncă pentru un erou. Dar pericolele care l-ar fi pândit dacă ar fi evitat să facă munca aceasta erau mult mai

mari, de departe mai reale decât noțiunea superstițioasă că lucrul pe care-l făcea ar fi fost blestemat. Avea o familie de apărat – o soție și o fiică iar el o iubea tare mult.

•

Lazar stătea în mijlocul mulțimii, retras la o distanță precaută de o sută de metri de perimetrul Bisericii „Sfânta Sofia”, solemnitatea sa contrastând puternic cu fojgăiala și zumzetul din jur. Hotărâse în sinea lui că mulțimea era alcătuită din oameni care ar fi putut foarte bine asista la o execuție publică, nu din principiu, ci doar pentru spectacol, doar ca să aibă ceva de făcut. Era o atmosferă festivă, se auzeau conversații spumoase de nerăbdare. Copiii săreau pe umerii taților, nerăbdători să vadă ceva întâmplându-se. O biserică nu era destul pentru ei: ca să aibă motiv de distracție, biserica aceea trebuia să sară în aer.

În fața baricadei, pe un podium special construit astfel încât să dea impresia de elevare, o echipă de filmare era ocupată să-și instaleze trepiedele și camerele de luat vederi – se vorbea despre care ar fi fost cele mai bune unghiuri din care demolarea s-ar fi văzut cel mai bine. Grija cea mai mare a echipei, căreia îi acorda o atenție aparte, era să se asigure că toate cele cinci cupole aveau să fie prinse în cadru, făcându-se cele mai serioase speculații dacă domurile de lemn vor sări în aer izbindu-se ori nu unele de altele sau doar se vor prăbuși la pământ. Depinde, își răspundeau membrii echipei, de priceperea experților care puneau dinamita înăuntru.

Lazar se întreba dacă cei din mulțime simțeau cumva vreun dram de tristețe. Se uită la stânga și la dreapta, căutând după niște suflete care să simtă la fel cum simțea el – cuplul căsătorit care stătea ceva mai departe, în tăcere, cu chipuri de pe care dispăruse orice urmă de culoare; femeia bătrână din spate care-și ținea mâna în buzunar. Avea ceva ascuns acolo, un crucifix poate. Lazar ar fi vrut să poată împărți mulțimea aceasta, să-i separe pe cei cu suflete îndoliate de petrecăreți. Și-ar fi dorit să stea de partea celor care apreciau ceea ce era pe cale să se piardă pentru totdeauna: o biserică veche de trei sute de ani. Numită și proiectată după modelul Catedralei

„Sfânta Sofia” din Gorky, supraviețuise războaielor civile și mondiale. Stricăciunile pricinuite, recent, de bombe ar fi trebuit, dimpotrivă, să fie un motiv pentru a fi reparată, nu distrusă. Lazar citise plin de dispreț articolul din *Pravda* care invoca *instabilitatea structurală.* Un astfel de motiv nu era decât un pretext, o lingură de falsă logică bună numai pentru a face înghițitura suportabilă. Statul ordonase distrugerea ei, iar ceea ce era mai rău, de departe cel mai rău, ordinul fusese dat în înțelegere cu Biserica Ortodoxă. Cei doi părtași la crimă pretindeau că era o decizie pragmatică, nicidecum una ideologică. Înșiraseră o listă de factori a căror menire era să susțină același lucru. De exemplu, distrugerile provocate de raidurile Luftwaffe. Interiorul necesita renovări elaborate pentru care nu existau bani. Mai mult, toată zona, aflată în inima orașului, avea nevoie de un proiect de construcție radical. Toți cei puternici erau de aceeași părere. Biserica aceasta, una dintre cele mai frumoase ale Moscovei, trebuia făcută una cu pământul.

În spatele aranjamentelor rușinoase se ascundea lașitatea. Autoritățile ecleziastice, care în timpul războiului încolonaseră toate congregațiile bisericilor în spatele lui Stalin, erau acum un instrument al statului, unul dintre ministerele Kremlinului. Demolarea avea să fie o demonstrație a acelei subjugări. O aruncau în aer pentru singurul motiv că trebuia să-și arate umilința: un act de automutilare care să depună mărturie că religia nu era periculoasă, ci docilă și îmblânzită. Nu trebuia să mai fie persecutată. Lazar înțelegea politica sacrificiului: nu era oare mai bine să se piardă biserica aceea decât să le piardă pe toate? În tinerețea sa, văzuse cum fuseseră transformate seminariile în barăci pentru muncitori, biserici în care se făcuseră săli de expoziții pe teme antireligioase. Icoanele fuseseră folosite ca lemn de foc, preoții întemnițați, torturați și executați. Persecuția neîntreruptă sau obediența plină de umilință: numai între acestea aveau de ales.

•

Jekabs asculta zgomotul mulțimii strânse afară,

învălmășeala în așteptarea spectacolului pe cale să înceapă. Era în întârziere. Ar fi trebuit să fi terminat până acum. Și totuși, de vreo cinci minute nici nu se mai putea mișca, cu privirea fixată asupra ultimei încărcături de explozibil, fără să facă nimic. În spatele lui auzi scârțâitul unei uși. Își aruncă privirea peste umăr. Era tovarășul și prietenul său, stând în cadrul ușii pe prag, de parcă s-ar fi temut să intre. Strigă, iar vocea i se auzi cu ecou:

— Jekabs! Ce s-a-ntâmplat?

— Aproape am terminat, răspunse Jekabs.

Prietenul lui avu un moment de șovăială înainte să remarce, îmblânzindu-și glasul:

— Ce facem, bem în seara asta, să-ți sărbătorim pensionarea? O să te doară al naibii capul mâine dimineață, dar până seara îți trece.

Jekabs zâmbi auzind încercarea prietenului de a-l consola. Vina n-ar fi nimic mai mult sau mai rău decât o mahmureală. Avea să treacă.

— Lasă-mă cinci minute.

Și cu asta, prietenul său îl lăsă singur.

Îngenunchind în ceea ce avea aerul unei parodii de rugăciune, cu sudoarea curgându-i șiroaie pe frunte și degetele lipicioase, își șterse fața, dar nu simți nicio diferență sensibilă, cămașa îi era udă de tot și nu mai putea să absoarbă nimic. *Termină-ți treaba*! Și n-o să mai trebuiască să muncească vreodată. Mâine o să-și ia fetița la o plimbare până la râu. A doua zi o să-i cumpere ceva și-o s-o vadă zâmbindu-i. Până la sfârșitul săptămânii următoare o să și uite de biserica asta și de senzația rece a pietrei podelelor.

Termină-ți treaba!

Se lăsă pe vine lângă dinamită și apucă strâns capătul firului de la explozibil.

•

Vitraliile explodând în mii de fărâme, toate ferestrele sărind în aer în același timp și umplând aerul cu fragmente colorate. Zidul din spate transformat dintr-o masă solidă într-un nor plutitor de praf. Bucăți zdrențuite de piatră arcuindu-se în aer,

apoi căzând zdrobite la pământ, mestecând parcă iarba și rostogolindu-se spre mulțime. Bariera șubredă, care nu asigura nicio protecție, fu împinsă violent la o parte cu un zăngănit ascuțit. În stânga și în dreapta lui Lazar oamenii căzură, cu picioarele lovite de undeva de sub ei. Copiii aflați pe umerii taților lor își acoperiră fețele cu mâinile care fură tăiate de pietrele șuierătoare și așchiile de sticlă. Ca și cum ar fi fost un singur corp, un mare banc de pești, mulțimea se puse în mișcare la unison, târându-se, oamenii ascunzându-se unii în spatele celorlalți, temându-se că încă și mai mult moloz ar putea veni spre ei. Nimeni nu se așteptase să se întâmple ceva în momentul acela; mulți nici măcar nu se uitau în clipa aceea în direcția care trebuia. Camerele de luat vederi nu fuseseră încă montate. Se aflau muncitori în perimetrul exploziei, un perimetru, din nefericire, estimat greșit sau poate se crezuse că puterea exploziei va fi mult mai slabă decât se petrecuse în realitate.

Lazar rămăsese în picioare, cu urechile vâjâindu-i, uitându-se năucit la norii de praf și așteptându-i să se așeze. Pe măsură ce nebuloasa de praf se subția, de cealaltă parte se dezvăluia o gaură deschisă în perete având de două ori înălțimea unui bărbat și tot pe atât de largă. Era ca și cum un gigant și-ar fi trecut din greșeală vârful bocancului prin zidul bisericii, după care și l-ar fi retras cerându-și scuze, dărâmând și restul clădirii. Lazar privi în sus spre cupolele aurite. Toată lumea din jurul lui își îndreptă ochii în aceeași direcție, cu o singură întrebare în minte: or să se prăbușească turnurile?

Cu colțul ochiului, Lazar vedea echipa de filmare târându-se, chinuindu-se să strângă aparatele, ștergând praful de pe lentile, lăsând baltă trepiedele, disperată să prindă prăbușirea pe peliculă. Dacă rataseră totul, fără să aibă vreo importanță motivul pentru care o făcuseră, viața membrilor echipei era în pericol. În ciuda pericolului, niciunul dintre ei nu fugi, rămaseră toți țintuiți pe loc, pândind o mișcare cât de slabă, o ridicare sau o aplecare – un tremur. S-ar fi zis că până și cei răniți stăteau într-o așteptare tăcută.

Cele cinci cupole nu se prăbușiră departe de haosul mărunt

al lumii de jos. În timp ce biserica rămânea în picioare, mulți din mulțime sângerau, răniți și plângând. La fel de sigur cum cerul s-ar fi încărcat de nori, Lazar simți atmosfera generală schimbându-se. Îndoielile ieșiră la suprafață. O putere nepământeană să fii intervenit pentru a opri această crimă? Spectatorii începură să plece, câțiva dintre ei încet-încet, apoi alții îi urmară, din ce în ce mai mulți, grăbindu-se. Nimeni nu mai voia să vadă ce și cum. Lazar se chinui puțin să nu râdă. Mulțimea se risipise, iar biserica supraviețuise! Se întoarse către cuplu, sperând să împărtășească acest moment împreună.

Omul care stătea în picioare chiar în spatele lui Lazar era foarte aproape. Lazar nu-l auzise apropiindu-se. Zâmbea, dar ochii îi erau reci. Nu purta uniformă și nici nu-și arătă cartea de identitate. Cu toate acestea, nu încăpea îndoială că făcea parte din securitatea statului, un ofițer al poliției secrete, un agent MGB[1], deducție care devenea posibilă nu prin ceea ce se simțea prezent în atitudinea lui, ci prin ceea ce lipsea. Peste tot, în stânga și în dreapta, erau oameni răniți. Și totuși, bărbatul părea cu totul dezinteresat de ei. Fusese plantat acolo, între ei, ca să le supravegheze reacțiile. Iar Lazar greșise: fusese trist atunci când ar fi trebuit să fie fericit și fericit când ar fi trebuit să fie trist.

Omul vorbi dând la iveală un zâmbet subțire, cu ochii lui de mort nemișcându-se nicio clipă de la Lazar.

— O mică inadvertență, un accident, ușor reparabil. Ar trebui să rămâi: poate că demolarea o să aibă totuși loc chiar azi. Vrei să stai, nu-i așa? Vrei să vezi cum cade biserica? O să fie chiar spectaculos.

— Da.

Un răspuns prudent, care reprezenta adevărul, căci dorea să rămână, dar nu, nu voia să vadă biserica prăbușindu-se. Omul continuă:

— Locul acesta o să fie una dintre cele mai mari piscine acoperite din lume. Ca să avem copii sănătoși. E un lucru bun să avem copii sănătoși. Cum vă numiți?

Cea mai banală întrebare posibilă, dar, cu toate acestea,

una dintre cele mai înfiorătoare.

— Mă numesc Lazar.

— Cu ce vă ocupați?

Fără să mai încerce să mimeze o conversație obișnuită, devenise, din momentul acesta, un interogatoriu pe față. Subjugare sau persecuție, să fii pragmatic sau principial – Lazar trebuia să aleagă. Și avea de ales, spre deosebire de numeroșii săi frați, care erau recunoscuți pe loc. Nu trebuia să admită faptul că era preot. Vladimir Lvov, fostul procuror-șef al Sfântului Sinod, adusese argumentul că nu era nevoie ca preoții să se diferențieze prin veșmintele lor și că ar putea *să-și arunce odăjdiile, să-și taie părul și să devină muritori oarecare.* Lazar fusese de acord. Cu barba tăiată scurt și înfățișarea oarecare, ar fi putut foarte bine să-l mintă pe agent. S-ar fi putut lepăda de vocația sa sperând că minciuna aceea poate l-ar fi apărat. Lucra într-o fabrică de încălțăminte și știa să facă mese – nu era nimic altceva decât adevărul. Agentul aștepta.

În aceeași zi

În primele lor săptămâni petrecute împreună, Anisya nu dăduse mare importanță chestiunii. Maxim nu avea decât douăzeci și patru de ani, absolvise Seminarul Teologic al Academiei din Moscova, închis în 1918 și redeschis recent în cadrul procesului de reabilitare a instituțiilor religioase. Era mai mare decât el cu șase ani, măritată, de neatins, o perspectivă chinuitoare pentru un tânăr despre care presupunea că nu putea să aibă decât o experiență sexuală limitată, în caz că o avea. Introspectiv și timid, Maxim nu socializase niciodată în afara Bisericii și avea puțini prieteni ori membri de familie, de fapt niciunul care să trăiască în oraș. Nu era, așadar, surprinzător că își dezvoltase ceva ce aducea foarte bine a infatuare. Ea îi tolerase privirile care zăboveau stânjenitor de mult asupra sa, poate fusese chiar flatată de ele. Dar în niciun caz nu le încurajase. El înțelesese greșit tăcerea ei, trăgând concluzia că avea permisiunea de a continua s-o curteze. Din acest motiv se simțise acum încrezător și îndreptățit să-i ia mâna în mâna lui și să spună:

— Lasă-l. Vino să trăiești cu mine.

Ea fusese convinsă că el nu avea să aibă niciodată curajul de a face ceva într-o chestiune care nu putea fi nimic altceva decât un vis copilăresc – ei doi care fugeau împreună în lume. Ei bine, se înșelase.

Și ceea ce era mai ieșit din comun decât orice altceva, el alesese chiar biserica soțului ei ca loc în care să treacă linia ce separa fantezia privată de realitate, totul într-o singură propoziție: frescele care-i înfățișau pe apostoli, demoni, profeți și îngeri le judecau mișcările nelegiuite din alcovurile lor pline de umbre. Maxim risca totul, scopul pentru care își desăvârșea educația, înfruntând chiar o anumită dizgrație și un fel de exil din partea comunității religioase, fără vreo speranță de

redresare. Rugămintea sa cea mai plină de seriozitate, din inimă, era atât de nesocotită și de absurdă, încât ea nu se putu abține să nu reacționeze în cea mai rea dintre toate manierele posibile. Lăsă să-i scape un hohot scurt și surprins.

Înainte ca el să aibă timp să răspundă, ușa grea din lemn de stejar se închise cu un pocnet sec. Surprinsă, Anisya se întoarse și-și văzu soțul – Lazar – venind grăbit spre ei, atât de pornit încât ea nu putu decât să presupună că interpretase în mod greșit scena drept o probă a infidelității ei. Se îndepărtă dintr-odată de Maxim, o mișcare bruscă ce nu făcea altceva decât să confirme și să întregească impresia de vinovăție. Dar pe măsură ce el se apropia, își dădu seama că cel care-i era soț de zece ani era frământat de cu totul altceva. Cu răsuflarea tăiată, el îi luă mâinile în ale sale, mâini care cu doar o clipă mai înainte fuseseră strânse de Maxim.

— M-au luat din mulțime. Un agent m-a interogat.

Vorbea cu repeziciune, cuvintele rostogolindu-se în cascadă, iar gravitatea a ceea ce spunea spulbera înțelesul și importanța propunerii lui Maxim. Întrebă:

— Ai fost urmărit?

El încuviință dând din cap.

— M-am ascuns în apartamentul Natașei Niurina.

— Ce s-a-ntâmplat?

— El a rămas afară. Am fost obligat să ies prin spate.

— Or s-o aresteze pe Natașa ca s-o interogheze?

Lazar își duse mâinile în dreptul feței.

— Am intrat în panică. Nu știam unde altundeva să mă duc. N-aș fi mers la ea.

Anisya îl prinse de umeri.

— Dacă nu trebuie decât s-o aresteze pe Natașa ca să ne prindă și pe noi, atunci avem puțin timp.

Lazar clătină din cap.

— I-am spus cum mă cheamă.

Ea înțelese. Nu ar fi mințit-o. Nu și-ar fi compromis principiile, nici pentru ea, nici pentru altcineva. Principiile erau mult mai importante decât viețile lor. N-ar fi trebuit să se ducă să vadă demolarea: îl avertizase că era un risc inutil. Era

clar că mulțimea trebuia să fie monitorizată. O ignorase, după cum îi era obiceiul, căci întotdeauna părea că se gândește la sfaturile ei, dar niciodată nu le urma. Nu îl rugase ea să nu se înstrăineze de autoritățile ecleziastice? Nu erau atât de bine situați și de puternici încât să-și permită să-i aibă ca dușmani și pe oamenii statului, și pe cei ai Bisericii. Dar pe el nu-l interesa în niciun fel politica alianțelor. Nu își dorea decât să-și păstreze mintea liberă, chiar dacă el însuși trebuia să rămână izolat din cauza asta, și să poată critica legăturile dintre politicieni și episcopi. Încăpățânat, neclintit din ale lui, avea pretenția ca ea să-l sprijine fără să aibă niciun cuvânt de spus în toată afacerea aceasta. Ea îl admira, era un om integru. Dar el nu o admira pe ea. Era mai tânără decât el și nu avusese decât douăzeci de ani când se căsătoriseră. El avea treizeci și cinci de ani. Uneori, ea se întreba dacă nu se însurase doar din cauză că a fi Preot Alb, un preot căsătorit care depune jurământul monastic, era în sine o declarație reformistă. Ideea îi plăcuse, căci se potrivea cu principiile sale liberale și gândirea filosofică. Ea fusese dintotdeauna în așteptarea momentului în care statul avea să intre cu bocancii în viețile lor. Oricum, acum, că acea clipă sosise, se simțea înșelată. Trebuia să plătească pentru opiniile lui, opinii la care nu i se îngăduise niciodată să-și aducă vreo contribuție.

Lazar își puse o mână pe umărul lui Maxim.

— Ar fi mai bine dacă te-ai întoarce la seminarul teologic și ne-ai denunța. De vreme ce urmează să fim arestați, denunțarea n-ar face decât să aducă o distanță față de noi. Maxim, ești tânăr. Nimeni n-o să aibă vreun gând rău despre tine dacă pleci.

Venind de la Lazar, oferta aceasta de a fugi se cântărea în cuvinte grele. Lazar considera că un comportament pragmatic era sub demnitatea lui, potrivit doar pentru alții, fie bărbați, fie femei. Superioritatea sa morală îți impunea. Departe de a-i lăsa lui Maxim o cale de ieșire, îi închidea toate porțile. Anisya interveni, încercând să-și facă vocea să sune prietenos.

— Maxim, trebuie să pleci.

Reacția lui fu promptă.

— Vreau să rămân.

Atins de râsul ei de adineauri, se încăpățânase și se simțea indignat. Făcând recurs la un dublu sens care-i rămânea inaccesibil soțului său, ea spuse:

— Te rog, Maxim, uită tot ce s-a-ntâmplat, n-o să ai niciun folos dacă rămâi.

Maxim clătină din cap:

— Hotărârea mea a fost luată.

Anisya băgă de seamă zâmbetul lui Lazar. Nu era nicio îndoială că soțul ei îl plăcea pe Maxim. Îl luase sub aripa lui, orb la infatuarea protejatului său față de ea, treaz numai când venea vorba despre deficiențe în cunoașterea scripturilor și a filosofiei. Era mulțumit de decizia lui Maxim de a rămâne, căci credea că are de-a face cu persoana sa. Anisya se apropie mai mult de Lazar.

— Nu-i putem permite să-și riște viața.

— Nici nu-l putem forța să plece.

— Lazar, asta nu-i lupta lui.

Nu era nici lupta ei, pe de altă parte.

— A făcut-o să fie a lui. Respect lucrul ăsta. Și trebuie să-l respecți și tu.

— N-are niciun sens!

Modelându-l pe Maxim după chipul lui, al martirului, soțul ei alesese s-o condamne și s-o umilească pe ea însăși. Lazar exclamă:

— Destul! N-avem timp! Tu vrei să-l știi în siguranță. Dar dacă Maxim vrea să rămână, atunci rămâne.

•

Lazar se grăbi înspre altarul din piatră, dând totul la o parte cu repeziciune. Toți oamenii care aveau ceva de-a face cu biserica lui se găseau în pericol. Nu putea face nimic pentru soția sa ori pentru Maxim. Aveau o legătură mult prea strânsă și evidentă cu el. Dar congregația sa, oamenii care se încredeau în el, care-i împărtășiseră temerile – era esențial ca numele lor să rămână secret.

Odată ce altarul rămase dezgolit, Lazar începu să-l împingă dintr-o parte.

— Împinge!

Deloc mai înțelept, dar supus, Maxim împinse altarul, încordându-se din toate puterile. Piatra cea aspră scrâșni frecându-se de podeaua tot de piatră și ea, mișcându-se încet într-o parte și scoțând la iveală o cavitate, un ascunziș făcut cu douăzeci de ani în urmă, în timpul celor mai puternice atacuri asupra Bisericii. Lespezile de piatră fuseseră îndepărtate, lăsând să se vadă pământul săpat cu grijă și întărit cu suporturi de lemn ca să nu se năruiască, lăsând un spațiu de un metru adâncime și lat de doi. Înăuntru se găsea un tub de oțel. Lazar coborî, urmat pe dată de Maxim, fiecare apucând câte un capăt al tubului de oțel, scoțându-l la suprafață și așezându-l pe podea, gata să fie deschis.

Anisya săltă capacul. Maxim se ghemui lângă ea, incapabil să-și mascheze uimirea din glas.

— Muzică?

Tubul era umplut cu partituri scrise de mână. Lazar explică:

— Compozitorul a lucrat aici, era un om tânăr, nu cu mult mai mare decât tine, un student la Conservatorul din Moscova. A venit la noi într-o noapte, îngrozit că o să fie arestat. Fiindcă se temea să nu-i fie distrusă opera, ne-a încredințat compozițiile sale. Cele mai multe dintre lucrări au fost condamnate și declarate ca antisovietice.

— De ce?

— Nu știu. Nici el nu știa. Nu avea unde să se ducă altundeva, nici familie sau prieteni în care să aibă încredere. Așa că a venit la noi. Am acceptat să avem grijă de munca lui de o viață. Puțin după aceea, a dispărut.

Maxim privi peste note.

— Și muzica… e bună?

— N-am auzit-o niciodată interpretată. N-am îndrăznit s-o arătăm nimănui sau s-o cântăm pentru noi. Și noi ne întrebam.

— N-aveți nicio idee de cum sună?

— Nu mă pricep să descifrez partituri. Nici soția mea. Dar, Maxim, n-ai observat amănuntul cel mai important. Promisiunea mea că-l voi ajuta n-avea nicio legătură cu

meritele muncii sale.

— Și vă riscați viața? Dacă n-are nicio valoare…

Lazar îl corectă.

— Noi nu protejăm hârtiile astea; le protejăm dreptul de a supraviețui.

Siguranța cu care vorbea soțul său i se părea Anisyei strigătoare la cer. Tânărul compozitor despre care era vorba venise la ea, nu la el. Ea fusese aceea care-l rugase apoi pe Lazar și-l convinsese să primească partiturile. În repovestirea lui, trecuse cu nonșalanță peste îndoielile și îngrijorările sale, iar pe ea o reducea la statutul de ajutor pasiv. Se întreba dacă el era măcar conștient de modificările pe care le adusese poveștii, supraestimându-și în mod automat rolul și importanța, recentrând povestea în jurul său.

Lazar scoase întreaga colecție de hârtii cu însemne muzicale, poate vreo două sute de pagini cu totul. Printre partituri se aflau documente legate de treburile bisericii și câteva icoane autentice care fuseseră ascunse, înlocuite în biserică de copii. Împărți repede toate acestea în trei teancuri, verificând cât de repede putea ca partiturile să fie toate laolaltă. Planul era să le scoată în cantități mai mult sau mai puțin egale. Împărțite în trei, exista o șansă rezonabilă ca muzica să supraviețuiască. Dificultatea era să găsească trei ascunzători separate, trei oameni pregătiți să-și sacrifice viețile pentru niște note pe o pagină scrisă, cu toate că nu-l cunoscuseră niciodată pe compozitor și nici nu-i auziseră muzica. Lazar știa că mulți din parohia lui l-ar fi ajutat. Mulți erau, de asemenea, suspectați de una sau de alta. Pentru treaba asta aveau nevoie de ajutorul unui sovietic perfect, cineva al cărui apartament nu ar fi fost niciodată percheziționat. O astfel de persoană, în cazul în care ar fi existat, nu i-ar fi ajutat însă pentru nimic pe lume. Anisya veni cu sugestii:

— Martemian Syrtsov.

— Vorbește prea mult.

— Artiom Nakhaev.

— Ar accepta, ar lua hârtiile și pe urmă l-ar apuca

tremuratul, și-ar pierde cumpătul și le-ar pune pe foc.

— Niura Dmitrieva.

— Ar zice da, dar ne-ar dușmăni că am venit la ea s-o întrebăm. N-ar mai putea să doarmă. N-ar mai putea să mănânce.

În cele din urmă, două nume rămăseseră – singurele asupra cărora reușiseră să cadă de acord. Lazar hotărâse să păstreze o parte din partituri în biserică, laolaltă cu icoanele cele mai mari, înapoi în tubul de oțel, pus la locul lui de sub altar. De vreme ce Lazar era cel mai în măsură de a fi urmat, Anisya și Maxim aveau să-și ducă fiecare partea lui la cele două adrese. Urmau să plece singuri, fiecare pe rând. Anisya era gata.

— Eu plec prima.

Maxim clătină din cap.

— Nu. Eu plec primul.

Ea își dădu seama de motivul pentru care el se oferea: dacă Maxim scăpa, atunci erau șanse ca și ea să reușească.

Descuiară ușa de la intrarea principală, ridicând zăvorul greu făcut din lemn. Anisya îl simțea pe Maxim șovăind, fără îndoială se temea, căci pericolul încurcăturii în care se afla își dezvăluia în cele din urmă fața. Lazar îi strânse mâna. Maxim o privi. Odată ce Lazar își termină gestul, Maxim făcu un pas înspre ea. Ea îl îmbrățișă și îl privi apoi pășind afară în noapte.

Lazar închise ușa, o încuie în urma sa, amintindu-i încă o dată planul:

— Așteptăm zece minute.

Singură cu soțul său, aștepta în partea din față a bisericii. El veni alături de ea. Surprinzător, în loc să se roage, o luă de mână.

•

După zece minute, se îndreptară spre ușă. Hârtiile se aflau într-o geantă pe care și-o petrecuse peste umăr. Anisya păși afară. Își luaseră deja rămas-bun. Se întoarse, privindu-l tăcută pe Lazar în timp ce închidea ușa în urma ei. Auzi zăvorul coborând la locul lui în închizătoare. Mergând în josul străzii, privea în jurul ei, căutând fețe în dreptul ferestrelor, mișcări

în umbrele din colțuri. Dintr-odată, simți o mână apucând-o de încheietura brațului. Surprinsă, se răsuci pe călcâie.

— Maxim?

Ce făcea el acolo? Unde erau partiturile pe care le luase? De undeva din spatele bisericii se auzi o voce strigând, aspră și nerăbdătoare:

— Leo?

Anisya văzu un bărbat îmbrăcat în uniformă închisă la culoare – un agent MGB. În spatele lui mai erau și alți oameni, adunați unul în altul ca niște gândaci de bucătărie. Întrebările care-i stăteau pe buze se topiră, concentrându-se numai pe numele pe care-l auzise strigat: *Leo*. Un singur cuvânt spulberase toată încrengătura de minciuni. De aceea nu avusese nici prieteni, nici familie în oraș, de aceea fusese atât de tăcut la lecțiile cu Lazar, căci nu știa nimic nici de scripturi, nici de filosofie. De aceea voise să fie primul care pleacă din biserică, nu ca s-o protejeze pe ea, ci ca să alerteze oamenii de pază, să se pregătească să-i aresteze. Era un cekist, un ofițer al poliției secrete. Îi înșelase pe ea și pe soțul ei. Se infiltrase în viețile lor ca să strângă cât mai multă informație posibil nu doar despre ei, ci și despre oamenii care simpatizau cu ei, pregătind o lovitură contra a ceea ce mai rămăsese din grupurile rezistenței din interiorul Bisericii. Oare încercarea de a o seduce fusese și ea cuprinsă în planurile superiorilor lui? O identificaseră oare ca fiind slabă, naivă și-și instruiseră chipeșul ofițer să se prezinte sub chipul acestui personaj – Maxim – ca s-o manipuleze?

El începu să vorbească încet, de parcă între ei nu s-ar fi schimbat nimic:

— Anisya, îți mai dau o șansă. Vino cu mine. Am aranjat totul. Nu sunt interesați de tine. Pe Lazar îl urmăresc.

Sunetul vocii sale, tandru și preocupat, o ispitea. Oferta pe care i-o făcuse mai devreme, de a pleca împreună cu el, nu fusese o fantezie naivă. Nu fusese nimic romantic. Nimic altceva decât calculul unui agent. El continuă să vorbească:

— Ascultă de sfatul pe care mi l-ai dat mie, denunță-l pe Lazar. Pot să mint pentru tine. Te pot proteja. Pe el îl vor ei.

N-o să te alegi cu nimic dacă îi rămâi loială.

•

Leo se pierdea în negura timpului. Anisya trebuia să înțeleagă că el era singura ei șansă de supraviețuire, indiferent care ar fi fost adevăratele lui gânduri. Nu avea nimic de câștigat dacă se agăța de principii. Ofițerul care era superiorul lui, Nikolai Borisov, mergea acum alături de ei. Avea, la cei patruzeci de ani, trupul unui smulgător de greutăți pe cale să îmbătrânească, încă puternic, dar de o putere viciată de excesul de băutură.

— E cooperantă?

Leo întinse mâna, rugând-o din ochi să-i dea geanta.

— Te rog?

În loc de răspuns, ea strigă cât putu de tare:

— Lazar!

Nikolai făcu un pas în față, plesnind-o peste obraz cu dosul palmei. Strigă spre oamenii lui:

— Mergeți!

Se puseră cu topoarele pe ușa bisericii.

Leo văzu o expresie plină de ură pe fața Anisyei. Nikolai îi smulse geanta cu forța.

— A încercat să te salveze, cățea nerecunoscătoare.

Ea se aplecă în față, șoptind în urechea lui Leo:

— Chiar ai crezut că în cele din urmă te-aș fi iubit pe tine. Așa-i?

Ofițerii o prinseră de brațe. Trasă înapoi, îi zâmbi cu răutate:

— Nimeni n-o să te iubească vreodată. Nimeni!

Leo îi întoarse spatele, dorindu-și cu disperare să fie luată de acolo. Nikolai îi puse o mână consolatoare pe umăr.

— N-ar fi fost foarte complicat să-i explici că, oricum ar fi, n-a fost o trădătoare. E mult mai bine așa. Mai bine pentru tine. Mai sunt și alte femei, Leo. Întotdeauna mai sunt și altele.

Leo tocmai își duse la bun sfârșit prima sa arestare.

Anisya nu avea dreptate. Era deja iubit – de către stat. Nu-și dorea dragostea unei trădătoare – nu s-ar mai fi numit

dragoste. Decepția, trădarea – acestea erau instrumentele unui ofițer. Avea un drept legitim asupra lor. Țara sa era dependentă de trădare. Soldat înainte de a deveni agent MGB, experimentase nevoia sălbatică în apărarea contra fascismului. Chiar și cel mai îngrozitor dintre toate lucrurile posibile ar fi putut fi scuzat de acel bine mai înalt pe care îl servea.

Intră în biserică. În loc să încerce să scape, Lazar stătea îngenuncheat lângă altar, rugându-se, așteptându-și destinul. Văzându-l pe Leo, sfidarea sa plină de mândrie se risipi. În clipa aceea de înțelegere, păru că îmbătrânește cu câțiva ani.

— Maxim?

Pentru prima dată de când se cunoșteau, își privi protejatul așteptând răspunsuri.

— Numele meu este Leo Stepanovici Demidov.

Câteva secunde, Lazar rămase tăcut. În cele din urmă, spuse:

— Mi-ai fost recomandat de patriarh…

— Patriarhul Krasikov este un bun cetățean.

Lazar clătină din cap, refuzând să creadă. Patriarhul era, așadar, informator. Protejatul său era un spion trimis de cea mai înaltă figură religioasă. Fusese sacrificat statului, așa cum fusese sacrificată și Biserica „Sfânta Sofia”. Iar el fusese un prost îndemnându-i pe alții să aibă grijă, predicând prudența, atunci când alături de el stătea un ofițer MGB care-și lua notițe.

Nikolai păși înainte.

— Unde sunt celelalte hârtii?

Leo făcu un gest spre altar.

— Dedesubt.

Trei agenți dădură altarul la o parte, lăsând la vedere tubul de oțel. Nikolai întrebă:

— Ți-a mai dat și alte nume?

Leo răspunse:

— Martemian Syrtsov, Artiom Nakhaev, Niura Dmitrieva, Moisei Semashko.

Zări cu coada ochiului chipul lui Lazar: șocul se transformase în silă. Leo făcu spre el câțiva pași:

— Uită-te în jos, la podea!

Lazar nu făcu nicio mișcare. Leo îi împinse fața în jos.

— Ochii-n pământ!

Încă o dată, Lazar își înălță capul. De data asta, Leo îl lovi. Încet, cu buza spartă, Lazar își înălță capul, lăsând sângele să picure, uitându-se la el cu o privire în care dezgustul se împletea cu sfidarea. Leo răspunse ca și cum ochii lui Lazar i-ar fi adresat o întrebare:

— Sunt un om bun.

Ținându-și mentorul de păr, Leo nu se opri, pumn după pumn, continuând în mod mecanic ca un soldățel cu baterie, făcând aceeași mișcare o dată și încă o dată, până ce simți că-l dor încheieturile degetelor, până îi obosiră brațele și fața lui Lazar își schimbă culoarea. Când, în cele din urmă, se opri și îi dădu drumul, Lazar se prăbuși la pământ, cu sângele curgându-i în valuri din gură.

Nikolai aruncă un braț peste umărul lui Leo, privindu-l pe Lazar în timp ce era luat de acolo, cu o dâră de sânge rămasă în urma lui, șiroind de la altar până la ușă. Nikolai își aprinse o țigară.

— Statul are nevoie de oameni ca noi.

Mut, Leo își șterse sângele de pe haine, remarcând:

— Înainte să plecăm, aș vrea să verific puțin biserica.

Nikolai păru să primească propunerea tratând-o la adevărata ei valoare.

— Un perfecționist, asta-i bine. Dar grăbește-te. În seara asta facem o băută. N-ai pus nimic în gură două luni la rând! Ai trăit ca un călugăr.

Nikolai râse singur de gluma lui, bătându-l pe Leo pe spate înainte să iasă. Rămas singur, Leo se îndreptă spre piatra dislocată a altarului, uitându-se cu atenție în cavitatea de sub ea. Prinsă între marginea tubului și pământ se vedea o singură foaie de hârtie. Coborî și o culese de jos. Era o pagină de partitură. Ochii îi alunecară peste note. Hotărând că era mai bine să nu știe ce se pierduse, ridică foaia deasupra flăcării de la o lumânare din apropiere, privind-o cum se înnegrește treptat.

Șapte ani mai târziu
Moscova

12 martie 1956

Directorul unei mici tipografii de presă academică, Suren Moskvin, ajunsese celebru pentru faptul de a fi produs cărți de cea mai proastă calitate, folosind cerneală care păta și cea mai subțire hârtie cu putință, cu foile legate laolaltă de un cotor lipit care le lăsa să scape la numai câteva ore după ce fuseseră deschise. Nu că ar fi fost leneș sau incompetent. Departe de așa ceva, începea munca dimineața devreme și o termina noaptea târziu. Motivul pentru care cărțile se dovedeau atât de precare era calitatea proastă a materiei prime pe care i-o aloca statul. În timp ce conținutul paginilor publicate era atent monitorizat, resursele de bază nu reprezentau în niciun caz o prioritate. Închistat într-un sistem al cotelor obligatorii, Suren era obligat să producă un mare număr de cărți din hârtie de cea mai proastă calitate, în cel mai scurt timp posibil. Ecuația aceasta nu se schimba niciodată, iar el se afla la mâna ei, profund îngrijorat de reputația sa. Existau bancuri – cu degete pătate de cerneală, studenți și elevi care jurau că acele cărți făcute de Moskvin rămâneau cu tine pentru totdeauna. Ridiculizat, găsea cu greu voința necesară de a se ridica din pat dimineața. Nu mânca niciodată ca lumea. Consuma alcool în timpul zilei, sticlele stăteau stivuite prin sertare, în spatele rafturilor de cărți. În vârstă de cincizeci și cinci de ani, descoperise ceva nou despre sine: nu avea stomacul destul de tare să înghită toată această umilință publică.

Inspectând mașinile Linotype, meditând asupra rebuturilor, băgă de seamă un tânăr care stătea în picioare la ușă. Suren i se adresă oarecum temător:

— Da? Ce este? Nu-i normal să stai acolo fără să anunți

când vii.

Omul făcu câțiva pași, purta haine specific studențești, o haină lungă și o șapcă neagră ieftină. În mâna întinsă ținea o carte. Suren i-o smulse din mână, pregătindu-se pentru reclamații. Citi la repezeală titlul de pe copertă: *Statul și revoluția,* a lui Lenin. Tipăriseră o nouă ediție săptămâna trecută, care fusese distribuită în urmă cu o zi-două, iar băiatul ăsta, după câte se părea, era primul care descoperise ceva lipsă sau greșit. O greșeală într-o astfel de lucrare era o chestiune gravă: în timpul regimului lui Stalin, așa ceva ar fi fost de-ajuns să constituie motiv de arestare. Studentul se aplecă în față și deschise cartea, oprindu-se la prima pagină. Tipărită pe pagina de titlu se vedea o fotografie alb-negru. Studentul se apucă să comenteze:

— Textul de sub spune că-i o fotografie de-a lui Lenin, dar… după cum vedeți…

Fotografia arăta un bărbat care nu-i semăna deloc lui Lenin, un bărbat sprijinit de un zid, un zid de un alb complet. Părul său avea o înfățișare sălbatică. Ochii sugerau ceva sălbatic, de asemenea.

Suren închise cartea cu un pocnet și se întoarse către student:

— Crezi că aș fi putut să tipăresc o mie de exemplare din cartea asta cu fotografia greșită? Cine ești? Cum te cheamă? De ce faci așa ceva? Problemele mele au legătură cu limitele materialelor pe care le folosesc, nu sunt din neatenție!

Retras înapoi cu câțiva pași, ținând cartea care-i fu înapoiată cu un ghiont, studentul trase de cravata de la gât, dezvăluind marginea unui tatuaj. Vederea acesteia îl făcu pe Suren să amuțească. Tatuajul nu avea nimic de-a face cu acea înfățișare tipică de student. Nimeni, poate doar cei numiți *vory,* criminalii de meserie, nu și-ar fi făcut așa ceva pe piele.

Cu aceeași impetuozitate, preluată parcă din indignarea lui Suren, bărbatul se folosi de acea ezitare și ieși valvârtej. Cu inima cât un purice, Suren îl urmă, ținând cartea în mână, privind cum dispare în noapte silueta misterioasă. Neliniștit, închise ușa și o încuie. Îl sâcâia ceva: fotografia aceea. Își puse

ochelarii, deschise cartea și scrută mai de aproape chipul tipărit, ochii aceia îngrozitori. Asemenea unui vas-fantomă ieșind încet din ceața deasă, identitatea fotografiei îi deveni clară. Fața aceea îi era familiară. Părul și ochii aveau un aer sălbatic din cauză că omul fusese arestat și tras cu forța din patul lui. Suren recunoscu fotografia, căci el era cel care o făcuse.

Suren nu se ocupase dintotdeauna de tipografie. Înainte, fusese angajat al MGB. Douăzeci de ani de serviciu loial, cariera sa în poliția secretă durase mai mult decât cea a multora dintre superiorii săi. Îndeplinind o diversitate de sarcini banale – curăța celule, făcea fotografii prizonierilor –, rangul său inferior reprezentase un atu, iar el fusese suficient de prudent să nu alerge după mai multe responsabilități, să nu bată niciodată prea mult la ochi, fentând curățenia care se făcea periodic în structurile superioare. I se ceruseră lucruri complicate. Își îndeplinise datoria neabătut. Atunci, demult, fusese un om de temut. Nimeni nu făcea glume pe seama lui. N-ar fi îndrăznit nimeni. Boala de inimă îl obligase să se retragă. Cu toate că bine remunerată și confortabilă, trândăvia i se păruse imposibilă. Să stea întins pe pat, fără nicio țintă de urmărit pe ziua aceea, mintea lui rătăcea, amintindu-și chipuri precum cel care stătea acum țintuit pe cartea aceea. Soluția era să rămână ocupat, să aibă o viață plină de programări și de întâlniri. Avea nevoie de o ocupație. Nu voia să-și aducă aminte.

Închizând cartea, lăsă volumul să-i alunece în buzunar. De ce a trebuit să i se întâmple așa ceva în ziua asta? Nu putea să fie o simplă coincidență. În ciuda eșecului său de a scoate o carte sau un ziar de calitate, i se ceruse, pe neașteptate, să publice un important document al statului. Nu i se specificase natura acestuia, dar prestigiul unei astfel de sarcini presupunea resurse de calitate superioară, adică hârtie și cerneală bună. În cele din urmă, i se oferise oportunitatea de a produce ceva de care putea fi mândru. Trebuia să predea materialul în seara aceasta. Și cineva ros de invidie încerca să-l submineze tocmai acum, când norocul lui stătea să se

schimbe.

Ieși din atelier, grăbindu-se către biroul său, netezindu-și într-o parte, cu grijă, părul cărunt. Era îmbrăcat cu cel mai bun costum al lui – nu avea decât două, unul pe care îl purta în fiecare zi și altul pentru ocazii speciale. Iar aceasta era o ocazie specială. Nu avusese nevoie de ajutor ca să se ridice din pat în dimineața asta. Se trezise înaintea soției sale. Se bărbierise, fredonând o melodie. Mâncase un mic dejun consistent, primul de mai multe săptămâni încoace. Ajunsese la fabrică devreme, luase sticla de vodcă din sertar și o vărsase în chiuvetă, înainte să se apuce de curățat, șters praful și spălat cu mopul o zi întreagă – îndepărtând picăturile de unsoare de la mașinile Linotype. Fiii săi, amândoi studenți la universitate, îi făcuseră o vizită, impresionați de transformare. Suren le reamintise că era o problemă de principiu să-ți păstrezi curat-lună locul în care lucrezi. Locul de muncă era spațiul în care omul își găsea identitatea și respectul de sine. Îl sărutaseră de rămas-bun, urându-i să aibă noroc cu acel nou comision enigmatic. În cele din urmă, după mulți ani de secrete ținute sub obroc și de eșecuri, aveau un motiv să fie mândri de el.

Își verifică ceasul de la mână. Era șapte seara. Or să ajungă aici dintr-un minut într-altul. Mai bine să uite de străinul acela și de fotografie, n-aveau nicio importanță. Nu trebuia să se lase distras de la ce avea de făcut. Dintr-odată, își dori să nu fi aruncat vodca. O băuturică l-ar fi calmat acum. Totuși, ei i-ar fi simțit mirosul de băutură în răsuflare. Mai bine nu, mai bine să fie așa, nervos – era ceva care arăta că-și ia slujba în serios. Suren se întinse după sticla de cvas, o băutură nealcoolică, un soi de bere făcută din secară: n-avea ce să strice.

În graba sa, cu simțul de orientare tulburat de alcool, răsturnă o tavă cu mulaje de litere. Tava căzu de pe birou și literele se risipiră pe podeaua de piatră.

Cling-cling

Tot trupul îi înțepeni. Nu se mai afla în biroul lui. Suren stătea în picioare într-un coridor îngust construit din cărămidă, având pe o latură un șir de uși din oțel. Își aminti ce era locul acesta: închisoarea Oriol, acolo unde el fusese paznic în perioada în care izbucnise Marele Război Patriotic. Obligat să se retragă din fața armatei germane care se apropia cu repeziciune, lui și tovarășilor săi li se ordonase să lichideze toți prizonierii, ca să nu lase în urmă niciun posibil recrut simpatizant al naziștilor invadatori. În timp ce clădirile erau bombardate de Stukas și asediate de Panzere, se confruntaseră cu dificultatea logică de a elimina douăzeci de celule pline de sute de deținuți politici în câteva minute. Nu era vreme de gloanțe sau șireanguri. Fusese ideea lui să se folosească grenade, câte două aruncate în fiecare celulă. El fusese cel care mersese la capătul coridorului, trăsese mica ușă cu gratii și le aruncase înăuntru; *cling-cling* – așa se auziseră cele două grenade căzând pe podeaua de ciment. Pocnise ușa cu gratii astfel încât deținuții să n-aibă cum să le arunce înapoi, alergând pe coridor, să scape de suflul exploziei, imaginându-și oamenii bulucindu-se după grenade, cu degetele lor murdare, alunecoase, nereușind să le arunce afară pe mica fereastră cu gratii.

Suren își duse mâinile strâns peste urechi, ca și cum gestul ar fi putut să oprească memoria. Dar zgomotul continuă, din ce în ce mai tare, grenadele aruncate pe podeaua de ciment, celulă după celulă.

Cling-cling-cling-cling

Țipă:

— Încetează!

În timp ce-și cobora mâinile de pe urechi, își dădu seama că cineva ciocănea la ușă.

13 martie

Gâtul victimei era brăzdat cu sălbăticie de o serie de tăieturi adânci și neregulate. Nu existau alte răni deasupra sau sub ceea ce mai rămăsese din gâtul omului, dând impresia, contradictorie, de frenezie și control în același timp. Ținând cont de ferocitatea atacului, o cantitate foarte mică de sânge se scursese din incizii în stânga și în dreapta, conturând o băltoacă având forma unui înger cu aripi. Criminalul, s-ar părea, își trântise victima la pământ, o țintuise acolo, continuând să taie, mult după ce Suren Moskvin – în vârstă de cincizeci și cinci de ani, directorul unei mici tipografii – decedase.

Trupul îi fusese găsit dimineața devreme, atunci când fiii săi, Vsevolod și Akvsenti, intraseră la idei, îngrijorați că tatăl lor nu venise acasă. Înnebuniți, luaseră legătura cu Miliția, care găsise un birou devastat: sertarele trase afară de la masă, hârtii pe podea, dulapurile forțate. Concluzia fusese cea a unui jaf. Abia după-amiaza târziu, cam la șapte ore după descoperirea crimei, Miliția contactase, în cele din urmă, Departamentul Omucideri condus de fostul agent MGB Leo Stepanovici Demidov.

Leo era obișnuit cu astfel de întârzieri. Crease Departamentul Omucideri cu trei ani în urmă, folosindu-se de prestigiul pe care-l câștigase rezolvând o crimă ale cărei victime fuseseră patruzeci și patru de copii. Încă de la nașterea sa, cooperarea departamentului cu Miliția obișnuită fusese defectuoasă. Cooperarea era haotică. Însăși existența acestui departament era considerată de mulți milițieni și ofițeri KGB ca implicând o critică inacceptabilă deopotrivă a activității lor și a statului. La urma urmei, aveau dreptate. Motivul care-l determinase pe Leo să formeze acest departament fusese o reacție față de însăși munca sa de agent.

Arestase numeroși civili în timpul carierei sale anterioare, arestări bazate pe nimic altceva decât pe liste dactilografiate de nume trimise de superiorii săi. Prin contrast, Departamentul Omucideri urmărea adevăruri demonstrate prin existența probelor, nu adevărul politic. Datoria lui Leo era de a prezenta faptele fiecărui caz către superiorii săi. Ce făceau ei cu acel adevăr rămânea la latitudinea lor. Speranța personală a lui Leo era că într-o bună zi va reuși să găsească un echilibru în dosarul arestării, dosar care să fie al vinovatului mai mult decât al inocentului. Chiar și la o evaluare optimistă, mai erau multe de făcut.

Libertățile acordate Departamentului Omucideri se concretizaseră în gradul înalt de secretizare a muncii lor. Raportau în mod direct personajelor de rang înalt din Ministerul de Interne, care operau ca o subsecție sub acoperire a Biroului Central pentru Investigații Criminale. Populația, în general, încă avea nevoie să creadă în evoluția societății. Rata în scădere a criminalității constituia o bază a acelei credințe. Faptele contradictorii erau ținute departe de conștiința națională. Niciun cetățean n-ar fi contactat Departamentul Omucideri, dat fiind că niciun cetățean nu știa de existența sa. Din acest motiv, Leo nu putea emite pe scară largă cereri de obținere de informații sau să caute martori, de vreme ce astfel de acțiuni ar fi fost fatale propagandei care pretindea scăderea criminalității. Libertatea care i se acordase era una de un anume fel și Leo, care făcuse tot ce-i stătea în puteri să-și facă uitată cariera anterioară în poliția secretă, se trezise acum că desfășura un cu totul alt fel de poliție secretă.

Nemulțumit de explicația dată după doar o privire sumară asupra cazului Moskvin, Leo studie cu atenție scena crimei, privirea oprindu-i-se asupra scaunului. Așezat, fără să dea nimic de bănuit, în fața mesei, stătea întors într-un ușor unghi. Merse până la el, se lăsă pe vine și își trecu degetele peste o linie care marca o mică ruptură la unul din picioarele de lemn. Încercând cu grijă să vadă ce greutate suporta, îl împinse puțin în spate și piciorul cedă imediat. Scaunul era rupt. Dacă cineva, oricine, ar fi stat pe el, ar fi căzut. Cu toate

acestea, era așezat la masă ca și cum ar fi fost bun și gata să fie folosit.

Întorcându-și atenția asupra cadavrului, cercetă mâinile victimei. Nu existau nici tăieturi, nici zgârieturi, nici cel mai mic semn de autoapărare. Îngenunchind, Leo se apropie mai mult de gâtul victimei. Aproape că nu mai rămăsese nicio bucățică de piele intactă, poate doar la spate, în partea aceea care atingea podeaua, singura care rămăsese protejată de tăieturile repetate. Leo luă un cuțit plasându-l sub gâtul victimei și ridicând puțin lama, expuse astfel o mică bucățică de piele care rămăsese nedistrusă. Avea urme de răni. Lăsând să coboare peticul de piele și retrăgând cuțitul, se pregătea să se ridice când zări buzunarul de la haina mortului. Îl atinse și scoase de acolo o carte subțiratică – *Statul și revoluția* –, a lui Lenin. Chiar înainte de a deschide cartea, văzu că era ceva neobișnuit în felul în care era legată: o pagină a ei fusese lipită. Desfăcând-o, văzu fotografia unui om zburlit. Cu toate că Leo n-avea idee cine putea fi, recunoscu tipul de fotografie – albul perfect din fundal, expresia dezorientată a suspectului. Era o fotografie făcută în arest.

Nedumerit de această anomalie elaborată, Leo se ridică în picioare. Timur Nesterov intră în cameră și aruncă o privire spre carte.

— Ceva important?

— Nu sunt sigur.

Timur era colegul cel mai apropiat și prietenul lui Leo. Prietenia lor era una declarată. Nu mergeau să bea împreună, să chefuiască sau să vorbească mai mult în afară de chestiunile de serviciu – un parteneriat a cărui imagine emblematică erau tăcerile lungi. Pentru cinici, exista un motiv să presupună existența resentimentului în această relație. Cu aproape zece ani mai tânăr, Leo era acum superiorul lui Timur, în ciuda faptului că mai demult fusese subordonatul său și i se adresase întotdeauna la modul cel mai formal, cu „general Nesterov”. În mod obiectiv, Leo era cel care beneficiase cel mai mult de succesul lor conjugat. Oamenii insinuaseră că era un profitor, un individualist mult prea

preocupat de carieră. Dar Timur nu dădea niciun semn de gelozie. Chestiunea rangului era una care intervenea doar incidental. Era mândru de munca sa. Familia lui o ducea bine ca urmare a acestei munci. Prin mutarea la Moscova, în sfârșit, după ce lâncezise pe listele de așteptare, i se dăduse un apartament cu apă caldă curentă și electricitate douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru. Indiferent de cum ar fi părut relația lor celor din afară, aveau încredere totală unul în celălalt.

Timur făcu un gest către locul în care se găseau, una peste alta, mașinile Linotype, ca niște gigantice insecte mecanice.

— Au sosit fiii lui.

— Adu-i aici.

— Cu corpul tatălui lor în cameră?

— Da.

Fiilor li se îngăduise să plece, trimiși acasă de cei de la Miliție înainte ca Leo să poată sta de vorbă cu ei. Avea să-și ceară scuze că trebuia să vadă trupul tatălui lor încă o dată, dar nu avea intenția să preia doar informații la a doua mână, furnizate de milițieni.

Vsevolod și Akvsenti – amândoi în vârstă de douăzeci și ceva de ani – își făcură apariția la ușă, unul lângă altul. Leo se prezentă:

— Sunt ofițerul Leo Demidov. Înțeleg că trebuie să vă fie greu.

Niciunul dintre ei nu privi înspre trupul tatălui, păstrându-și privirea fixată asupra lui Leo. Fiul mai mare, Vsevolod, vorbi primul:

— Am răspuns la întrebările pe care ni le-a pus Miliția.

— N-o să dureze mult. Camera asta arată exact așa cum ați lăsat-o de dimineață?

— Da, e la fel.

Vsevolod era singurul care vorbea. Akvsenti rămase tăcut și doar din când în când clipea din ochi. Leo continuă:

— Scaunul ăsta stătea aici la masă? Se poate să fi fost rupt în încăierare?

— În încăierare?

— Dintre tatăl vostru și ucigaș.

Se așternu liniștea. Încă o dată, Leo fu cel care reluă discuția:

— Scaunul e rupt. Dacă te așezi pe el, cade. E ciudat să ții un scaun în fața unei mese, nu? De vreme ce nu poți sta pe el.

Cei doi fii se întoarseră spre scaun. Vsevolod răspunse:

— Ne-ați chemat încă o dată ca să ne întrebați despre scaun?

— Scaunul e important. Cred că tatăl vostru s-a folosit de el ca să se spânzure.

Ideea ar fi trebuit să fie ridicolă. Iar ei ar fi trebuit să fie scandalizați. Cu toate astea, liniștea nu fu întreruptă de nimic. Simțind că speculația sa nu-și greșise ținta, Leo își accentuă teoria:

— Cred că tatăl vostru s-a spânzurat, poate, de vreuna din bârnele de deasupra. A stat în picioare pe scaun și pe urmă l-a răsturnat cu piciorul. I-ați găsit trupul în dimineața asta. L-ați tras aici și ați pus scaunul la loc fără să vă dați seama că e rupt. Unul dintre voi, sau amândoi, i-ați tăiat gâtul, încercând să ascundeți rănile rămase de la frânghie. Pe urmă ați făcut ca totul să pară scena unui jaf.

Erau niște studenți promițători. Sinuciderea tatălui ar fi putut să le termine carierele și să le distrugă viitorul. Sinucidere, încercare de sinucidere, depresie – până și numai dorința exprimată cu voce tare de a-ți lua viața –, toate acestea erau, de regulă, interpretate ca niște ofense la adresa statului. Sinuciderea, la fel ca și crima, nu-și găsea niciun loc în evoluția unei societăți superioare.

În mod evident, cei doi fii se gândeau dacă era sau nu posibil să nege acuzația. Leo își îndulci glasul.

— La autopsie se va vedea că are coloana vertebrală ruptă. Trebuie să investighez sinuciderea la fel de riguros cum aș fi investigat și crima. Mă interesează motivul sinuciderii sale, nu dorința voastră, care e de înțeles, de a o acoperi.

Fiul mai mic, Akvsenti, răspunse, vorbind pentru prima dată.

— Eu i-am tăiat gâtul.

Tânărul continuă:

— Eu i-am dat trupul jos. Mi-am dat seama de ce ne făcuse și ce avea să se aleagă de viețile noastre.

— Aveți vreo idee de ce s-a sinucis?

— Bea. Îl deprima munca pe care o făcea.

Spuneau adevărul, unul incomplet, fie din neștiință, fie din calcul. Leo stărui asupra problemei:

— Un om de cincizeci și cinci de ani nu se omoară fiindcă cititorii cărților pe care le face se murdăresc de cerneală pe mâini. Tatăl vostru a supraviețuit și unor probleme de departe mai mari.

Fiul mai mare se înfurie.

— Mi-am petrecut patru ani din viață învățând să fiu doctor. Și degeaba – niciun spital n-o să mă mai angajeze acum.

Leo îi conduse afară din birou, în fabrică, departe de locul în care puteau vedea trupul tatălui.

— Abia azi-dimineață v-ați îngrijorat fiindcă tatăl vostru nu venise acasă. Vă așteptați să stea să lucreze până târziu sau v-ați gândit că e ceva-n neregulă de aseară? Dacă e așa, de ce nu există pagini aranjate gata să intre în tipar? Sunt patru mașini de tipărit Linotype și nicio pagină nu a fost așezată sub matriță. Nu există niciun indiciu că s-a lucrat ceva aici.

Se apropiară de mașinile enorme. În fața fiecăreia dintre ele se găsea câte un dispozitiv asemănător unei mașini de scris, un fel de panou cu litere. Leo li se adresă celor doi fii:

— Chiar în clipa asta aveți nevoie de prieteni. Nu pot să trec cu vederea sinuciderea tatălui vostru. Pot să le scriu superiorilor mei ca să împiedic impactul pe care l-ar putea avea asupra carierelor voastre. S-au mai schimbat vremurile: greșelile tatălui vostru nu trebuie neapărat să le reflecte pe ale voastre. Dar ajutorul meu trebuie să vi-l câștigați. Spuneți-mi ce s-a întâmplat. La ce lucra tatăl vostru?

Fiul cel mic ridică din umeri.

— Lucra la un fel de document al statului. Noi nu l-am citit. Noi am distrus toate paginile pe care le pregătise el de tipar. Nu terminase. Ne-am gândit că poate era deprimat din cauză

că trebuia să tipărească prost, din nou, un document. Am ars exemplarul-martor. N-a mai rămas nimic. Ăsta e adevărul.

Refuzând să se dea bătut, Leo arătă înspre mașină.

— La care dintre mașini lucra?

— La asta.

— Arată-mi cum funcționează.

— Dar am distrus totul.

— Te rog.

Akvsenti aruncă o privire spre fratele său, cerându-i în mod evident permisiunea. Fratele său i-o dădu încuviințând din cap.

— Trebuie să bați la mașină. În spatele dispozitivului se adună formele de litere. Fiecare rând e format din mai mult forme grupate laolaltă, cu matrițe de spațiu între ele. Când rândul e terminat, este umplut de un amestec de plumb topit și cositor. Se formează o matriță. Matrițele se așază pe tava asta până când ai o pagină întreagă de text. Apoi, pagina de oțel e acoperită cu cerneală și hârtie, se rulează – și gata, textul e tipărit. Dar, am spus, am topit toate matrițele. N-a mai rămas nimic.

Leo trecu printre mașini. Ochii lui urmăreau procesul mecanic, începând cu colecțiile de forme de litere și terminând cu întregul rând asamblat. Întrebă:

— Când așez literele, formele lor se adună pe grilajul de asamblare?

— Da.

— Nu există rânduri complete de text. Le-ați distrus pe acelea. Dar în grilajul de asamblare se vede un rând trunchiat, un rând care a rămas neterminat.

Leo arătă înspre un șir incomplet de matrițe de litere.

Cei doi fii cercetară mașina de aproape. Leo avea dreptate.

— Vreau să tipăresc cuvintele astea.

Fiul mai mare începu să bată în bara care adăuga spații.

— Dacă adăugăm spații la capătul rândului, va avea o lungime completă și va fi pregătit să se comporte ca o matriță.

Mai multe matrițe de spațiu fură adăugate rândului rămas incomplet până ce grila de asamblare se umplu. Un dispozitiv

turnă plumb topit în formele goale de litere și o matriță îngustă de formă dreptunghiulară își făcu apariția – ultimele cuvinte pe care le aranjase Suren Moskvin înainte să-și ia viața.

Matrița stătea înclinată într-o parte, cu literele ascunse vederii. Leo întrebă:

— E fierbinte?

— Nu.

Leo ridică matrița și o așeză pe tavă. Acoperi suprafața cu cerneală și așeză o singură foaie albă de hârtie deasupra, după care apăsă.

În aceeași zi

Așezat la masa din bucătărie, Leo se uita întruna la foaia de hârtie. Trei cuvinte, asta era tot ce mai rămăsese din documentul care avusese ca efect sinuciderea lui Suren Moskvin:

Sub tortură, Eikhe

Leo citise cuvintele acelea de mai multe ori, incapabil să-și ia ochii de la ele. Desprinse din context, efectul lor era nu mai puțin hipnotic. Încetând să le mai silabisească, dădu foaia deoparte și-și luă servieta, așezând-o închisă pe masă în fața sa. Înăuntru erau două dosare clasificate. Ca să obțină acces la ele, fusese nevoie de intervenții. Nu fusese nicio dificultate cu primul dosar, al lui Suren Moskvin. Cu toate acestea, cel de-al doilea îl făcuse să-și pună cele mai multe întrebări. Cel de-al doilea dosar pe care-l solicitase era al lui Robert Eikhe.

Deschizând primul dosar, simți greutatea trecutului acestui om tradusă în numărul de pagini. Moskvin fusese ofițer al securității de stat – un cekist –, la fel ca și Leo, dar lucrase mult mai mult decât el, păstrându-și serviciul în timp ce mii de alți ofițeri erau împușcați. Printre alte hârtii din dosar se găsea o listă: cea a denunțărilor făcute de Moskvin în tot decursul carierei sale:

Nestor Iurovsky, vecin, executat
Rozalia Reisner, prietenă. 10 ani
Iakov Blok, comerciant, 5 ani
Karl Uritsky, coleg, gardian, 10 ani

Nouăsprezece ani de serviciu, două pagini de denunțări și aproape o sută de nume – cu toate astea, printre ele, un singur

membru al familiei.

Iona Radek. Văr. Executat

Leo recunoscu o anume tehnică. Datele denunțărilor erau absolut întâmplătoare, erau multe care cădeau într-o lună, apoi nu găseai nimic timp de câteva luni. Distanțarea aceasta haotică era deliberată, ascunzând calcule grijulii. Denunțarea vărului său fusese mai mult ca sigur strategică. Moskvin avusese nevoie să se asigure că nu părea ca și cum loialitatea sa față de stat se oprea când venea vorba despre familia sa. Ca să infuzeze credibilitate listei, își sacrificase vărul: îl proteja de supoziția că dăduse pe mâna lor doar oameni care pentru el personal nu însemnau nimic. Un supraviețuitor consumat, era puțin probabil ca omul acesta să se fi sinucis.

Verificând datele și locurile în care lucrase Moskvin, Leo trebui să se așeze din cauza surprinderii. Îi fusese coleg: amândoi fuseseră angajați la Lubyanka acum vreo șapte ani. Drumurile nu li se încrucișaseră niciodată, sau cel puțin nu-și amintea așa ceva. Leo lucrase ca investigator, făcuse arestări, urmărise suspecți. Moskvin fusese gardian, transporta prizonieri, îi supraveghea în detenție. Leo făcuse tot ce putuse să evite celulele de interogatoriu de la subsol, de parcă ar fi crezut că etajele de deasupra erau ca un fel de pavăză, apărându-l de activități care trăgeau în jos, zi după zi. Dacă sinuciderea lui Moskvin era o expresie a sentimentului de vinovăție, ce-l adusese aici, la urma urmelor? Leo închise dosarul îndreptându-și atenția spre cel de-al doilea. Dosarul lui Robert Eikhe era mai gros, mai greu, pe coperta de titlu se vedea o etichetă lipită cu însemnul CLASIFICAT, iar paginile erau legate strâns de tot, de parcă înăuntru se găsea închis ceva toxic. Leo dezlegă șiretul. Numele îi suna familiar. Uitându-se peste pagini, citi că Eikhe fusese membru de partid încă din 1905 – deci dinainte de Revoluție –, într-o vreme în care să fii membru al Partidului Comunist însemna fie exilul, fie execuția. Recordul lui rămânea impecabil: un fost candidat pentru Comitetul Central Politburo[{2}]. În ciuda acestui fapt,

fusese arestat pe 29 aprilie 1938. Era limpede, omul acesta nu putea fi trădător. În plus, Eikhe făcuse mărturisiri: protocolul se găsea în dosar, pagini după pagini în care povestea în detaliu activitatea sa antisovietică. Leo îndosariase el însuși mult prea multe astfel de confesiuni ca să nu recunoască în asta opera unui agent, punctată de fraze-tip, semne ale stilului „casei", un model sub care oricine putea fi forțat să-și lase semnătura. Privirea îi fu atrasă în jos, de o declarație în care-și mărturisea inocența, scrisă de către Eikhe în timp ce se afla în închisoare. Prin contrast cu mărturisirea, textul de aici era uman, disperat, lăudând partidul într-un fel care-ți stârnea mila, proclamându-și dragostea pentru stat și atrăgând atenția cu modestie asupra injustației arestării sale. Leo citi, abia mai putând să respire:

> *Nefiind capabil să îndur torturile la care am fost supus de către Ushakov și Nicolayev – mai ales acesta din urmă, care s-a folosit de cunoașterea faptului că am coastele rupte și că nu s-au sudat cum trebuie, cauzându-mi prin asta mari dureri –, am fost forțat să mă pun singur sub acuzație, pe mine și pe alții.*

Leo știa ce urma.
Pe 4 februarie 1940, Eikhe fusese împușcat.

•

Raisa se ridică, urmărindu-și soțul cu privirea. Adâncit în lectura acelor dosare clasificate, rămăsese neatent față de prezența ei. Vederea lui Leo – palid, tensionat, cu umerii gârboviți deasupra documentelor secrete, ținând soarta altor oameni în mâinile lui – ar fi putut să fie desprinsă din trecutul lor plin de nefericire. Tentația era să reacționeze așa cum mai făcuse de multe ori până atunci, să plece, să-l evite și să-l ignore. Năvala de amintiri urâte o izbi ca un fel de greață. Încercă să lupte împotriva senzației. Leo nu mai era omul de atunci. Ea nu mai era prinsă în mariajul acela ca într-o capcană. Mergând spre el, întinse o mână pe care o lăsă să-i poposească pe umăr, pe umărul bărbatului pe care învățase

să-l iubească.

Leo tresări la atingerea ei. N-o observase pe soția sa intrând în cameră. Luat pe neașteptate, se simțea expus. Se ridică brusc în picioare, iar scaunul căzu în spatele lui cu un zăngănit. Își fixă ochii în ochii ei și îi văzu nervozitatea. Nu voise niciodată ca ea să se simtă încă o dată în felul acela. I-ar fi putut explica ce face. Nimerise în mijlocul unor vechi obiceiuri, tăceri și secrete. O înconjură cu brațul. Cu capul ei odihnindu-se pe umărul lui, el știu că ea trăgea cu ochiul în jos la dosare. Îi explică:

— Un om s-a sinucis, e un fost agent MGB.

— Cineva pe care-l știai?

— Nu. Nu din câte-mi amintesc.

— Trebuie să faci investigații?

— Sinuciderea e tratată ca…

— Vreau să spun… trebuie să te ocupi tu de asta?

Raisa voia ca el să se derobeze, să nu mai aibă de-a face cu MGB, nici măcar indirect. El bătu în retragere.

— N-o să fie nevoie de mult timp pentru dosarul ăsta.

Ea încuviință dând din cap, încet, înainte să schimbe subiectul.

— Fetele sunt în pat. Te duci să le citești ceva? Sau poate ai treabă?

— Nu, n-am treabă.

Își puse dosarele înapoi în servietă. Trecând pe lângă soția sa, se aplecă s-o sărute, un sărut pe care ea îl opri blând cu un deget, privindu-l în ochi. Nu spuse nimic înainte să-și îndepărteze degetul și să-l sărute – un sărut care parcă spunea că el îi făcea cea mai sacră și mai de netrecut promisiune cu putință.

Intrând în dormitor, își așeză dosarele undeva ferite de priviri, un vechi obicei. Răzgândindu-se, le luă înapoi și le lăsă pe o masă în caz că Raisa ar fi vrut să le citească și ea. Se grăbi trecând prin hol în drum spre camera fiicelor sale, încercând să-și îndulcească încordarea de pe față. Cu un zâmbet larg, deschise ușa.

Leo și Raisa adoptaseră două fetițe surori. Zoia avea acum

paisprezece ani, iar Elena, șapte. Leo merse spre patul Elenei, se așeză pe margine și alese o carte din dulap, o poveste pentru copii de Yuri Strugatsky. Deschise cartea și începu să citească tare. Aproape imediat, Zoia îl întrerupse:

— Ne-ai mai spus-o.

Mai așteptă o clipă înainte să adauge:

— Prima dată nu ne-a plăcut.

Povestea era despre un băiețel care dorea să se facă miner. Tatăl băiatului, miner și el, murise într-un accident, iar mama băiatului se temea ca fiul ei să nu continue să facă aceeași muncă plină de pericole. Zoia avea dreptate. Leo o mai citise o dată. Fetița o rezumă în câteva cuvinte, disprețuitoare:

— Fiul ajunge să scoată mai mult cărbune decât scosese oricine altcineva până atunci, devine erou național și-și dedică premiul memoriei tatălui său.

Leo închise cartea.

— Ai dreptate. Nu-i prea bună. Dar, Zoia, dacă nu-i nicio problemă să spui ce vrei tu aici în casă, fii mai grijulie afară. Să-ți exprimi opinii critice, chiar și despre cele mai obișnuite locuri, o poveste pentru copii, de exemplu, e periculos.

— Mă arestezi?

Zoia nu acceptase niciodată ca Leo să fie gardianul ei. Nu-l iertase niciodată pentru moartea părinților ei. Leo nu vorbea despre sine ca și când ar fi fost tatăl lor. Iar Zoia obișnuia să-l numească și să i se adreseze cu Leo Demidov, într-un fel formal, punând între ei cât mai multă distanță cu putință. Profita de fiecare prilej să-i amintească faptul că nu trăia alături de el decât din considerente practice – pentru ea, el era un instrument care o ducea către un scop –, să aibă confort material pentru sora ei, s-o elibereze pe ea din orfelinat. Chiar și așa, avea grijă ca nimic să n-o impresioneze, nici apartamentul, nici ieșirile, excursiile de o zi sau mesele. Pe cât de frumoasă, pe atât era de plină de asprime, nu exista nimic blând în înfățișarea ei. Nefericirea perpetuă părea de o importanță vitală pentru ea. Erau puține lucrurile pe care le putea face Leo ca s-o încurajeze să-și scuture povara de pe umeri. El sperase că de la un moment dat relațiile se vor

îmbunătăți, încetul cu încetul. Încă aștepta. Avea să aștepte, dacă era nevoie, la nesfârșit.

— Nu, Zoia, nu mă mai ocup cu asta. Și n-o să mă mai ocup niciodată.

Leo se întinse și apucă una dintre revistele *Detskaya Literatura,* editată pentru copiii din toată țara. Înainte să poată începe, Zoia îl întrerupse:

— De ce nu faci tu o poveste? Ne-ar plăcea, nu, Elena?

Când sosise în Moscova, Elena nu avea decât patru ani, fiind destul de mică să se poată adapta la schimbările din viața ei. Prin contrast cu sora sa, își făcea prieteni și muncea din greu la școală. Sensibilă la tot ce însemna flatare, se bucura de laudele învățătoarei, încercând să placă tuturor, inclusiv noilor săi gardieni.

Elena se neliniști. Înțelese din tonul vocii surorii ei că aceasta aștepta ca și ea să vrea același lucru. Stânjenită la gândul că trebuie să ia atitudine, pur și simplu dădu din cap în semn de da. Având un presentiment de pericol, Leo replică:

— Sunt o grămadă de povești pe care nu le-am citit, sigur găsim una să vă placă.

Dar Zoia nu se îmblânzea.

— Sunt toate la fel. Spune-ne una nouă. Inventează tu ceva.

— Mă-ndoiesc c-o să fiu foarte bun.

— Dar nici nu vrei să-ncerci. Tata ne inventa tot felul de povești. Se întâmplau undeva la o fermă departe, sau la o fermă pe timp de iarnă, cu pământul acoperit de o plapumă de zăpadă. Râul din apropiere este înghețat. Ar putea să înceapă așa. Au fost o dată ca niciodată două fetițe, surori…

— Zoia, te rog.

— Surorile trăiau împreună cu mama și tatăl lor și erau cum nu se poate mai fericite. Până într-o zi, când un om în uniformă a venit să-i aresteze și…

Leo o întrerupse:

— Zoia, te rog.

Zoia aruncă o privire spre sora ei și se opri. Elena plângea. Leo se ridică în picioare.

— Sunteți obosite amândouă. O să găsesc mâine niște cărți

mai frumoase. Promit.

Leo stinse lumina și închise ușa. Afară, pe coridor, se mângâie cu gândul că, în cele din urmă, lucrurile vor merge spre bine. Zoia nu avea nevoie decât de ceva mai mult timp.

•

Zoia stătea întinsă pe pat, ascultând respirația calmă a surorii ei adormite. Pe când trăiau la fermă împreună cu părinții lor, stăteau toți patru într-o singură cămăruță cu pereți groși făcuți din pământ, încălzită de la un foc de lemne. Zoia dormea alături de Elena, învelite în păturile lor aspre, făcute în casă. Sunetul respirației surorii ei adormite îi dădea un sentiment de siguranță: însemna că părinții sunt undeva prin preajmă. Nu era locul ei aici, în apartamentul acesta, cu Leo aflat în camera alăturată.

Zoia nu adormea niciodată ușor. Stătea întinsă pe pat ore întregi, în timp ce în cap gândurile se învârteau, înainte s-o copleșească oboseala. Era singura care prețuia adevărul, singura care refuzase să uite. Se dădu jos din pat. În afară de răsuflarea surorii ei, apartamentul era tăcut. Se furișă până la ușă, cu ochii deja obișnuiți cu întunericul. Se mișca prin hol bâjbâind cu mâna pe pereți. În bucătărie se vedeau razele de lumină care pătrundeau înăuntru de la iluminatul stradal. Mișcându-se pe furiș, ca un hoț, deschise un sertar și apucă în mână, simțindu-i greutatea, un cuțit.

În aceeași zi

Ținând lama cuțitului lipită de picior, Zoia se îndreptă spre dormitorul lui Leo. Încet, întredeschise ușa până se făcu un spațiu destul de mare cât să poată trece. Alunecă în liniște peste dușumeaua de lemn. Draperiile erau trase, camera cufundată în întuneric, dar știa cum sunt așezate mobilele, pe unde să meargă să ajungă la Leo, care dormea pe partea de la margine a patului.

Stând chiar lângă el, Zoia înălță cuțitul. Cu toate că nu îl putea vedea, în imaginație i se desenau contururile trupului său. N-avea de gând să-l înjunghie în stomac: lama cuțitului s-ar fi înfundat în pături. Voia să-i taie gâtul, apăsând cât de tare putea, înainte ca el să poată face vreo mișcare care s-o împiedice. Coborî cuțitul ridicat deasupra capului și-l apăsă, controlându-și perfect mișcările. În vibrațiile lamei, îi simți brațul, umărul. Așezată în poziție, tot ce avea de făcut era să apuce mânerul cu amândouă mâinile și să lovească.

Zoia făcea ritualul ăsta la intervale neregulate, uneori o dată pe săptămână, alteori uita de el o lună întreagă. Prima dată fusese cu trei ani în urmă, la scurtă vreme după ce ea și sora ei se mutaseră în apartamentul acesta venind din orfelinat. La vremea aceea, avea toate motivele să-l ucidă. În aceeași zi, el le luase și le dusese la grădina zoologică. Nici ea, nici Elena nu mai fuseseră la vreo grădină zoologică și văzuseră aici animale exotice, creaturi în fața cărora nu mai stătuseră niciodată, încât uitase de sine. Pentru poate vreo cinci minute se bucurase de vizită. Zâmbise. El n-o mai văzuse până atunci zâmbind, ea era sigură de asta, dar n-avea nicio importanță. Privindu-l cum stătea împreună cu Raisa, un cuplu fericit care dădea impresia unei familii, prefăcându-se, mințind, ea înțelesese că ei încercau să fure locul părinților săi. Iar ea le dăduse voie. Pe drumul spre casă, în tramvai, se

simțise atât de intens vinovată, încât începuse să verse. Leo și Raisa dăduseră vina pe dulciuri și pe mișcarea tramvaiului. Noaptea, cuprinsă de febră, stătuse în pat plângând, zgâriindu-se pe picioare până începuse să sângereze. Cum putuse să trădeze memoria părinților ei atât de ușor? Leo credea că-i poate câștiga dragostea cumpărându-i hăinuțe noi, bunătăți rare, excursii de o zi și ciocolată: era patetic. Își jurase că n-avea să mai aibă niciodată astfel de căderi. Era o singură cale să se asigure că așa va fi: luase cuțitul și se hotărâse să-l omoare. Stătea, așa cum stătea și acum, gata să ucidă.

Aceeași aducere-aminte care o ajutase să ajungă aici în cameră, amintirea părinților săi, era motivul pentru care nu-l ucisese. Ei n-ar fi vrut ca mâinile să-i fie pătate de sângele acestui om. Și-ar fi dorit să aibă grijă de surioară. Supusă, plângând fără zgomot, îi îngăduise lui Leo să trăiască mai departe. Când și când, se întorcea, strecurându-se înăuntru, înarmată cu cuțitul, nu fiindcă și-ar fi schimbat gândul, nu pentru răzbunare, nu să ucidă, ci în memoria părinților săi, ca un fel de a spune că nu-i uitase.

Se auzi telefonul sunând. Surprinsă, Zoia făcu un pas înapoi, cuțitul îi scăpă din mână, căzând pe podea cu zgomot. Căzând în genunchi, bâjbâi cu mâinile prin întunericul din jur, încercând să-l găsească. Leo și Raisa se foiră în patul care scârțâi sub mișcările lor. Căutau după lumină. Folosindu-și doar simțul tactil, Zoia atingea disperată scândurile podelei. Din cauză că telefonul sună a doua oară, nu mai avu altceva de făcut decât să lase cuțitul, grăbindu-se în jurul patului, fugind spre ușă și strecurându-se afară chiar în timp ce lumina se aprindea.

•

Leo se ridică în capul oaselor, cu mintea încă începătoșată de somn, visul amestecându-se cu realitatea – văzuse mișcare, o siluetă, sau poate că nu. Suna telefonul. Sunau câteodată de la serviciu. Își verifică ceasul de mână: era aproape miezul nopții. Se uită spre Raisa. Era trează, așteptând ca el să răspundă la telefon. Mormăi o scuză și se ridică. Ușa era

întredeschisă. Oare n-o închideau întotdeauna înainte să meargă la culcare? Poate că nu, nu conta, și se îndreptă spre hol.

Apucă receptorul. Vocea de la celălalt capăt al firului era agitată și tare, sugerând urgența.

— Leo? Aici Nikolai.

Nikolai: numele ăsta nu-i spunea nimic. Nu răspunse. Interpretând corect tăcerea lui Leo, omul continuă:

— Nikolai, fostul tău șef! Prietenul tău! Leo, nu-ți aduci aminte? Ți-am dat prima împărtășanie! Preotul, ți-aduci aminte, Leo?

Leo își aminti. Nu mai primise vești de la Nikolai de foarte multă vreme. Omul acesta nu mai însemna nimic pentru viața lui de acum și nu-i făcea nicio plăcere să-l audă la telefon.

— Nikolai, e târziu.

— Târziu? Ce-i cu tine? N-am mai început noi să lucrăm la ora asta până acum?

— Până acum nu.

— Nu, până acum nu.

Vocea lui Nikolai deveni aproape șoptită, înainte să adauge:

— Trebuie să te văd.

Cuvintele se auzeau neclar. Era beat.

— Nikolai, de ce nu mergi să te culci și vorbim mâine?

— În seara asta trebuie.

Vocea îi cedă. Era pe punctul de a-ncepe să plângă.

— Ce s-a întâmplat?

— Întâlnește-te cu mine. Te rog.

Leo ar fi vrut să refuze.

— Unde?

— La tine la birou.

— O să fiu acolo în treizeci de minute.

Leo puse receptorul în furcă. Enervarea de a fi fost trezit era temperată de neliniște. Nikolai nu ar fi luat legătura cu el dacă n-ar fi existat un motiv. Întors în cameră, o văzu pe Raisa, care se ridicase în picioare. Leo încercă să-i explice, cu o ridicare din umeri.

— Un fost coleg. Vrea să ne întâlnim. Zice că trebuie

neapărat în seara asta.

— Un coleg de unde?

— De la…

Nu fu nevoie ca Leo să-și sfârșească fraza.

— Și așa, dintr-odată, te sună?

— Era beat. Mă duc să vorbesc cu el.

— Leo?

Nu sfârși. Leo încuviință dând din cap.

— Nici mie nu-mi place.

Își luă hainele, schimbându-se rapid. Când era aproape gata să plece, în timp ce își lega șireturile, văzu ceva sub pat, ceva care reflecta lumina. Curios, făcu o mișcare în față, ghemuindu-se la pământ.

— Ce este? întrebă Raisa.

Era un cuțit mare de bucătărie. Lângă el, o crestătură în podea.

— Leo?

Ar fi trebuit să i-l arate.

— Nu-i nimic.

În clipa în care Raisa se aplecă să vadă, el se ridică ascunzând cuțitul la spate și stingând lumina.

Până ajunse în hol, ținu lama cuțitului lipită de mână. Aruncă o privire spre dormitorul fiicelor sale. Făcu un pas spre ușă și-o împinse încet. Camera era întunecată. Amândouă fetele stăteau în pat, adormite. În timp ce se retrăgea, închizând ușa încet, zâmbi auzind respirațiile ușoare, rare ale Elenei. Se opri, ascultând cu atenție. Nu auzea nimic dinspre partea camerei în care se afla Zoia. Își ținea respirația.

14 martie

Conducând prea repede, Leo derapă la o curbă, cauciucurile alunecând pe gheață. Luă piciorul de pe accelerație și redresă mașina. Agitat, cu spatele ud de transpirație, se simți ușurat când ajunse la Departamentul Omucideri. Opri mașina și-și odihni capul pe volan. În interiorul neîncălzit, respirația i se vedea ca o ceață albă, subțire. Era ora unu dimineața. Străzile erau pustii, așternute cu zăpada adunată din loc în loc. Începu să tremure, căci din grabă își uitase acasă mănușile și pălăria, fugind de întrebarea de ce ușa dormitorului stătuse întredeschisă, de ce se prefăcea fiica sa că doarme și ce căuta cuțitul acela sub patul lor.

Cu siguranță exista o explicație, una simplă și deloc fantastică. Poate că ei erau cei care lăsaseră ușa deschisă. Poate că soția sa mersese până la baie, uitând s-o închidă la întoarcere. Cât despre Zoia, care se prefăcea că doarme, nu auzise bine. De fapt, de ce ar fi trebuit să fie neapărat adormită? Putea fi de înțeles de ce nu dormea, o trezise telefonul și stătea doar în pat încercând să adoarmă la loc, iar supărarea ei era justificată. Cât despre cuțit… Nu știa, nu putea decât să se gândească, dar trebuie să fi fost vreun motiv oarecare, inocent, chiar dacă acum nu avea nicio idee care ar fi putut fi acesta.

Ieși din mașină, închise ușa și se îndreptă spre birouri. Situat în cartierul Zamoskvorenîe, la sud de râu, într-o zonă cu o mare concentrație de fabrici, departamentului său de omucideri îi fusese desemnat un spațiu deasupra unei mari brutării. Toți își bătuseră joc la auzul veștii că munca lor trebuia să rămână secretă. Adresa birourilor era cunoscută ca Fabrica de Nasturi numărul 14, ceea ce-l făcea pe Leo să se întrebe care era obiectul de activitate al celorlalte treisprezece fabrici.

Intrând în camera de recepție, șubredă, cu podeaua acoperită de urme de pași de făină, Leo urcă scările, în timp ce în minte i se tot învârteau întâmplările serii. Reușise să dea o explicație la două din cele trei care-i reținuseră atenția, dar cea de-a treia – cuțitul – rezistase încercărilor de a o dezlega în vreun fel. Chestiunea trebuia să aștepte până dimineața, când avea să stea de vorbă cu Raisa. Chiar acum, telefonul neașteptat pe care-l primise îl preocupa în cea mai mare măsură. Leo trebuia să se concentreze pe întrebarea de ce un om cu care nu mai vorbise de cinci ani îl chema, beat fiind, în mijlocul nopții, cerșindu-i o întâlnire. Nu era nimic între ei, nici vreo legătură, nici prietenie, nimic cu excepția acelui an, 1949, cel dintâi an al lui ca agent MGB.

Nikolai îl aștepta în capul scărilor, așezat într-o rână, de parc-ar fi fost un vagabond. Văzându-l pe Leo, se ridică în picioare. Paltonul de iarnă era bine croit, poate chiar făcut în străinătate, dar zdrențuit din cauza neglijenței. Cămașa îi stătea descheiată, cu burta revărsată peste curea. Câștigase în greutate și pierduse din păr. Era bătrân și arăta obosit, cu fața trasă de îngrijorare, cu ochi încercănați. Duhnea a țigări, a transpirație și a trăscău, care, amestecate cu atotprezentul miros de pâine și aluat, alcătuiau o combinație cu iz rânced. Leo îi întinse mâna. Nikolai i-o dădu la o parte, îmbrățișându-l, agățându-se de el ca și cum tocmai ar fi fost salvat dintr-o aventură pe munte. Era ceva care-ți făcea milă în îmbrățișarea asta, căci venea de la un om ce-și câștigase reputația de a fi fără milă.

Atenția lui Leo fu brusc abătută, căci își aminti de crestătura de pe podeaua de acasă. Cum de uitase de detaliul ăsta? Fiindcă nu era important, de aia. Atâtea lucruri ar fi putut s-o facă să apară acolo… E posibil să se fi aflat acolo de ceva vreme, nu era ceva pe care el să-l observe numaidecât, o zgârietură făcută de mobila mutată dintr-un loc în altul, și totuși, știa că în povestea asta cuțitul și crestătura aveau legătură unul cu cealaltă.

Nikolai începuse să vorbească, împleticindu-se, bălmăjind cuvintele. Leo abia dacă fu atent în timp ce deschidea ușa

departamentului și-și conducea musafirul până în biroul său. Odată așezat, Leo își încleștă degetele punându-și coatele pe masă, uitându-se la Nikolai cum vorbește, dar fără să audă mai nimic, prinzând câte ceva pe ici, pe colo, prinzând când și când fragmente, ceva despre niște fotografii care-i fuseseră trimise.

— Leo, sunt fotografii ale femeii și ale bărbatului pe care i-am arestat.

În mintea lui Leo nu se găsea loc pentru lucrurile pe care i le spunea Nikolai. O singură, groaznică revelație creștea înăuntrul lui, tăind orice alt gând care apărea. Cuțitul căzuse, fusese scăpat, cu vârful înfigându-se în podea înainte să ricoșeze sub pat, scăpat fiindcă cel sau cea care-l ținuse se panicase, alarmat de un zgomot neașteptat, de un telefon inoportun. Acel cineva fugise din cameră, lăsând ușa deschisă, în prea mare grabă ca să mai apuce s-o închidă în urma sa.

Ea

Chiar și acum, când toate piesele erau așezate la locul lor, se chinui ca să poată articula singura concluzie logică posibilă: persoana care ținuse cuțitul fusese Zoia.

Se ridică în picioare, mergând spre fereastră s-o deschidă. Aerul rece îi năvăli în față. Nu era sigur cât timp rămase în poziția asta, uitându-se nemișcat la cerul nopții, dar auzind un zgomot în spatele său își aminti că nu era singur. Se întoarse, pe punctul de a-și cere scuze. Își înghiți cuvintele. Nikolai, un om care-l învățase despre cruzime că era necesară și bună, plângea:

— Leo? Nici măcar nu asculți.

Lacrimile i se scurgeau pe obraji. Nikolai începu să râdă, un zgomot care-i aduse aminte lui Leo despre sărbătoririle lor cu băutură, obligatorii după fiecare arestare pe care-o făceau. În seara asta, râsul lui Nikolai era altfel. Avea ceva fragil. Se duseseră toată fudulia și încrederea.

— Vrei să uiți? Așa-i, Leo? Nu te-nvinovățesc. Aș da orice să pot uita și eu. Ce vis minunat ar fi dacă…

— Îmi pare rău, Nikolai; mintea mea e-n altă parte, e o problemă de familie.

— Mi-ai ascultat sfatul… O familie, asta-i bine. Familiile sunt importante. Un bărbat nu-i nimic fără dragostea familiei lui.

— N-am putea să vorbim mâine? Când o să fim amândoi mai puțin obosiți?

Nikolai dădu din cap că e de acord și se ridică în picioare. La ușă se opri, uitându-se în podea.

— Mie mi-e… rușine.

— Nu cred nimic. Toți bem prea mult din când în când. Vorbim mâine.

Nikolai îl privi fix. Leo crezu c-o să râdă din nou, dar de data asta se întoarse și se îndreptă spre scări.

Leo era recunoscător pentru faptul că putea să fie singur și că se putea concentra. Nu mai avea rost să se prefacă. Prezența lui avea să-i amintească la nesfârșit Zoiei de teribila pierdere din viața ei. Nu vorbise niciodată despre ce se petrecuse în ziua aceea, atunci când părinții îi fuseseră împușcați. El încercase să lase trecutul în urmă. Cuțitul acela era un strigăt de ajutor. Trebuia să facă ceva să-și salveze familia. Trebuia să-i vorbească fetei, aceasta era soluția. Trebuia să vorbească acum, numaidecât.

În aceeași zi

Nikolai păși afară, cu ghetele afundându-i-se în zăpada fină. Simțind frigul pe burta dezgolită, își vârî cămașa în pantaloni – ochii lui abia se puteau concentra, trupul i se legăna de parc-ar fi fost pe puntea unei corăbii. De ce-i telefonase oare acestui fost protejat? Ce se așteptase de la el să facă? Poate că nu venise decât pentru companie, dar nu orice fel de companie, ca aceea pe care o cauți când vrei să mergi la băut; venise căutând tovărășia unui om care împărtășea aceeași rușine ca și el, un om care nu putea să-l judece fără să treacă el însuși prin aceeași judecată.

Mi-e rușine.

Erau cuvinte pe care Leo le-ar fi putut înțelege mai bine decât oricine altcineva. Rușinea reciprocă ar fi trebuit să-i lege, să-i facă la fel ca niște frați. Leo ar fi putut să-și așeze brațele în jurul lui și să-i spună: *Și mie.* Uitase atât de ușor povestea aceea? Nu, pur și simplu fiecare avea o altfel de tehnică pe care o folosea ca să țină amintirile sub control. Leo începuse o nouă și nobilă carieră, curățându-și profund mâinile murdare de sânge într-un bazin de respectabilitate călduță și înspumată. Tehnica lui Nikolai consta în a bea până cădea sub masă, nu pentru senzația în sine, ci ca o formă de violență la adresa amintirilor.

Era cineva care nu-i îngăduia să uite, îi trimitea fotografii de bărbați și femei așezați în dreptul unui perete alb, tăiate astfel încât să nu li se vadă decât fața. La început, nu-i recunoscuse pe subiecții acelor fotografii, cu toate că-și dăduse seama că erau fotografii specifice făcute în arest, genul cerut de birocrația fiecărei închisori. Veneau mai multe, o dată pe săptămână, pe urmă o dată pe zi, în fiecare zi, un plic

pe care-l găsea acasă. Trecând printre ele, începuse să-și amintească nume, conversații – amintiri bătătorite, un colaj plin de cruzime în care arestarea unui cetățean se lipea cu interogarea altuia și execuția unui al treilea. Pe măsură ce fotografiile se strângeau, ținându-le teanc în mână, se întreba dacă erau oare într-adevăr atât de mulți cei pe care-i arestase. De fapt, o știa, arestase mult mai mulți.

Nikolai voia să mărturisească, să ceară iertare. Dar nu fuseseră trimise niciun fel de cereri, de pretenții de scuze, nicio instrucțiune despre cum să se pocăiască. Primul plic fusese marcat cu numele său. I-l adusese soția lui. Îl deschisese, ca de obicei, în fața ei. Când ea întrebase ce conține, el mințise, ascunzând fotografiile. De aici înainte, fusese obligat să le deschidă pe ascuns. Chiar și acum, după douăzeci de ani de mariaj, soția lui nu avea habar despre munca pe care o făcuse. Știa doar că fusese ofițer de Securitate. Dar în afară de asta, prea puțin în plus. Poate că nu voia să știe. Lui nu-i păsa dacă rămânea ignorantă cu intenție sau nu, dar se bucura de acest lucru, căci depindea de el. Când i se uita în ochi nu vedea decât dragoste necondiționată. Dacă ar fi știut, dacă ar fi văzut fețele celor arestați, dacă le-ar fi văzut fețele după două zile de interogatoriu, atunci, în ochii ei s-ar fi citit frica. Același lucru era valabil în ceea ce le privea pe fetele lor. Râdeau și glumeau cu el. Îl iubeau și le iubea și el. Era un tată bun, atent și răbdător, nu ridica niciodată glasul, niciodată acasă – o casă în care rămânea un om bun.

Și cineva încerca să-i fure toate astea. În ultimele zile, pe plicuri nu mai apăruse trecut numele lui. Oricine le-ar fi putut deschide, soția sau fetele. Nikolai începuse să se teamă să iasă din casă în caz că ar fi putut primi ceva în absența lui. Își făcuse familia să jure că-i va aduce orice pachet sau scrisoare, fie că purta numele lui, fie că nu. Ieri intrase în camera fiicelor sale și găsise, pe noptiera lor, o scrisoare nemarcată, își ieșise din fire, fusese de-o furie sălbatică, întrebând dacă fetele îl deschiseseră. Ele plânseseră, neștiind ce să mai creadă despre transformarea lui bruscă, asigurându-l că-l puseseră acolo doar ca să nu se piardă. În ochii lor se citise frica. I se

frânsese inima. În acel moment, se hotărâse să ceară ajutorul lui Leo. Statul trebuia să-i prindă pe criminalii ăștia care-l persecutau fără niciun motiv. Își servise țara mulți ani. Era un patriot. Își câștigase dreptul de a trăi în liniște. Leo îl putea ajuta: avea o echipă de investigatori care-i stăteau la dispoziție. Ar fi fost în interesul lor, al amândurora, să-i vâneze pe acești contrarevoluționari. Ar fi fost ca-n timpurile de altădată. Numai că Leo nu voise să știe nimic.

Dis-de dimineață, muncitorii veniră la fabrica de pâine. Se opriră, uitându-se lung la Nikolai, care stătea în cadrul ușii. Rânji la ei:

— Ce-i?

Nu ziseră nimic, rămaseră nedumeriți la câțiva metri depărtare, fără să treacă pe lângă el.

— Mă judecați?

Fețele lor erau lipsite de expresie, erau bărbați și femei veniți să facă pâine pentru tot orașul. El trebuia să meargă acasă, în locul, singurul, unde era iubit și în care trecutul lui nu însemna nimic.

Locuia în apropiere; merse clătinându-se pe străzile pustii, sperând că nu sosise în absența sa vreun alt pachet cu fotografii. Se opri din mers: avea respirația grea și profundă, ca a unui câine bătrân și bolnav, dar mai era și altceva, un alt zgomot. Se întoarse, uitându-se în jur. Pași – era sigur, tap, tap, tap, sunet de tocuri grele pe piatra pavajului. Era urmărit. Privi întunericul, căutând să străpungă umbrele, dibuind contururi, încordându-și privirea. Erau pe urmele lui, dușmanii săi, vânându-l așa cum și el îi vânase odată.

Alerga spre casă acum, cât putea de repede. Se împiedică în haina care i se înfășură în jurul încheieturilor. Schimbând tactica, se întoarse. O să-i prindă el de data aceasta… Cunoștea genul ăsta de șmecherii. Erau șmecheriile lui. Îi foloseau metodele împotriva sa. Uitându-se stăruitor în colțurile întunecate, în enclavele cele mai tenebroase, ascunzătorile prin care-i antrenase pe agenții MGB învățându-i cum să se miște, strigă:

— Știu că ești acolo.

Ecoul vocii lui răsună de-a lungul străzii pustii. Era goală, goală pentru profani și necunoscători, dar în astfel de chestiuni el era expert. Sfidarea sa fusese scurtă, se dusese de-acum.

— Am copii, două fete. Mă iubesc! Nu merită să li se-ntâmple asta. Dacă mă loviți pe mine, le loviți și pe ele.

Fiicele sale se născuseră în timp ce el era ofițer MGB. După ce arestase tați, mame, fii și fiice, venea în fiecare noapte acasă și-și săruta familia înainte de culcare.

— Și ceilalți? Sunt milioane, dacă ne omorâți pe toți, nu mai rămâne nimeni. Toți am fost implicați!

Oameni apăreau la ferestre, atrași de strigătele lui. Indiferent înspre ce casă ar fi arătat, înspre ce clădire, înăuntru se aflau foști ofițeri și gardieni. Bărbații și femeile care purtau uniforme erau doar țintele cele mai evidente. Mai erau și conducătorii de tren care duseseră prizonieri în Gulag, bărbați și femei care procesau hârtia, formularele timbrate, oamenii care gătiseră și făcuseră curățenie. Sistemul avusese nevoie de consimțământul tuturor, chiar și atunci când consimțiseră nefăcând nimic. Acel nimic era suficient. Depindeau de absența unei rezistențe la fel de mult pe cât depindeau de voluntari. N-avea de gând să joace rolul de țap ispășitor. Nu era numai povara lui. Toți erau vinovați, purtau o vină colectivă. Era gata să simtă remușcări din când în când, să petreacă în fiecare zi câte un minut gândindu-se la lucrurile îngrozitoare pe care le făcuse. Însă oamenii care-l vânau nu se mulțumeau numai cu atât. Voiau mai mult.

Plin de teamă, Nikolai se întoarse și-o luă la fugă, o fugă sălbatică de data asta, cât de repede putea. Încurcându-se în pulpanele hainei, căzu, prăbușindu-se în zăpada noroioasă, iar hainele i se îmbibară de apă murdară. Ridicându-se încet, cu genunchii tremurând, pantalonii sfâșiați, fugi din nou, cu apa picurându-i din haină. La scurtă vreme, căzu iarăși. De data aceasta, începu să plângă, epuizat, suspinând îngrozitor. Răsucindu-se pe spate, se smulse din vălmășagul de bucăți rupte de haină, care devenise de o greutate insuportabilă. O cumpărase, cu mulți ani în urmă, dintr-unul din magazinele

restricționate. Era mândru de ea. Era o dovadă a statutului său, a ceea ce reprezenta. Nu mai avea nevoie de ea: n-avea să mai iasă niciodată, o să stea acasă, o să încuie ușa și-o să tragă draperiile.

Ajungând la apartamentul său de bloc, intră în hol gâfâind din greu, cu apa murdară picurându-i din haine. Ud până la piele, se lipi de perete și, imprimându-și forma trupului, verifică strada, încercând să-și zărească urmăritorii. Incapabil să vadă mai mult – erau prea vicleni –, urcă scările, cu picioarele alunecoase, apoi căzu în patru labe. Cu cât se apropia mai mult de casă, cu atât mai mult se relaxa. Nu-l puteau ajunge până aici, în sanctuarul lui. Ca și cum ar fi înghițit un întăritor, începu să gândească rațional. Era beat. Reacționase exagerat, asta era tot. Sigur că-și făcuse dușmani de-a lungul timpului, oameni invidioși, pe care succesul lui îi amărâse. Dacă tot ce-i puteau face era să trimită niște fotografii, n-avea de ce să se-ngrijoreze. Cei mai mulți – societatea – îl respectau și-i recunoșteau valoarea. Răsuflă ușurat când ajunse în fața ușii și căută în buzunare după cheie.

În fața apartamentului său se găsea un pachet, cam de treizeci de centimetri lungime, douăzeci lățime și zece grosime, învelit în hârtie cafenie, legat cu o sfoară. Nu exista niciun nume, nicio etichetă, doar un desen în cerneală pe hârtia învelitoare, o cruce. Nikolai căzu în genunchi. Mâinile îi tremurau în timp ce trăgea de șiret. Înăuntru se găsea o cutie. Iar pe capacul cutiei apărea însemnat:

NU PENTRU PRESĂ

Dădu capacul la o parte. Înăuntru nu erau fotografii, ci un teanc de pagini proaspăt tipărite, un document substanțial, nu mai puțin de o sută de pagini. Deasupra odihnea o scrisoare care însoțea tot acest conținut. O luă, trecând repede peste cuvintele scrise. Nu îi era adresată lui: era o scrisoare oficială de stat care declara că acest raport urmează să fie distribuit în fiecare școală, fiecare fabrică, în fiecare grup de muncitori și

tineri din tot cuprinsul țării. Confuz, lăsă scrisoarea deoparte și luă respectivul raport. Citi cu atenție prima pagină. Începu să clatine din cap. Nu putea fi adevărat. Era o minciună, o plăsmuire răutăcioasă, al cărei scop era să-l înnebunească pe el. Lucrul ăsta, statul nu l-ar fi publicat niciodată: nu s-ar fi distribuit niciodată un astfel de document. Era imposibil:

INOCENT
VICTIME
TORTURĂ

Cuvintele astea nu puteau exista așa, negru pe alb, tipărite, cu binecuvântarea statului, împărțite în fiecare școală și fabrică. Când o să pună mâna pe propagatorul acestei escrocherii, al acestei escrocherii atât de bine informate și puse la punct, o să-l execute.

Involuntar, Nikolai atinse pagina pe care o citea și o întoarse. Începu să rupă pagina următoare, apoi cealaltă, făcându-le fâșii și așezând bucățile deoparte. Se opri, le adună pe toate strângându-le într-un ghem și se aplecă în față, odihnindu-și capul pe paginile necitite, murmurând pentru sine.

— Nu poate fi adevărat.

Cum ar fi putut să fie? Dar cutia se găsea aici, împreună cu o scrisoare purtând ștampila statului, conținând informații pe care doar acesta le-ar fi putut cunoaște, cu surse, citate, referințe. Conspirația tăcerii, despre care Nikolai presupusese că avea să dureze la nesfârșit, se terminase. Nu era nicio păcăleală.

Raportul era real.

Nikolai se ridică, lăsând hârtiile împrăștiate. Descuie ușa și intră în apartament, abandonând hârtiile în holul comun al blocului. N-avea nicio importanță dacă încuia ușa după el și trăgea perdelele, casa lui nu mai era un sanctuar. În general, nu mai existau sanctuare. Curând, toată lumea o să afle, fiecare copil de școală și fiecare lucrător de fabrică avea să citească acest raport. Nu doar că vor afla, ci li se va permite să

vorbească pe față, vor fi încurajați să dezbată toate acestea.

Deschise ușa dormitorului, uitându-se îndelung la nevasta lui, care dormea cu mâinile sub cap. Era frumoasă. O adora. Trăiau o viață fericită, privilegiată. Aveau două fiice minunate și fericite. Soția lui nu cunoscuse niciodată nefericirea. Nu cunoscuse niciodată rușinea. Nu cunoscuse nicio altă față a lui Nikolai în afara celei de soț iubitor, de bărbat tandru care și-ar fi dat viața pentru familia sa. Se așeză pe o margine a patului, trecându-și un deget pe brațul ei palid. N-ar fi putut trăi știind că ea cunoaște adevărul, că-și va schimba părerea despre el, îndepărtându-se, punându-și întrebări sau, și mai rău, nespunând nimic. Tăcerea ei ar fi fost de nesuportat. Toți prietenii lor ar pune întrebări. Ea ar fi judecată. Cât de mult știa oare? Oare știuse dintotdeauna? Ar fi fost mai bine să nu trăiască s-o vadă rușinată astfel. Ar fi fost mai bine să moară acum, chiar în clipa asta.

Numai că moartea lui nu ar fi schimbat nimic. Ea ar afla oricum. S-ar trezi și i-ar găsi trupul, ar plânge și-ar fi îndurerată. Apoi, ar citi raportul. Deși ar fi venit la înmormântarea lui, s-ar fi întrebat ce lucruri făcuse el. S-ar fi gândit la momentele pe care le trăiseră împreună, când o atinsese, când făcuse dragoste cu ea. Oare atunci, cu doar câteva ore înainte, ucisese pe cineva? Casa lor fusese cumpărată cu prețul sângelui vărsat? Poate că, în cele din urmă, ar fi ajuns să creadă că el își meritase moartea și că sinuciderea fusese cel mai bun lucru care putea fi făcut, nu doar pentru el, ci și pentru fiicele lor.

Luă o pernă. Soția lui era puternică și ar fi luptat, dar chiar dacă nu se mai simțea în formă, avea încredere în abilitatea sa de a o dovedi. Se așeză cu grijă, iar ea se mișcă după el simțindu-i trupul, fără îndoială încântată să îl știe acasă. Se dădu pe spate, zâmbind. Nu se mai putea uita la fața ei. Trebuia să acționeze acum, fără să-și piardă cumpătul. Coborî perna, repede, căci nu voia s-o vadă deschizând ochii. Apăsă cu toată puterea. Repede, ea înșfăcă perna și încheieturile mâinilor lui, zgâriindu-l. N-avea niciun rost, el n-o să-i dea drumul – nu se putea elibera. Mai degrabă decât să încerce să

scape din strânsoare, își dădu seama că poate scăpa pe dedesubt. O țintui încleștându-și picioarele peste abdomenul ei, ținând-o în poziție fixă și incapabilă de vreo mișcare, în timp ce îi ținea perna pe față. Era prinsă cu totul, neajutorată, iar forțele îi slăbeau. Mâinile ei încetară să zgârie, dădură drumul încheieturilor lui și, pur și simplu, se deschiseră încet și căzură într-o parte.

El rămase în aceeași poziție, deasupra ei, ținând în continuare perna alte câteva minute după ce ea încetă să mai miște. În cele din urmă, îi dădu drumul, lăsând perna deoparte de pe fața ei. Nu voia să-i vadă ochii ieșiți din orbite. Voia să-și amintească expresia chipului ei, plină de dragoste. Pe sub pernă, îi căută pleoapele. Degetele îi rătăciră pe față, apropiindu-se până îi atinse pupila – o suprafață ușor lipicioasă. Îi închise ochii cu grijă și ridică perna, abia acum uitându-se la ea. Era liniștită. Se așeză alături, trecându-și brațele în jurul mijlocului ei.

Epuizat, Nikolai aproape adormi. Se trezi cu un fior. Încă nu terminase. Ridicându-se în picioare, netezind cearșafurile, luă perna și trecu în camera de zi, spre dormitorul fiicelor sale.

În aceeași zi

Zoia și Elena dormeau. Leo auzea cum respirația li se ridica, apoi cobora. Adaptându-se întunericului, închise cu grijă ușa în urma sa. Nu putea eșua în meseria de tată. Departamentul Omucideri n-avea decât să se închidă, n-aveau decât să piardă apartamentul ăsta și toate privilegiile, dar trebuia să existe o cale să-și salveze familia, nimic altceva nu mai conta. Și era sigur că familia lui, în ciuda problemelor pe care le avea, era o șansă, cea mai bună șansă cu putință pentru fiecare dintre ei. Refuza să-și imagineze un viitor în care ei patru să nu mai fi fost împreună. Era adevărat că fetele erau mult mai apropiate de Raisa decât de el. În mod clar obstacolul nu îl constituia adoptarea, ci trecutul lui. Fusese naiv să creadă că relația cu Zoia și Elena nu avea nevoie decât de timp, timp care, printr-un fel de iluzie optică dată de depărtarea față de incident, avea să-l facă să pară mic și lipsit de importanță. Chiar și acum folosea eufemisme – *incidentul* – când vorbea despre uciderea părinților lor. Furia Zoiei era la fel de vie și de puternică precum în ziua în care ei fuseseră împușcați. Nu trebuia să nege, ci să-i înfrunte ura în mod direct.

Zoia dormea pe partea ei, cu fața la perete. Leo se întinse spre ea și-o prinse de umăr, trăgând-o ușor pe spate. Intenția fusese s-o trezească ușor, dar ea se ridică dintr-odată, dreaptă, încordată, smulgându-se din strânsoarea lui. Fără să-și dea seama ce face, își puse cealaltă mână pe umărul ei, ca să n-o mai lase să se miște. Făcu asta cu cel mai bun gând, pentru binele și al ei, și al lui. Avea nevoie ca ea să-l asculte, încercând să păstreze un ton măsurat, șopti:

— Zoia, trebuie să vorbim. Nu suferă amânare. Dacă aștept până mâine dimineață, o să găsesc iar o scuză și-o să amân până a doua zi. Deja am amânat trei ani.

Ea nu zise nimic, rămânând nemișcată, cu ochii ațintiți asupra lui. Cu toate că petrecuse cel puțin o oră în bucătărie încercând să-și pregătească exact ce avea de gând să-i spună, cuvintele acelea gândite cu grijă dispăruseră.

— Ai fost în dormitorul meu. Am găsit cuțitul.

Deschisese discuția cu subiectul cu care n-ar fi trebuit s-o deschidă. Se afla acolo să vorbească despre propriile lui eșecuri și greșeli, nu ca s-o critice pe ea. Căută să schimbe cursul conversației.

— Înainte de toate, vreau să fiu clar înțeles, sunt o altă persoană acum. Nu mai sunt ofițerul care a venit la ferma părinților tăi. Și pe urmă, adu-ți aminte, am încercat să-ți salvez părinții. Nu am reușit. O să trăiesc cu gândul ăsta pentru tot restul vieții. Înapoi nu-i mai pot aduce. Dar vă pot ajuta pe tine și pe sora ta. Așa văd eu familia asta. E un ajutor. E un ajutor și o șansă pentru tine și Elena, dar și pentru mine.

Leo se opri, așteptând să vadă dacă Zoia o să-și bată joc de idee. Ea nici nu se mișcă, nici nu vorbi. Avea buzele strânse și trupul îi stătea rigid.

— Nu poți să… încerci?

Cu glas tremurător, ea rosti primele cuvinte.

— Dă-mi drumul.

— Zoia, nu te supăra: doar spune-mi ce gândești. Fii deschisă. Spune-mi ce vrei să fac eu. Spune-mi ce fel de om vrei să fiu.

— Dă-mi drumul.

— Nu, Zoia, te rog, trebuie să înțelegi ce important este lucrul ăsta.

— Dă-mi drumul.

— Zoia…

Vocea ei se ridică, încordată și disperată.

— Dă-mi drumul!

Rămas fără replică, el bătu în retragere. Fata țipa ca un animal rănit. Cum de ajunseseră lucrurile atât de rău? Nevenindu-i să creadă, stătea și se uita cum ea se dezicea de întreaga lui afecțiune. Nu așa trebuia să se întâmple lucrurile. El nu încerca decât să-și exprime dragostea pentru ea. Iar ea i-

o arunca toată înapoi în față. Zoia era cea care ruina totul, și nu doar pentru sine. Ruina totul pentru toți. Elena voia să facă parte din familie. Știa că ăsta era adevărul. Îi dădea mâna, îi râdea. Ea voia să fie fericită. Raisa voia să fie fericită. Ei toți nu voiau decât să fie fericiți. Cu excepția Zoiei, care refuza cu încăpățânare să recunoască faptul că el se schimbase, agățându-se copilărește de ură ca și cum ar fi fost păpușa ei preferată.

Leo simți mirosul. Atingând cearșafurile, văzu că erau umede. Chiar și atunci, îi trebuiră câteva clipe până să-și dea seama că Zoia udase patul. Se ridică în picioare, făcu câțiva pași în spate, murmurând:

— Nu-i nimic. O să curăț eu tot. Nu-ți face probleme. E vina mea. Eu sunt de vină.

Zoia scutură din cap, fără să spună nimic, încleștându-și mâinile la tâmple, de-o parte și de alta a feței. Leo rămase fără suflare, dându-și seama că dragostea lui avea darul să provoace o asemenea nefericire.

— Zoia, o să iau cearșafurile.

Ea clătină din cap încă o dată, apucând strâns cearșafurile pătate de urină, de parcă ar fi protejat-o de el. Elena se trezise și plângea.

Leo merse spre ușă, apoi se întoarse din nou, incapabil s-o lase într-o asemenea stare. Cum ar fi putut să îndrepte răul dacă el însuși reprezenta răul?

— Nu vreau decât să te iubesc, Zoia.

Elena își mută privirea de la Zoia la Leo. Trezirea fetiței îi provocă Zoiei o schimbare. Fata își regăsi cumpătul, și-i spuse liniștită lui Leo:

— O să-mi spăl cearșaful. O să-l spăl eu singură. Nu am nevoie de ajutorul tău.

Leo ieși din cameră, lăsând-o pe fata pe care sperase s-o câștige de partea sa în urină și-n lacrimi.

•

Intrând în bucătărie, Leo începu s-o măsoare la pas, năucit de catastrofă. În timp ce făcuse ordine în dosare, foaia de hârtie din tipografia lui Moskvin rămăsese așa cum o lăsase:

Compania potrivită: ceva care să-i amintească de fosta sa carieră, o carieră care avea să-l umbrească pentru totdeauna. Având în minte reacția Zoiei, Leo fu obligat să se gândească la un lucru pe care, cu câteva minute în urmă, îl calificase ca de negândit. Se putea să fie nevoie ca familia să se destrame.

Oare dorința lui de a-i ține pe toți laolaltă ajunsese o obsesie oarbă? O forța oare pe Zoia să zgândărească mereu o rană care nu avea să se vindece niciodată, infectând-o cu ură și amărăciune? Desigur, dacă ea nu putea trăi alături de el, atunci nici Elena nu putea. Surorile nu aveau să fie separate. Nu avea nimic altceva de făcut decât să le găsească o casă nouă, una care să nu aibă legătură cu statul, poate undeva în afara Moscovei, într-un oraș mai mic, unde aparatul Puterii era mai puțin vizibil. El și Raisa trebuia să caute oamenii potriviți pentru ele, să le caute părinți, întrebându-se dacă aceștia s-ar fi descurcat mai bine, dacă le-ar fi putut face fericite pe fete, fericire în dăruirea căreia Leo eșuase atât de evident.

În cadrul ușii apăru Raisa.

— Ce se întâmplă?

Venea din dormitorul lor. Nu știa nimic despre patul udat, nici despre convorbirea cu Zoia, referindu-se, în schimb, la întâlnirea cu Nikolai și la telefonul primit la miezul nopții. Vocea lui Leo se auzi spartă, crispată de emoție.

— Nikolai era beat. I-am zis că stăm de vorbă când o să fie cu mintea limpede.

— Și pentru asta v-a trebuit o noapte întreagă?

Ce mai aștepta? Ar fi trebuit să se așeze lângă ea și să-i explice.

— Leo? Ce s-a-ntâmplat?

El promisese că nu vor mai exista secrete între ei doi. În plus, nu putea recunoaște că, după trei ani în care încercase să-i fie tată, nu se alesese decât cu ura Zoiei. Nu putea recunoaște că o trezise în miezul nopții, cerându-i patetic să-l

lase să fie tatăl ei. Se temea. Destrămarea familiei ar fi putut-o face pe Raisa să se întrebe de care parte să se așeze. O să rămână cu fetele sau cu el? Îl disprețuise pentru anii în care lucrase ca ofițer MGB, pe el și pe tot ce reprezenta el. Prin contrast, le iubea necondiționat pe Elena și pe Zoia. Iubirea ei pentru el era complicată. Iubirea ei pentru ele era simplă. Luând o decizie, s-ar putea să aleagă să-și amintească de omul care fusese, omul care obișnuise să fie. O parte din el era convinsă că relația sa cu Raisa depindea de felul în care dovedea că poate fi un tată bun. Pentru prima dată în acești trei ani, o minți.

— Nu s-a-ntâmplat nimic. A fost șocant să-l văd iar pe Nikolai. Asta-i tot.

Raisa dădu din cap în semn că înțelege. Întoarse capul înspre hol.

— Fetele sunt treze?

— S-au trezit când m-am întors. Îmi pare rău. Le-am spus și lor că îmi pare rău.

Raisa ridică foaia de hârtie luată de la tipografie.

— Mai bine iei asta înainte s-o vadă fetele.

Leo luă foaia în camera lor. Se așeză pe pat, uitându-se la Raisa cum iese din bucătărie să le trezească pe fete. Nervos, aproape fiindu-i rău, așteptă ca ea să descopere singură adevărul. Minciuna avea prețul unei liniști temporare, atât și nimic mai mult. O s-o asculte pe Zoia povestindu-i ce se întâmplase.

Ridică privirea, uimit s-o vadă pe Raisa ieșind ca de obicei din dormitor. Câteva clipe mai târziu, ieși și Zoia, ducând cu ea cearșafurile la baie, unde le puse în cadă, apoi dădu drumul la apa caldă. Nu-i spusese nimic Raisei. Ea nu voia ca Raisa să știe. Singurul lucru pe care-l ura mai mult decât pe Leo era gândul că el ar fi fost cumva capabil s-o tulbure în asemenea măsură.

Leo se ridică, intră în bucătărie și întrebă:

— Zoia spală cearșafurile?

Raisa dădu din cap că da. Leo continuă:

— Nu e nevoie să facă ea asta. Pot să le dau eu la

curățătorie.

Raisa își coborî glasul.

— Cred c-a avut un mic accident. Las-o pe ea, bine?

— Bine.

Elena fu cea care intră prima, cu nasturii de la cămașă încheiați greșit, așezându-se la locul ei. Era tăcută. Leo îi zâmbi. Ea îi studie zâmbetul cu aerul că ar fi văzut ceva complet necunoscut și amenințător. Nu-i întoarse zâmbetul. Auzi pașii Zoiei. Se opriră. Rămăsese, ascunsă vederii lui, în hol.

Zoia păși în bucătărie. Îl înfruntă pe Leo direct, privindu-l din cealaltă parte a încăperii. Aruncă o privire și spre Raisa, ocupată cu vesela de bucătărie, apoi la sora ei, care mânca. Înțelese că el nu spusese nimănui. Erau, așadar, complici, în familia asta falsă. Zoia nu era pregătită să destrame familia. Dragostea pentru Elena era mai mare decât ura pentru el.

Alintată, ca o pisică pe stradă, Zoia se îndreptă spre locul ei. Nu se atinse de micul dejun. Nici Leo nu mâncă nimic, mestecând ovăzul din castron, incapabil să ridice privirea. Toate astea nu-i făcură Raisei vreo impresie specială.

— Nimeni n-are de gând să mănânce?

Leo așteptă răspunsul Zoiei, dar ea nu zicea nimic. Leo începu să mănânce. Imediat, Zoia se ridică și-și puse castronul neatins în chiuvetă.

— Mi-e rău.

Raisa se ridică, verificând să vadă dacă n-are temperatură.

— Te simți în stare să mergi la școală?

— Da.

Fetele plecară de la masă. Raisa se apropie de Leo:

— Ce-i cu tine azi?

Leo era sigur că, dacă deschidea gura, o să-nceapă să plângă. Nu zise nimic și-și încleștă mâinile pe sub masă.

Clătinând din cap, Raisa ieși să le ajute pe fete. Se auzi forfotă în fața ușii de la intrare: erau pregătirile finale înainte de a pleca. Ușa era deschisă. Raisa se întoarse în bucătărie, purtând un pachet învelit în hârtie cafenie, legat cu sfoară. Îl așeză pe masă și ieși. Ușa de la intrare se închise cu un pocnet.

Timp de câteva minute, Leo nu se mișcă. Apoi, încet, se întinse și trase pachetul spre el. Locuiau în cadrul unui perimetru ministerial. În mod normal, scrisorile erau lăsate la poartă: pachetul ăsta fusese lăsat pe treptele de la intrare. Pachetul avea cam treizeci de centimetri lungime, douăzeci lățime și o grosime de zece centimetri. Nu existau niciun nume, nicio adresă, doar un desen făcut cu cerneală, un crucifix. Rupând hârtia cafenie, văzu o cutie, pe capacul căreia stătea o ștampilă cu însemnul

NU PENTRU PRESĂ

În aceeași zi

Vagonul de metrou nu era aglomerat. Cu toate astea, Elena o apucă de mână pe Zoia, ținând-o strâns, ca și cum s-ar fi temut să nu fie despărțite. Fetele erau neobișnuit de tăcute. Comportamentul lui Leo din dimineața asta le neliniștise. Raisa nu înțelegea ce se întâmpla cu el. Atât de atent în mod normal față de fetițe, păruse să nu-l intereseze că, venind să-și ia micul dejun ele ar fi putut să fie martorele preocupării sale pentru acel cuvânt: *tortură.* Când îi ceruse să ia foaia aceea de hârtie și s-o pună în altă parte, ascultase doar ca să se întoarcă mai târziu în bucătărie în exact aceeași stare, zburlit, uitându-se întruna la fete fără să spună nicio vorbă. Avea ochii injectați și o înfățișare care-ți făcea milă, de om hăituit; nu-i văzuse expresia aceea de foarte mulți ani, de pe vremea când era implicat în tot felul de acțiuni pe timp de noapte ca ofițer al poliției secrete, epuizat, incapabil să adoarmă. Stătea agitat într-un colț, în întuneric, meditând în tăcere, de parcă evenimentele nopții care trecuse se petreceau iar și iar în mintea lui. În acea perioadă, nu vorbise niciodată despre munca lui, dar, cu toate acestea, ea știa cu ce se ocupase, despre arestările pe care le făcuse fără niciun criteriu și, în secret, îl urâse pentru asta.

Vremurile acelea trecuseră. Se schimbase – era sigură de asta. Își riscase viața ca s-o rupă cu o profesie ce presupunea arestări în miez de noapte și mărturisiri forțate. Aparatul Securității de Stat exista încă, sub numele schimbat de KGB, continuând să fie o prezență și o realitate în viața fiecărui om, dar Leo nu mai juca niciun rol în operațiunile acestuia, asta după ce refuzase o poziție importantă care-i fusese propusă. În loc de asta, asumându-și un risc mult mai mare, își deschisese propriul departament de investigații. În fiecare noapte îi povestea întâmplări de peste zi, în parte fiindcă el căuta sfatul

ei, în parte pentru ca ea să-și dea seama cât era de diferit acest departament al lui de KGB, dar încă mai mult decât orice, ca să-i demonstreze că între ei doi nu mai existau secrete. Însă doar aprobarea ei nu era suficientă. Observându-l în timp ce se afla în apropierea fetelor, Raisa fu izbită de aerul lui de om parcă blestemat, un personaj dintr-un basm pentru copii pe care doar cuvintele *te iubesc* spuse de cele două fete l-ar fi putut elibera de magia întunecată a trecutului său.

În ciuda frustrărilor sale, el nu arătase nici cel mai mic semn de gelozie față de relația frumoasă și lină a Raisei cu Elena și Zoia, chiar și atunci când Zoia îl chinuise în mod intenționat arătându-și în mod deschis și ostentativ afecțiunea față de Raisa și răceala față de el. În ultimii trei ani, îndurase respingerea și impolitețea fără să-și piardă niciodată cumpătul, absorbind ostilitatea ca și cum ar fi considerat că era nici mai mult, nici mai puțin decât ce merita. Dată fiind situația, fetele erau acum singura lui speranță de salvare. Zoia știa lucrul acesta și reacționase în consecință. Cu cât mai mult îi căutase el afecțiunea, cu atât mai mult îl urâse ea. Raisa nu putea să rezolve contradicția aceasta, nici nu-i putea spune să se relaxeze. Fanatic odinioară în ceea ce privește comunismul, era acum fanatic în ceea ce privea propria familie. Viziunea sa despre Utopie își redusese contururile, devenise mai puțin abstractă și, deși nu mai cuprindea acum decât patru oameni în loc de lumea întreagă, rămânea la fel de iluzivă.

Trenul intră în stația TsPKiO, de fapt, abrevierea de la Tsentralnyi Park Kultury i Otdykha imeni Gorkovo. Prima dată când îl auziseră rostit în întregime la difuzoarele trenului, fetele izbucniseră în râs. Luată pe neașteptate la auzul acestei absurdități, Zoia dezvăluise un zâmbet frumos, pe care, de obicei, îl ținea departe de ochii celorlalți. În clipa aceea, Raisa avusese imaginea fugară a copilului care se pierduse – jucăuș și ireverențios. Câteva clipe mai târziu, zâmbetul i se șterse de pe față, iar Raisa resimți o durere acută. Era nu mai puțin implicată emoțional. Ea și Leo nu putuseră avea copiii lor: adopția rămăsese singura cale de a simți bucuria de a fi mamă. Oricum, când venea vorba de

ascuns gânduri, ea era de departe cea mai bună, chiar dacă Leo fusese antrenat în acest sens de către poliția secretă. Luase o decizie tactică, având grijă ca fetele să nu ajungă mult prea conștiente de cât de importante erau ele pentru ea. Le trata fără fandoseală sau ceremonie, un comportament care avea la bază, în principal, rațiuni funcționale – școală, haine, mâncare, ieșiri în oraș, temele pentru acasă. Cu toate că se apropiau de dorințele fetelor într-un fel diferit, gândurile și aspirațiile lor erau aceleași, iar ea împărtășea viziunea lui Leo, aceea de a crea o familie fericită și iubitoare.

Raisa și fetele ieșiră din stație în colțul străzilor Ostozhenka și Novokrymskiy, mergând pe un făgaș bătătorit în zăpadă. Raisa voise să le dea pe fete la aceeași școală, una la care, în mod ideal, ar fi putut să predea, astfel ca toate trei să fie împreună. Cu toate acestea, hotărârea luată de conducerea școlii, sau poate la un nivel chiar mai înalt, fusese ca Zoia să frecventeze Liceul 1535. Deoarece nu acceptau elevi decât în cursul școlar secundar, Elena, care era în cursul primar, trebuise să intre într-o altă școală. Raisa insistase, căci majoritatea școlilor acceptau elevi și în cursul primar, și în cel secundar, nefiind nevoie de separarea lor. Cererea îi fusese însă respinsă. Cei care erau rude se aflau la școală ca să lege o relație cu statul, nu ca să cocoloșească relații de familie. În conformitate cu acest raționament, Raisa fusese norocoasă să obțină o slujbă la Liceul 1535, așa încât, în cele din urmă, renunțase la cerere pentru a păstra măcar acest avantaj. Cel puțin, în felul acesta putea să fie aproape și s-o supravegheze pe Zoia. Cu toate că Elena era mai mică și în mod evident mai neliniștită cu privire la ceea ce se aștepta de la ea într-un oraș atât de mare, Raisa era mai preocupată de Zoia. Ea era mai în urmă, căci școala ei de țară era departe de standardele celor din Moscova. Nu intra în discuție că era inteligentă. Dar era o inteligență neșlefuită, lipsită de direcție, prost disciplinată și, spre deosebire de Elena, Zoia refuzase în mod constant să facă vreun efort să se integreze, de parcă ar fi fost o chestiune de principiu să rămână izolată.

Odată ajunși în fața școlii primare, o clădire aristocratică de

dinainte de Revoluție, Raisa pierdu nejustificat de mult timp aranjându-i uniforma Elenei. În cele din urmă, ținând-o aproape de ea, îi șopti:

— O să fie bine, promit.

În primele luni, Elena plânsese fiindcă trebuise să stea despărțită de Zoia. Cu toate că, treptat-treptat, se obișnuise să petreacă astfel opt ore, la sfârșitul zilei obișnuia să aștepte nerăbdătoare la poartă reîntâlnirea cu sora sa. Bucuria pe care o arăta la vederea acesteia nu i se diminuase, era o reîntâlnire la fel de plină de încântare, de parcă ar fi stat despărțite cel puțin un an.

După ce Zoia își îmbrățișă sora, Elena se grăbi să intre în școală, oprindu-se la ușă să le facă cu mâna. După ce o văzură intrând, Raisa și Zoia începură să meargă în tăcere spre liceu. Raisa nu-și dezvălui nerăbdarea de a-i pune câteva întrebări Zoiei. Nu voia s-o facă să se simtă agitată acum, înainte de ore. Căci până și cea mai simplă dintre întrebări ar fi riscat să-i declanșeze atitudinea defensivă, iar de aici o serie întreagă de comportamente de refuz care s-ar fi prelungit întreaga zi. Dacă întreba ceva despre școală, ar fi fost interpretat ca o critică implicită la adresa activității ei școlare. Dacă o întreba despre colegii de clasă, însemna că face aluzie la refuzul de a-și face prieteni. Singurul subiect neriscant de discuție erau abilitățile atletice ale Zoiei. Era înaltă și puternică. Inutil de spus că ura jocurile în echipă, fiind incapabilă să primească ordine. Cu sporturile individuale era altceva – excelentă înotătoare și alergătoare, era cea mai rapidă din școală la categoria ei de vârstă. Dar refuza să participe la întreceri. Dacă intra într-o competiție, pierdea cursa deliberat, cu toate că avea suficientă mândrie cât să nu iasă pe ultimul loc. De obicei, alegea să iasă pe locul patru, iar dacă se mai întâmpla să-l rateze sau uita de ea în fierbințeala momentului, ajungea pe locul trei sau chiar doi.

Construită în anul 1929, clădirea Liceului 1535 avea linii ascuțite și rigide, a căror intenție era să dea impresia unui demers egalitar în ceea ce privește educația, o nouă arhitectură pentru un nou tip de student. La douăzeci de metri

în fața porții, Zoia se opri, rămânând pironită locului și uitându-se fix, drept în față. Raisa se aplecă spre ea.

— Ce este?

Zoia lăsă capul în jos și vorbi cu răsuflarea tăiată.

— Sunt tristă. Sunt tristă tot timpul.

Raisa își mușcă buza, încercând să nu plângă. Își puse mâna pe brațul Zoiei.

— Spune-mi ce pot să fac.

— Elena nu se poate să se întoarcă la orfelinat: nu vreau să se mai întoarcă niciodată.

— Nu pleacă nimeni nicăieri.

— Vreau să stea aici cu voi.

— O să stea. Amândouă o să stați. Sigur c-o să stați. Vă iubesc foarte mult.

Raisa nu îndrăznise niciodată să spună asta cu glas tare. Zoia o privi cu atenție.

— Aș putea fi fericită… să trăiesc cu tine.

Nu vorbiseră niciodată în felul acesta. Raisa trebuia să aibă grijă: dacă spunea un lucru greșit, ar fi primit un răspuns greșit. Zoia s-ar fi închis în ea și o altă șansă de apropiere s-ar putea să nu mai apară.

— Spune-mi ce vrei să fac.

Zoia rămase pe gânduri.

— Părăsește-l pe Leo.

Frumoșii ei ochi păreau să se umfle, absorbind cel mai mic detaliu al reacției Raisei. Expresia Zoiei arăta speranță, speranța că nu avea să-l mai vadă pe Leo niciodată. Îi cerea Raisei să divorțeze de Leo. Oare de unde aflase de existența divorțului? Nu se prea vorbea de asta. Atitudinea inițial permisivă a statului se înăsprise sub Stalin, devenise din ce în ce mai greu să divorțezi, mai scump, și erai din ce în ce mai stigmatizat. În trecut, Raisa se gândise de multe ori la o viață fără Leo. Oare Zoia simțise existența acelei relații în care se strecurase amărăciunea și trăgea speranță din acest motiv? Oare ar fi îndrăznit să-i ceară așa ceva dacă n-ar fi crezut că există o șansă ca Raisa să spună da?

— Zoia…

Raisa se simțea cuprinsă de dorința intensă de a-i oferi fetei tot ce-și dorea. În același timp, era mică, avea nevoie de îndrumare, nu putea să ceară Luna de pe cer și să se și aștepte ca dorința ei să se împlinească.

— Leo s-a schimbat. Hai să vorbim, tu, eu și el, împreună, în seara asta.

— Nu vreau să vorbesc cu el. Nu vreau să-l văd. Nu vreau să-i aud glasul. Vreau să te desparți de el.

— Dar, Zoia… îl iubesc.

Speranța se scurse de pe fața Zoiei. Expresia ei se înăspri. Fără să spună o vorbă, o luă la fugă, apoi dispăru dincolo de porțile principale.

Raisa se uită la Zoia cum dispărea intrând în școală. Nu putea să fugă după ea: nu exista nicio posibilitate ca ele două să stea de vorbă în fața celorlalți elevi, și oricum era prea târziu. Zoia avea să păstreze tăcerea, refuzând să răspundă. Momentul trecuse și șansa se dusese, căci Raisa își dăduse replica – *îl iubesc.* Vorbele fuseseră întâmpinate cu un stoicism mohorât, ca al unui deținut care aude cum condamnarea la moarte îi este încă o dată confirmată. Învinuindu-se pentru faptul de a fi dat un răspuns atât de decisiv, Raisa intră în curtea școlii. Ignorându-i pe studenții și profesorii care treceau pe lângă ea, se gândi la ceea ce însemna visul Zoiei – o viață din care Leo să nu facă parte.

Înăuntrul clădirii școlii, intră în cancelarie, incapabilă să se concentreze, amețită și distrată. Raisa găsi un pachet care o aștepta. Avea o scrisoare alături. Rupse plicul și se uită să vadă ce este. Trebuia să citească materialul dinăuntru tuturor elevilor ei, de la fiecare an. Scrisoarea era din partea Ministerului Educației. Rupse hârtia cafenie în care era învăluit pachetul și văzu scris pe capacul cutiei:

NU PENTRU PRESĂ

Dădu capacul la o parte și luă în mână teancul de pagini proaspăt tipărite. Ca profesoară de educație politică, i se trimiteau în mod regulat materiale pe care era instruită să le

transmită mai departe elevilor. După ce citi scrisoarea însoțitoare, o aruncă la coș, moment în care văzu că era plin cu scrisori identice. Probabil că fuseseră trimise copii tuturor profesorilor, fiecare trebuind să citească respectivul raport elevilor. Pentru că era deja târziu, Raisa luă cutia și se grăbi.

Ajungând în clasă, își văzu elevii vorbind, profitând la maximum de întârzierea ei. Erau treizeci de elevi, de cincisprezece-șaisprezece ani. Le fusese profesoară în timpul celor trei ani de când venise în școală. Lăsă paginile pe masă, explicându-le că astăzi trebuia să asculte un discurs al președintelui lor, Hrușciov. După ce aplauzele încetară, citi cu voce tare.

— Raport special la cel de-al XX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Sesiune închisă. 25 februarie 1956. De Nikita Sergheevici Hrușciov, prim-secretar al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Era primul congres care se ținea de la moartea lui Stalin. Raisa reaminti clasei sale că revoluția comunistă avusese loc peste tot în lume și că la această întrunire participaseră emisari ai tuturor partidelor muncitorești, dar și lideri ai sovietelor. Pregătită de o oră de platitudini și declarații autolaudative, gândurile i se concentrară pe speranța că Zoia o să ajungă la capătul zilei fără să se încaiere cu cineva.

Foarte repede, atenția îi fu atrasă înapoi de materialul pe care-l citea. Acesta nu era un discurs oarecare. Nu începea cu niciuna dintre formulele de descriere a succeselor nemaivăzute și nemaiauzite ale sovietelor. Ajungând la jumătatea celui de-al patrulea paragraf, mâinile i se încleștară pe hârtie și se opri, incapabilă să-și creadă ochilor că frazele acelea stăteau chiar în fața ochilor ei. Clasa rămăsese tăcută. Cu voce nesigură, citi:

— Cultul lui Stalin a crescut treptat în trecut, cult care a devenit sursa unei serii întregi de abateri grave și exagerate de la principiile partidului, ale democrației de partid și ale legalității revoluției.

Uimită, răsfoi câteva pagini mai încolo, întrebându-se dacă mai erau și alte fraze de acest gen, citind în gând:

— Trăsăturile negative ale lui Stalin, care, în epoca lui Lenin, se găseau doar în fază incipientă, s-au transformat, în ultimii ani, într-un grav abuz de putere…

Își petrecuse întreaga carieră făcând propagandă statului, învățându-i pe copiii că acesta avea întotdeauna dreptate, că era drept și bun. Dacă Stalin fusese vinovat pentru faptul de a fi născut un cult, Raisa îndeplinise rolul de instrument al acestuia. În tot ceea ce făcuse, justificase existența acestei falsități, de vreme ce era necesar ca elevii să învețe limbajul adulației, vocabularul prin care statul putea fi adorat și fără de care ei ar fi devenit obiect al suspiciunii. Relația dintre elevi și profesor depindea de încredere. Ea credea că susținuse această premisă, nu în sensul ortodox cum că ar fi spus un adevăr absolut, ci în acela că le spusese adevărurile pe care aveau nevoie să le audă. Cuvintele respective făceau din ea o mincinoasă. Ridică privirea. Elevii erau prea confuzi ca să înțeleagă imediat implicațiile. Dar în cele din urmă aveau să le înțeleagă. Aveau să înțeleagă imediat că ea nu întruchipa un model de om, o lumină de urmat, că nu era decât o sclavă a oricui se întâmpla să-i dea ordine.

Ușa se deschise cu o mișcare bruscă. Iulia Peșkova, una dintre profesoare, stătea în cadrul ușii, cu fața de un roșu strălucitor – cu gura deschisă, luată prin surprindere, incapabilă să vorbească. Raisa se ridică în picioare:

— Ce s-a-ntâmplat?

— Vino repede.

Iulia era profesoara Zoiei. Raisa se simți cuprinsă de frică. Lăsă paginile jos, spuse elevilor să rămână așezați la locurile lor și o urmă pe Iulia pe coridor, apoi pe scări în jos, fiindu-i imposibil să obțină un răspuns clar la întrebările pe care i le punea.

— Ce s-a-ntâmplat?

— E vorba de Zoia. Din cauza raportului. Eu citeam și ea… trebuie să vezi tu singură.

Ajunseră în fața clasei. Iulia făcu un pas înapoi, dându-i voie Raisei să intre prima. Deschise ușa. Zoia stătea în picioare pe catedră. Catedra fusese împinsă la perete. Toți

ceilalți copii stăteau în capătul opus al sălii, adunați laolaltă, cât de departe posibil, de parcă Zoia ar fi suferit de vreo boală contagioasă. Jos, la picioarele ei, se vedeau paginile raportului și cioburi de sticlă. Zoia stătea în picioare, mândră și triumfătoare. Avea mâinile pline de sânge. Mototoleau ce mai rămăsese dintr-un afiș luat dintr-un tablou de pe perete, o imagine a lui Stalin sub care apărea scris

TATĂ PENTRU TOȚI COPIII

Zoia se cățărase pe tablă ca să ia portretul de pe perete: spărsese cadrul, își tăiase mâinile înainte să rupă afișul în două, decapitând astfel portretul lui Stalin. Ochii îi străluceau de victorie. Ridică jumătățile afișului, întretăiate de fire din sângele ei, de parcă ar fi agitat bucăți din trupul unui vrăjmaș înfrânt:

— Nu este tatăl meu.

În aceeași zi

În coridorul comun din fața apartamentului lui Nikolai stăteau împrăștiate rămășițele raportului. Văzând paginile sfâșiate, aruncând o privire la cuvintele scrise pe foi, Leo scoase pistolul. În spatele lui, Timur făcu și el același lucru. Cu hârtia foșnind sub picioarele lor, Leo înaintă, apăsând pe mânerul ușii. Apartamentul era descuiat. Dădu un cot ușii și o deschise, apoi amândoi păși în camera de zi, care era goală. Nu se vedea niciun semn de dezordine sau care să arate că ceva ar fi fost în neregulă. Ușile celorlalte camere erau închise, cu excepția uneia singure – ușa de la baie.

Cada era plină până la margine, suprafața nemișcată, acoperită de sânge, a apei nefiind întreruptă de nimic altceva decât de capul lui Nikolai și de burta păroasă care i se vedea plutind ca o insulă. Gura și ochii îi stăteau deschise, ca și cum s-ar fi minunat că un înger și nu un demon era cel care-l întâmpinase în pragul morții. Leo se aplecă lângă fața fostului său mentor, un om de ale cărui lecții încercase din greu să se dezvețe în ultimii trei ani. Timur îl strigă:

— Leo…

Dându-și seama de tonul lui solemn, Leo se ridică, urmându-l în dormitorul de alături.

Cele două fetițe păreau să doarmă, cu păturile trase până la gât. Dacă ar fi fost noapte, nemișcarea din acea cameră ar fi avut un aer cât se poate de natural. Dar era mijlocul zilei și lumina soarelui intra nemiloasă prin spațiul dintre draperii. Ambele fete erau întoarse cu fața la perete, cu spatele una la cealaltă. Părul cel lung al fetei mai mari stătea răsfirat pe pernă. Leo îl dădu la o parte, dezvelindu-i gâtul. Rămăsese o foarte slabă urmă de căldură, datorită pilotei groase care fusese așternută cu dragoste deasupra. Nu era niciun semn de rană pe trupul ei. Fiica mai mică, care nu putea să aibă mai

mult de patru ani, stătea într-o poziție identică. Ea era rece. Trupușorul său își pierduse căldura mai repede decât cel al surorii sale. Leo închise ochii. Le-ar fi putut salva pe fetițele acestea.

În cealaltă cameră, soția lui Nikolai, Ariadna, era aranjată, ca și fiicele ei, încât să dea impresia că doarme. Leo o cunoscuse puțin. Cu șapte ani în urmă, după câte o arestare, Nikolai obișnuia să insiste ca Leo să vină să mănânce la ei. Indiferent cât de târziu, Ariadna avea cina pregătită, oferind ospitalitate și civilizație după sălbăticia reciprocă a lui Leo și a lui Nikolai. Cinele acestea aveau intenția de a demonstra valoarea spațiului domestic, un loc unde detaliile serviciului lor sângeros nu existau, acolo unde-și putea păstra iluzia că nu este nimic mai mult decât un soț iubitor ca oricare altul. Stând lângă masa ei de toaletă, Leo privi peria de păr făcută din os și fildeș, parfumurile și pudrele – obiecte de lux pe care Ariadna le acceptase în schimbul unei devoțiuni din care întrebările lipsiseră. Nu-și dăduse seama că ignoranța nu putea fi o soluție: era o condiție a existenței sale. Nikolai n-ar fi tolerat o familie a sa în alți termeni.

Să nu-i spui niciodată nimic nevestei tale.

Ca tânăr ofițer, Leo interpretase această avertizare, care-i fusese șoptită după ce făcuse prima lui arestare, ca referindu-se la nevoia de grijă și secretizare, o lecție de a nu avea încredere nici în oamenii care-i erau mai aproape decât oricine. Dar nu la asta se referise Nikolai, în niciun caz.

Incapabil să mai rămână în apartament, Leo se ridică, cu picioare nesigure. Lăsând trupurile în urma sa, se grăbi către coridorul de la ieșire, se sprijini de perete, respirând adânc și uitându-se îndelung la ce mai rămăsese din discursul lui Hrușciov, adus și așezat în fața ușii lui Nikolai, cu intenții letale. Întorcându-se acasă noaptea trecută, Nikolai nu citise decât o mică parte din raport; restul rămăsese neatins în cutie. O pagină fusese ruptă în bucățele. Oare Nikolai crezuse că poate distruge cuvintele acelea? Dacă îi trecuse prin minte un

astfel de gând, scrisoarea însoțitoare trebuie să i-l fi risipit. Raportul fusese multiplicat și distribuit peste tot. Includerea scrisorii oficiale era, pentru Nikolai, un mesaj care-i transmitea că el nu mai deținea controlul asupra secretelor trecutului său.

Leo aruncă o privire spre Timur. Înainte de a se alătura Departamentului Omucideri, acesta fusese ofițer de Miliție, arestase bețivi, hoți și violatori. Miliția nu fusese exclusă de la arestările politice. Cu toate acestea, Timur fusese norocos, niciodată nu avusese parte de astfel de solicitări, cel puțin din câte-i spusese lui Leo.

Un om care rar își pierdea cumpătul, Timur era în mod vizibil furios.

— Nikolai a fost un laș.

Leo dădu din cap. Era de acord. Fusese prea îngrozit ca să facă față dezaprobării. Viața lui Nikolai era familia sa. Nu putea trăi fără ea. Nici să moară nu putea fără ei.

Leo luă o pagină a raportului, uitându-se la ea ca și cum ar fi fost cuțit sau pistol – cea mai eficientă dintre toate armele posibile ale unei crime. Citise raportul de dimineață, după ce-i fusese livrat. Șocat de atacul acesta spus fără menajamente, lui Leo nu-i trebuise decât foarte puțin timp să-și dea seama că, dacă lui îi fusese trimis raportul, Nikolai trebuie să-l fi primit și el. Era clar care era ținta aleasă: oamenii responsabili de toate crimele pe care le descria conținutul raportului.

Zgomotul pașilor umplu casa scărilor. Sosise KGB-ul.

Ofițerii intrară în apartament privindu-l pe Leo cu dispreț. Nu mai era unul de-al lor, întorsese spatele ierarhiilor lor. Refuzase o poziție în cadrul KGB-ului ca să dezvolte Departamentul Omucideri, un departament pe care ei se străduiseră să-l înăbușe din față. Punând preț pe loialitate înainte de orice altceva, în ochii lor el era tot ce putea fi mai rău: un trădător.

Șeful celor care veniseră acum era Frol Panin, fostul superior al lui Leo din Ministerul de Interne, de la Biroul de Investigații Criminale. În vârstă de vreo cincizeci de ani, Panin era un bărbat chipeș, bine făcut, cu mult farmec. Cu toate că

Leo nu văzuse niciodată vreun film făcut la Hollywood, își închipuia că Panin trebuie să fie genul de bărbat pe care producătorii de acolo l-ar fi distribuit în filme. Vorbea fluent câteva limbi străine și era un fost ambasador care supraviețuise regimului lui Stalin prin șederea în străinătate. Existau zvonuri că nu se îmbăta, că făcea zilnic exerciții și se tundea o dată pe săptămână. Prin contrast cu cei mai mulți din aparatul oficial, care se mândreau cu trecutul modest al familiilor lor și cu indiferența față de lucruri atât de burgheze precum felul în care arăți, Panin era de o curățenie imaculată. Cu vorbă blândă, politicos, el făcea parte dintr-o rasă nouă de persoane oficiale, care, fără nicio îndoială, aprobau discursul lui Hrușciov. Pe la spate era adesea vorbit de rău. Se spunea că niciun om atât de răsuflat cum era el n-ar fi rezistat sub Stalin. Avea mâini prea curate, unghii prea lustruite. Leo era sigur că Panin ar fi luat astfel de bârfe ca pe niște complimente.

Panin studie rapid scena crimei înainte să se adreseze ofițerilor KGB:

— Să nu iasă nimeni din clădire. Verificați toate celelalte apartamente și vedeți în înregistrările locative dacă este înscrisă fiecare persoană din cele pe care le găsiți. Nimeni nu merge la lucru, iar pe aceia care au plecat deja aduceți-i înapoi pentru interogatoriu. Vorbiți cu toată lumea – să spună ce a văzut și ce a auzit. Dacă suspectați că cineva minte sau ascunde ceva, duceți-l într-o celulă și întrebați-l încă o dată. Fără violență, fără amenințări, doar să înțeleagă că răbdarea noastră are limite.

Panin se opri, apoi adăugă:

— O să ne ocupăm de fiecare în mod individual. De asemenea, vreau o versiune pentru public. Înțelegeți-vă între voi la detalii, dar să nu apară nimic menționat despre crimă. S-a-nțeles?

Gândindu-se mai bine la ideea de a lăsa responsabilitatea unei minciuni plauzibile în seama lor, continuă:

— Acești patru cetățeni nu au fost uciși. Au fost arestați, luați de aici. Copiii au fost trimiși la un orfelinat. Răspândiți

câteva zvonuri despre atitudinea lor subversivă. Folosiți oamenii pe care-i aveți la dispoziție din comunitățile învecinate. Este imperativ ca nimeni să nu vadă în niciun fel trupurile care trebuie luate de aici. Închideți toată strada dacă e nevoie.

Era mai bine ca întreaga societate să creadă că fuseseră arestați, că nu vor mai fi văzuți niciodată, decât să se știe că un fost ofițer MGB își ucisese familia.

Panin se întoarse spre Leo.

— Te-ai întâlnit cu Nikolai noaptea trecută?

— M-a sunat pe la miezul nopții. Am fost surprins. Nu mai vorbisem cu el de cinci ani. Era supărat, băuse. A vrut să ne întâlnim. Am fost de acord. Eram obosit. Era târziu. El vorbea incoerent. I-am spus să meargă acasă și rămâne să vorbim când o să fie treaz. A fost ultima dată când l-am văzut. După ce-a ajuns acasă, a găsit raportul lui Hrușciov la ușă. Fusese așezat acolo fiindcă făcea parte dintr-o campanie împotriva lui, instigată, cred, de aceiași oameni care mi-au pus și mie raportul la ușă azi-dimineață.

— Ai citit raportul?

— Da, este motivul pentru care am și venit aici. Mi s-a părut o coincidență prea mare că mi-a fost adus în același timp cu încercarea lui Nikolai de a lua legătura cu mine.

Panin se întoarse, uitându-se fix la Nikolai, din mijlocul apei înroșite de sânge.

— Am fost în Palatul Kremlin atunci când Nikita Hrușciov a ținut acest discurs. Câteva ore și nimeni n-a făcut nicio mișcare, toată lumea amuțise, fără să creadă. N-a lucrat la el decât un mic număr de oameni, membrii aleși în prezidiu. Nu s-a dat nicio avertizare. Congresul al XX-lea a început cu zece zile de discuții banale. Delegații aplaudau încă atunci când auzeau numele lui Stalin. În ultima zi, delegații străini erau gata să plece acasă. Am fost convocați într-o ședință restrânsă, cu ușile închise. Hrușciov arăta un anume chef să se apuce de treaba asta. Era pasionat când venea vorba de greșelile trecutului.

— Față de toată țara?

— A adus argumente că vorbele sale nu pot să treacă dincolo de pereții acelei încăperi fără ca reputația națiunii să nu fie afectată.

Leo nu reuși să-și ascundă furia din glas.

— Și atunci cum au ajuns să circule milioane de exemplare?

— Mințea. Voia ca oamenii să citească asta. A vrut să se știe că el este primul om care spune că îi pare rău. Și-a asigurat un loc în istorie. Este primul om care l-a criticat pe Stalin și care n-a fost executat. Nota cum că nu va fi publicat în presă a fost o concesie făcută celor care s-au opus acestui raport. Desigur, stipulația este absurdă în contextul unei distribuiri pe scară largă.

— Hrușciov s-a ridicat deasupra lui Stalin.

Panin zâmbi.

— Toți suntem vinovați, da? Și el simte asta. Face mărturisiri, în mod selectiv. În multe privințe, e un denunț în vechiul stil. Stalin e rău. Eu sunt bun, ei n-au dreptate.

— Nikolai, eu, noi suntem oamenii despre care el spune oricui că trebuie să-i urască. Face din noi niște monștri.

— Sau arată lumii ce monștri suntem de fapt. Mă includ și pe mine în asta, Leo. E clar pentru toată lumea cine a fost implicat, cine a făcut să meargă sistemul ăsta. Nu vorbim de o listă cu cinci nume. Vorbim de milioane de oameni, dintre care unii au fost implicați activ sau prin complicitate. Te-ai gândit la posibilitatea ca numărul vinovaților să-l depășească pe cel al nevinovaților? Că inocenții s-ar putea să alcătuiască doar o minoritate?

Leo privi cum ofițerul KGB le examinează pe cele două surori.

— Cei care i-au trimis raportul ăsta lui Nikolai trebuie prinși.

— Ce indicii există?

Leo își deschise mapa și scoase o foaie împăturită, foaia tipărită în tipografia lui Moskvin.

Sub tortură, Eikhe

Panin o examină în timp ce Leo luă o pagină din exemplarul raportului primit de Nikolai. Indică un rând de acolo:

> *Sub tortură, Eikhe a fost forțat să semneze un protocol al mărturisirii sale, pregătit dinainte de către procurorii judiciari.*

Observând identitatea celor trei cuvinte, Panin întrebă:

— De unde provine prima hârtie?

— Dintr-o tipografie condusă de un om numit Suren Moskvin, un pensionar MGB. Sunt sigur că raportul i-a fost trimis și lui. Fiii săi pretind că avea un contract oficial cu statul să tipărească zece mii de copii, dar n-am putut găsi nicio dovadă a existenței acelui contract. Nu cred că a existat: a fost o minciună. I s-a spus că există un contract cu statul după care i s-a dat raportul. A lucrat toată noaptea la matrițe. Cam când ajunsese pe la cuvintele astea, a hotărât să se sinucidă. I-au dat raportul știind bine ce efect va avea, așa cum i l-au dat și lui Nikolai, așa cum mi l-au dat și mie. Ieri, Nikolai mi-a spus că i se trimiteau fotografii ale oamenilor pe care-i arestase. Moskvin a fost și el hărțuit cu fotografii ale oamenilor cu care venise în contact.

Leo luă volumul cu textele lui Lenin modificate și-i arătă fotografia arestatului lipită pe prima pagină în locul celei a lui Lenin.

— Sunt sigur că există o persoană care ne leagă pe toți trei – Suren, Nikolai și eu. Cineva recent eliberat din închisoare, vreo rudă a…

Leo făcu o pauză înainte să adauge:

— O victimă.

Timur întrebă:

— Câți oameni ai arestat ca ofițer MGB?

Leo se gândi. De câteva ori arestase și familii întregi – șase oameni într-o singură noapte.

— În trei ani… câteva sute.

Timur nu-și putu masca surprinderea. Numărul era mare. Panin remarcă:

— Și tu crezi că asasinul e cel care a trimis fotografiile?

— Nu se tem de noi, nu se mai tem. Noi ne temem de ei.

Panin își pocni palmele și chemă la el mai mulți ofițeri.

— Cercetați apartamentul. Căutăm niște fotografii.

Leo adăugă:

— Nikolai trebuie să le fi ascuns bine. Era esențial pentru el ca familia să nu le găsească niciodată. Era agent, așa că se pricepea să ascundă lucruri și știa cam unde sunt înclinați oamenii să caute.

Le trebuiră mai bine de două ore să caute sistematic prin fiecare cameră a luxosului apartament pe care Nikolai îl mobilase și decorase ani la rând. Ca să caute sub pat și să dea la o parte pardoselile, trupurile copiilor uciși și cel al soției fură mutate în mijlocul sufrageriei, unul peste altul, înfășurate în lenjeria de pat. În jurul lor, dulapurile fură sparte, saltelele sfâșiate. Nu fu găsită nici măcar o fotografie.

Frustrat, Leo îl privea lung pe Nikolai stând în cada plină de apă însângerată. Prin minte îi trecu, ca un fulger, un gând, păși înăuntrul camerei de baie și, fără să-și suflece mâneca de la cămașă, își scufundă brațul în apă. Simți mâna lui Nikolai. Avea degetele încleștate pe un plic gros. În timp ce murea, îl ținuse strâns în mână. Hârtia se înmuiase și se rupse când o atinse Leo, astfel încât conținutul plicului se răspândi la suprafață. Timur și Panin îl însoțiră pe Leo, privind cum, unul după altul, chipurile oamenilor se ridicau din apa sângerie. Curând, un întreg film alcătuit din fotografii, sute de fețe suprapuse, începu să se miște în sus și în jos prin apă. Ochii lui Leo zăriră chipuri de femei bătrâne și bărbați în floarea vârstei, de mame și tați, de fii și fiice. Nu-i recunoscu pe niciunul dintre aceștia. Apoi, privirea i se agăță de un chip. Alese fotografia și-o ridică din apă. Timur îl întrebă:

— Îl știi pe omul ăsta?

Da, Leo îl știa. Numele lui era Lazar.

În aceeași zi

Pe partea din afară a plicului fusese desenat un crucifix, o redare atentă, făcută cu cerneală, a crucii ortodoxe. Desenul era micuț, abia cât palma lui. Cineva petrecuse ceva vreme desenându-l: proporțiile erau corecte, lucrarea demonstrând competență. Fusese oare realizată cu intenția de a stârni frică, așa cum stârnește frică imaginea unui demon sau a unui vampir? Mult mai probabil, avea o intenție ironică, precum un comentariu sau o aluzie la credința sa. Dacă era adevărat, atunci fusese o judecată proastă – dovedea amatorism în probleme de psihologie.

Krasikov rupse sigiliul și goli conținutul plicului pe biroul său. Erau multe fotografii și avu tentația să le arunce în foc, așa cum mai făcuse și cu altele, dar curiozitatea îl opri. Își puse ochelarii, încordându-și ochii, studiind această nouă serie de chipuri. La prima vedere, nu însemnau nimic. Vru să le pună deoparte, când una dintre ele îi atrase atenția. Se concentră asupra ei, încercând să-și amintească numele omului cu ochi atât de intenși.

Lazar

Erau preoții pe care-i denunțase.

Îi numără. Treizeci de chipuri, oare atât de mulți să fie cei pe care-i trădase? Nu fuseseră toți arestați pe vremea când era patriarh al Moscovei și al întregii Rusii, autoritatea centrală supremă a țării. Denunțările erau predatate față de numirea sa și întinse pe mai mulți ani. Avea șaptezeci și cinci de ani. Raportate la o viață întreagă, treizeci de denunțări nu erau chiar așa de multe. Obediența sa pornită din calcul față de stat salvase Biserica de un rău incomensurabil – o alianță care n-avea nimic sfânt, poate, dar acești treizeci de preoți fuseseră

sacrificii necesare. Era o neglijență din partea sa să-i fie imposibil să-și amintească fiecare dintre nume. Ar trebui să se roage pentru ei în fiecare noapte. În loc de asta, lăsase chipurile și numele lor să-i alunece din memorie așa cum se scurge apa de ploaie pe sticlă. Uitarea i se părea mai ușoară decât iertarea.

Chiar și acum, ținându-le fotografiile în mână, nu simțea niciun regret. Și nu era vorba de bravadă. Nu avusese coșmaruri, nu trăise experiența niciunei angoase. Sufletul îi era ușor. Da, citise discursul lui Hrușciov, trimis de aceiași oameni care-i trimiseseră și lui fotografiile. Citise critica regimului criminal al lui Stalin, un regim pe care-l sprijinise ordonându-le preoților să se roage pentru Stalin în slujbele ținute în biserică. Fără îndoială că existase un cult al dictatorului și fără îndoială că el fusese un credincios loial al acestuia. Și ce dacă? Dacă raportul acesta făcea trimitere la un viitor de introspecție fără țintă, atunci așa să fie – dar nu avea să fie viitorul lui. Oare era el responsabil pentru persecuția Bisericii din primele decenii de comunism? Sigur că nu, el nu făcuse altceva decât să se conformeze unor circumstanțe în mijlocul cărora se aflaseră și el și preaiubita lui Biserică. Îi fusese forțată mâna. Decizia de a ceda în fața unora dintre colegii săi era neplăcută, dar, cu toate astea, nu una dificilă. Erau oameni care credeau că puteau să spună și să facă ce le plăcea, pur și simplu, fiindcă era vorba de lucrarea lui Dumnezeu. Erau naivi și i se păreau obositori, dornici să devină martiri. În sensul acesta, nu le dăduse nimic altceva decât ce își doriseră, și anume, ocazia să moară pentru credința lor.

Religia, ca orice altceva, trebuia să recurgă la compromisuri. Pomestny Sobor, Adunarea Episcopilor, îl scosese cu istețime la înaintare, făcându-l patriarh. Aveau nevoie de cineva care să fie priceput în politică, flexibil, isteț, de aceea numirea sa fusese aprobată de către stat, de aceea îngăduise acesta alegerile al căror rezultat se dovedise a fi în favoarea lui. Fuseseră și din cei care argumentaseră că alegerea sa era o violare a legilor canonice; ierarhia

bisericească nu trebuia să fie consacrată de către autoritățile laice. După părerea lui, acesta era un obscur argument academic într-un moment în care numărul bisericilor scăzuse de la douăzeci de mii la mai puțin de o mie. Oare ar fi trebuit să piară cu toții, agățându-se cu mândrie de principiile lor, așa cum s-ar fi agățat un căpitan de cârma vaporului care se scufundă? Numirea lui avusese rostul de a contrabalansa această scufundare și de a pune capăt pierderilor. Reușise. Se construiseră noi biserici. Apăreau noi preoți de pe băncile seminarelor mai degrabă decât să fie împușcați cei deja existenți. Făcuse doar ceea ce i se ceruse, nimic mai mult. Acțiunile sale nu fuseseră niciodată făcute din răutate. Iar Biserica supraviețuise.

Krasikov se ridică, istovit de amintiri. Adună fotografiile și le aruncă pe toate în foc, privindu-le cum se curbau, se înnegreau și apoi ardeau. Acceptase că represaliile erau o posibilitate. Nu aveai cum să conduci o organizație atât de complexă cum era Biserica, să tragi sforile relației cu statul și să nu-ți faci dușmani. Om prudent, făcuse ce trebuia să facă să se protejeze. Bătrân, infirm, acum era patriarh doar cu numele, nemaifiind implicat în treburile actuale ale Bisericii. Petrecea mult timp lucrând într-un așezământ de copii pe care îl fondase nu departe de Biserica „Zămislirea Sfintei Ana”. Erau dintre cei care considerau această casă de copii o încercare târzie a unui om aflat pe moarte de a-și mai spăla din păcate. N-aveau decât să creadă ce vor. Nu-i păsa. Îi plăcea munca lui aici: nu exista niciun alt mister dincolo de ea. Activitățile mai grele erau făcute de membrii mai tineri ai echipei sale, în timp ce el se ocupa de îndrumarea spirituală a celor în jur de o sută de copii pentru care dispuneau de spațiu acolo, convertindu-i de la dependența de *chiffr,* un narcotic derivat din frunze de ceai, la o viață de pietate. Își dedicase viața Domnului, o dedicație care presupusese interdicția de a avea el însuși copii, iar sarcina aceasta era un fel de compensație.

Închise ușa de la birou și o încuie, coborî scările către holul așezământului principal unde mâncau copiii și unde li se

ținеau lecțiile. Existau patru dormitoare: două pentru fete și două pentru băieți. Mai aveau o cameră de rugăciune, cu un crucifix, icoane și candele – încăpere în care el le preda ce trebuia să știe legat de credință. Niciun copil nu putea rămâne în așezământ dacă nu se deschidea către Dumnezeu. Dacă rezistau și refuzau să creadă, erau expulzați. Erau destui copii ai străzii din care puteau să aleagă. În conformitate cu estimările secrete ale statului, la care el avea acces, se găseau vreo opt sute de mii de copii fără casă risipiți pe tot cuprinsul țării, cei mai mulți dintre ei concentrați în marile orașe, trăind prin gări sau dormind pe străzi. Unii fugiseră de prin orfelinate, alții din coloniile de muncă forțată. Mulți ajunseseră aici călătorind din ținuturile de la marginea țării, supraviețuind în orașe ca niște haite de câini sălbăticiți, prădând și furând. Krasikov nu era un sentimental. Își dădea seama că acești copii erau potențial periculoși și că nu prezentau încredere. De aceea făcuse apel la serviciile fostei Armate Roșii ca să păstreze ordinea. Complexul era securizat. Nimeni nu putea să iasă ori să intre fără permisiune. Toată lumea era percheziționată la intrare. Înăuntru se aflau gardieni care circulau în incintă, doi dintre ei stând întotdeauna în fața ușii de la intrare. De ochii lumii, oamenii aceștia erau ținuți ca să-i supravegheze pe cei o sută de copii. Dincolo de asta, aveau și o sarcină secundară: erau gărzile de corp ale lui Krasikov.

Krasikov cuprinse sala cu privirea, căutând fețele recunoscătoare pentru ultima faptă bună săvârșită: primise în așezământ un băiat de treisprezece-paisprezece ani. Nu își spusese vârsta exactă, refuzând să le dea prea multe detalii despre el. Băiatul era grozav de bâlbâit și avea o expresie foarte accentuată de adult, de parcă fiecare an din cei pe care-i petrecuse pe pământ îl îmbătrânise cu trei. Era destul timp pentru descoaserea băiatului, ca să vadă dacă era sincer în dragostea sa pentru Domnul.

Krasikov îi făcu un semn unuia dintre gardienii săi să-l aducă pe băiat. Acesta se ferea ca un câine care fusese bătut, temător față de atingerile omenești. Fusese găsit nu departe de

așezământ, pe pragul unei uși, învelit în zdrențe, strângând în palme o statuetă murdară de pământ înfățișând un om stând călare pe spinarea unui porc, animal pe care-l călărea de parc-ar fi fost cal. Era un obiect comic din porțelan din cele care se țineau ca obiecte de ornament în unele case, ceea ce sugera o origine provincială. Odată viu colorat, vopseaua se decolorase. În mod remarcabil, rămăsese întreg, în afară de urechea stângă a porcului, care se ciobise. Băiatul, vânos și puternic, nu-l pierdea niciodată din ochi și nu-l lăsa din mână în ruptul capului. Avea probabil valoare sentimentală, era un obiect din trecutul lui.

Krasikov îi zâmbi gardianului, concediindu-l politicos. Deschise ușa de la camera de rugăciune, așteptând ca băiatul să-l urmeze. Băiatul nu se mișcă din loc, strângând în mână mai departe statueta pictată, strâns de parcă ar fi fost umplută cu aur.

— Nu trebuie să faci nimic din ce nu vrei să faci. Oricum, dacă nu-i poți face loc Domnului în viața ta, nu poți rămâne aici.

Băiatul aruncă o privire spre ceilalți copii. Se opriră din ce făceau: așteptau să vadă ce decizie urma să se ia. Niciunul nu spusese vreodată nu. Băiatul intră timid, cercetând în jur, în camera de rugăciune. În timp ce trecea pe lângă el, Krasikov îl întrebă:

— Adu-mi aminte cum te cheamă.

Băiatul răspunse bâlbâindu-se:

— Ser… ghei.

Krasikov închise ușa în urma sa. Camera fusese pregătită. Ardeau candele aprinse. Lumina de afară a după-amiezei scădea din ce în ce mai mult. Îngenunche înaintea crucifixului fără să-i mai dea lui Serghei instrucțiuni, așteptând ca băiatul să i se alăture, un test simplu pentru a vedea dacă acesta are vreo deprindere religioasă. Cei care aveau experiență veneau alături de el; cei care nu aveau respectiva experiență rămâneau, de regulă, lângă ușă. Serghei nu se mișcă, ci rămase lângă ușă.

— Mulți copii nu știau nimic când au sosit aici. Asta nu-i o

crimă. O să înveți. Sper că într-o zi Dumnezeu o să ia locul jucăriei pe care o ții acum în mână cu atâta drag.

Spre surpriza lui Krasikov, în loc să-i răspundă, băiatul încuie ușa. Înainte să aibă timp să se întrebe asupra rostului acestui gest, băiatul făcu câțiva pași, trăgând de o sârmă care ieșea din urechea ciobită a porcului. În același timp, ridică figurina murdară de pământ deasupra capului, după care o aruncă la pământ cu toată puterea. Instinctiv, Krasikov se feri, așteptându-se să-l lovească. Dar figurina de porțelan nu-l atinse, făcându-se țăndări la picioarele sale, spărgându-se în câteva bucăți mari de formă neregulată. Șocat, se uită cu atenție la fragmentele de porțelan. Sub ce mai rămăsese din porc se mai vedea și altceva – ceva negru, cilindric. Se aplecă și-l culese de jos. Era o lanternă.

Confuz, încercă să se ridice în picioare, așa cum stătea în genunchi. Înainte să reușească să facă asta, un șireang i se înfășură în jurul gâtului – un fir subțire de oțel securizat printr-un nod. Celălalt capăt se afla în mâna băiatului, înfășurat în jurul mâinii sale. Trase. Firul se strânse. Rămas fără aer, Krasikov se înecă. Fața i se făcu roșie, cu sângele învolburându-i-se în vine. Degetele îi alunecară în jurul firului, incapabile să scape de el. Băiatul trase încă o dată, vorbind cu o voce rece, în care nu se mai simțea nici urmă din bâlbâiala de dinainte.

— Răspunde corect și îți păstrezi viața.

•

La intrarea în așezământul copiilor, lui Leo și Timur le fu interzisă intrarea, fiind reținuți de două gărzi de corp. Frustrat din cauza întârzierii, Leo le arătă celor doi fotografia lui Lazar, explicându-le:

— E posibil ca toată lumea implicată în arestarea acestui om să devină o țintă. Deja au murit doi oameni. Dacă am dreptate în ce cred eu, patriarhul ar putea fi în pericol.

Gardienii rămaseră impasibili, deloc impresionați.

— O să-i transmitem noi mesajul.

— Trebuie să vorbim cu el.

— Miliție sau nu, patriarhul ne-a dat instrucțiuni să nu

lăsăm pe nimeni înăuntru.

Se auzi dintr-odată zgomot în capul scărilor: erau strigăte. Într-o clipă, platitudinea gardienilor se transformă în panică. Își abandonară postul de pază și urcând scările, urmați de Leo și Timur, năvăliră într-o sală mare plină de copii. Tot personalul se înghesuia în jurul unei uși, zguduind-o, fără să poată intra. Gărzile li se alăturară, începură să scuture de mânerul ușii, ascultând explicațiile pe mai multe voci, rostite în același timp.

— A intrat acolo să se roage.

— Cu băiatul cel nou.

— Krasikov nu răspunde.

— S-a spart ceva.

Leo întrerupse toată hărmălaia.

— Sparge ușa.

Ceilalți se întoarseră spre el, nesiguri.

— Fă-o, acum.

Cel mai mare și mai voinic dintre gardieni se repezi înainte, izbind cu umărul în cadrul ușii. Se încordă încă o dată, iar ușa se sparse.

Strecurându-se printre țepușele rămase în deschizătură, Leo și Timur intrară în cameră. Se auzi o voce strigând, autoritară și sigură pe sine.

— Rămâneți unde sunteți!

Gardienii rămaseră nemișcați, oameni fioroși reduși la tăcere de ceea ce vedeau înaintea lor.

Patriarhul era căzut în genunchi, cu fața spre ei, roșie ca sângele, cu gura căscată și limba ieșită în afară, obscenă, ca un melc răsucit. Gâtul îi era strâns: un fir subțire de oțel era ținut întins în mâinile băiatului. Mâinile acestuia erau învelite în cârpe: firul i se încolăcea rotund pe braț de mai multe ori. Ca și când ar fi fost stăpânul unui câine legat în lesă, băiatul exercita asupra celui aflat la celălalt capăt al firului un control total și letal: nu trebuia decât să tragă mai tare și firul fie l-ar fi sugrumat pe patriarh, fie i-ar fi tăiat gâtul.

Băiatul făcu un pas atent în spate, aproape de fereastră, ținând firul întins fără să cedeze nici măcar un centimetru.

Leo se desprinse din grupul gărzilor care rămăseseră paralizate de eșuarea sarcinii lor de a proteja. Erau poate zece metri între el și patriarh. Nu putea risca s-o ia la fugă spre el. Chiar și dacă ajungea la acesta, nu avea cum să-și strecoare degetele sub firul de oțel. Simțind că-și făcea calcule, băiatul i se adresă lui:

— Încă un pas și moare.

Băiatul deschise ferestruica și încălecă peste pervaz. Erau la etajul întâi, la o înălțime prea mare ca să sară. Leo îl întrebă:

— Ce dorești?

— Scuzele omului ăstuia pentru că a trădat preoții care au avut încredere în el, preoți pe care el ar fi trebuit să-i apere.

Băiatul rostea vorbele ca și cum le-ar fi citit dintr-un scenariu. Leo se uită la patriarh. Cu siguranță că amenințarea morții îl făcuse cooperant. Ordinele băiatului se refereau la scuze. Dacă asta era dorința lui, atunci trebuia să se supună: era singura pârghie pe care se putea sprijini Leo.

— O să-și ceară scuze. Lărgește lațul. Lasă-l să vorbească. De asta ai venit aici, să-l asculți.

Patriarhul încuviință dând din cap, indicând în felul acesta că vrea să se supună. Băiatul se gândi, apoi, încet, slăbi strânsoarea firului. Krasikov gâfâi cu gura deschisă, luând o gură de aer.

O supremă agerime sclipi în ochii bătrânului și Leo își dădu seama că urma să facă o greșeală. Adunându-și puterile, împroșcă salivă la fiecare cuvânt:

— Spune oricui te-o fi trimis că… l-aș mai trăda o dată!

În afara patriarhului, ochii tuturor celorlalți se întoarseră spre băiat. Dar acesta fugise deja. Sărise pe fereastră.

Firul șfichiui, toată greutatea băiatului făcând să strângă gâtul omului, trăgându-l pe patriarh cu atâta forță încât acesta se ridică ca o păpușă trasă de sfori, înainte să cadă pe spate, tras pe podea, și să se zdrobească de mica fereastră. Trupul îi rămase prins în cadrul ferestrei. Leo țâșni înainte, apucând firul care strângea gâtul patriarhului, încercând să ușureze greutatea. Dar sârma tăiase pielea și secționase mușchiul. Nu mai era nimic de făcut.

Uitându-se de sus pe fereastră, îl văzu pe băiat în stradă. Fără o vorbă, Leo și Timur o luară la fugă afară din cameră, lăsându-i pe gardienii rămași fără grai, prin sala așezământului, printre mulțimea de copii care stăteau la picioarele scării. Băiatul era îndemânatic și iute, dar prea crud, și nu avea cum să fugă mai repede decât ei.

Ajungând în stradă, băiatul parcă se făcuse nevăzut. Nu exista nicio stradă adiacentă, nicio intersecție pe o distanță mare și nu avea cum să fi ajuns la capătul străzii într-un timp atât de scurt, cât le trebuise lor să iasă în fața clădirii. Leo se repezi spre fereastra de care stătea atârnat firul. Găsi urmele lăsate de băiat în zăpadă și le urmă până ajunse la o gură de canal. Zăpada fusese dată la o parte. Timur săltă capacul, înăuntru, gaura se adâncea, abruptă – o scară de oțel ducea la sistemul de canalizare. Băiatul era deja aproape de fund, cu zdrențele legate în jurul mâinilor. Văzând lumina care se făcu dintr-odată în jurul său, se uită în sus, arătându-și fața. Ca un răspuns la vederea lui Leo, își dădu drumul de pe scară și căzu, dispărând în întuneric.

Leo se întoarse spre Timur.

— Adu lanternele din mașină.

Fără să mai aștepte, Leo se apucă de capetele scării și coborî. Marginile ei erau înghețate și, fără mănuși, mâinile i se lipiră de metal. De fiecare dată când dădea drumul marginilor scării, pielea i se crăpa. Erau mănuși în mașină, dar nu-și putea întârzia urmărirea. Sistemul de canalizare era un labirint de tuneluri: băiatul ar fi putut să dispară în oricare dintre ele, o singură dată dacă o lua pe un coridor greșit, el ar fi fost liber. Încleștându-și dinții de durere, palmele lui Leo începură să sângereze, căci pielea îi plesnea. Cu ochii lăcrimând fără voie, se uită în jos, calculând distanța care-i mai rămânea. Era încă prea departe să sară. Trebuia să continue, obligat să-și lipească carnea sângerândă de oțelul înghețat. Scoase un strigăt și dădu drumul scării.

Aterizâ stângaci pe o lespede îngustă de ciment, iar picioarele îi alunecară sub el, aproape răsturnându-se într-un curent rapid de apă murdară. Se reechilibră și examină locul

în care se afla – un tunel larg, făcut din cărămidă, de mărimea aproape a unui tunel de metrou. O mână de raze venite de la gura de canal de deasupra ilumina micul petic de loc pe care stătea el, dar nimic mai mult. În fața lui era întuneric, cu excepția unui licăr de lumină, nu mai mare decât o muscă, la vreo cincizeci de metri în față. Era băiatul: avea o lanternă pe care și-o pregătise pentru evadare.

Licărul de lumină dispăru. Fie că băiatul stinsese lanterna, fie că dispăruse într-un alt tunel. Incapabil să-l urmărească în tot acel întuneric, incapabil să vadă pe unde merge, Leo se uită în sus spre gura de canal, așteptându-l pe Timur – fiecare secundă era vitală.

— Hai odată.

Fața lui Timur se văzu la celălalt capăt. Leo strigă:

— Dă-i drumul!

Dacă nu prindea lanterna, aceasta avea să se izbească de ciment, se va sparge, iar el va trebui să-și întârzie urmărirea până ce Timur ar fi coborât. Dar până atunci, băiatul ar fi dispărut. Timur făcu un pas înapoi ca să nu blocheze lumina care intra. I se văzu brațul întins ținând o lanternă, așezând-o în centrul gurii de canal. Îi dădu drumul.

Ochii lui Leo îi urmăriră traiectoria, cum se întoarce și izbește peretele, lovindu-se de el încă o dată, total impredictibil. Făcu un pas în față, se întinse și prinse mânerul, iar rănile proaspete din palmă îl înțepară în timp ce o strângea în mână. Luptând împotriva impulsului de a-i da drumul, apăsă pe întrerupător. Becul încă funcționa. Îndreptă lumina spre direcția în care dispăruse băiatul, dezvăluind o lespede care mergea de-a lungul tunelului, pe deasupra unui șuvoi de murdărie curgând încet. O luă la fugă, viteza fiindu-i limitată doar de gheața care-l făcea să alunece, pantofii lui de oraș derapând pe suprafața nesigură. Atenuat de frig, mirosul nu era insuportabil, iar el își limita aerul inhalat prin respirații scurte.

În locul unde dispăruse băiatul, lespedea se întrerupea brusc. Acolo se deschidea un al doilea tunel, mult mai mic, de doar un metru și ceva lățime, cu o înălțime cam până la

umărul lui. Tunelul acesta lateral ducea chiar la șuvoiul de dedesubt. Pereții erau murdari de excremente. Băiatul trebuie să fi urcat. Altă posibilitate nu era. Leo trebuia să se târască prin tunel.

Înaintă cu lanterna în față. Adunându-se, se sprijini de laturile mâloase, rănile lui deschise îl făcură să se zgârcească de durere, căci se amestecară cu murdăria și fecalele. Amețit de durere, încercă să se tragă, conștient că dacă pierdea sprijinul pereților aluneca în șuvoiul de dedesubt. Dar nu se putea apuca de nimic altceva dinăuntrul tunelului – se întinse, iar mâna izbi cu un plescăit suprafața netedă. Vârful bocancului atingea peretele de cărămidă; se împinse în sus prin tunel, întins pe spate, încercând să-și îndepărteze murdăria de pe mâini. În spațiul strâmt, mirosul era înfiorător. Leo oticni. Reușind să nu vomite, strânse mânerul lanternei, luminând grinda care trecea de-a lungul tunelului, și se târî pe burtă, sprijinit în coate.

O serie de bare ruginite opreau trecerea mai departe: spațiul dintre ele era mai mic decât un lat de palmă de-al lui. Băiatul trebuie s-o fi luat pe altă parte. Pe punctul de a se întoarce, Leo se opri. Era sigur: altă cale nu exista. Ștergându-se de murdărie, examină barele. Două dintre acestea erau lărgite. Le zgâlțâi și trase de ele. Puteau fi scoase. Băiatul cercetase traseul, de asta avea lanterna, de asta știa că trebuie să poarte cârpele – știuse de la bun început că vrea să scape prin canalizare. Chiar și cu cele două bare date la o parte, lui Leo îi fu greu să se strecoare prin deschizătură. Obligat să-și dea jos jacheta ca să intre, pătrunse într-o încăpere care semăna cu o peșteră.

Lăsându-și picioarele jos, podeaua păru să se miște. Îndreptă lumina lanternei în jos. Era plină de șobolani cățărându-se unul deasupra altuia. Dezgustul îi fu moderat de curiozitate – toți se îndreptau într-o aceeași direcție. Își direcționă lumina spre partea în care fugeau, venind dintr-un tunel mai încăpător. În interiorul tunelului, Leo îl văzu pe băiat, cam la vreo sută de metri în fața lui. Băiatul nu fugea: stătea lângă perete, cu mâna lipită de acesta. Atent, dându-și

seama că ceva nu e-n regulă, Leo merse înainte.

Băiatul se răsuci pe loc și, văzându-și urmăritorul, porni din nou. Își atârnase lanterna în jurul gâtului cu o bucată de sfoară, astfel încât amândouă mâinile îi rămăseseră libere. Leo întinse mâna și simți zidul tunelului. Vibrațiile erau atât de intense, încât degetele îi tremurară.

Băiatul alerga sprintat, cu apa sărind și împroșcând în jur. Leo îi urmări mișcările cu lanterna. Agil ca o pisică, tânărul se folosea de zidurile curbate pentru a sări și a-și face vânt dintr-o parte în alta, înaintând. Ținta lui era partea de jos a unei scări care cobora dintr-un tunel vertical aflat deasupra. Băiatul nu reuși să nimerească treapta cea mai de jos, aterizând, cu un plescăit, pe podea. Leo alergă spre el. În spatele lui, îl auzi pe Timur strigând de dezgust, fără îndoială la vederea mulțimii de șobolani. Băiatul era de acum iar în picioare, pregătindu-se pentru încă un salt până la scară.

Dintr-odată, firul subțire de apă care nu se mișca începu să curgă, umflându-se și crescându-și volumul. Un duduit puternic umplu tunelul. Leo ridică lanterna deasupra capului. În cadrul de lumină văzu o spumă albă: era creasta unui val de apă care creștea spre ei la mai puțin de două sute de metri distanță.

Știind că nu-i mai rămâneau decât câteva secunde, băiatul mai făcu o încercare să ajungă la scară, sărind pe perete și ajungând la treapta cea mai de jos. De data asta, o prinse, agățându-se cu amândouă mâinile. Se trase în sus, cățărându-se prin tunelul vertical, scăpând de apa care urca. Leo se întoarse. Apa se apropia, blocând toate ieșirile. Timur tocmai intrase în tunelul principal.

Ajungând la baza scării, Leo apucă lanterna între dinți și sări, apucând bara de oțel, simțind înțepături în mâini în timp ce se trăgea în sus. Îl văzu pe tânăr mișcându-se deasupra lui. Ignorând durerea, se grăbi, apropiindu-se de băiat, îl apucă de picior. Ținându-l strâns în timp ce băiatul se zbătea să scape, Leo îndreptă lumina lanternei în jos. Îl văzu pe Timur, care alerga nebunește, dădu drumul lanternei și sări. Se prinse de treapta de jos cu ambele mâini, chiar în timp ce apele

năvăleau sub el, iar valul plin de spumă intră bolborosind și în tunelul vertical.

Băiatul râdea.

— Dacă vrei să-ți salvezi prietenul, trebuie să-mi dai drumul!

Avea dreptate. Leo trebuia să-i dea drumul băiatului, să se lase să alunece în jos și să-l salveze pe Timur.

— O să moară!

Timur țâșni la suprafața apei, gâfâind, ridicându-se singur, încolăcindu-și un braț de treapta următoare și eliberându-se din spuma aceea. Restul trupului său încă se afla sub apă, dar se prinsese bine.

Ușurat, Leo nu se mișcă, ținând strâns piciorul băiatului, în timp ce acesta zvâcnea și-l lovea. Timur ajunse până în dreptul lui Leo, luându-i lanterna din gură și punându-i-o băiatului în față.

— Dacă mai dai o dată, îți rup piciorul.

Băiatul încetă: nu încăpea nicio îndoială că Timur vorbea serios. Leo adăugă:

— Urcăm împreună, încet, până la nivelul următor. Ai înțeles?

Băiatul făcu semn din cap că da. Urcară toți trei încet și stângaci, o masă de membre, mișcându-se asemenea unui păianjen deformat.

La capătul scării, Leo rămase pe loc, ținându-l pe băiat de gleznă, în timp ce Timur se târî peste amândoi, ajungând la pasajul de deasupra.

— Lasă-l să meargă.

Leo îl lăsă și urcă și el. Timur îl țintuise pe băiat de picioare. Leo apucă lanterna, folosindu-și degetele ca să evite atingerea cu palmele rănite. Îndreptă lumina lanternei spre fața băiatului.

— N-ai nicio șansă să rămâi în viață dacă nu stai de vorbă cu mine. Ai asasinat un om foarte important. O mulțime de oameni or să ceară executarea ta.

Timur clătină din cap.

— Îți pierzi timpul. Uită-te la gâtul lui.

Gâtul băiatului purta semnul unui tatuaj, o cruce ortodoxă. Timur îi explică:

— E membrul unei grupări. Mai bine moare decât să vorbească.

Băiatul zâmbi.

— Tu ești aici, jos, în timp ce acolo, sus, nevasta ta, Raisa…

Reacția lui Leo fu imediată: mișcându-se fulgerător înainte, îl înșfăcă pe băiat de cămașă și, scoțându-l din mâinile lui Timur, îl săltă în picioare. Era singura ocazie de care avea nevoie băiatul. Ca un țipar, alunecă afară din cămașă, se lăsă să cadă la pământ și țâșni într-o parte. Rămas cu cămașa în mână, Leo întoarse lanterna și-l văzu pe băiat ghemuit la marginea unui puț. Băiatul făcu un pas în gol și căzu în apa de dedesubt. Leo se aruncă spre el, dar era prea târziu. Uitându-se în jos, nu mai văzu nici urmă de băiat. Căzuse în apa care curgea cu repeziciune și fusese dus de ea.

Nebunește, Leo cercetă locul care-l înconjura: un tunel închis de ciment. Raisa era în pericol. Și nu exista nicio cale de ieșire.

În aceeași zi

Raisa stătea de cealaltă parte a mesei, în fața directorului școlii, Karl Enukidze – un om cumsecade, care purta o barbă căruntă. Mai era împreună cu ei Iulia Peșkova, profesoara Zoiei. Karl își ținea degetele înnodate sub bărbie, trecându-și-le de la stânga la dreapta, uitându-se când la Raisa, când la Iulia. În cea mai mare parte a timpului, Iulia își ferise privirea, mușcându-și buza și dorindu-și să se fi aflat oriunde altundeva, dar nu aici. Raisa le înțelegea teama. Dacă distrugerea portretului lui Stalin avea să fie investigată, Zoia urma să intre în vizorul KGB. Și ei de asemenea. Problema vinovăției putea fi reconstituită: o trăseseră la răspundere pe copilă, sau pe adulții care-o influențaseră pe copilă? Nu cumva Karl era un personaj subversiv, care încuraja comportamentele disidente la elevii săi, în timp ce aceștia ar fi trebuit să dea dovadă de patriotism fervent? Ori poate că lecțiile Iuliei despre personajele sovietice lăsau de dorit? Întrebările ar fi continuat și s-ar fi pus și problema ce fel de păzitor al copilei fusese Raisa. Se poate ca astfel de ieșiri prezumtive să fi fost premeditate. Raisa întrerupse tăcerea:

— Încă ne purtăm ca și când Stalin ar mai fi în viață. Timpurile s-au schimbat. Nu se mai întâmplă să se denunțe fetițe de paisprezece ani. Ați citit raportul: Hrușciov recunoaște că arestările au mers mult prea departe. Nu mai este nevoie să aducem o problemă internă a școlii la cunoștința statului. Putem gestiona problema aceasta. Haideți să nu o interpretăm ca fiind mai mult decât este: o fetiță cu probleme, o fetiță aflată în grija mea. Lăsați-mă s-o ajut.

Judecând după tăcerea lor, ca singură reacție la cuvintele ei, se vede că o viață întreagă trăită în circumspecție nu putea fi ștearsă cu buretele de un singur discurs, indiferent cine l-ar fi ținut și ce ar fi conținut acesta. Adaptându-și strategia,

Raisa sublinie:

— Cel mai bine ar fi dacă incidentul nu ar fi niciodată raportat.

Iulia ridică privirea. Karl se lăsă pe spate. O nouă serie de calcule începu: Raisa încercase să reducă totul la tăcere. Propunerea făcută putea fi folosită împotriva ei. Iulia răspunse:

— Nu suntem singurii oameni care știu ce s-a întâmplat. Elevii din clasa mea știu totul. Sunt peste treizeci cu toții. Până la ora asta, probabil că au și vorbit cu prietenii lor, iar numărul celor care vor afla va crește. Până mâine, n-aș fi surprinsă dacă toată școala ar vorbi despre subiectul acesta. După care se va afla și în afara școlii. Or să afle părinții. Or să vrea să știe de ce n-am făcut nimic. Ce-o să spunem? Că nu ni s-a părut că ar fi important? Nu stă la latitudinea noastră. Să avem încredere în stat. Oamenii or să afle, Raisa, și dacă nu vorbim noi, o să vorbească altcineva.

Avea dreptate: nu puteai ține povestea sub obroc. Intrată în defensivă, Raisa veni cu o altă soluție:

— Și dacă Zoia ar pleca din școală imediat? Aș vorbi cu Leo, el ar putea să vorbească cu colegii lui. Am putea să găsim altă școală pentru ea. Inutil să mai adaug că aș pleca și eu, de asemenea.

Nu era chip ca Zoia să-și continue educația aici. Ceilalți elevi ar evita-o. Ar fi fost mulți cei care n-ar mai accepta să stea cu ea în bancă. Profesorii ar refuza s-o primească în clasele lor. Ar ajunge ca o ciumată, la fel de sigur ca și când ar purta o cruce desenată pe spate.

— Propun ca dumneavoastră, Karl Enukidze, să nu faceți nicio declarație despre plecarea noastră din școală. O să dispărem și cu asta basta: n-o să se dea nicio explicație.

Ceilalți elevi și profesori ar fi presupus că se luaseră măsuri. Absența ar fi interpretată ca o pedeapsă aplicată vinovaților. Nimeni nu ar mai vrea să vorbească despre asta, deoarece consecințele s-ar fi putut dovedi foarte severe. Subiectul urma să se închidă și să dispară – ca un vapor scufundat în mare, în timp ce deasupra un alt vapor trece, pasagerii uitându-se cu

toții în partea cealaltă.

Karl cântări propunerea. În cele din urmă, întrebă:

— V-ați ocupa de toate detaliile?

— Da.

— Inclusiv de discutarea problemei cu autoritățile relevante? La Ministerul Educației aveți relații?

— Leo trebuie să aibă, sunt sigură.

— Iar eu nu e nevoie să vorbesc cu Zoia? Nu trebuie să am nimic de-a face cu ea?

Raisa clătină din cap.

— O să-mi iau fiica și o să plecăm. Totul o să continue după aceea ca și cum n-aș fi existat. Mâine, nici eu, nici Zoia n-o să mai venim la ore.

Karl o privi pe Iulia, ai cărei ochi recomandau cu căldură acest plan. Acum de ea depindea. Raisa se întoarse spre prietena sa.

— Iulia?

Se cunoșteau de trei ani. Se ajutaseră una pe alta de multe ori. Erau prietene. Iulia încuviință dând din cap și spuse:

— Asta ar fi cel mai bine.

N-aveau să-și mai vorbească niciodată.

•

În afara biroului, pe coridor, Zoia aștepta, sprijinită de zid, nonșalantă, de parcă doar și-ar fi uitat caietul de teme acasă. Avea mâna bandajată: din rană i se scursese mult sânge. Odată negocierile încheiate, Raisa închise ușa biroului, cu oboseala citindu-i-se pe față. Acum erau atât de multe lucruri care depindeau de Leo… Îndreptându-se spre Zoia, se aplecă și îi spuse:

— Mergem acasă.

— Nu e casa mea.

Niciun pic de recunoștință, doar dispreț. Pe punctul de a izbucni în plâns, Raisa nu putu spune nimic.

Părăsind clădirea școlii, Raisa se opri la poartă. Atât de repede fuseseră trădate? Doi ofițeri în uniformă se îndreptară spre ea.

— Raisa Demidova?

Cel mai în vârstă dintre cei doi continuă:

— Am fost trimiși de soțul dumneavoastră să vă conducem acasă.

Nu se aflau aici pentru Zoia. Ușurată, întrebă:

— Ce s-a întâmplat?

— Soțul dumneavoastră vrea să fiți în siguranță. Nu vă putem da detalii, ci doar să vă spunem că s-au întâmplat o serie de incidente. Prezența noastră e o măsură de precauție.

Raisa le verifică actele de identitate. Erau în regulă. Îi întrebă:

— Lucrați cu soțul meu?

— Facem parte din Departamentul Omucideri.

Dat fiind că existența acestui departament era secretă, tocmai menționarea acestui lucru avu efectul de a risipi suspiciunile Raisei. Le înapoie actele și spuse:

— Trebuie s-o luăm și pe Elena.

În timp ce se îndreptau spre mașină, Zoia o apucă de mână. Raisa își coborî capul spre ea. Vocea Zoiei se auzi șoptit:

— Nu am încredere în ei.

•

Rămas singur în biroul lui, Karl se uita pe fereastră:

Timpurile s-au schimbat.

Poate că era adevărat, voia să creadă asta și să-și alunge toată povestea din minte, așa cum se înțeleseseră. O plăcuse dintotdeauna pe Raisa. Era inteligentă și frumoasă și el o dorise mult. Ridică receptorul telefonului, întrebându-se cum să formuleze denunțul fiicei ei.

În aceeași zi

Stând pe bancheta din spate a mașinii, Zoia arunca fulgere din ochi către ofițerii de Miliție, urmărindu-le toate mișcările, de parcă ar fi vrut să-i imobilizeze legându-i cu doi șerpi veninoși. Cu toate că ofițerul aflat pe scaunul din dreapta făcuse o încercare stângace de a se împrieteni, întorcându-se și zâmbindu-le fetelor, surâsul său se lovise de un zid de gheață. Zoia îi ura pe oamenii aceștia, le ura uniformele și insignele, curelele de piele și ghetele negre cu boturi placate cu metal, căci pentru ea nu exista nicio diferență între KGB și Miliție.

Uitându-se afară pe fereastră, Raisa se gândi cam pe unde se aflau în oraș. Se înserase. Se aprindeau luminile pe stradă. Neobișnuită să fie însoțită în felul acesta spre casă, refăcu, încetul cu încetul, traseul în minte. Acesta nu era drumul spre apartamentul lor. Aplecându-se în față, încercând să-și mascheze neliniștea din glas, întrebă:

— Unde mergem?

Ofițerul care stătea pe scaunul din dreapta se întoarse, cu o față lipsită de expresie, făcându-și scaunul din piele să scârțâie.

— Vă ducem acasă.

— Dar nu e acesta drumul.

Zoia țâșni în față.

— Lăsați-ne să ieșim!

Milițianul se încruntă.

Zoia nu mai vorbi a doua oară. Din mașina încă în mișcare, deblocă închiderea de siguranță și deschise dintr-odată ușa în mijlocul străzii. Niște faruri strălucitoare îi orbiră prin geamurile ferestrelor, în timp ce un camion care venea spre ele devie la stânga pentru a evita coliziunea.

Raisa o prinse pe Zoia, ținând-o strâns de mijloc, trăgându-i

spatele spre ea, tocmai în clipa în care camionul lovi ușa zdrobind-o. Impactul îndoi metalul și sparse geamul în țăndări, împroșcând cioburile în interior. Ofițerii strigau. Elena țipa. Mașina se opri în bordură și intră apoi pe trotuar, înainte să se oprească derapând într-o parte a străzii.

Se așternu o tăcere înmărmurită, cei doi ofițeri se întoarseră spre ele, palizi și rămași fără suflare.

— Ce i s-a-ntâmplat?

Șoferul adăugă, ciocănindu-și tâmpla cu degetul:

— Nu e-ntreagă la cap.

Raisa îi ignoră, examinând-o pe Zoia. Nu i se întâmplase nimic, dar ochii îi fulgerau. Se simțea un fel de sălbăticie în ea: o energie primară a unui copil din afara civilizației, crescut de lupi și capturat de om, refuzând să fie îmblânzit sau educat.

Șoferul se ridică și examină ușa distrusă, scărpinându-se în cap și clătinându-și-l dintr-o parte în alta.

— Vă ducem acasă. Care-i problema?

— Dar nu ăsta-i drumul.

Ofițerul scoase o foaie de hârtie pe care i-o înmână Raisei prin deschizătura care fusese fereastra. Era scrisul lui Leo. Se uită țintă la adresa scrisă, cu mintea goală, înainte s-o recunoască. Furia i se evaporă.

— Aici stau părinții lui Leo.

— Nu știam al cui este apartamentul. Doar am urmat ordinele.

Zoia zvâcni din loc, eliberându-se din strânsoare, trecu peste sora sa și ieși din mașină. Raisa strigă după ea:

— Zoia, nu-i nimic!

Fără să asculte, Zoia nu se întoarse. Șoferul alergă după ea. Văzând că e pe punctul de a o prinde, Raisa strigă:

— N-o atinge! Las-o! O să mergem pe jos restul drumului.

Șoferul clătină din cap.

— Trebuie să stăm cu dumneavoastră până apare Leo.

— Atunci mergeți în spatele nostru.

Încă așezată pe bancheta din spate, Elena plângea. Raisa își puse un braț în jurul ei.

— Zoia n-are nimic. N-a pățit nimic.

Elena păru să-i absoarbă cuvintele, uitându-se după sora ei mai mare. Văzând că într-adevăr nu are nimic, încetă să mai plângă. Raisa îi șterse lacrimile care încă îi mai curgeau.

— O să mergem pe jos. Nu-i departe. Poți?

Elena dădu din cap că da.

— Nu-mi place să merg acasă cu mașina.

Raisa zâmbi.

— Nici mie.

Raisa o ajută să iasă din mașină. Șoferul dădu din mâini, exasperat din cauza pasagerilor săi.

Părinții lui Leo locuiau într-un bloc modern, cu puține etaje, aflat în nordul orașului, unde stăteau mulți dintre părinții în vârstă ai oficialităților statului, un cartier al pensionarilor privilegiați. În timpul iernii, rezidenții de aici obișnuiau să joace cărți întâlnindu-se în sufrageria vreunuia din ei. Vara jucau cărți afară, pe iarbă. Mergeau împreună la cumpărături, găteau împreună, erau o comunitate în cadrul căreia se respecta strict o singură regulă: nu vorbeau niciodată despre munca copiilor lor.

Raisa intră în clădire, conducându-le pe fete la lift. Ușile se închiseră, în timp ce ofițerii de Miliție le prinseră din urmă obligându-le să urce pe scări. Nu era nicio șansă ca Zoia să stea într-un spațiu închis împreună cu cei doi bărbați. Ajungând la etajul șapte, Raisa le conduse pe fete către ultimul apartament de pe coridor. Stepan, tatăl lui Leo, răspunse la ușă, surprins să le vadă. Surpriza i se transformă repede în îngrijorare.

— Ce s-a întâmplat?

Mama lui Leo, Anna, apăru venind din sufragerie. Adresându-li-se amândurora, Raisa răspunse:

— Leo vrea să stăm aici.

Raisa arătă înspre cei doi ofițeri de care își făceau apariția dinspre scări și adăugă:

— Avem și escortă.

Se simțea teamă în glasul Annei:

— Unde e Leo? Ce se întâmplă?

— Nu știu.

Ofițerii ajunseră la ușă. Cel mai în vârstă dintre ei, șoferul, abia mai respirând din cauza scărilor, întrebă:

— Mai există vreo intrare în apartament?

— Nu, răspunse Anna.

— O să rămânem aici.

Dar Anna voia mai multe informații:

— Puteți să ne explicați ce înseamnă asta?

— Au existat represalii. E tot ce pot să vă spun.

Raisa închise ușa. Anna nu era mulțumită.

— Dar Leo e bine, nu?

Cu dinții strânși, Zoia o privea pe Anna, urmărindu-i pielea lăsată de sub bărbie încrețindu-se în timp ce vorbea. Era grasă din cauză că nu făcea nimic cât era ziua de lungă, grasă din cauza bunătăților rare pe care i le aducea fiul ei. Îngrijorarea ei în ceea ce-l privea pe Leo era chinuitoare, avea glasul gâtuit de gândul la fiul său.

Leo e bine? *Leo e bine, nu*?

Oamenii arestați de el, familiile pe care le distrusese erau bine? Îl răsfățau de parcă ar fi fost copil. Mai rea decât grija era mândria lor de părinți, hrănită de fiecare poveste, agățându-se de fiecare cuvânt pe care el trebuia să-l rostească. Dovezile de afecțiune erau îmbolnăvitoare: săruturi, îmbrățișări, glume. Și Stepan, și Anna erau participanți fervenți la conspirația lui Leo prin care acesta pretindea că erau o familie normală, plănuind excursii de o zi și vizite la magazine, magazinele restricționate, nu acelea în care stăteai la cozi lungi, cu mărfuri în cantități limitate. Totul era drăguț. Totul era confortabil. Totul era plănuit ca să ascundă uciderea tatălui și a mamei ei. Zoia îi ura pentru că ei îl iubeau.

Anna întrebă:

— Represalii?

Repetă cuvântul ca și cum ideea pe care o exprima el era lipsită de sens, ca și cum nimeni nu ar fi putut avea niciun motiv să nu-l placă pe fiul ei. Zoia nu se putu abține și se

amestecă în discuție, cuvintele ei vizând-o pe Anna.

— Represalii fiindcă a arestat atâția oameni nevinovați! Ce credeți c-a făcut fiul dumneavoastră în acești trei ani? N-ați citit raportul?

La unison, Stepan și Anna se întoarseră spre ea, șocați de menționarea raportului. Nu știau. Nu-l citiseră. Simțind că deținea un avantaj, Zoia își strânse buzele într-un zâmbet. Stepan întrebă:

— Ce raport?

— Raportul despre cum fiul dumneavoastră a torturat victime inocente, despre cum le-a forțat să mărturisească, despre cum le-a bătut, despre cum au fost trimiși inocenții în Gulag, în timp ce vinovații au trăit în apartamente ca ăsta de aici.

Raisa se ghemui în fața ei, de parcă ar fi încercat să-i oprească vorbele.

— Vreau să încetezi. Vreau să încetezi în momentul ăsta.

— De ce să încetez? E adevărat. Nu eu am scris ce scrie acolo. Mi-au fost citite ca să-mi întregesc educația. Nu fac decât să repet ce mi s-a spus. Nu poți tu să cenzurezi cuvintele lui Hrușciov. El chiar a vrut ca noi să vorbim despre asta, altfel nu ar fi dat voie să ni se citească. Nu-i un secret. Toată lumea știe. Toată lumea știe ce-a făcut Leo.

— Zoia, ascultă-mă…

Dar Zoia nu terminase ce avea de spus, era de neoprit:

— Credeți că ei nu știu adevărul despre minunatul vostru fiu? Minunatul fiu care le-a găsit acest minunat apartament, care-i ajută să facă cumpărături, minunatul lor fiu criminal.

Fața lui Stepan se făcu palidă, iar vocea îi tremura de emoție.

— Nu știi ce vorbești.

— Nu mă credeți? Întrebați-o pe Raisa: raportul există. Tot ce am spus e adevărat. Și toată lumea o să spună că fiul vostru e un criminal.

Vocea Annei se auzi slabă ca o șoaptă.

— Ce-i cu raportul ăsta?

Raisa clătină din cap.

— Nu-i nevoie să vorbim despre el chiar în momentul ăsta.

Zoia nu avea de gând să renunțe, bucurându-se de puterea ei abia regăsită:

— A fost scris de Hrușciov și citit la cel de-al XX-lea congres. Spune că fiul vostru și toți ofițerii ca el sunt niște criminali. Au acționat ilegal. Nu sunt ofițeri! Sunt criminali! Întrebați-o pe Raisa, întrebați-o dacă e adevărat. Întrebați-o!

Stepan și Anna se întoarseră spre Raisa.

— Există un raport. Se spun niște lucruri critice despre Stalin.

— Nu doar despre Stalin, ci despre toți oamenii care i-au îndeplinit ordinele, inclusiv fiul vostru, fiul vostru criminal.

Stepan păși spre Zoia.

— Încetează să mai spui asta.

— Să încetez să mai spun ce? Că e criminal? Leo criminalul? De câte morți credeți că e responsabil, în afară de cea a părinților mei?

— Destul!

— Ați știut prea bine! Ați știut dintotdeauna cu ce se ocupă și nici nu v-a păsat, fiindcă v-a plăcut să stați în apartamentul ăsta frumos. Sunteți la fel de răi ca și el! Cel puțin el a fost dispus să-și murdărească mâinile cu sânge.

Anna îi dădu o palmă Zoiei, o lovitură dureroasă.

— Fetițo, habar n-ai despre ce vorbești. Vorbești așa numai fiindcă ai fost răsfățată. Trei ani nu ți s-a refuzat nimic. Ai putut să faci ce-ai vrut și să ai tot ce-ți dorești. N-ai fost niciodată pusă la punct. Ai primit totul și n-ai zis nimic. Leo și Raisa au vrut să-ți dea tot ce-ți poftea inima. Uită-te la tine acum, uită-te ce s-a ales de tine – nerecunoscătoare, plină de ură, când tot ce au făcut cei din jurul tău a fost să te iubească.

Își simțea pielea arzând acolo unde fusese lovită, o senzație care i se răspândi Zoia prin tot corpul; simțea înțepături în fiecare părticică, începând cu degetele și sfârșind cu ceafa. Se aruncă înainte și-o zgârie pe Anna, înfigându-și unghiile, cât putu de adânc, prinzând cât de multă piele putu să apuce.

— Du-te dracului cu dragostea ta!

Anna se retrase, plângând. Dar Zoia nu terminase; se

năpusti asupra ei cu degetele arcuite ca niște gheare. Raisa o prinse de mijloc, încercând s-o îndepărteze. De necontrolat, furia Zoiei își căută o nouă țintă, întorcându-se spre Raisa. O mușcă de mână, înfigându-și dinții adânc.

Durerea fu intensă. Raisa simți că amețește, picioarele i se împleticiră, fu gata să se prăbușească. Stepan o apucă pe Zoia de falcă, încercând să i-o desfacă, de parcă ar fi avut de-a face cu un câine sălbatic, turbat. Din urmele de dinți țâșni sângele. Zoia se răsuci, sfâșiind. Stepan o aruncă la pământ și ea se prăbuși cu dinții încleștați și plini de sânge.

La ușă se auzi un ciocănit: milițienii auziseră agitația și voiau să intre. Raisa își examină mușcătura – sângera din belșug. Zoia era încă pe podea, cu ochi sălbatici, dar care nu mai căutau nicio pradă. Stepan se grăbi să intre în baie și aduse un prosop pe care-l ținu apăsat pe brațul Raisei. Se auzi încă o dată bătaie în ușă. Raisa se întoarse spre Anna, care rămăsese în fix aceeași poziție, de parcă ea ar fi fost cea atacată, fără grai, zgâriată pe față, patru linii care sângerau.

— Anna, scapă de ofițeri, spune-le că nu trebuie să se amestece.

Anna nu avu nicio reacție. Raisa trebui să ridice glasul.

— Anna!

Anna deschise ușa, ținându-și fața rănită în penumbră, gata să-i liniștească pe cei doi. Așteptându-se să vadă doi ofițeri, rămase uimită: în fața sa se aflau patru oameni, de parcă ar fi fost niște bacterii care între timp se multiplicaseră. Cei doi ofițeri nou-veniți purtau alt fel de uniforme. Erau de la KGB.

Agenții intrară în apartament și se treziră cu scena aceea în fața ochilor, cu fata culcată la pământ, cu dinții și buzele însângerate, cu femeia în vârstă, cu urme de sânge pe față.

— Raisa Demidova?

În ciuda nuanței de farsă sinistră, Raisa căută să-și păstreze vocea calmă și egală, în timp ce prosopul pe care-l ținea în jurul rănii se înroșea.

— Da?

— Fiica dumneavoastră trebuie să vină cu noi.

Își opriră ochii asupra Zoiei.

Planul Raisei eșuase. Fie Iulia, fie directorul școlii o trădaseră. În ciuda rănilor, în ciuda a ceea ce abia se întâmplase, instinctiv, Raisa trecu protectoare în fața Zoiei.

— Fiica dumneavoastră a distrus un portret al lui Stalin.

— S-au luat măsuri în privința asta.

— Trebuie să vină cu noi.

— Este arestată?

Văzând că cei doi ofițeri KGB erau hotărâți să-și îndeplinească ordinele, Raisa se adresă Miliției, ofițerilor pe care Leo îi trimisese să le protejeze.

— Vor trebui să aștepte până se întoarce soțul meu, nu?

Cel mai în vârstă dintre agenții KGB clătină din cap.

— Avem ordine s-o aducem pe fiica dumneavoastră pentru interogatoriu. Soțul dumneavoastră nu are nimic de-a face cu problema asta.

— Oamenii aceștia au ordine să se asigure că noi stăm aici împreună, până se întoarce Leo.

Ofițerul de Miliție păși timid în față. Inima Raisei se strânse.

— Sunt ofițeri KGB…

— Leo n-o să stea mult. Rămânem aici împreună până se întoarce; el o să rezolve problema asta. Nu-i decât o fetiță de paisprezece ani. Nu-i nicio grabă s-o luați nicăieri. Putem aștepta.

Ofițerul KGB se apropie mai mult, ridicându-și vocea.

— O să vină cu mine chiar acum.

Era ceva în neregulă cu graba lor, cu felul în care se mișcau agenții aceștia. Cel mai în vârstă era singurul care vorbea, celălalt tăcuse tot timpul, neliniștit, cu ochi trecându-i de la o persoană la alta, de parcă s-ar fi așteptat ca cineva să-l atace. Erau amândoi stângaci în uniformele acelea. Cum era posibil să fi ajuns aici atât de repede? Celor de la KGB le-ar fi luat câteva ore să pună la punct un plan și să autorizeze arestarea. Încă și mai ciudat, de ce se aflau aici, la această adresă? De unde ar fi putut să știe că Raisa nu avea să fie acasă? Înnebunită de toate aceste discrepanțe, ochii Raisei se ațintiră asupra gâtului agentului. Se vedea un semn deasupra

gulerului cămășii: partea de sus a unui tatuaj.

Oamenii aceștia nu erau de la KGB.

Raisa aruncă o privire spre ofițerii de Miliție, încercând să le comunice în ce fel de pericol se aflau. Aceștia erau stupefiați de cei doi agenți, speriați de simpla menționare a numelui KGB. Încercând să le atragă atenția, prinse privirea impostorului. În timp ce milițienii rămaseră insensibili la semnalele lor, nu la fel se întâmplă cu el. Înainte ca Raisa să apuce să-și ridice mâna să-l avertizeze pe milițian, omul cu tatuaj își scoase arma. Se întoarse și trase de două ori, câte un glonț în fiecare din cei doi milițieni. În timp ce se prăbușeau la pământ, omul întoarse arma spre Raisa.

— O iau pe fiica dumneavoastră.

Raisa se apropie mai mult spre pistol, în fața Zoiei, care stătea încă ghemuită pe podea.

— Nu.

Arma se întoarse spre Elena.

— Dă-mi-o pe Zoia. Dacă nu, o omor pe Elena.

Glonțul porni.

Trecu pe lângă Elena, înfigându-se în peretele apartamentului, în semn de avertisment. Uitându-se în ochii lui, Raisa nu mai avu nicio îndoială că omul acesta ar fi ucis un copil de șapte ani la fel de ușor cum îi ucisese pe cei doi ofițeri. Trebuia să aleagă. Se dădu la o parte din calea lui, îngăduindu-i s-o ia pe Zoia.

Omul o luă pe fetiță în brațe.

— Dacă te zbați, îți dau una ca să leșini.

O aruncă peste umăr; trecând cu ea dincolo de ușă, strigă:

— Rămâneți în apartament!

Luară și cheile: închiseră ușa apartamentului și o încuiară.

Raisa alergă la Elena, ținând-o alături. Fetița stătea în genunchi, uitându-se fix în podea, cu ochii goi și trupul scuturat de tremur. Luă capul Elenei în mâini și, îndreptându-și privirea spre ea, încercă să-i vorbească:

— Elena?

Dar ea nu părea s-o audă, nu răspunse nimic.

— Elena?

În continuare niciun răspuns, niciun semn de recunoaștere sau luciditate, avea trupul lipsit de vlagă.

Lăsând-o pe Elena în grija Annei, Raisa se ridică în picioare și apucă clanța, dar fu imposibil s-o deschidă. Se retrase, merse spre trupurile celor doi ofițeri, luă una dintre armele lor și o puse într-unul din buzunarele de la spatele pantalonilor ei. Trecu repede în sufragerie și deschise ușa de la balconaș. Stepan o prinse de braț.

— Ce faci?

— Aveți grijă de Elena.

Ieși în balcon și închise ușa în urma ei.

Erau la etajul șapte, la vreo douăzeci de metri deasupra nivelului străzii. Erau balcoane la fiecare etaj, unul deasupra altuia. Dacă ar fi căzut, stratul subțire de zăpadă nu i-ar fi atenuat cu nimic aterizarea.

Își scoase pantofii cu tălpi alunecoase și trecu peste balustradă. Nu luase în considerare mușcătura de la mână. Încă mai sângera. Își simțea brațul slăbit, încât nu se putea ține prea strâns. Nesigură că-i va suporta greutatea, se aplecă peste marginea din exterior a balconului. Își dădu drumul și rămase agățată, doar cu degetele, de marginea balconului, cu sângele picurându-i pe umăr. Chiar și dacă se întindea toată, nu atingea nici măcar nu degetele de la picioare marginea balconului de la șase, de sub ea. Se hazardase, înșelându-se asupra distanței; mai era nevoie de câțiva centimetri să ajungă. Nu era nimic altceva de făcut decât să-și dea drumul.

Căzu a doua oară și aterizează pe marginea balconului. Încercând să-și păstreze echilibrul, clătinându-se, auzi vocea Zoiei. Uitându-se peste umăr, îi văzu pe cei doi bărbați stând în fața intrării; unul dintre ei o ținea pe Zoia. Celălalt avea arma îndreptată spre ea. Așa cum stătea balansându-se pe marginea balconului, era lipsită de ajutor.

Omul trase. Auzi cum se sparge un geam. Raisa căzu pe zăpadă.

În aceeași zi

Murdar, mirosind încă a canalizare, Leo conducea mașina cu viteză maximă. Încet și greoi, total nepotrivit cu situația de urgență în care se afla, acesta era cel dintâi vehicul pe care reușiseră să-l rechiziționeze după ce el și Timur ieșiseră la suprafață, cam la un kilometru spre sud față de locul prin care intraseră. Cu mâinile numai sânge, Leo refuzase oferta lui Timur de a conduce, își pusese o pereche de mănuși și apucase volanul cu vârful degetelor; de fiecare dată când schimba vitezele, îi dădeau lacrimile. Mersese până la apartamentul părinților săi numai ca să găsească locul înconjurat de Miliție. Elena, Raisa și părinții săi fuseseră duși la spital. Elena se afla sub terapie pentru șoc. Raisa era în stare critică. Zoia lipsea.

Ajungând la Spitalul de Urgență numărul 31, opri mașina cu un scrâșnet de frâne, o lăsă pe marginea trotuarului, cu ușa deschisă și cheile în contact și țâșni înăuntru cu Timur pe urmele sale. Toată lumea îl privea cu ochii mari, oamenii erau uluiți de priveliștea și mirosul pe care-l lăsa în urmă. Indiferent la spectacolul pe care-l oferea, întrebând în stânga și în dreapta, Leo fu, în cele din urmă, direcționat spre secția Chirurgie, acolo unde Raisa lupta pentru viață.

În afara teatrului operator, un chirurg îi povesti cum căzuse de la o înălțime considerabilă, având acum hemoragie internă.

— O să trăiască?

Chirurgul nu putea să fie sigur.

Intrând în rezerva în care se afla Elena, Leo își văzu părinții stând lângă pat. Fața Annei era bandajată. Stepan nu părea să aibă vreo rană. Elena dormea, cu trupul ei micuț pierdut în mijlocul patului alb de spital. I se dăduse un sedativ ușor, căci devenise isterică după ce-și dăduse seama de dispariția Zoiei. Dându-și jos mănușile însângerate, Leo apucă mâna Elenei, apăsându-și-o pe față, cu milă, dorindu-și să-i poată spune ce

rău îi pare.

Timur îi puse o mână pe umăr.

— A venit Frol Panin.

Leo îl urmă pe Timur până în biroul în care se aflau Panin și suita sa înarmată. Ușa biroului era încuiată. Era imposibil să intri fără să nu-ți anunți întâi numele. Înăuntru stăteau doi gardieni înarmați. Cu toate că Panin apăru impecabil, îngrijit ca întotdeauna, protecția de care se înconjura dovedea că era speriat. Prinse sclipirea din ochii lui Leo.

— Toată lumea e speriată, Leo, cel puțin toată lumea care are ceva de-a face cu Puterea.

— Tu nu ai fost implicat în arestarea lui Lazar.

— Chestiunea are implicații dincolo de suspectul principal. Dacă ce s-a întâmplat până acum pune în mișcare un arsenal de represalii? Dacă se răzbună pe cine nu trebuie? Leo, nimic de genul ăsta nu s-a mai întâmplat până acum: executarea și persecutarea unor membri ai Serviciului Securității de Stat. Pur și simplu nu știm la ce să ne așteptăm mai departe.

Leo rămase tăcut, băgând de seamă că interesul lui Panin nu era siguranța Raisei, a Elenei sau Zoiei, ci implicațiile mai extinse. Era un politician versat, care se îndeletnicea cu națiuni și armate, granițe și regiuni, niciodată cu indivizi pur și simplu. Încântător și plin de sclipire, avea, cu toate acestea, ceva rece în el, care ieșea la suprafață tocmai în momente precum cel de acum, când orice om alt om l-ar fi îmbărbătat și ar fi rostit vorbe de mângâiere.

Se auzi o bătaie în ușă. Gărzile apucară armele. O voce strigă:

— Îl caut pe ofițerul Leo Demidov. A fost adusă o scrisoare la recepție.

Panin făcu un semn de încuviințare către gărzi, care deschiseră ușa cu grijă, cu armele ridicate. Una dintre ele luă scrisoarea, în timp ce cealaltă îl percheziționă pe omul care o adusese, fără să găsească nimic. Plicul îi fu înmânat lui Leo.

Pe partea exterioară se vedea desenată, cu grijă, o cruce. Leo rupse plicul și scoase dinăuntru o singură foaie de hârtie.

Biserica „Sfânta Sofia”
La miezul nopții
Singur

15 martie

O jumătate de oră după miezul nopții, Leo aștepta pe locul în care se ridica odată Biserica „Sfânta Sofia”. Cupolele și altarul dispăruseră. În locul lor se vedea o groapă imensă, adâncă de zece metri, de douăzeci pe șaptezeci de metri. Unul dintre pereți se prăbușise, formându-se astfel o pantă neregulată la capătul căreia se vedea un bazin noroios de zăpadă murdară, gheață înnegrită și apă mâloasă. Pereții rămași în picioare erau și ei pe cale să se prăbușească, coșcoviți, lăsând impresia de gură care se închide în jurul unei monstruoase limbi negre. Nu se mai făcuse nimic din 1950: era un șantier pe care nu se construia nimic. De-a lungul perimetrului înconjurat cu un gard de oțel, se vedeau semne pe jumătate șterse care atenționau oamenii să stea la distanță. După prima încercare, nereușită, când expertul în demolări murise și câțiva oameni din mulțime fuseseră răniți, biserica fusese, în cele din urmă, distrusă, rămășițele ei încărcate în camioane și duse în afara orașului; acum, în jurul cadavrului de moloz creșteau buruieni. Începuseră lucrările preliminarii la ceea ce trebuia să fie cel mai mare complex sportiv de înot al națiunii, care ar fi trebuit să includă o piscină de cincizeci de metri și o serie de *bania*[3], una pentru bărbați, una pentru femei, și o sală de marmură pentru oficialii statului.

O mare campanie de media stârnise interes până la saturație. Schițele de construcție fuseseră tipărite în *Pravda,* în cinematografe rulaseră filmulețe care arătau oameni în carne și oase în supraimpresiune cu un desen al bazinelor terminate. Pe măsură ce propaganda se întețea, lucrările ajunseseră în impas. Terenul aflat în apropierea râului era instabil și susceptibil de alunecare. Fundația începuse s-o ia din loc și să se fărâmițeze, provocând regretul autorităților că nu examinaseră mai cu atenție vechea fundație a bisericii înainte

să se apuce să sape. Unele dintre mințile cele mai strălucite ale țării fuseseră chemate să rezolve problema și, după o atentă analiză, declaraseră terenul ca fiind nepotrivit pentru construirea complexului, solicitând realizarea, la o adâncime mult mai mare decât fusese fundația bisericii, a unei rețele de țevi și canale de scurgere. Acei experți fuseseră demiși și aduși alții, mai dornici de colaborare, experți care, după o altă examinare atentă, dar de alt fel, declaraseră problema ca fiind rezolvabilă. Pur și simplu aveau nevoie de mai mult timp. Era răspunsul pe care voia să-l audă statul, care nu avea de gând să recunoască greșeala. Respectivii experți fuseseră găzduiți în apartamente luxoase, unde desenaseră diagrame și puseseră pe hârtie calcule, în timp ce groapa cea adâncă se umplea cu apă de ploaie pe timp de toamnă, cu zăpadă pe timp de iarnă și cu țânțari pe timp de vară. Filmulețele de propagandă fuseseră retrase din cinematografe. Cetățenii perspicace înțeleseseră că era mai bine să uite de proiect. Cetățenii imprudenți comentaseră confuzi că un șanț plin cu apă era un substitut cam sărăcuț pentru o biserică veche de trei sute de ani. În vara lui 1951, Leo arestase un om pentru faptul că făcuse astfel de comentarii.

Leo se uită la ceas. Așteptase mai bine de o oră. Tremurând și istovit, era aproape înnebunit de nerăbdare. Nu avea nicio idee dacă soția lui supraviețuise intervenției chirurgicale și nici nu avea cum să afle. Nu se punea problema ca decizia de a o lăsa pe Raisa și a merge să-l întâlnească pe Lazar să nu fie una corectă. N-avea ce să facă în spital. Indiferent cât de mult îl ura Zoia, indiferent de cum se purtase, indiferent de faptul că voia să-l vadă mort, el își asuma răspunderea pentru ea, o responsabilitate pe care-și promisese s-o păstreze, fie că ea îl iubea sau nu. În așteptarea întâlnirii mersese acasă, se spălase, îndepărtase mirosul de canal și își schimbase uniforma. Îi pansaseră mâinile la spital. Refuzase calmantele, temându-se că acestea l-ar fi putut moleși. Purta haine civile, conștient că semnele autorității ar fi putut provoca un preot animat de dorințe de răzbunare.

Auzind un zgomot, Leo se întoarse, scrutând întunericul în

căutarea adversarului. Venea ceva lumină de la clădirile din apropiere, aflate dincolo de perimetrul îngrădit. Utilaje prețioase – buldozere și macarale – stăteau abandonate, lăsate să rugínească, căci nimeni nu îndrăznea să admită înfrângerea mutându-le acolo unde ar fi putut fi de folos. Leo auzi încă o dată zgomotul, unul de metal lovit de piatră. Nu venea dinăuntrul construcției, ci dinspre râu.

Cu grijă, se apropie de marginea de piatră, aplecându-se în față peste ea, încercând să deslușească întunericul în partea dinspre apă. Văzu o mână întinsă, nu departe de locul în care se afla. Un om înaintă ager mergând pe vine pe lespedea de piatră, înainte să-și facă vânt și să sară înspre locul construcției. Pe lângă acesta înainta un alt om. Amândoi se cățărau pe zid venind dinspre o gură de canal, asemenea unei colonii întărâtate de furnici care răspunde unei amenințări. Leo îl recunoscu pe băiatul care-l ucisese pe patriarh în timp ce acesta se cățăra cu abilitate, înfigându-și degetele de la mâini în zidul de cărămidă. Privindu-l cu câtă agilitate se mișca, nu era de mirare că supraviețuise după ce fusese luat de torent.

Banda îl percheziționă pe Leo, verificând să nu aibă arme. Erau șapte oameni plus băiatul, toți având tatuaje pe gâturi și mâini. Unele din lucrurile de îmbrăcăminte pe care le purtau erau bine croite, în vreme ce altele erau jerpelite și desperecheate, de parcă ar fi fost alese printr-o selecție total anapoda, din garderobele a cel puțin o sută de oameni. Felul în care arătau nu lăsa loc de întrebări. Făceau parte dintr-o frăție de criminali, așa-numiții *vory,* o frăție închegată pe vremea când oamenii aceștia se aflaseră în Gulag. În ciuda profesiei sale, Leo avusese rareori de-a face cu astfel de oameni. Se considerau ca fiind cu totul în afara statului. Membrii bandei se răspândiră examinând împrejurimile, verificând dacă locul era sigur. În cele din urmă, băiatul fluieră, în semn că nimic nu dădea de bănuit. Pe lespedea de piatră își făcură apariția două mâini. Lazar urca, ieșind la suprafață, ridicându-se deasupra acestor *vory,* luminat din spate de farurile de pe celălalt mal al râului. Numai că acesta

nu era Lazar. Era o femeie – Anisya, soția lui Lazar.

Părul Anisyei era tăiat scurt. Trăsăturile îi erau ascuțite. Toată dulceața și rotunjimea de pe fața și trupul ei dispăruseră. În ciuda acestei înfățișări, părea cu atât mai intens plină de viață, mai agilă și mai puternică decât fusese vreodată înainte, de parcă o mare energie ar fi emanat din ea. Purta pantaloni largi, o cămașă și o haină scurtă și groasă – era îmbrăcată aproape la fel ca ceilalți, bărbații care o înconjurau. La brâu purta un revolver, așa cum poartă bandiții. Din poziția ei triumfătoare se uită în jos spre Leo, mândră că sosirea ei îl luase prin surprindere. Leo nu reuși să scoată decât o vorbă, să-i rostească numele:

— Anisya?

Ea zâmbi. Vocea îi era spartă și profundă, își pierduse orice melodicitate, nu mai era vocea femeii care obișnuia să cânte în corul soțului ei.

— Numele ăsta nu mai înseamnă nimic pentru mine acum. Oamenii mei îmi zic Fraera.

Sări de pe marginea de piatră, nu departe de Leo. Dreaptă, îi studie fața cu atenție.

— Maxim…

Se adresă cu numele fals pe care și-l luase.

— Spune-mi, și să nu mă minți, de câte ori te-ai gândit la mine? În fiecare zi?

— Sincer, nu.

— Te gândeai la mine o dată pe săptămână?

— Nu.

— O dată pe lună…

— Nu știu.

Fraera îi îngădui o tăcere stânjenită înainte să remarce:

— Pot să-ți garantez că victimele tale se gândesc la tine în fiecare zi, în fiecare dimineață și în fiecare noapte. Își aduc aminte de mirosul tău și de sunetul vocii tale, își amintesc la fel de clar cum te văd eu pe tine acum.

Fraera își ridică mâna dreaptă.

— Asta e mâna pe care ai atins-o când mi-ai făcut propunerea să-l părăsesc pe soțul meu. Nu așa ai spus? Că ar

trebui să-l las să moară în Gulag în timp ce eu m-aș fi strecurat în pat cu tine?

— Eram tânăr.

— Da, erai. Foarte tânăr și, cu toate astea, aveai putere asupra mea, asupra soțului meu. Nu erai decât un băiat cu caș la gură, ceva mai mult decât un adolescent. Aveai impresia că făcuseși un lucru plin de decență încercând să mă salvezi.

Era o conversație pe care o repetase de o mie de ori, vorbe șlefuite în timpul a șapte ani de ură.

— Am avut noroc și am evadat. Dacă m-ar fi prins frica, dacă aș fi cedat, aș fi ajuns nevasta ta, nevasta unui ofițer MGB, un complice la crimele tale, cineva cu care să-ți împărți vina.

— Ai toate motivele să mă urăști.

— Am mult mai multe motive decât crezi.

— Raisa, Zoia, Elena, ele n-au nimic de-a face cu greșelile mele.

— Vrei să spui că ele erau inocente? Când au avut astfel de lucruri importanță pentru tine? Câți inocenți ai arestat?

— Ai de gând să ucizi toate persoanele care ți-au greșit?

— Pe Suren nu l-am omorât. Și nici pe mentorul tău Nikolai.

— Fiicele lui sunt moarte.

Fraera își scutură capul.

— Maxim, eu nu am inimă. N-am lacrimi de vărsat. Nikolai era slab și vanitos. Ar fi trebuit să-mi dau seama că o să moară în cel mai patetic mod cu putință. Dar oricum, ca mesaj pentru stat, a fost, fără îndoială, mult mai puternic decât dacă s-ar fi spânzurat pur și simplu.

Leo se întrebă dacă nu cumva, așa cum fusese înlocuită Biserica „Sfânta Sofia” cu o groapă întunecată și adâncă, nu se întâmplase și cu ea același lucru. Fundamentul ei moral fusese distrus și înlocuit de un abis întunecat.

— Pun pariu că ai făcut deja legătura între Suren, omul de la tipografie, Nikolai, patriarh și tine. Îl știai pe Nikolai: el fusese șeful tău. Patriarhul fusese cel care te ajutase să te infiltrezi în Biserica noastră, zise Fraera.

— Suren a lucrat pentru MGB. Dar nu l-am cunoscut personal.

— Era gardian când am fost eu interogată. Mi-l aduc aminte cum se înălța pe vârful picioarelor să se uite în celulă. Îmi aduc aminte partea de sus a capului lui, ochii lui curioși, de parcă ar fi stat cu gura căscată la un film.

— Și care-i legătura? întrebă Leo.

— Când polițiștii devin criminali, aceștia trebuie să devină polițiști. Inocenții trebuie să trăiască pe sub pământ, în scursorile orașelor, în vreme ce ticăloșii trăiesc în apartamente încălzite. Lumea s-a întors cu susul în jos: nu fac altceva decât s-o întorc la loc, cu susul în sus și josul în jos.

Leo vorbi:

— Și Zoia? Ai ucide-o, o fetiță care nici măcar nu mă place? O fată care a ales să trăiască alături de mine doar pentru sora ei, s-o salveze de la o viață în orfelinat?

— Greșești în încercările tale de a face apel la omenia mea. Anisya e moartă. A murit când statul i-a luat copilul de lângă ea.

Leo nu înțelese. Ca răspuns față de evidenta lui confuzie, Fraera adăugă:

— Maxim, când m-ai arestat, eram însărcinată.

Cu precizia unui chirurg, Fraera observă această nouă rană care se deschidea, răsucind cuțitul înăuntru, privindu-l cum sângerează.

— Nici măcar nu ți-ai făcut vreodată timp să te interesezi ce s-a întâmplat cu Lazar. Nu ți-ai făcut niciodată timp să afli ce s-a întâmplat cu mine. Dacă te-ai fi uitat prin registre, ai fi descoperit că am născut un copil la opt luni după ce fusesem închisă. Mi s-a îngăduit să am grijă de el doar trei luni, după care mi l-au luat. Mi-au spus să uit de el. Mi-au spus că n-o să-l mai văd niciodată. Când am fost eliberată, cu ocazia unei grațieri după moartea lui Stalin, mi-am căutat copilul. Fusese plasat într-un orfelinat, dar i se schimbase numele, iar toate dovezile despre nașterea mea fuseseră distruse. Așa se procedează, după cum mi s-a spus. Să pierzi un copil e una; alta e să știi că el trăiește undeva, fără să știe de existența ta.

— Fraera, nu pot să apăr statul. Am urmat niște ordine. Și am greșit. Ordinele erau greșite. Statul a greșit. Dar eu m-am schimbat.

— Știu despre schimbările pe care le-ai făcut. Nu mai ești kaghebist, ești milițian. Nu te ocupi decât de crime adevărate, nu de cele politice. Ai adoptat două fetițe frumoase. Așa vezi tu reabilitarea, nu? Ce crezi că pot să însemne lucrurile astea pentru mine? Și cu datoria față de mine cum rămâne? Cu datoriile față de bărbații și femeile pe care le-ai arestat? Cum vor fi plătite toate astea? Ai de gând să ridici cumva vreo statuie modestă ca să-i comemorezi pe morți? O să așezi o plăcuță de alamă cu numele scrise cu litere mici, ca să încapă toate? O să fie de ajuns?

— Vrei să mă omori?

— M-am gândit la asta de multe ori.

— Atunci omoară-mă pe mine și las-o pe Zoia în viață. Las-o pe soția mea să trăiască.

— Ai fi fericit să mori dacă le-ai putea salva. Te-ar înnobila lucrul ăsta; te-ai curăța de petele de sânge. Încă mai crezi că poți să-ți conduci viața de parc-ai fi erou? Dă-ți hainele jos.

Leo rămase mut, fără să fie sigur dacă auzise bine. Ea repetă instrucțiunile.

— Maxim, dă-ți hainele jos.

Leo își luă pălăria, își scoase mănușile, apoi haina și le aruncă pe toate la pământ. Își descheie cămașa, tremurând de frig, și o puse pe vârful grămezii de haine din fața lui. Fraera ridică mâna.

— De ajuns.

El rămase nemișcat, cu brațele căzute în lături.

— Ți se pare că e friguroasă noaptea asta, Maxim? E nimic față de nopțile din Kolîma, din capătul înghețat al țării, acolo unde l-ai trimis pe soțul meu.

Spre surprinderea lui Leo, Fraera începu să se dezbrace; își scoase haina și cămașa și rămase cu bustul gol. Pielea îi era acoperită de tatuaje: unul aflat chiar sub sânul drept, unul pe stomac, altele îi umpleau brațele și mâinile, degetele. Făcu un pas spre Leo.

— Vrei să știi ce mi s-a întâmplat în toți anii ăștia din urmă? Vrei să știi cum a ajuns o femeie, soția unui preot, să facă parte dintr-o bandă de *vory*? Toate răspunsurile sunt scrise aici, pe pielea mea.

Își prinse sânul cu mâna, ridicându-l, arătându-i lui Leo tatuajul de dedesubt. Era un leu.

— Înseamnă că o să mă răzbun pe toți cei care mi-au făcut rău, începând cu avocații și terminând cu judecătorii, de la gardienii din închisoare până la ofițerii de Miliție.

În centrul cutiei toracice, chiar între sâni, se vedea un crucifix.

— N-are nimic de-a face cu soțul meu, Maxim, nu reprezintă decât autoritatea mea de hoț legiuit. Poate că asta o s-o înțelegi.

Își atinse tatuajul aflat în dreptul stomacului. Înfățișa o femeie însărcinată în ultimele luni, cu o secțiune care-i revela interiorul burții. În locul unui copil nenăscut, stomacul proeminent era umplut cu sârmă încurcată, răsucită de multe ori, asemenea unui cordon ombilical lung.

— Maxim, tu ai pielea albă ca a unui nou-născut. Mie și oamenilor mei nu ni se pare corect. Unde sunt crimele tale? Unde sunt lucrurile pe care le-ai făcut până acum? Nu văd nici urmă de ele. Nu văd urme și semne pe tine. Nu văd niciuna din crimele tale scrise pe tine.

Fraera se mai apropie cu un pas, aproape atingându-l.

— Pot să te ating, Maxim. Dar dacă tu mă atingi fie și numai cu un deget, o să fii ucis. Pielea mea înseamnă autoritatea mea. Pentru tine, dacă m-ai atinge, ar fi ca o violare, o insultă.

Se lipi de el, șoptind:

— Șapte ani mai târziu, e rândul meu să-ți fac o ofertă. Lazar încă se află în Kolîma, lucrează într-o mină auriferă. Ei refuză să-i dea drumul. Este preot. Preoții sunt iarăși urâți, numai că acum nu mai sunt războaie pe care statul să le mai poată invoca. I s-a spus că va trebui să-și execute întreaga pedeapsă – douăzeci și cinci de ani. Vreau să-l scoți de acolo. Vreau să îndrepți nedreptatea asta.

— Nu am o astfel de putere.

— Ai legături.

— Fraera, l-ai ucis pe patriarh. Ești vinovată de moartea a doi agenți, Nikolai și Moskvin. N-or să negocieze niciodată cu tine. Nu-l vor elibera niciodată pe Lazar.

— Atunci va trebui să găsești altă cale să-l eliberezi.

— Fraera, te rog. Dacă mi-ai fi cerut asta acum vreo săptămână, poate s-ar fi putut rezolva. Dar după ce-ai făcut, e imposibil. Ascultă ce-ți spun. Aș face orice pentru Zoia, orice mi-ar sta în puteri. Cu toate astea, nu-l pot elibera pe Lazar.

Fraera se aplecă în față, șoptind:

— Adu-ți aminte, eu te pot atinge pe tine, dar tu nu mă poți atinge pe mine.

Cu acest avertisment, ea îl sărută pe obraz. Tandru, la început, înainte ca dinții să se înfigă în pielea lui, să-l strângă, să sape în carnea lui cu putere crescândă, până ce-i dădu sângele. Durerea fu intensă. Leo vru s-o împingă în lături, dar dac-ar fi atins-o ar fi putut fi ucis. Nu era nimic de făcut, nu putea decât să suporte durerea. În cele din urmă, ea își desfăcu gura, făcând un pas în spate și admirând urmele de mușcături.

— Maxim, te-ai ales cu primul tău tatuaj.

Buzele pătate de sângele lui articulară concluzia:

— Eliberează-l pe soțul meu dacă vrei să n-o ucid pe fiica ta.

Trei săptămâni mai târziu
Oceanul Pacific de Vest
Apele teritoriale sovietice
Marea Ohotsk
Nava-închisoare *STARY BOLȘEVIK*

Afară, pe punte, ofițerul Ghenrih Duvakin își folosea dinții ca să-și scoată mănușile groase. Avea degetele înghețate, prea amorțite să mai poată face ceva cu ele. Își suflă în pumni, frecându-și mâinile, încercând să-și pună sângele în mișcare. Expusă în bătaia vântului mușcător, fața sa avea o paloare cadaverică, cu buzele albăstrite și lipsite de sânge, înghețase cu totul, până la cel mai mic firișor de păr care-i creștea în nări, iar când se ciupi de nas, firișoare mici se sparseră ca niște țurțuri în miniatură. Era în stare să suporte un astfel de disconfort neînsemnat pentru că pălăria sa era un miracol de căldură, pe margini cu blană de ren, iar cel ce o cususe cu grijă o făcuse știind că viața celui care o purta s-ar fi putut să depindă de calitatea lucrăturii. Trei bucăți mari îi acopereau urechile și ceafa. Cele de pe urechi, legate strâns sub bărbie, îi dădeau înfățișarea unui copil încotoșmănat să nu răcească, efect întărit de trăsăturile lui puțin accentuate, de băiețandru. Vântul sărat care-i bătea în față nu reușise să-i strice tenul plin de moliciune, în timp ce obrajii dolofani se arătaseră și ei îndărătnici în fața meselor deloc îmbelșugate și a lipsei de somn. În vârstă de douăzeci și șapte de ani, trecea adesea drept chiar mai tânăr și era de o imaturitate fizică ce-i aducea deservicii. Ar fi trebuit să fie intimidant și aprig, dar în loc de asta era un visător cu ochii deschiși, un gardian cât se poate de improbabil la bordul unui vas-închisoare atât de cunoscut cum era *Stary Bolșevik*.

Aproape atingând dimensiunile unei barje industriale, *Stary*

Bolșevik era un vas care juca rolul unui cal de povară. La origine vapor cu aburi olandez, fusese cumpărat în anii ’30, numit altfel și echipat corespunzător de poliția secretă sovietică. Inițial destinat exporturilor coloniale – de fildeș, condimente înțepătoare și fructe exotice –, ajunsese să poarte la bordul său oamenii destinați celor mai ucigătoare colonii de muncă ale Gulagului. Spre proră se înălța un turn înalt de patru etaje, în care se aflau camerele gardienilor și ale echipajului. La capătul de sus al turnului se găsea puntea de comandă, de unde căpitanul și echipajul conduceau nava, un grup autonom față de gardienii închisorii, care ignora cu desăvârșire și cu intenție celelalte treburi și evenimente ce se desfășurau la bordul navei, prefăcându-se că nu era în niciun fel responsabil.

Deschizând ușa, căpitanul ieși din puntea de comandă, cuprinzând cu privirea marea pe care-o lăsau în urmă. Începu să gesticuleze în jos spre Ghenrih, aflat pe punte, dând din cap către el și anunțându-l:

— Toate bune!

Trecuseră prin Strâmtoarea Perouse, singurul punct al călătoriei unde se aflaseră în apropierea insulelor japoneze și unde riscau contacte internaționale. Se luaseră măsuri de precauție să se asigure că vasul nu părea nimic mai mult decât un cargou civil oarecare. Greul tun de la bord fusese dezmembrat și uniformele ascunse sub pelerine lungi. Ghenrih nu fusese niciodată foarte sigur de ce fusese nevoie de atâtea eforturi ca ei să-și ascundă adevărata identitate de privirile pescarilor japonezi. În momentele de repaus, când avea timp, se întreba dacă existau cumva vase identice în Japonia, cu oameni la fel cu cei de aici.

Ghenrih reasamblă tunul. Îndreptă butoiașul spre tambuchiul de oțel securizat. Sub acesta, în întuneric, strânși unii în alții precum chibriturile într-o cutie, stăteau vreo cinci sute de oameni – prima încărcătură de condamnați din anul acesta, pe care-i ducea de la lagărul de trecere Buchta Nakhodka, de pe coasta de sud a Pacificului, spre Kolîma, aflată în nord. Cu toate că cele două porturi erau situate de

aceeași parte a coastei, distanța dintre ele era considerabilă. Nu se putea ajunge la Kolîma pe uscat, locul fiind accesibil doar cu avionul sau cu vaporul. Portul nordic Magadan juca rolul unei porți de intrare către rețeaua de lagăre răspândite, asemenea sporilor de mucegai, de-a lungul drumului principal Kolîma, spre munți, păduri și mine.

Încărcătura de cinci sute de oameni era cea mai mică pe care Ghenrih trebuise s-o supravegheze vreodată pe vapor. La vremea asta a anului, pe timpul lui Stalin, vaporul ar fi transportat de patru ori mai mulți deținuți, în încercarea de a mai elibera din lagărele de tranzit construite pe timp de iarnă, căci așa-numitele trenuri *zek,* vagoane pline cu prizonieri, continuau să-i aducă, dar vapoarele rămâneau acostate la mal. Marea Ohotsk putea fi traversată doar la vremea la care se topeau ghețurile. Prin octombrie înghețа din nou. O călătorie prost planificată ar fi însemnat să rămâi prins între banchize. Ghenrih auzise de vapoare care se aventuraseră prea târziu în iarnă sau prea devreme în primăvară. Incapabili fie să se întoarcă din drum, fie să ajungă la destinație, gardienii scăpaseră traversând pe gheață. Trăgând după ei sănii încărcate cu conserve de carne și pâine, în timp ce prizonierii erau abandonați, lăsați să moară de foame sau de îngheț.

Astăzi, niciun prizonier n-ar mai fi fost lăsat să moară de foame sau să înghețe, nici nu ar mai fi putut fi executat sumar și trupul aruncat peste bord. Ghenrih nu citise raportul secret al lui Hrușciov care-l condamna pe Stalin și excesele săvârșite în Gulag. Fusese prea speriat. Existaseră zvonuri cum că rostul acelui raport era de a scoate la iveală contrarevoluționarii, o șmecherie care să-i facă pe oameni să lase garda jos și să se alăture criticilor numai pentru a fi arestați. Ghenrih nu era convins de teoria asta: schimbările păreau să fie reale. Îndelungata practică a brutalității și a indiferenței fără discernământ fusese înlocuită de o compasiune plină de confuzie. În lagărele de tranzit, sentințele date prizonierilor erau revizuite în grabă. Mii de oameni care trebuia să ajungă la Kolîma erau dintr-odată repuși în libertate, reîntorși în mijlocul civilizației la fel de abrupt cum fuseseră luați.

Bărbații aceștia liberi, căci femeile, cele mai multe dintre ele, fuseseră eliberate la amnistia din 1953, se așezaseră jos, pe malul mării, cu privirile pierdute asupra întinderii de apă, strângând la piept câte o bucată de pâine neagră de secară de cinci sute de grame, rația de eliberare, care se presupunea că trebuia să-i susțină până când ajungeau acasă. Pentru cei mai mulți, căminele lor se aflau la mii de kilometri depărtare. Fără să posede nimic, fără bani, doar cu zdrențele de pe ei și rația de pâine de eliberare, continuau să se uite îndelung la mare, incapabili să înțeleagă că aveau dreptul să plece pe picioarele lor, fără să fie împușcați. Ghenrih îi ușuise de pe linia țărmului de parcă ar fi fost niște păsări cicălitoare, încurajându-i să pornească în călătoria spre casă, dar incapabil să le spună și cum ar fi putut face asta.

Superiorii lui Ghenrih își petrecuseră ultimele săptămâni îngrijorându-se de moarte că vor fi aduși în fața tribunalelor, în încercarea de a arăta cât de mult se schimbaseră, emiseseră dări de seamă peste măsură de extinse, revizii ale regulamentelor, semnale frenetice adresate Moscovei, care să arate că se sincronizau cu onestitatea ajunsă de curând la modă. Ghenrih își ținuse capul plecat, făcuse ce i se ordonase, niciodată nu pusese întrebări și nu exprimase opinii. Dacă i se spunea să fie dur cu prizonierii, era dur. Dacă i se spunea să fie blând, era blând. Și cum avea fața ca de copil, blândețea îi stătea mai bine decât duritatea.

După ani și ani de transporturi de deținuți politici condamnați sub incidența articolului 58, bărbați și femei care spuseseră lucruri pe care n-ar fi trebuit să le spună, sau fiindcă se aflaseră în locul în care n-ar fi trebuit să se afle, sau cunoscuseră oamenii pe care n-ar fi trebuit să-i cunoască, *Stary Bolșevik* avea un nou rol – să transporte o încărcătură ceva mai selectă, și anume pe cei mai violenți și sângeroși criminali, bărbați asupra cărora toată lumea ar fi căzut de acord că n-ar fi trebuit eliberați niciodată.

În burta ca o gaură neagră a lui *Stary Bolșevik,* printre trupurile care duhneau a cinci sute de criminali, violatori și hoți, Leo stătea întins pe spate, odihnindu-se pe un prici

îngust și pricăjit, cu umărul lipit de hula vaporului. De partea cealaltă se afla o vastă întindere de mare, o masă de apă înghețată de care nu-l despărțea decât un perete de oțel nu mai gros decât degetul lui mare.

În aceeași zi

Aerul era stătut și înfierbântat de la motorul duduitor pe cărbuni din compartimentul adiacent. Condamnații nu aveau acces la motor, dar căldura venită de la el se strecura prin scândurile despărțitoare din cherestea, adăugate la modelul originar al navei. La începutul călătoriei, când înghețau de frig în detenție, prizonierii se băteau pe priciurile din apropierea motorului. Pe măsură ce trecea timpul și vremea se încălzea, aceiași prizonieri se băteau pentru priciurile aflate mai departe. Împărțit printr-o rețea de culoare de trecere, cu șiruri lungi și înalte de priciuri de o parte și de alta, cargoul de sub punte fusese transformat într-un fel de stup de insecte, bântuit de prizonieri. Leo avea un prici undeva sus, un spațiu pentru care se luptase și pe care-l apărase, căci tot ce se afla sus era prețuit pentru faptul de a fi departe de rahatul și murdăria de jos. Cu cât erai mai slab, cu atât rămâneai mai jos – de parcă oamenii ar fi fost triați printr-o sită, separându-se în straturi darwiniene. Lămpile care cu o săptămână în urmă răspândeau o lumină slabă, leșioasă – precum cea a stelelor văzute prin smogul orașelor – rămăseseră acum fără kerosen, făcând ca întunericul să fie atât de mare încât Leo nu-și putea vedea mâinile nici dacă s-ar fi zgâriat pe față.

În seara asta se împlineau șapte zile de când navigau pe mare. Leo numărase zilele cât putuse mai cu grijă, făcând din vizitele la toaletă, permise rar, prilejuri de a regăsi un simț al timpului. Pe punte, cu un tun îndreptat chiar spre ei, prizonierii stăteau la coadă ca să poată folosi gaura care, în mod normal, era folosită pentru ancoră. Încercând să-și țină echilibrul deasupra apelor mișcătoare, biciuiți de vânturi înghețate, stând pe vine și eschivându-se, întregul proces devenea o pantomimă îngrozitoare. Unii dintre ei, neputând sta la coadă, nu se mai puteau ține și făceau pe ei, după care

rămâneau așa în propria murdărie, așteptând până se prindea o crustă înainte să înceapă iar să se miște. Importanța psihologică a curățeniei se vedea cu ochiul liber. Orice om își putea pierde sănătatea după numai șapte zile petrecute acolo jos. Leo se mângâia cu gândul că nu era decât o situație temporară. Principala sa preocupare era să se țină pe muchie, să-și păstreze echilibrul. Mulți prizonieri erau slăbiți după zilele petrecute în lagărele de tranzit, cu mușchii fleșcăiți de inactivitate și hrană proastă, cu mințile aburite de cei zece ani petrecuți lucrând în mină. Leo făcea regulat exerciții, păstrându-și vigoarea trupului și mintea concentrată pe ce avea de făcut.

După întâlnirea cu Fraera pe locul excavat al Bisericii „Sfânta Sofia", Leo se întorsese la spital ca să descopere că Raisa supraviețuise intervenției chirurgicale, iar doctorii erau încrezători într-o recuperare grabnică. La trezire, prima întrebare pe care o pusese fusese unde erau Zoia și Elena. Văzând-o cât era de palidă și de slăbită, Leo îi promisese că se concentra exclusiv asupra fiicei lor răpite. În timp ce-l asculta povestindu-i despre pretențiile Fraerei, Raisa nu spusese decât atât:

— Fă orice îți cere.

•

Fraera dobândise controlul asupra unei bande de criminali. După câte putea Leo să-și dea seama, ea nu era nicidecum *torpedy,* simplu soldat, ci *avtoritet,* conducătoarea. Membrii unei bande criminale, acei *vory* se arătau, de regulă, disprețuitori la adresa femeilor. Scriau cântece despre dragostea pentru mamele lor, se omorau din cauza înjurăturilor de mamă pe care și le adresau, dar nu credeau în posibilitatea ca femeile să le fie egale. Cumva, nevasta unui preot, o femeie care-și petrecuse viața în umbra soțului, care-l ajutase în profesia lui, reușise să pătrundă printre ei. Încă și mai uimitor era că ajunsese la vârful grupării. Fraera era integrată în ritualurile lor: trupul acoperit cu tatuaje, numele de botez la care renunțase și-l înlocuise cu o *klikukha,* o poreclă de *vory*. Aflată la adăpost, operațiunile ei aveau la

bază, probabil, furturile din buzunare și piața neagră. Dacă răzbunarea fusese intenția ei de la bun început, atunci își alesese bine aliații. Bandele de *vory* erau singurele organizații asupra cărora statul nu exercita niciun fel de control. Nu exista nicio șansă de a se infiltra în rândurile lor: ar fi luat mult timp, ar fi fost nevoie ca un ofițer să-și petreacă ani întregi pe sub pământ, să ucidă și să violeze ca ceilalți să aibă încredere în el. Bandele erau motivate de propriul sistem intern, bazat pe loialitate și răsplată. Niciunul dintre ei nu arătase vreodată interes pentru politică, până acum, la apariția Fraerei.

Dacă cererea Fraerei – eliberarea soțului său – ar fi fost făcută înainte de crimele pe care le-a săvârșit, ar fi fost realizabilă. Sistemul penal se reforma, urmând direcția impusă de raportul lui Hrușciov. În ceea ce privește condamnarea de douăzeci și cinci de ani a lui Lazar, Leo ar fi putut aplica o dispensă specială, o amnistie sau o eliberare înainte de termen. Complicațiile ar fi putut veni din partea campaniei antireligioase reînnoite lansate de Hrușciov. Oricum, după crime nu mai exista nicio șansă să negocieze eliberarea lui Lazar. Nicio înțelegere n-ar mai fi putut fi încheiată. Fraera era teroristă, trebuia doborâtă și ucisă indiferent că Zoia era sau nu ostatică. Banda Fraerei fusese clasificată drept celulă de contrarevoluționari. Ca lucrurile să fie încă și mai rele, ea nu făcuse nicio încercare să-și ascundă setea de sânge. În zilele care urmaseră răpirii Zoiei, oamenii Fraerei uciseseră câțiva oficiali, oameni care serviseră regimul lui Stalin. Unii dintre aceștia fuseseră torturați, după cum și ei, la rândul lor, torturaseră. Pus față în față cu reflecția propriilor crime, eșalonul superior al Puterii era terifiat. Cerea executarea fiecărui membru al bandei Fraerei, până la ultimul, și a fiecărui bărbat și femeie care-i ajutaseră.

Din fericire, șeful lui Leo, Frol Panin, era un om ambițios. În ciuda lansării celei mai mari vânători de oameni văzute de Moscova vreodată, nu se găsise nicio urmă de-a Fraerei sau a bandei sale. Declamărilor zgomotoase cum că-i vor prinde li se răspunsese cu un eșec. Presa nu suflase nimic despre aceste

evenimente, opțiunile ei îndreptându-se mai degrabă spre celebrări ale unor statistici industriale în zilele de după cea mai șocantă execuție posibilă, de parcă cifrele ar fi putut micșora zvonurile care bântuiau pe străzi. Oficialii își duceau familiile afară din oraș. Râvnindu-și cu înflăcărare gloria de a fi cel care o va prinde în capcană pe Fraera, înfășurat în mantia unui eroic ucigător de monștri, Panin văzuse în Leo o momeală. De vreme ce nu puteau aranja eliberarea lui Lazar pe căi normale, singura opțiune era să-l scoată din detenție cu forța. Panin făcuse aluzii cum că proiectul lor avea susținători puternici și că proceda în concordanță cu consimțământul tacit al celor de sus.

Lazar era deținut în regiunea Kolîma, Gulagul 57. Evadarea era considerată imposibilă. Nimeni nu reușise vreodată. Securitatea, în cazul celor mai multe dintre gulaguri, rezida pur și simplu în locul în care se aflau: nu puteai supraviețui în afara complexului locuit. Șansele de a traversa pe jos pământul vast și neiertător erau neglijabile. Dacă Lazar ar fi lipsit, ar fi fost pur și simplu declarat mort. Cu ajutorul lui Panin, era simplu să intre în gulag fabricându-și actele necesare, care să ateste că Leo era prizonier. Să iasă, oricum, nu avea să fie atât de ușor.

Vibrațiile se simțiră trecând prin hulă. Prora vaporului viră într-o parte. Se loviseră de gheață.

În aceeași zi

Ghenrih se repezi în față, să vadă ce este. O masă de gheață scufundată în apă trecea încet, cu vârful nu mai mare decât o mașină, partea cea mai mare a corpului său văzându-se din apă ca o mare umbră albastră. Hula vaporului părea să fie intactă. Nu se auzeau strigăte dinspre prizonierii de sub punte. Nu se scurgea apă de nicăieri. Simțind cum nădușește sub blana de ren, îi semnală căpitanului că pericolul trecuse.

În primele călătorii ale anului, prora se ciocnea uneori de bucăți rămase din mase mari de gheață, coliziuni care produceau un zgomot lugubru la atingerea cu vechea hulă. În trecut, coliziunile astea îl îngrozeau pe Ghenrih. *Stary Bolșevik* era un vas șubred: deloc bun pentru comerț, potrivit doar pentru condamnați, abia reușea să-și croiască drum printre ape și bucăți de gheață. Construit pentru o viteză de unsprezece noduri, motorul pe cărbuni nu reușise să prindă niciodată mai mult de opt, pufăind ca un catâr. De-a lungul anilor, fumul care ieșea de pe coș se făcuse tot mai negru și mai gros, vasul se mișca mai slab, în timp ce scârțâitul se întețea. Cu toate acestea, Ghenrih își pierduse treptat frica de mare. Putea să doarmă pe timp de furtună și putea să mănânce chiar când farfuriile și tacâmurile se clătinau dintr-o parte în alta. Nu fiindcă devenise mai curajos. O altă frică, mult mai grozavă, o înlocuise pe cea dintâi – frica de tovarășii săi gardieni.

În prima călătorie făcuse o greșeală pe care n-o mai putuse îndrepta, una pe care tovarășii săi nu i-o putuseră ierta. În timpul regimului lui Stalin, gardienii obișnuiau frecvent să facă aranjamente cu *urki* – criminalii de meserie. Gardienii trebuia să organizeze transferul a două sau trei femei prizoniere în camera bărbaților. Uneori, cooperarea femeilor era cumpărată cu promisiuni false că vor primi de mâncare.

Uneori erau trase cu forța, se luptau și țipau. Totul depindea de gusturile acelor *urki* – unora le plăcea la fel de mult să se lupte pe cât le plăcea sexul. Plata pentru astfel de tranzacții consta în informații despre deținuții politici – deținuți condamnați pentru crime contra statului: raportarea a ceea ce spuseseră aceștia, conversații surprinse, informații pe care gardienii le puteau traduce în denunțuri scrise după ce vasul ar fi ajuns la destinație. Ca un mic bonus, gardienii profitau și ei în final de femeile inconștiente, consumând o supunere la fel de veche precum însuși Gulagul. Ghenrih refuzase politicos să li se alăture. Nu amenințase că va raporta aceste fapte și nici nu arătase vreun semn de dezaprobare. Doar zâmbise și spusese:

Eu nu.

Cuvinte pe care ajunsese să le regrete mai amarnic decât orice altceva făcuse până atunci. Din acel moment, fusese pus la colț. Crezuse că va dura o săptămână. Durase șapte ani. La răstimpuri, încremenit pe punte, înconjurat de ocean, se simțea înnebunit de singurătate. Nu toți gardienii participau de fiecare dată la violuri, dar fiecare gardian participa din când în când. Oricum, nu i se mai oferise niciodată șansa să-și îndrepte greșeala. Insulta inițială rămăsese necorectată de vreme ce nu se exprimase la modul *n-am chef de așa ceva astăzi,* ci *asta nu-i bine.* Din când în când, făcându-și rondul pe punte noaptea, tânjind după cineva cu care să vorbească, se întorcea și îi vedea pe ceilalți gardieni adunați laolaltă, toți departe de el. În întuneric, tot ce putea distinge erau țigările lor aprinse, capete incandescente de țigări dogorind spre el ca niște ochi plini de ură.

Încetase să se mai îngrijoreze că marea ar fi putut înghiți vaporul sau că gheața ar fi putut sparge coca. Teama lui acum era că într-o noapte ar adormi ca să se trezească cu mâinile și picioarele legate strâns de către ceilalți gardieni, tras, așa cum erau trase femeile acelea, luptându-se și țipând, aruncat pe-o parte, căzând în oceanul negru și înghețat, unde se putea zbate neajutorat un minut sau două, uitându-se la luminile vaporului care se făceau din ce în ce mai mici.

Pentru prima dată în șapte ani, temerile acestea nu-l mai frământau. Întregul contingent de gardieni al navei fusese înlocuit. Poate că îndepărtarea lor avea ceva de-a face cu reformele care curățau și lagărele. Nu știa. Nu conta: plecaseră, toți, în afară de el. El rămăsese, exclus de la schimbarea lor de noroc. Pentru moment, excluderea îi convenise de minune. Se trezise în mijlocul unui grup de gardieni noi, dintre care niciunul nu-l ura, niciunul nu știa nimic despre el. Era din nou un străin. Starea de anonimat i se părea minunată, de parcă ar fi fost, printr-o minune, vindecat într-o fază terminală a bolii. Față în față cu șansa de a o lua de la capăt, avea de gând să facă tot ce-i stătea în puteri să se asigure că face parte dintr-o echipă.

Se întoarse și-l zări pe unul dintre gardieni fumând pe cealaltă parte a punții, uitându-se la linia amurgului, fără îndoială scos afară de zgomotul ciocnirii. Un bărbat înalt, cu umeri largi, de treizeci și opt, treizeci și nouă de ani, cu alură de lider. Omul – Iakov Messing – vorbise foarte puțin în timpul călătoriei. Nu spusese de bunăvoie nimic despre el însuși, iar Ghenrih încă nu avea nicio idee dacă Iakov se afla la bordul vasului sau dacă pur și simplu era în trecere spre un alt lagăr. Dur cu prizonierii, reticent cu ceilalți gardieni, un jucător de cărți strălucit și înzestrat cu putere fizică, nu era nicio îndoială că dacă avea să se formeze vreun nou grup, acesta urma să îl aibă pe Iakov în centru.

Ghenrih traversă puntea salutându-l pe Iakov cu o înclinare din cap și făcând un gest spre pachetul lui de țigări ieftine.

— Se poate?

Iakov îi întinse pachetul și o brichetă. Nervos, Ghenrih luă țigara, o aprinse și inhală adânc. Fumul se simțea aspru pe gât. Fuma rar și se străduia din răsputeri să arate ca și când experiența i-ar fi plăcut, că împărtășea o plăcere reciprocă. Era imperativ să facă o bună impresie. Cu toate acestea, nu avea nimic de zis. Iakov aproape își terminase țigara. Curând trebuia să se întoarcă și să plece. Oportunitatea asta poate că n-avea să se mai ivească, ei doi să fie singuri – acum era momentul să stea de vorbă.

— A fost o călătorie liniștită.

Iakov nu zise nimic. Ghenrih scuturǎ scrumul deasupra mării și continuă:

— E prima dată pentru tine? La bord, vreau să spun. Știu că ești prima dată la bordul navei ăsteia, dar mă întrebam dacă nu cumva ai mai fost și pe alte vase. Ca ăsta.

Iakov răspunse printr-o întrebare:

— De cât timp ești la bord?

Ghenrih zâmbi, ușurat că i se cerea un răspuns.

— De șapte ani. Și s-au schimbat lucrurile. Nu știu dacă în bine s-au schimbat. Călătoriile astea erau ceva…

— Cum așa?

— Știi tu… tot felul de… Vremuri bune. Știi ce vreau să spun?

Ghenrih zâmbi ca să sublinieze aluzia piezișă. Fața lui Iakov rămase impasibilă.

— Nu. Ce vrei să spui?

Ghenrih fu obligat să explice. Coborî glasul până la șoaptă, încercând să-l atragă pe Iakov în conspirația sa.

— În mod normal, cam după două-trei zile, gardienii…

— Gardienii? Și tu ești gardian.

O greșeală necugetată: rezulta că el se afla în afara grupului și acum era întrebat dacă într-adevăr așa era. Încercă să clarifice lucrurile:

— Vreau să spun eu, noi. Noi.

Subliniind cuvântul *noi*, îl reluă ca să reechilibreze situația.

— Vorbim cu *urki*, să vedem dacă vor să ne facă o ofertă, o listă de nume, o listă cu deținuți politici, cineva care a zis vreo prostie. Îi întrebăm ce-ar vrea în schimb pentru informațiile astea: alcool, tutun… femei.

— Femei?

— Ai auzit vreodată expresia „a lua trenul”?

— Adu-mi aminte.

— Șirul de bărbați care stau la rând la femeile condamnate. Eu eram întotdeauna ultimul vagon, să zic așa. Știi, ultimul din trenul de bărbați care-și luau partea.

Râse.

— În cele din urmă, e mai bine decât niciodată, așa zic.

Se opri, uitându-se pe deasupra mării, cu mâinile în șolduri, dorindu-și să cerceteze reacția lui Iakov. Repetă nervos:

— Mai bine decât niciodată.

Uitându-se chiorâș în lumina slabă a amurgului, Timur Nesterov studie atent fața acestui bărbat tânăr care se lăuda cu povestea violului. Omul voia să fie bătut pe umăr, felicitat și asigurat că vremurile acelea fuseseră vremurile bune. Acoperirea lui Timur, de gardian de închisoare, sub numele ofițerului Iakov Messing, depindea de felul cum știa să rămână invizibil. Nu putea să suporte asta. Nu putea face scandal. Nu se afla aici pentru a-l judeca pe omul ăsta sau ca să le răzbune pe femeile acelea. Totuși, era greu să nu se gândească cum ar fi fost dacă soția lui s-ar fi aflat ca deținută la bordul acestui vas. În trecut, fusese pe punctul de a fi arestată. Era frumoasă și ar fi sfârșit prin a se afla la cheremul poftelor acestui bărbat tânăr.

Timur aruncă țigara în mare și merse înăuntru. Ajunsese deja aproape de ușa turnului când gardianul îl strigă:

— Mulțumesc pentru țigară!

Timur se opri, minunându-se de acest talmeș-balmeș de bune maniere și sălbăticie nerușinată. În ochii lui, Ghenrih era mai mult un copil decât un bărbat. De parcă ar fi fost un copil care ar fi încercat să impresioneze un adult, tânărul ofițer își îndreptă arătătorul spre cer.

— O să fie furtună.

Noaptea întuneca totul în jur, iar în depărtare, fulgerele luminau siluetele norilor negri având forma unui gigantic pumn încleștat.

În aceeași zi

Întins pe spate în întuneric, Leo asculta ploaia puternică lovind în rafale puntea. Vasul începuse să se clatine, aplecându-se huruind de pe o parte pe alta. În minte își desenă contururile navei, imaginându-și cum își ținea echilibrul în mijlocul furtunii. Butucănos, asemenea degetului mare al unui gigant, era larg, încet și stabil. Singura parte care se ridica deasupra punții era turnul în care se aflau camerele gardienilor și ale echipajului. Pentru Leo, însăși vârsta vasului era o încurajare: trebuie să fi supraviețuit multor furtuni la viața lui.

Priciul lui se cutremură în momentul în care un val lovi vasul într-o latură, spărgându-se deasupra punții – un zgomot mocirlos, care făcu să-i apară în minte imaginea corespondentă –, puntea scufundându-se scurt sub ape, unindu-se cu marea. Leo se ridică în capul oaselor. Furtuna creștea în intensitate. Fu nevoit să se apuce puternic de marginile priciului, în timp ce vasul se zguduia violent. Prizonierii începură să strige tare, simțind cum li se zguduiau priciurile, iar strigătele răsunară cu ecou în întuneric. Ajunsese să fie un dezavantaj faptul că se afla atât de sus. Cadrul de lemn era instabil. Structura nu era prinsă de hulă. Priciurile puteau să cadă, azvârlindu-i pe ocupanți la pământ. Leo era pe punctul de a se da jos când o mână îi înșfăcă strâns fața.

Din cauza vântului și a valurilor, în mișcarea continuă, nu simțise pe nimeni apropiindu-se. Respirația omului avea un iz putred. Glasul îi era grosolan.

— Cine ești?

Suna autoritar, mai mult ca sigur fiind vreun șef de bandă. Leo era convins că respectivul nu venise singur: oamenii lui trebuie să fi fost pe undeva prin apropiere, pe celelalte

priciuri, de o parte și de alta, dedesubt. I-ar fi fost imposibil să se bată, căci nu l-ar fi văzut pe cel cu care s-ar fi bătut.

— Mă cheamă…

Omul i-o tăie scurt.

— Nu mă interesează cum te cheamă. Vreau să știu cine ești. De ce ești aici, printre noi? Nu ești un *vory*. Nu ești unul ca mine. Poate că ești de la politici. Da' una peste alta, eu te văd făcând flotări și exerciții și știu că nu ești politic. Ăștia se ascund într-un colț și plâng ca niște copii că n-or să-și mai vadă niciodată familiile. Tu ești altceva. Mă enervează să nu știu ce e-n sufletul unui om. Nu mă interesează dacă-i crimă sau hoție. Nu mă interesează dacă sunt imnuri și rugăciuni și bunătate, vreau numai să știu. Așa că te-ntreb încă o dată: cine ești?

Omul părea complet indiferent la faptul că vaporul se scutura din toate încheieturile, dus de furtună ca o jucărie. Tot priciul se mișca: singurul lucru care-l ținea fixat și cât de cât în picioare era greutatea oamenilor așezați pe el. Prizonierii săreau pe podea, căzând unii peste alții. Leo încercă să se înțeleagă cu omul.

— Ce-ar fi să vorbim după ce se termină furtuna?

— De ce? Ai ceva de făcut?

— Trebuie să plec de pe priciul ăsta.

— Simți nevoia?

Vârful unui cuțit atinse stomacul lui Leo.

Cu o mișcare bruscă, vasul se ridică, atât de abrupt și puternic încât se simți ca și cum mâna zeului mării însuși s-ar fi aflat sub ei, scoțându-i din ocean și împingându-i spre cer. De îndată ce mișcarea în sus se opri, la fel de abrupt cum începuse, mâna de apă se dispersă într-o ploaie de stropi, iar *Stary Bolșevik* căzu, prăbușindu-se de la înălțime. Prova căzu plescăind în apă. Cu forța unei detonări, impactul făcu să se zguduie întreaga navă. Cu o plesnitură sincronizată, priciurile se făcură bucățele și se prăbușiră. Timp de o clipă, Leo se simți suspendat în aer, fără să aibă nicio idee despre ce se afla sub el. Se roti astfel încât să aterizeze cu fața în jos, împingând cu mâinile în direcția podelei. Se auzi un sunet de

oase frânte. Nesigur dacă era cumva rănit, dacă i se rupseseră oasele, rămase nemișcat, fără suflare și uluit. Nu simțea nicio durere. Pipăind cu mâna locul dimprejur, își dădu seama că aterizase pe un alt prizonier, de-a curmezișul pieptului unui om. Sunetul se auzise de la coastele omului, care se rupseseră. Leo căută să vadă dacă are puls, dar nu dădu decât peste o bucată de țepușă de lemn ieșind prin gâtul omului.

Se clătină pe picioare, în timp ce vasul se culca pe o parte, apoi înapoi pe cealaltă. Cineva îl apucă de glezne. Îngrijorat că s-ar putea să fie șeful de bandă, cel fără nume și fără față, îl împinse cu piciorul numai ca să-și dea seama că de fapt era cineva încă și mai disperat decât el. Fără să aibă timp să aștepte rezolvarea unor astfel de probleme, vasul se ridică din nou, la un unghi încă mai ascuțit decât cel dinainte, huruind spre cer. Priciurile făcute fărâme, libere cu totul acum, alunecară spre el, unul peste altul. Fragmente ascuțite care puteau ucide îi presau brațele și picioarele. Prizonieri incapabili să se mai țină de ceva pe podeaua care ajunsese un soi de derdeluș se rostogoliră izbindu-se de el, într-o avalanșă de lemne și cadavre.

Pus la pământ de zidul de oameni și lemne, Leo încercă orbește, lipsit de speranță, să găsească ceva care să-l stabilizeze, ceva de care să se prindă. Vasul era înclinat la patruzeci și cinci de grade. Ceva metalic îl prinse dintr-o parte. Leo căzu mototol, rostogolindu-se, până ce ajunse la peretele din spate, lipit de scândurile fierbinți care despărțeau camera condamnaților de camera motorului. Zidul era plin de oameni căzuți din paturile lor care așteptau mișcarea de coborâre, care i-ar fi lăsat să alunece într-o cădere inevitabilă. Bâjbâind după orice lucru fix de care s-ar fi putut agăța, se temeau să nu fie aruncați în față, în necunoscut. Leo atinse hula – era netedă și rece. N-avea de ce să se agațe. Vasul își încetă mișcarea ascendentă, agățat de creasta unui val.

Leo se afla pe punctul de a fi azvârlit în față. N-ar fi avut nicio șansă, toți cei care se găseau în spatele lui ar fi aterizat peste el, zdrobindu-l. Incapabil să vadă ceva în jur, încercă să-și amintească cum arăta interiorul. Treptele spre tambuchiul

de ieșire erau singura speranță. Se lansă într-o cădere liberă accelerată. Leo se aruncă spre direcția în care bănuia că se aflau scările. Se prăbuși pe ceva tare – treptele de metal – și reuși să-și încleștеze un braț în jurul lor, chiar în timp ce prora se prăbușea în apă.

Un al doilea impact, asemănător unei detonări, avu o forță copleșitoare. Leo fu convins că întreg vasul se făcuse bucăți, ca o nucă sub lovitura unui ciocan. Așteptându-se la un zid de apă, auzi, în schimb, sunetul de lemn care se frânge, ca cel al unui trunchi de copac despicat în două. Se auziră țipete. Brațul lui Leo, încleștat de trepte, fu smucit atât de tare încât fu sigur că i se dislocase. Cu toate acestea, valul de apă se lăsa așteptat. Hula era intactă.

Leo se uită în spate și văzu fum. Nu era doar mirosul, îl și văzu. De unde venea lumina? Zgomotul motorului se intensificase. Despărțitura de lemn se rupsese și se putea vedea interiorul camerei motorului. În mijloc se ridicau un ax central, roșu, dogoritor, înconjurat de resturile fărâmițate ale priciurilor, și trupuri contorsionate.

Leo privi toate acestea cu ochii îngustați, care încercau să se adapteze după atâta întuneric. Scara de care se ținea nu mai era loc sigur: prizonierii – cei mai periculoși indivizi din întreg sistemul penal – aveau acum acces spre camerele echipajului și puntea căpitanului, la care se putea ajunge din camera motorului. Ofițerul care avea în grijă funcționarea motorului, acoperit de praf de cărbune, ridică mâinile în semn că se predă. Unul dintre condamnați sări la el, lipindu-l de motorul fierbinte. Ofițerul țipă: duhoarea de carne arsă se răspândi în aer. Încercă să se desprindă de scara de metal, dar condamnatul îl prinse înainte să reușească asta, urlând în timp ce omul se frigea de viu, cu ochii ieșiți din orbite, bolborosind. Prizonierul strigă jubilând:

— Ocupați vaporul!

Leo recunoscu vocea. Era a celui care venise pe priciul lui, șeful de bandă înarmat cu un cuțit, cel care intenționase să-l omoare.

În aceeași zi

Aruncat dintr-o parte în alta, Timur se rostogoli în jos, descriind o mișcare în zigzag pe coridoarele înguste ale lui *Stary Bolșevik,* lovindu-se de pereți, cățărându-se pentru a securiza cele două uși de acces care dădeau spre camera motoarelor. Se afla pe punte când vasul se prăbușise de pe creasta valului, de parcă ar fi navigat pe un delușor de apă care se transforma în mii fărâme, prova căzând în gol de la treizeci de metri înălțime înainte de a se cufunda plescăind în oceanul rămas undeva jos. Timur fusese aruncat în față, catapultat pe deasupra echipamentelor de navigație și rostogolindu-se pe podea. Panourile de oțel ale vasului reverberau de la energia impactului. Ridicându-se, se uită afară pe fereastră, dar tot ce putu vedea fu apa înspumată năvălind înspre el – un amestec învolburat de cenușiu, alb și negru –, convins fiind că vaporul se scufunda, plonjând direct spre adâncuri, doar pentru ca prora să se ridice încă o dată, arcuindu-se înspre cer.

Încercând să se lămurească asupra stricăciunilor, căpitanul sunase în camera motoarelor. Nu răspundea nimeni. Încă era energie, motoarele funcționau, hula n-ar fi putut fi spartă. Mișcarea în sus a vaporului nu permisese inundarea peste măsură. De vreme ce hula era intactă, singura explicație în plus pentru pierderea legăturilor de comunicație era că peretele despărțitor din lemn trebuie să fi plesnit ca o rămurică. Condamnații nu mai erau securizați: puteau să intre în camera motoarelor și să urce scările, cu acces la turnul principal. Dacă prizonierii ajungeau la nivelurile superioare, ar fi ucis pe toată lumea și ar fi dat o nouă configurație apelor internaționale, unde ceruseră azil în schimbul propagandei anticomuniste. Cinci sute de condamnați contra unui echipaj de treizeci de oameni, dintre care doar douăzeci erau gardieni.

Controlul nivelului inferior, de sub punte, era pierdut. Nu puteau să ocupe din nou camera motoarelor și nici să mai salveze oamenii din echipaj care lucrau acolo. Cu toate acestea, încă mai era posibil să țină închise compartimentele respective. Din camera motoarelor porneau două puncte de acces separate. Timur se îndrepta spre cel dintâi dintre acestea. Un alt grup de gardieni se deplasa spre cel de-al doilea. Dacă măcar una din cele două uși era deschisă, dacă măcar una dintre ele ar fi căzut în mâinile condamnaților, vaporul ar fi fost pierdut.

Întorcându-se în stânga și în dreapta, izbindu-se de ultimele trepte, ajunse la baza turnului. Zări prima trapă de acces chiar în față, în capătul coridorului. Era descuiată, bălăngănindu-se în față și în spate, izbindu-se de pereții de oțel. Vasul viră în sus, ridicându-se abrupt, aruncându-l pe Timur în față, în patru labe. Ușa grea de oțel se răsuci lăsând la vedere o hoardă de condamnați care urcau la suprafață din camera motoarelor, în jur de treizeci, patruzeci de chipuri. Se zăriră unii pe ceilalți în acel moment, pe deasupra spațiului care despărțea libertatea de captivitate.

Condamnații țâșniră în față, exploziv. Timur contraatacă, aruncându-se la podea, alergând, lovind ușa chiar în clipa în care de cealaltă parte împingea o masă întreagă de mâini. Nu era chip să le reziste prea mult timp: picioarele îi alunecau. Aproape reușiseră. Întinse mâna după pistol.

Furtuna azvârli vaporul într-o parte, îndepărtându-i pe condamnați de ușă, în timp ce întreaga greutate a lui Timur se lăsă asupra ei. Ușa se închise cu un pocnet. Acționă sistemul de închidere, strângând bine clema de siguranță. Dacă vaporul s-ar fi ridicat în partea opusă, el ar fi fost aruncat la pământ, iar condamnații ar fi țâșnit peste el asemenea unei turme nebune, copleșindu-l. Pentru că libertatea le fusese refuzată, începuseră să lovească în ușă cu pumnii, urlând și înjurând. Dar glasurile le erau slabe, iar loviturile, lipsite de speranță. Ușa din oțel gros era sigură.

Ușurarea lui Timur nu dură mult, fiind întreruptă la auzul mitralierei aflate pe partea cealaltă a vasului. Condamnații

trebuie să fi ieșit pe cea de-a doua ușă.

Alergând împleticit pe lângă cabinele abandonate ale echipajului, Timur dădu colțul și-i văzu pe cei doi ofițeri, lăsați pe vine, în timp ce trăgeau. Ajungând lângă ei, își scoase și el pistolul și ținti în aceeași direcție. Între ei și cea de a doua ușă de acces zăceau trupurile unor prizonieri împușcați, unii dintre ei încă în viață și cerând ajutor. Ușa de jos, de sub nivelul punții – rămasă acum singura cale de acces pentru condamnați –, fusese forțată cu ajutorul unei scânduri din lemn. Chiar dacă Timur ar fi reușit să ajungă până acolo, nu era chip s-o mai poată închide. Ofițerii, panicați, trăgeau fără țintă, gloanțele ricoșau în pereții de oțel, rătăcind apoi de-a lungul coridorului, o rătăcire care aducea moarte. Timur le făcu semn ofițerilor să lase armele jos.

Pe punte, bălțoace de apă reproduceau la scară mai mică tumultul sălbatic al mării, trecând dintr-o parte în alta. Prizonierii nu forțau căutând să năvălească în față, ci rămâneau la adăpost în spatele ușii. Fără îndoială că le era teamă, văzându-și tovarășii cu gâturile sfâșiate, să iasă în față; ar fi trebuit vreo douăzeci de oameni care să-și sacrifice viețile năpustindu-se dintr-odată să ocupe coridorul. Căci cel puțin aceștia ar fi murit înainte să apuce să-i dezarmeze pe gardieni.

Timur puse stăpânire pe una dintre mitraliere și ținti asupra bucății de lemn care ieșea prin ușă. Trase, făcând să sară bucăți din ea, înaintând în același timp. Lemnul se dezintegra sub o rafală constantă de gloanțe. Ușa putea fi închisă, încuiată și, astfel, ultimul dintre punctele de acces, securizat. Timur țâșni în față. Înainte să poată ajunge la mâner, alte trei scânduri de lemn apărură. Nu era chip să închidă ușa. Timur se retrase.

Sosiseră alți patru gardieni care staționau la capătul coridorului, șapte cu totul – o forță mult prea slabă să poată ține pe loc cinci sute de oameni. De când avuseseră primele pierderi, prizonierii nu mai încercaseră un al doilea asalt. Dacă unii dintre ei nu erau deloc dispuși să-și sacrifice viețile, nu puteau face niciun progres. Mai mult ca sigur că își pregăteau altfel de forme de atac. Unul dintre ofițeri șopti:

— O să ne fixăm armele în deschizătura ușii! Ei nu au arme! Or să lase bucățile de lemn și noi închidem ușa.

Trei ofițeri încuviințară dând din cap și porniră alergând înainte.

Nu făcuseră mai mult de câțiva pași când ușa fu dată în lături cu un pocnet. Panicați, ofițerii deschiseră focul – fără niciun folos. Prizonierii din urmă se apărau ținând trupurile celor răniți ca pe niște scuturi umane: trupuri arse purtate ca niște berbeci la înaintare, chipuri sfârtecate țipând.

Ofițerul cel mai apropiat de flancul atacatorilor încercă să se retragă, iar arma se descărcă asupra tovarășului său. Condamnații aruncară trupul acestuia asupra ofițerului, țintuindu-l la perete. Gardienii schimbară direcția gloanțelor trăgând acum la picioarele condamnaților. Câțiva dintre ei căzură, dar erau atâția alții care se mișcau neînchipuit de repede. Coloana de prizonieri continuă să înainteze. În câteva minute ar fi preluat controlul asupra coridorului, loc de unde s-ar fi putut răspândi pe întregul vapor. Timur ar fi fost linșat. Paralizat, nu putea nici măcar să se folosească de pistolul pe care-l ținea în mână. La ce-ar fi folosit șase gloanțe împotriva a cinci sute de oameni?

O idee îi fulgeră prin minte și se întoarse, grăbindu-se să ajungă la ușa exterioară, cea pe care o închisese de pe punte. O deschise la perete, lăsând să se vadă marea sălbatică, o masă de apă care-ți dădea amețeală. Fiecare gardian purta centură de siguranță. Își agăță cârligul centurii de firul de metal care înconjura turnul de comandă, un sistem special gândit pentru ca oamenii să nu fie aruncați de valuri peste bord.

Aruncă o privire înapoi, spre mitraliere, unde nu mai rămăseseră decât doi ofițeri. Zeci de prizonieri zăceau morți, dar mulți alții, într-un șuvoi care părea inepuizabil, își făceau apariția. Timur strigă înspre mare, provocând-o parcă, chemând-o în ajutor:

— Hai odată!

Nava plonjă în adâncuri, lăsându-l pe Timur să cadă în gol. Apoi, încet, se ridică. Un munte de apă se rostogolea venind

chiar spre el, spărgându-se undeva foarte sus, tivind cerul. Se sparse într-o latură a vasului, inundând coridorul. Timur fu măturat de apă înapoi, scufundându-se în mare. Apa umplu tot spațiul. Frigul îl lăsă înmărmurit. Era neajutorat, incapabil să se miște sau să gândească, luat de apele care se scurgeau de-a lungul coridorului.

Cârligul de siguranță îl ținu totuși în același loc. Vasul își încetă mișcarea, îndreptându-se acum în direcția opusă. Apa se scurgea spre exterior cu aceeași repeziciune cu care intrase. Timur fu aruncat la podea, răsuflând din greu, trăgându-și sufletul după potop. Prizonierii fuseseră măturați de ape și dați înapoi, unii dintre ei rămăseseră pe podea, cei mai mulți căzuseră pe trepte. Înainte să aibă vreme să-și revină, se desfăcu de sistemul de siguranță, alergă înainte cu hainele șiroind de apă, îngreunate, cu ghetele plescăind pe deasupra cadavrelor împușcate de gardieni și prizonieri deopotrivă, victime ale ambuscadei. Împinse ușa cu putere, închizând-o și încuind-o. Nivelul aflat sub punte era securizat acum.

Nu era timp de pierdut. Ușa care dădea spre mare era deschisă, un alt val de apă ar fi putut inunda interiorul, dezechilibrând vasul. Timur se întoarse spre ușa exterioară. O mână îl prinse strâns. Unul dintre prizonierii rămași în viață îl prinsese pe Timur în capcană. Prizonierul se cățără deasupra lui și îi puse un pistol la tâmplă. Nu era o șansă pe care s-o rateze. Omul puse degetul pe trăgaci. Fie pentru că nu avea muniție, fie pentru că se stricase din cauza apei de mare, pistolul nu trase.

Odată scăpat de primejdia de moarte, Timur își reveni în fire și îi zdrobi, cu o lovitură de pumn, nasul prizonierului, răsturnându-l de pe el cu fața într-o băltoacă de apă. Încă o dată vaporul începu să coboare, de data aceasta spre dezavantajul lui Timur, căci apa se scurgea lăsându-i pe prizonierii care se salvaseră să respire. Cadavrele alunecau pe coridor, în jos, spre punte. Timur și prizonierul rănit alunecau în aceeași direcție, luptându-se unul cu celălalt la doar câțiva metri de valurile care se rostogoleau.

În momentul în care treceau prin cadrul ușii, Timur se

întinse și apucă firul de siguranță, izbindu-l cu piciorul pe prizonierul rănit și trimițându-l tocmai pe punte. Un al doilea val se rostogolea nebunește spre ei. Timur se trase înăuntru și închise ușa. Cu privirea ațintită prin mica fereastră de sticlă, uitându-se în ochii prizonierului, valul lovi. Simți vibrațiile prin tot trupul, pornind de la mâini. Când apele trecură, prizonierul dispăruse.

În aceeași zi

Leo urmări din capul scărilor cum abia numitul lider al revoltei înșfacă ușa de oțel, încercând s-o deschidă. Se găseau prinși în capcană, fără nicio posibilitate de a ajunge la punte. Își pierduse mulți tovarăși din banda sa de *vory* în încercarea de a se elibera. Inutil de precizat că el dăduse ordinele ascuns în spatele tuturor, evitând astfel gloanțele. Șuvoiul de apă îl măturase până în capătul de jos al scărilor. Leo aruncă o privire spre podea – era inundată până la glezne, o masă de apă care trecea dintr-o parte în alta, destabilizând vasul. Nu exista nicio posibilitate de a o pompa în afară, în niciun caz acum, în mijlocul ostilităților. Nu exista nicio șansă de cooperare. Dacă ar mai intra multă apă, vasul se va răsturna. Aveau să se scufunde, în întuneric, incapabili să iasă, încuiați într-o închisoare înghețată din oțel. Una peste alta, starea în care se afla vasul nu prezenta nici cel mai mic interes pentru recent autonumitul șef. Condamnat cuprins de idei revoluționare, acesta era hotărât să reușească sau să moară.

Motorul alimentat cu cărbuni începu să bolborosească. Leo se întoarse în spate, încercând să-și dea seama de cât de grave erau pagubele. Motorul trebuia repus în funcțiune. Adresându-se prizonierilor rămași, strigă după ajutor.

— Trebuie să păstrăm cărbunele uscat și să ținem focul aprins.

Liderul condamnaților intră din nou în camera motoarelor, rânjind.

— Dacă nu ne eliberează, facem praf motoarele.

— Dacă pierdem controlul, vaporul nu poate continua să navigheze și o să se scufunde. Trebuie să ținem motorul în funcțiune. Viețile noastre depind de asta.

— Și ale lor. Dacă întrerupem energia, or să trebuiască să stea de vorbă cu noi, or să negocieze.

— N-or să deschidă niciodată ușile acelea. Dacă distrugem motoarele, or să abandoneze vasul. Au bărci de avarie, destule pentru ei și niciuna pentru noi. Mai degrabă ne lasă să ne înecăm.

— De unde știi?

— Au mai făcut-o și altădată! La bordul vasului *Dzhurma*! Prizonierii au spart magazia, au furat mâncare cât au putut și au incendiat restul, sacii de orez, rafturile de lemn, și au așteptat să vină gardienii. N-au venit. I-au lăsat să ardă. Toți prizonierii s-au sufocat.

Leo apucă o lopată. Liderul condamnaților dădu din cap.

— Las-o jos!

Leo îl ignoră, umplu lopata cu cărbuni și alimentă motorul. Rămas atâta vreme nealimentat, se răcise aproape cu totul. Niciunul din ceilalți bărbați nu-l ajută, așteptând să vadă cum avea să evolueze conflictul. Cântărind în gând puterea adversarului său, Leo nu era convins că l-ar putea dovedi. Trecuse multă vreme de când nu se mai bătuse cu nimeni. Leo strânse mai mult mâna pe lopată, pregătindu-se. Spre surprinderea lui Leo, condamnatul zâmbi.

— Dă-i bătaie. Dă cărbunele la lopată, ca un sclav. Nu-i altă cale de scăpare.

Condamnatul puse mâna pe o altă lopată și trecu prin despărțitura zdrobită care separa camera motoarelor de cea a prizonierilor. Leo rămase nemișcat, neștiind dacă să dea mai departe la lopată sau să-l urmărească pe om. Câteva clipe mai târziu, se auzi zăngănitul oțelului lovindu-se de oțel. Leo năvăli prin spărtura din zidul despărțitor, întorcându-se în întunericul de dincolo. Strângând din ochi, îl văzu pe *vory* stând în capul scărilor, folosindu-se de lopată ca să aplice lovituri zăvorului care ținea ușa închisă. Pentru un om obișnuit, sarcina asta ar fi părut inutilă. Dar el avea o asemenea putere încât zăvorul începea să cedeze, arcuindu-se sub presiune. În cele din urmă, oțelul avea să se rupă. Leo strigă:

— Strici zăvorul și apa o să năvălească înăuntru. N-o să se mai poată închide la loc. Dacă locul ăsta se umple cu apă,

vasul se scufundă!

Stând în capul scărilor, lovind zăvorul cu o forță colosală, condamnatul strigă spre tovarășii săi de temniță:

— Înainte să mor, am de gând să mă eliberez! Am de gând să mor ca un om liber!

După toate aparențele neobosit, țintea mereu același punct.

Nu era nicio posibilitate să-ți dai seama cât timp mai avea să treacă până când lacătul avea să cedeze. Odată spart, nu mai putea fi reparat. Leo trebuia să acționeze acum, în momentul acesta. Să lupte de unul singur ar fi fost imposibil. Era nevoie și de ajutorul celorlalți prizonieri. Se întoarse spre ei, pregătindu-se să și-i facă aliați.

— Viețile noastre depind de…

Sunetul vocii sale dispăru cu totul în tumultul de lovituri răsunătoare și în zgomotul furtunii. Nimeni n-avea de gând să-l ajute.

Încercând să compenseze mișcarea vasului, Leo făcu un salt pe ultima treaptă a scării, stabilizându-se. Condamnatul își răsucise picioarele în jurul cadrului de oțel al scărilor, rămânând fixat în această poziție în timp ce continua să lovească zăvorul. Văzându-l pe Leo urcând spre el, îl ținti cu lopata știrbită după atâtea lovituri. Adversarul lui Leo deținea poziția superioară. Singura lui șansă era să-l apuce de picioare și să-l doboare la pământ. Prizonierul luă o poziție defensivă și duse lopata în spate, pregătindu-se să lovească.

Înainte ca Leo să-și schimbe poziția, prin încuietoare țâșniră gloanțe, oprindu-se în spatele condamnatului. Cu gura plină de sânge, *vory* își privi pieptul plin de sânge, perplex. Mișcarea vaporului îl aruncă de pe ultima treaptă unde se afla, la pământ. Leo se feri din calea lui, lăsându-l pe om să aterizeze în apa de sub ei. Alte gloanțe găuriră zăvorul, trecând la câțiva centimetri de fața lui. Sări într-o parte în apă, departe de direcția gloanțelor.

Leo încercă să vadă în întuneric alături de el. *Vory* zăcea mort, cu fața în jos. Un nou pericol se ivise. Tambuchiul era ciuruit de urme de gloanțe. Apa pătrundea prin ele, transformându-se într-un șuvoi dens de fiecare dată când un

val se spărgea peste punte. Dacă nu reușeau să acopere găurile acelea, nivelul apei avea să crească și vasul urma să se scufunde. Era esențial ca Leo să urce scara până la tambuchi. Vasul continua să alunece dintr-o parte într-alta și apa să năvălească înăuntru. Nivelul apei dinăuntru creștea, împroșcând motorul, care se răcea din ce în ce mai mult. Leo nu mai putea să aștepte. Vasul deja lupta din greu să se țină pe linia de plutire. Trebuia să acționeze chiar acum.

Leo luă hainele unui condamnat mort și le făcu fâșii. În timp ce șuvoaiele de apă care pătrundeau prin tambuchi îl udau din belșug, făcu o încercare punându-și piciorul pe treapta cea mai de jos, gata să urce. Viața sa depindea de inteligența gardianului aflat de cealaltă parte, pe care nu-l putea vedea.

În aceeași zi

Euforic, Ghenrih se agață de turela tunului, cu valurile spărgându-se în jurul lui de parcă ar fi călărit pe spatele unei balene monstruoase. Datorită curajului său, încercarea de evadare a condamnaților eșuase. El salvase vasul. Parcursese într-o singură noapte drumul de la lașitate la eroism! Ceva mai devreme, aflat în interiorul turnului, auzind bătălia izbucnită între gardieni și prizonieri, se refugiase în camerele echipajului, chircindu-se la podea. Îl văzuse pe prietenul său Iakov alergând pe lângă el și nu făcuse nimic, rămânând ascuns. Doar odată ce avusese certitudinea că prizonierii pierduseră, că asaltul lor fusese respins și că nava se afla în siguranță, ieșise la iveală, înțelegând noul pericol în care se afla. Echipajul supraviețuitor avea să-l acuze de dezertare. Or să-l urască așa cum îl urâseră și cei din echipajul anterior. Avea să fie condamnat la alți șapte ani de izolare. Mohorât și disperat, șansa salvării îi picase în poală – auzise zgomotul oțelului care se lovea de oțel. Fusese singurul membru al echipajului care auzise cum condamnații încercau să zdrobească tambuchiul. Încercau să pună mâna pe vapor. Tambuchiul nu fusese construit să suporte un astfel de atac susținut. În mod normal, niciun prizonier n-ar fi îndrăznit să se atingă de el, de teamă să nu fie împușcat. Era o oportunitate pentru el să-și dovedească fidelitatea. Simțindu-se refăcut în urma așteptării, alergase de-a lungul punții de la baza turnului. Țintise și trăsese. Surescitat, începuse să strige, trăgând a doua și a treia oară prin tambuchi. Avea să stea aici afară până când s-ar fi terminat furtuna. Toată lumea din turn avea să vadă curajul lui extraordinar. Dacă vreun condamnat ar fi încercat să iasă, dacă vreun condamnat ar fi încercat măcar să se apropie de tambuchi, l-ar fi ucis.

•

Stând în picioare pe punte, înecându-se de furie în fața prostiei lui Ghenrih, Timur nu-l mai putea lăsa să tragă încă o dată. Vaporul se lăsase mult în apă, căpitanul abia mai reușind să-l mențină la suprafață. Dacă mai luau multă apă, aveau să se scufunde. Furtuna nu dădea semne că are de gând să se sfârșească. Timur știa ceea ce nu știau ceilalți, cât de multă apă inundase deja vasul atunci când deschisese ușile exterioare. După ce salvase vasul de condamnați, trebuia acum să-l salveze de un gardian.

Alergând în jos pe scări, se învioră înainte de a deschide ușa care dădea pe punte. Vântul și ploaia biciuiau în jurul lui, de parcă s-ar fi simțit personal insultat de prezența sa. Închise ușa în urma lui, agățându-se de firul de siguranță. Distanța dintre baza turnului și tun era de vreo cincisprezece metri, o suprafață de punte curată – dacă ar fi fost prins de vreun val care ar fi traversat spațiul acela, fie avea să fie aruncat într-o parte a punții, fie aruncat în mare. Coarda sa de siguranță ar fi contat prea puțin și ar fi fost aruncat în mare așa cum atârnă peștii la capătul firului în undiță, până ce coarda ar fi plesnit. Aruncă o privire înspre găurile de gloanțe din tambuchi. Ceva îi atrase atenția: o zdreanță care era împinsă în afară și care umplea în felul acesta gaura. Ghenrih se pregătea încă o dată să tragă.

Timur țâșni de-a curmezișul punții chiar în timp ce un val începea s-o mănture într-o parte, năvălind spre el. Se aruncă înainte, agățându-se de tun dintr-o parte și împingându-l în sus. Ghenrih trase. Valul lovi. Timp de o clipă foarte lungă, picioarele lui Timur fură ridicate. Dacă nu s-ar fi ținut de tun, ar fi fost măturat de valuri. Apa curăță totul în cale, iar picioarele îi reveniră pe pământ. Cu gura și nasul pline de sare, Timur începu să bolborosească. Își reveni, îl apucă pe Ghenrih de ceafă, pierzându-și controlul, furios, scuturându-l ca pe o păpușă de cârpe. Îi făcu vânt înapoi, scoase încărcătura de gloanțe din pistol și o aruncă în mare.

Cu pistolul descărcat, Timur merse clătinându-se înapoi spre turn, verificând tambuchiul în trecere. În găuri fuseseră împinse mai multe cârpe. Aproape ajuns la turn, simți

impactul altui val. Se întoarse și văzu apa năvălind spre el. Cu picioarele în aer, fu izbit de podeaua punții. Tăcere, tot ce putu vedea fu un milion de boabe de spumă în jurul lui. Apoi, în timp ce apa se scurgea de pe punte, sunetul furtunii se reîntoarse. Se ridică în picioare, uitându-se în jur, dar tunul dispăruse: fusese smuls ca o măsea stricată. Mașinăria fusese măturată până la prova vaporului, iar Ghenrih, prins de oțelul contorsionat.

Timur avea destulă coardă să ajungă la tânărul gardian și să-l prindă. Din nefericire, Ghenrih încercase să se elibereze singur din fiare. Era prins acolo. Dacă mașinăria de metal ar fi fost aruncată peste bord, l-ar fi luat cu ea. Timur îl putea salva. Totuși, Timur nu se mișcă din loc. Aruncă o privire spre mare. Urcau pe creasta unui alt val și curând ar fi plonjat în jos, în gol, iar forța aceea care fusese capabilă să mănture un tun de pe punte i-ar fi măturat și pe ei.

Întorcându-i spatele lui Ghenrih, Timur prinse coarda și se trase singur spre turn. Unghiul de înclinație al vasului se schimbă, acum se găsea pe traiectoria de cădere. Ajunse la ușă, intră și o închise bine. Ghenrih se ridică odată cu valul, lovind apa să se poată ține la suprafață. Apa era atât de rece, încât nu mai simțea nimic de la brâu în jos. Aruncat peste punte, simți o durere intensă. Amuțit din cauza șocului, simțea de parcă o jumătate a corpului i-ar fi fost mișcată de valurile de gheață. Pentru o clipă, mai putu vedea încă luminile vaporului, după care și acestea dispărură.

Zece kilometri la nord de Moscova

8 aprilie

Mijlocul și gleznele Zoiei erau legate cu un fir subțire de sârmă din oțel, înfășurat atât de strâns încât, când încercă să-și schimbe poziția, îi tăie pielea. Era legată la ochi, i se pusese căluș în gură și era culcată pe o parte. Nu avea nicio pătură sub ea, ceva care să mai atenueze din denivelările drumului. Judecând după zgomotul motorului și după spațiul din jur, se afla în partea din spate a unui camion. Putea să simtă accelerările și vibrațiile prin podeaua de oțel. Fiecare oprire bruscă o făcea să alunece în spate și apoi în față, ca și când ar fi fost mai degrabă o carcasă decât o ființă vie. De îndată ce-și revenise, începu să vizualizeze călătoria. La pornire făcuseră multe viraje, probabil orientându-se în trafic. Se aflau în Moscova, cu toate că nu putea fi sigură de asta. Chiar acum mergeau drept, cu viteză constantă. Trebuie să fi părăsit orașul. În afară de sunetul gâfâit al motorului camionului, nu se mai auzea nimic altceva, nimic din trafic. Era dusă undeva într-un loc îndepărtat. Pornind de la indiciul acesta, dar și de la indiferența față de propria protecție – aproape se înecase din cauza cârpei care-i fusese adânc îndesată pe gât –, era sigură că nu mai avea mult până să moară.

De cât timp se afla în captivitate? Nu avea cum să afle – începuse să fie greu să-și dea seama de trecerea timpului. După ce fusese răpită din apartament, o drogaseră. Era legată fedeleș în mașină când o văzuse pe Raisa căzând. Era singurul lucru pe care și-l amintea înainte să se trezească, cu capul zvâcnindu-i de durere, cu gura uscată, aruncată pe podeaua unei camere făcute din cărămidă, fără nicio fereastră. Cu toate că fusese inconștientă, când își venise în fire, avusese un sentiment clar că se afla undeva adânc sub pământ. Aerul era tot timpul rece și umed: cărămizile nu se încălzeau, neoferind

vreun indiciu dacă era noapte sau zi. Duhoarea sugera existența unui sistem de canalizare aflat prin apropiere. Auzea adesea zgomotul apei. Uneori, vibrațiile erau atât de puternice încât aveai impresia că sunt niște râuri curgând în șuvoaie prin tunelurile din apropiere. I se dădea mâncare și avea parte de un adăpost, cei care o țineau captivă neîncercând să facă vreun secret din identitatea lor. În afara faptului că îi dădeau comenzi scurte și că îi puneau întrebări, fără să arate vreun interes anume pentru ea, în afară de cel strict legat de necesitatea de a o ține în viață, nu-i vorbeau. Cu toate acestea, din când în când, se simțea vag conștientă de prezența cuiva care o supraveghea, ascuns în întunericul coridorului de lângă celula ei. De îndată ce se apropia, încercând să-i zărească, dispăreau strecurându-se în întuneric.

În timpul acestor ultime săptămâni se gândise la moarte, întorcând subiectul pe toate fețele, la nesfârșit. Pentru ce anume trăia ea, *exact*? Nu nutrea visuri că ar fi putut fi salvată. Gândul de eliberare nu-i aducea niciun fel de lacrimi de bucurie în ochi. Libertatea fusese toată viața ei asemenea unei școlărițe nepopulare și nefericite – urâtă și plină de ură. Nu se simțea acum în captivitate mai singură decât fusese în casa lui Leo. Nu se simțea mai mult acum prizonieră decât se simțise înainte. Doar decorul se schimbase. Cei care o țineau captivă se schimbaseră. Viața era aceeași. Nu plângea amintindu-și de dormitorul ei sau de un prânz gustos, când toți se găseau în jurul mesei din bucătărie. Nu plângea nici măcar la amintirea surorii sale. Poate că Elena avea să fie mai fericită fără ea, poate că ea era cea care își trăgea sora înapoi, împiedicând-o să trăiască o viață normală și să crească alături de Leo și de Raisa.

De ce nu pot să plâng?

Se ciupi singură. Dar n-avea niciun efect. Nu putea să plângă.

Spera că Raisa supraviețuise acelei căzături. Spera ca Elena să fie în siguranță. Cu toate acestea, în ciuda acestor speranțe, așa sincere cum erau, se simțea detașată, de parcă ar fi fost mai degrabă ideile altor oameni despre cum ar trebui ea să

simtă mai degrabă decât emoții profunde. Lipsea o rotiță esențială din mecanismul sufletului ei: în loc să lege emoțiile de experiențe – roata se învârtea în gol. Ar fi trebuit să-i fie frică. Dar în loc de așa ceva, ea se simțea de parcă ar fi plutit într-o baie călduță de resemnare. Dacă ei ar fi vrut s-o ucidă, ar fi putut. Dacă ar fi vrut s-o elibereze, ar fi putut. Simțea cu sinceritate că toate îi erau totuna.

•

Camionul ieși de pe șosea și începu să se hurduce pe un drum de țară. După ceva timp, încetinind, mai făcu câteva viraje înainte să oprească. Ușile din față se deschiseră și se închiseră. Zgomot de pași apropiindu-se de partea din spate. Prelata fu trasă într-o parte. De parcă ar fi fost o ladă cu marfă, Zoia fu ridicată și pusă pe picioare, abia mai putând sta dreaptă, căci tăieturile făcute de firele de sârmă în jurul picioarelor o făceau să-și piardă echilibrul. Pământul era acoperit de un noroi gros, amestecat cu pietricele. Amețită din cauza călătoriei, se întreba dacă nu o să i se facă rău. Nu voia ca cei care o țineau captivă s-o considere slabă și speriată. Călușul îi fu scos. Respiră adânc. Un bărbat începu să râdă, un râs plin de condescendență, mulțumit de sine, profund și fără grabă, în timp ce îi desfăceau firul de sârmă din jurul picioarelor și îi îndepărtau legătura de pe ochi.

Zoia strânse din ochi în lumina care-i apărea la fel de strălucitoare ca și când s-ar fi aflat abia la o zi-lumină distanță de suprafața soarelui. Asemenea unei creaturi subterane capturate în afara sălașului său, întoarse spatele cerului. Ochii i se obișnuiau ușor-ușor și putu să vadă clar ce se afla împrejur. Se găsea pe un drum acoperit de țărână. În față, pe o parte, se vedeau flori albe, mărunțele, răspândite inegal, de parcă pe câmp s-ar fi împrăștiat un vas cu lapte. Ridicându-și privirea, văzu o pădure. Lipsiți de stimuli atâta vreme, ochii îi reacționau asemenea unui burete uscat scufundat dintr-odată în apă, care se lărgește și își mărește dimensiunile, absorbind fiecare picătură de culoare apărută în față.

Amintindu-și de cei care o țineau în captivitate, se întoarse. Erau doi – un bărbat scund cu brațe vânjoase și un gât gros,

cu un piept peste măsură de musculos. Toate la el erau îndesate și bătucite, de parcă ar fi crescut într-o cutie prea mică pentru el. Prin contrast, cel care-i stătea alături, un băiat de treisprezece-paisprezece ani, de vârsta ei, era slab și viguros. Avea ochi vicleni. Se uita la ea fără să încerce să-și ascundă disprețul și desconsiderația, de parcă ea i-ar fi fost inferioară, ca și cum el ar fi fost un adult, iar ea nimic mai mult decât o fetiță. Simți o neplăcere intensă la vederea lui.

Omul cel îndesat făcu un gest înspre copaci.

— Mergi. Întinde-ți picioarele. Fraera nu vrea să ajungi o slăbănoagă.

Mai auzise numele ăsta și înainte – *Fraera* –, prinzând fragmente din conversațiile *vory*-lor, pe când aceștia erau beți și slobozi la gură. Fraera era șefa lor. Zoia nu o văzuse decât o singură dată. Dăduse buzna în celula ei. Nu îi spusese cine este. Nici nu era nevoie s-o facă. Puterea plutea în jurul ei de parcă ar fi purtat-o pe umeri ca o robă. Dacă Zoia nu simțise nicio teamă vreodată de ceilalți bărbați, cu toții niște criminali, a căror putere se putea măsura clar după grosimea brațelor, de femeia aceasta i se făcuse frică. Fraera o studiase cu o expresie de calcul rece, ca un maestru meșteșugar care-și examinează opera a doua oară. Cu toate că fusese o ocazie de a pune întrebarea – *Ce ai de gând cu mine*? –, Zoia se simțise incapabilă să articuleze vreun cuvânt și rămăsese căzută într-o tăcere stupefiată. Fraera nu zăbovise mai mult de un minut în celulă înainte să iasă fără a scoate vreun cuvânt.

Liberă să meargă, Zoia făcu un pas în afara drumului prăfuit și intră în pădure, cu degetele de la picioare afundându-i-se în pământul umed, plin de vegetație. Poate că aveau de gând să o ucidă în timp ce mergea printre copaci. Poate că stăteau cu armele gata ridicate, pregătite. Aruncă o privire în spate. Bărbatul fuma. Băiatul îi urmărea fiecare mișcare. Interpretându-i greșit privirea, strigă spre ea:

— Dacă fugi, te prind.

Se abținu cu greu să nu râdă de atitudinea lui superioară. N-ar fi trebuit să fie atât de sigur de el însuși. Dacă era un lucru pe care-l putea face și la care era bună, acela ar fi fost să

fugă.

După douăzeci de pași făcuți în pădure, se opri și își apăsă mâna pe scoarța unui copac, flămândă și după altfel de senzații decât aceea plină de monotonie a cărămizilor reci și mucegăite. În ciuda faptului că se știa privită, își pierdu repede conștiința de sine, se lăsă pe vine și luă cu mâna un pumn de pământ și strânse. Dâre de apă murdară amestecată cu pământ îi curseră printre degete într-o parte și alta, pe mână. Fusese un copil crescut în colhoz, care muncise alături de părinți. Când și când, aflat în mijlocul câmpului, tatăl ei obișnuia să se aplece și să apuce o mână de pământ pe care-l frământa între degete, lut sfărâmicios pe care-i plăcea să-l strângă așa cum îl strângea ea acum. Nu-l întrebase niciodată de ce face asta. Ce senzație anume îi dădea? Sau poate că nu era decât un obicei? Îi părea rău că nu aflase lucrurile astea. Îi părea rău de multe lucruri, de fiecare clipă irosită când stătuse bosumflată sau participase la jocuri prostești și când nu ascultase când el voise să-i vorbească, și când se purtase urât și-și făcuse părinții să se enerveze. Acum ei se duseseră, iar ea nu avea să mai vorbească niciodată cu ei.

Zoia își descleștă pumnul, scuturându-se în grabă de pământul de pe degete. Nu voia să-și mai aducă aminte. Dacă nu putea să înțeleagă rostul vieții, putea să înțeleagă cu siguranță rostul morții. Moartea ar însemna sfârșitul tuturor acelor amintiri triste, sfârșitul regretelor. Moartea ar simți-o mai puțin goală decât viața. Era sigură de lucrul ăsta. Se ridică. Pădurile acestea semănau mult prea mult cu pădurile din Kimov, din apropierea colhozului. Mai bună era monotonia cărămizilor reci și umede – ele nu-i aminteau de nimic. Era gata să meargă.

Zoia se întoarse spre camion. Sări în sus, surprinsă să-l vadă pe bărbatul cel musculos stând chiar în spatele ei. Nu-l auzise apropiindu-se. Uitându-se în jos, spre ea, el rânji, dezvelind un zâmbet lipsit aproape în totalitate de dinți. Își aruncă țigara, iar ea o privi în locul în care căzu, fumegând pe pământul umed. Își luase deja haina. Acum, își sufleca mânecile.

— Fraera a dat ordine să faci exerciții. Și n-ai făcut

niciunul.

Se întinse spre ea, atingându-i partea de sus a cămășii, trecându-i degetul peste față de parcă ar fi vrut să-i șteargă o lacrimă. Avea unghiile grosolane, roase din carne. Își coborî glasul.

— Noi nu suntem îmblânziți, cum ești tu. Nu suntem politicoși, cum ești tu. Dacă vrem ceva, luăm.

Zoia se luptă să-și păstreze aparența plină de curaj și făcu un pas în spate, pe când el făcea unul în față.

— Să luăm e lucrul pe care-l știm cel mai bine. Să se supună e ce știu fetele cel mai bine. Poți să-i zici viol. Eu îi zic… exercițiu.

Frica era ceea ce dorea omul acesta – frica și dominația. Ea n-o să-i dea nimic.

— Dacă mă atingi, îți dau un picior. Dacă mă pui jos, te zgârii pe față. Dacă îmi rupi degetele, te mușc de față.

Bărbatul râse zgomotos.

— Și cum o să faci tu lucrurile astea, fetiță, dacă-ți dau întâi un pumn și-ți pierzi cunoștința?

La fiecare pas pe care-l făcea Zoia, el o urma, trupul lui mare prinzând-o ca într-o colivie până ce ajunseră în fața unui copac de care el o lipi, neîngăduindu-i să se mai miște. Fără să vadă, mâinile ei pipăiră în neștire trunchiul copacului, căutând după ceva cu care s-ar fi putut apăra. Smulse o ramură mică și-și frecă degetele de capătul ei. Trebuia s-o facă. Se uită spre băiat. Lenevea pe lângă camion. Urmărind direcția privirii ei, bărbatul se întoarse spre băiat.

— Crede că o s-o salvezi tu!

Zoia răsuci ramura cu toată puterea, repezind-o cu partea ruptă spre fața lui. Se aștepta să vadă sânge. Dar ramura se rupse, fărâmițându-i-se în mână. Clipind a surpriză, omul se uită fix spre mâna ei, la ce mai rămăsese din ramură, și dându-și seama ce se întâmplase, începu să râdă.

Zoia țâșni în față. Bărbatul se arcui după ea, dar ea îi evită atingerea aplecându-se într-o parte. Îndreptându-se în direcția camionului, alergând cât o țineau picioarele, îl simți venind aproape în spate. Mai mult ca sigur că băiatul avea să-i taie

calea, dar ea nu-l putea vedea. Apucând mânerul ușii de la cabina șoferului, o deschise și se aruncă înăuntru. Urmăritorul ei era la doar câțiva pași în spate și zâmbetul îi dispăruse. Ținând strâns mânerul, ea trânti ușa închizând-o cu putere chiar în clipa în care el ajunse acolo. Puse siguranța sperând că el nu avea cheile. Nu le avea, erau în contact. Așezându-se de-a curmezișul pe scaunul șoferului, întoarse cheia. Motorul începu să duduie, revenit la viață.

Având doar o foarte vagă idee despre ce avea de făcut, apucă mânerul manetei de viteze și o împinse în față – se auzi un sunet de metal scrâșnit. Nu se întâmplă nimic. Omul își scosese cămașa și și-o înfășurase în jurul pumnului: își făcu vânt și izbi fereastra dintr-o parte, împroșcând interiorul cabinei cu cioburi de sticlă. Incapabilă să ajungă la pedala de accelerație, Zoia se lăsă să alunece în jos de pe scaun, apăsând accelerația cu piciorul, ceea ce păru să insufle viață motorului. Camionul se puse în mișcare chiar în timp ce omul deschidea ușa, aplecându-se peste locul pasagerului din dreapta. Ea se lăsă în jos cu toată puterea. El o apucă de păr și o trase. Ea țipă, zgâriindu-l pe mâini.

În mod inexplicabil, îi dădu drumul.

Zoia căzu pe podeaua cabinei și rămase pe vine, respirând repede. Motorul pufăi. Camionul se oprise. Bărbatul dispăruse. Ușa era deschisă. Se ridică plină de precauție, uitându-se la locul pasagerului. Îl auzea pe bărbat. Înjura. Uitându-se mai departe, îl văzu stând culcat pe pământ.

Confuză, Zoia băgă de seamă că băiatul stătea foarte aproape. Se vedea un cuțit în mâna lui, iar cuțitul era mânjit de sânge. Bărbatul se ținea strâns de partea din spate a gleznei. Sângera abundent: avea degetele roșii. Băiatul o privea fix, fără să spună nimic. Incapabilă să se ridice, bărbatul dădu să-l apuce pe băiat de picioare. Băiatul sări într-o parte, ferindu-se. Bărbatul încercă să se ridice, dar căzu repede, rostogolindu-se pe spate. Tendoanele de la încheietura piciorului îi fuseseră secționate. Piciorul stâng îi atârna fără viață. Fața i se schimonosise și urla din rărunchi teribile amenințări. Cu toate acestea, era incapabil să pună în practică

vreuna din ele, șchiopătând, o vedere emblematică – imagine a patetismului și a neputinței în același timp.

Ignorându-l cu totul pe bărbat, băiatul se întoarse spre Zoia.

— Dă-te jos din camion.

Zoia sări din cabină, păstrând distanța față de bărbatul rănit. Își folosea cămașa ca să-și bandajeze rana de la picior, legându-și-o strâns în jurul gleznei. Băiatul șterse lama cuțitului, pe care-l ascunse undeva între cutele hainelor. Ținându-și privirea ațintită asupra bărbatului, Zoia spuse:

— Îți mulțumesc.

Băiatul se încruntă.

— Dacă Fraera mi-ar fi ordonat să-l omor, l-aș fi omorât.

Ea așteptă o clipă înainte să-l întrebe:

— Cum te cheamă?

El șovăi, nesigur dacă e bine să răspundă sau nu. În cele din urmă, mormăi:

— Malîș.

Zoia repetă numele.

— Malîș.

Zoia se uită dintr-o parte la omul rănit, apoi spre camion. Îl scosese de pe făgașul drumului. Bărbatul izbi cu pumnul în pământ și strigă:

— Stai numai să audă ceilalți ce-ai făcut. Te omoară!

Zoia îl privi pe băiat, iar grija i se citi clar pe față.

— E adevărat?

Malîș cântări întrebarea.

— Nu-i problema ta. Mergem înapoi. Dacă încerci să fugi, îți tai gâtul. Dacă îmi scapi din mână și-ți iei nasul la purtare…

Mulțumită că, cel puțin, cunoștea identitatea admiratorului său secret, Zoia termină propoziția pentru el:

— Îmi tai gâtul?

Malîș își lăsă capul într-o parte, privind-o bănuitor, fără îndoială întrebându-se dacă nu cumva își bătea joc de el. Ca să-l liniștească, Zoia se întinse spre el și-l prinse de mână.

Coasta Pacificului
Kolîma
Portul Magadan
Vasul-închisoare *STARY BOLȘEVIK*

În aceeași zi

Treptele și cadrul scărilor erau singurele structuri solide care te puteau ține la suprafața apei și erau în mod constant pline de prizonieri strânși unii în alții, zgribuliți ca niște ciori pe sârmele de telegraf. Cei mai puțin norocoși se aciuaseră pe resturile distruse ale priciurilor care căzuseră – scânduri rupte puse una peste alta, astfel încât să formeze o insulă de lemn, înconjurată de apă rece ca gheața. Cadavrele celor morți fuseseră trase într-o parte și pluteau la suprafață. Leo era unul dintre cei privilegiați, se afla sus, mult deasupra apei, pe treptele de oțel care conduceau spre tambuchiul găurit de gloanțe, acum umplut cu cârpe.

Odată ce aranjase cât de cât găurile din tambuchi, Leo fusese nevoit să mențină focul arzând la motoare, cu pieptul și fața prăjindu-i-se de la căldură, în timp ce stătea scufundat până la genunchi în apa înghețată, cu picioarele amorțite de frig – trupul îi era tăiat în două de senzații contradictorii. Tremurând de epuizare, abia mai fiind în stare să ridice lopata cu cărbune, lucra singur, fără niciun ajutor din partea nimănui. Ceilalți condamnați se așezaseră în mijlocul întunericului umed, asemenea unor creaturi din peșteri, nemișcați și muți. Aveau în față o viață întreagă de muncă silnică, ce interes ar fi avut să adauge acesteia fie și o singură zi în plus? Dacă motorul nu mai era alimentat și vaporul se oprea din mers, plutind în derivă pe mare, asta era treaba gardienilor. Ei erau cei care trebuia să dea cărbunii la lopată. Oamenii aceștia nu aveau de gând să dea vreo mână de ajutor

când venea vorba de propria lor transportare în închisoare. Lui Leo îi lipsea energia de a-i convinge la ce riscuri se expuneau nefăcând nimic. Știa că dacă gardienii ar fi fost forțați să coboare în spațiul de detenție, după încercarea de revoltă, ar fi tras în prizonieri la întâmplare.

De unul singur, continuase cât îl ținuseră puterile. Abia în momentul în care scăpă din mâini lopata încărcată cu cărbuni apăru un om din întuneric și îi luă locul. Leo mormăise niște mulțumiri ce nu se putuseră auzi în timp ce urca scările – prizonierii îi făcuseră loc – și se adăpostise tocmai în vârf. Adormi, dacă starea respectivă putea să se numească somn, tremurând și cuprins de delir din cauza setei și a foamei care-l chinuiau.

•

Leo deschise ochii. Pe punte erau oameni. Auzea pași deasupra capului. Vasul se oprise. Încercând să se miște, își dădu seama că avea trupul înțepenit – membrele îi amorțiseră în forma de fetus în care adormise. Își întinse degetele, apoi gâtul: încheieturile îi pocniră pe rând. Tambuchiul fu dat la o parte. Leo se uită în sus, strângând ochii în fața luminii. Cerul îi apăru la fel de strălucitor ca o bucată de metal încinsă în foc. Ochii i se obișnuiau greu cu lumina și trebui să-și dea seama că ce vedea era în realitate ceva de un cenușiu monoton.

În jurul lui apărură gardieni: armele lor automate țînteau spre el. Unul dintre ei strigă, adresându-se tuturor celor dinăuntru:

— Încercați numai să faceți vreo mișcare greșită și scufundăm vasul cu voi toți încuiați înăuntru. Vă înecăm pe toți.

Condamnații abia se mai puteau mișca, nici prin minte nu le-ar fi trecut să se răzvrătească în vreun fel contra autorității. Nici urmă de gratitudine pentru faptul că păstraseră motorul în funcțiune, niciun pic de apreciere pentru a fi salvat vaporul, nimic, doar mușțiucul unei mitraliere. O altă voce se auzi strigând:

— Pe punte! Acum!

Leo recunoscu vocea. Era Timur. Glasul prietenului său îl revigoră. Mișcându-se încet, se ridică în picioare. Ca o păpușă scârțâitoare din lemn, pe care n-o țineau dreaptă decât sforile, urcă pe punte.

Coșul de fum atârna, pe jumătate căzut în apă. Tunul dispăruse. Tot ce mai rămăsese din el erau niște bucăți contorsionate de oțel. Era greu să-ți imaginezi că marea, acum atât de calmă și de netedă, putuse fi atât de feroce. Uitându-se o singură dată, foarte scurt, în ochii lui Timur, Leo observă fața prietenului său, cearcănele negre de sub ochii acestuia. Furtuna fusese cumplită și pentru el. Mai târziu își vor povesti unul altuia prin ce trecuseră.

Trecând pe lângă el, Leo își croi drum spre marginea punții, apăsându-și mâinile de grilaj și zărind pentru prima dată portul Magadan, poarta spre cele mai îndepărtate regiuni, spre o parte a țării sale de care era în mod intim legat și care-i era în același timp străină. Nu fusese niciodată în acest loc și totuși trimisese aici sute de oameni, bărbați și femei. Nu le alocase el în mod special vreun gulag anume, asta nu fusese responsabilitatea sa. Dar era inevitabil că cei mai mulți sfârșiseră prin a se afla la bordul acestui vas sau al altuia asemănător.

Ținând cont de notorietatea regiunii, se așteptase ca peisajul să aibă un aer mai dramatic și mai sinistru. Dar portul, care începuse să se dezvolte cam cu douăzeci de ani înainte, era micuț și tăcut. Barăci de lemn laolaltă cu clădiri municipale cu linii ascuțite, din loc în loc, decorat pe laturi cu pancarte cu sloganuri de propagandă, o pată stângace de culoare într-un peisaj de o monotonie mută. Dincolo de port, în depărtare, se găsea o rețea întreagă de gulaguri răspândite printre cutele dealurilor cu vârfurile acoperite de zăpadă. Dealurile, cu contururi blânde în apropierea coastei, erau din ce în ce mai înalte odată ce intrai în interiorul continentului, înaltele lor vârfuri arcuite unindu-se cu cerul. Liniștit și amenințător în egală măsură, era un pământ unde celor ajunși pe povârnișurile acestea arctice nu le erau îngăduite nicio slăbiciune, niciun semn de fragilitate.

Leo coborî pe chei, acolo unde se vedeau mici bărci de pescari: dovezi ale existenței și altor forme de viață în afara celor care țineau strict de sistemul penitenciar. *Chukchi,* oamenii locului care trăiseră pe pământurile acestea cu mult înainte de colonizarea lor sub formă de gulaguri, transportau coșuri cu colți de morsă și prima producție de cod a anului. Nu-i acordară lui Leo decât o atenție trecătoare, priviri indiferente, lipsite de simpatie, ca și când prizonierii ar fi fost cei vinovați de transformarea pământurilor lor într-un imperiu al închisorilor. Pe chei se aflau staționați gardieni, mânându-i din spate ca pe vite pe nou-veniți. Îmbrăcați în blănuri groase și pâslă așezate peste uniforme, aceștia purtau un amestec de haine făcute în casă de *chukchi* și haine croite grosolan, produse în stoc, uniforme standard.

În spatele gardienilor adunați să se îmbarce pentru călătoria spre casă, întârziată, erau prizonierii care se eliberau. Acestora fie le expirase termenul de detenție, fie fuseseră eliberați înainte de termen. Erau oameni liberi, numai că, după felul în care arătau, trupurile lor încă nu-și dădeau seama de asta – aveau umerii gârboviți și ochii înfundați în orbite. Leo le cercetă fețele, să găsească vreun semn de triumf, vreo expresie malițioasă, de înțeles la vederea altora sosiți să umple lagărele pe care ei le lăsau în urmă. În schimb, văzu degete lipsă, pielea oamenilor crăpată, degerături și mușchi fleșcăiți. Poate că libertatea avea să-i întinerească întrucâtva pe unii dintre ei, dar cu siguranță nu avea să-i salveze pe toți. Asta se alesese de bărbații și de femeile pe care-i trimisese aici.

•

Pe punte, Timur se uita la prizonierii care mărșăluiau spre clădirea unui depozit. Leo nu se distingea dintre ceilalți. Identitățile lor false nu fuseseră deconspirate. În ciuda furtunii, ajunseseră la destinație nevătămați. Călătoria pe mare fusese o parte necesară a acoperirii lor. Cu toate că exista și posibilitatea de a ajunge în Magadan pe calea aerului, organizarea unui astfel de zbor le-ar fi limitat șansele de a se strecura în sistem neobservați. Niciodată prizonierii nu erau

aduși aici în felul acesta. Din fericire, măsurile de precauție nu mai erau necesare pentru drumul de întoarcere. Un avion de tip cargo se găsea în apropiere, pe pista de aterizare din Magadan. Dacă lucrurile mergeau așa cum le planificaseră, în două zile, el și Leo aveau să se întoarcă la Moscova împreună cu Lazar. Ceea ce se petrecuse pe vapor nu fusese decât partea cea mai ușoară a planului lor.

Simți o mână așezându-i-se pe umăr. În spatele lui, stând în picioare, se afla căpitanul vasului *Stary Bolșevik* și un om pe care Timur nu-l mai văzuse niciodată, un oficial de rang înalt, judecând după calitatea ținutei sale. Surprinzător pentru un om al Puterii, acesta era excesiv de slab, precum un prizonier, o solidaritate neverosimilă cu oamenii pe care-i supraveghea. Primul gând al lui Timur fu că era probabil bolnav. Oficialul vorbi, căpitanul dând servil din cap în semn de aprobare, înainte ca omul să-și fi terminat propoziția.

— Numele meu este Abel Prezent, director regional. Ofițerul Ghenrih…

Se întoarse spre căpitan.

— Care era numele lui întreg?

— Ghenrih Duvakin.

— E mort, mi s-a spus.

La auzul acelui nume, al tânărului pe care-l lăsase să moară pe punte, Timur simți un nod în stomac.

— Da. L-am pierdut pe mare.

— Ghenrih a fost dintotdeauna un om de nădejde pe vasul acesta. Acum, căpitanul are nevoie de gardieni pentru drumul de întoarcere. Suferim de o lipsă cronică de oameni. Căpitanul a remarcat că ați făcut treabă bună la bord în timpul încercării de revoltă. El personal a cerut ca dumneavoastră să-l înlocuiți pe Ghenrih.

Căpitanul zâmbi, așteptându-se ca Timur să fie încântat la auzul complimentului. În schimb, Timur se aprinse la față din cauza panicii.

— Nu înțeleg.

— Veți rămâne la bordul lui *Stary Bolșevik* pentru călătoria de întoarcere.

— Dar ordinele pe care le-am primit se refereau la Gulagul 57. Trebuie să fiu al doilea în ordine ierarhică în conducerea lagărului. Am primit de la Moscova noi directive care trebuie implementate.

— Apreciez acest lucru. Veți staționa la 57, așa cum indică ordinele. O să ia șapte zile drumul spre Buchta Nakhodka dacă vremea o va permite și alte șapte zile până aici. Vei fi la postul dumitale în două sau trei săptămâni, în cel mai rău caz.

— Domnule, trebuie să insist în a vă spune că ordinele primite trebuie urmate și că trebuie să găsiți pe altcineva.

Prezent deveni nerăbdător, iar venele i se umflară amenințător, ca un semn de avertizare.

— Ghenrih e mort. Căpitanul a cerut ca dumneata să-l înlocuiești. Le voi explica superiorilor decizia mea. Chestiunea e încheiată. Veți rămâne pe vapor.

Moscova

În aceeași zi

Malîș stătea alături de acuzatorul său Likhoi, acel *vory* al cărui tendon îl tăiase. Avea glezna bine bandajată, era palid și avea febră din cauza sângelui pierdut. În ciuda rănilor, insistase ca *skhodka,* procesul care media între membrii bandei ajunși în conflict, să aibă loc.

— Fraera, cum rămâne cu codul nostru, care spune că un *vory* n-are niciodată voie să-l rănească pe un altul? Pe tine te-a făcut de rușine când m-a rănit pe mine. Ne-a făcut pe toți de rușine.

Sprijinit într-o cârjă, Likhoi refuzase să stea jos, pentru că ar fi fost un semn de slăbiciune. Avea spumă la colțurile buzelor, mici bășicuțe de salivă pe care nici nu se deranjase să le șteargă.

— Am vrut să fac sex. Asta-i o crimă? Pentru un criminal, nu!

Celălalt *vory* zâmbi. Încrezător în sprijinul celorlalți, își întoarse atenția spre Fraera, plecându-și cu respect capul și coborând vocea.

— Cer ca Malîș să fie omorât.

Fraera se întoarse spre Malîș.

— Ce ai de spus?

Uitându-se la fețele ostile care-l înconjurau, băiatul răspunse:

— Mi s-a spus să am grijă de ea. Astea au fost ordinele tale. Am făcut cum mi s-a spus.

Nici măcar așteptarea morții nu l-ar fi făcut să fie mai articulat. Cu toate că Malîș era convins că Fraera nu voia să-l pedepsească ucigându-l, acțiunile lui îi lăsaseră ei puțin spațiu de manevră. Era un lucru ce nu se putea nega – el încălcase codul. Unui *vory* îi era interzis să lovească un alt *vory* fără să

aibă aprobarea Fraerei. Se presupunea că ei se protejau unii pe alții ca și cum viețile lor ar fi fost întrețesute. Ca un semn clar al violării acestei legi, acționase impulsiv, aliindu-se cu fiica dușmanului lor.

Malîș o privi pe Fraera pășind în mijlocul cercului adepților ei, luând pulsul și simțind starea de spirit a bandei. Opinia populară se situa în unanimitate împotriva lui. În momente cum era acesta, puterea devenea un lucru ambiguu. Avea ea autoritatea de a trece peste voia majorității? Poziția lui Malîș era slăbită și de faptul că acuzatorul lui era un personaj popular. *Klikukha* a bărbatului – de aici venea „Likhoi" – trimitea tocmai la mult etalata lui îndemânare sexuală. Prin contrast, „Malîș" desemna un *klikukha* inferior, însemnând „cel tânăr", făcea aluzie la lipsa lui de experiență, deopotrivă în ceea ce privește sexul și crimele. Apartenența lui la bandă era de dată recentă. Pe când ceilalți *vory* se cunoscuseră în lagărele de muncă, Malîș se alăturase lor printr-o întâmplare. De la vârsta de cinci ani, lucrase ca hoț de buzunare în terminalul feroviar Baltiysky din Leningrad. Copil al străzii, își câștigase curând reputația de cel mai iscusit dintre toți hoții. Fraera era unul dintre cei pe care-i jefuise. Spre deosebire de cei mai mulți, ea observase imediat furtul și fugise după el. Surprins de viteza și hotărârea ei, ca să scape, trebuise să-și pună la bătaie toată priceperea și cunoștințele despre arhitectura terminalului, cățărându-se și ieșind printr-o fereastră prin care abia ar fi încăput o pisică. Chiar și așa, Fraera tot reușise să-l apuce și să-i smulgă unul dintre pantofi. Crezând că ăsta era sfârșitul afacerii, Malîș se întorsese la muncă în ziua următoare, într-o altă gară, ca s-o găsească acolo pe Fraera așteptându-l cu pantoful în mână. În locul unei confruntări, ea îi oferise șansa de a ieși din grupul de hoți din buzunare și să i se alăture. Era singurul hoț care reușise s-o jecmănească.

În ciuda talentelor sale de hoț, numirea ca *vory* fusese una controversată. Alții se uitau de sus la trecutul lui de infractor mărunt. Nu părea demn să intre în rândurile lor. Nu comisese niciodată crime, nu trăise niciodată în gulag. Fraera făcuse

astfel ca preocupările acestea să dispară. Ea prinsese drag de el, cu toate că era retras și solemn, și rar scotea mai mult de câteva vorbe. Ceilalți acceptaseră, neîncrezători, că el era acum unul dintre ei. În realitate, el era al ei și toată lumea știa lucrul acesta. În schimbul patronajului ei, Malîș o iubea pe Fraera în același fel în care și-ar fi iubit stăpânul un câine fioros de luptă, gudurându-i-se la picioare, hămăind la oricine s-ar fi apropiat prea mult. Și totuși, nu era naiv. Dacă autoritatea ei era pusă sub lupă, istoria lor nu mai făcea doi bani. Fraera era în mod hotărât cu totul lipsită de sentimentalisme. Malîș nu doar că vărsase sângele unui alt *vory*, ci îi pusese și ei planurile în pericol. Neștiind să conducă camionul, el și fata fuseseră obligați să meargă pe jos ca să se întoarcă în oraș, o călătorie care durase aproape opt ore. Ar fi putut fi opriți și arestați. El îi explicase fetei că dacă țipă după ajutor sau fuge, îi taie gâtul. Ea se supusese. Nu se plânsese de oboseală, nu ceruse niciodată să se odihnească. Chiar și pe străzile pline de lume, unde i-ar fi putut face probleme, ea nu-i dăduse niciodată drumul de mână.

Fraera vorbi.

— Faptele nu lasă loc de stat la îndoială. După legile noastre, pedeapsa pentru rănirea unui alt *vory* e moartea.

Moartea nu însemna moarte în sensul obișnuit al cuvântului. Nu urma să fie împușcat sau spânzurat. Moartea însemna exilarea din mijlocul bandei. I s-ar fi făcut cu forța un tatuaj, undeva într-un loc la vedere, pe frunte sau pe partea din spate a mâinilor, imaginea unui vagin deschis sau a unui anus. Un astfel de tatuaj ar fi fost un semnal pentru toți *vory*, indiferent de grupul de care aparținneau, că purtătorului tatuajului merita să-i fie aplicat orice fel de tortură fizică sau sexuală, fără teama că o altă bandă s-ar fi amestecat. Malîș o iubea pe Fraera. Dar nu avea de gând să accepte pedeapsa aceasta. Își mișcă piciorul astfel ca mâna să-i ajungă în poziția pe care o dorea. În cutele pantalonilor avea ascuns un cuțit. Îl luă din teaca lui de pânză, cu degetele pregătite pe mecanismul de pliere, în timp ce se gândea cum să evadeze.

Fraera păși înainte. Luase o hotărâre.

•

Fraera studiase fețele oamenilor ei, toate cu expresii de o concentrare intensă fixate asupra sa, căci era singura care putea da verdictul pe care ei îl doreau. Îi trebuiseră câțiva ani să le câștige loialitatea, o obediență generos răsplătită. Cu toate acestea, totul atârna acum de un incident atât de mărunt. O revoltă avea nevoie de o cauză care să-i țină uniți. Popular, Likhoi îi stârnise pe oameni împotriva ei. Ei îl vedeau acum ca pe însuși încarnarea unui *vory*. Pentru ei, dorințele lui erau dorințele lor. Dacă el era implicat într-o judecată, erau și ei. Trivial în ciuda neînțelegerii care era reală, problemele pe care le stârnise acest *skhodka* erau departe de a fi simplu de rezolvat. Pentru mințile lor nu exista decât un verdict mulțumitor: ea trebuia să-și dea acordul pentru moartea lui Malîș.

Ascultându-i cum tot invocau legea *vory*-lor, ca și când ar fi fost sacră, ea se minună de lipsa lor de conștiință de sine. Stăpânirea ei se sprijinea în egală măsură pe transgresarea structurilor *vory* tradiționale și pe respectarea lor. Ce se vedea cel mai bine era faptul că niște bărbați erau conduși de o femeie, lucru nemaiîntâlnit în istoria *vory*-lor. Prin contrast cu ceilalți *derzhat mast* – șefi ai comunității de hoți –, Fraera nu se simțea motivată de dorința de a exista în afara statului. Doar căuta răzbunare contra acestuia și a tuturor celor care-l serveau. Iar lor le descria această răzbunare în așa fel încât s-o poată înțelege, pretinzând că statul nu era nimic altceva decât o altă bandă rivală, mai mare, cu care ea se afla în cea mai amară și sângeroasă gâlceavă posibilă. În plus, în sinea ei, știa că acești *vory* erau conservatori. Ar fi preferat un conducător bărbat. Ar fi preferat să-și bată capul doar cu banii, sexul și băutura. Gândul ei de răzbunare era ceva ce ei tolerau, la fel ca și genul ei – o tolerau doar fiindcă era strălucitoare pe când ei nu erau. Ea le pusese o bază, îi protejase, iar ei depindeau de ea. Fără ea, centrul s-ar fi scindat, iar banda s-ar fi divizat în facțiuni irelevante, lipsite de putere.

Această alianță improbabilă se formase în Gulagul Minlag, un lagăr aflat în sud-estul Arhanghelskului. Anisya din acea

vreme, la origine o deținută politică, condamnată sub incidența articolului 58, așa cum o cunoscuseră, nu era în niciun fel interesată de *vory*. Existențele lor se desfășurau în sfere complet separate, la fel de definitiv diferite precum apa și uleiul. În centrul vieții se aflase micul ei nou-născut, Aleksei. Pentru el meritase să trăiască, să iubească. După trei luni în care avusese grijă de el, trei luni în care-l iubise mai mult decât și-ar fi imaginat că poate iubi, copilul îi fusese luat. Se trezise în miezul nopții și-și dăduse seama că nu mai era. La început, asistenta medicală pretinsese că Aleksei murise în somn. Anisya o apucase și-o scuturase, cerându-și copilul înapoi, până când fusese nevoită să cedeze, bătută de un gardian. Asistenta îi strigase în față că nicio femeie condamnată sub articolul 58 nu merita să crească un copil:

— N-o să fii mamă niciodată.

Statul era acum părintele lui Aleksei.

Anisya căzuse la pat, bolnavă de supărare. Zăcuse refuzând hrana, delirând și visând că era iarăși însărcinată. Își simțea copilul lovind cu picioarele, mișcându-se și țipând după ajutor. Asistentele și felcerii așteptaseră cu nerăbdare să moară. Întreaga lume pusese la cale toate motivele posibile ca ea să moară și-i oferise o mulțime de posibilități în acest sens. Dar ceva în interiorul ei rezistase. Își examinase rezistența cu atenție de medic legist, așa cum un arheolog dă cu grijă praful fin la o parte, dorindu-și să afle ce se găsește sub el. Nu descoperise sub stratul acesta nici fața fiului său, nici pe cea a soțului. Îl aflase, în schimb, pe Leo și sunetul glasului său, senzația mâinii lui atingând-o, înșelăciunea și trădarea, și, ca pe un elixir magic, înghițise toate amintirile dintr-o sorbitură prelungă. Ura o ridicase de pe patul morții. Ura o întinerise.

Gândul de a se răzbuna pe un ofițer MGB, pe un om aflat la sute de mile depărtare, ar fi fost de râs dacă l-ar fi rostit cu voce tare. Departe de a se simți deprimată, lipsa ei totală de putere fusese o sursă de inspirație – avea să pornească de la nimic. O să-și construiască răzbunarea din nimic, în timp ce alți pacienți dormeau, dopați cu câte o doză de codeină, ea își scuipa pastilele și le aduna. Rămăsese la infirmerie, simulând

boala, în timp ce, în secret, își regăsea puterile și acumula doză după doză de medicamente, pilule pe care le ascunsese în tivul pantalonilor. De îndată ce strânsese o cantitate însemnată, părăsise infirmeria, spre marea surpriză a infirmierelor, și se întorsese în lagăr fără nimic altceva decât gândurile, hotărârea și pantalonii tiviți cu pilule.

Până în momentul arestării, Anisya se definise dintotdeauna prin relație cu alții: fusese fiica unui bărbat, soția unui alt bărbat. De una singură, pornise să se redefinească. Își atribuise toate slăbiciunile personajului *Anisya.* Toate puterile sale fuseseră strânse laolaltă și întrețesute într-o identitate nouă – femeia care avea să devină. Ascultându-i întruna pe *vory* și familiarizându-se cu argoul lor, își alesese un nou nume. Avea să fie cunoscută drept Fraera, cea din afara societății. Un cuvânt al *vory*-lor care desemna disprețul, ea luase insulta asta și făcuse din ea o putere personală. Făcuse negoț de codeină cu șeful bandei, căutând favorurile acestuia și cerând permisiunea de a li se alătura. Șeful *vory*-lor își bătuse joc de idee și-i acceptase sugestia cu condiția ca ea să-și demonstreze fidelitatea executând un informator cunoscut. Luase toată codeina considerând-o un gaj, un împrumut nereturnabil, și-i pusese în față o provocare pe care o considerase dincolo de posibilitățile ei. Abia cu vreo trei luni mai înainte se îngrijea de copilul ei. Chiar și dac-ar fi îndrăznit să facă vreo încercare de a-i lua viața informatorului, ar fi fost prinsă și trimisă la carceră sau executată. *Derzhat mast* nu se așteptase să fie nevoie vreodată să-și onoreze promisiunea. Trei zile mai târziu, informatorul începuse să tușească în timpul mesei și căzuse la podea cu gura plină de sânge. În farfuria lui cu fiertură de varză și cartofi fuseseră găsite bucăți de lame de ras. *Derzhat mast* fusese incapabil să-și încalce promisiunea – însuși codul *vory* îi interzicea așa ceva. Fraera devenise primul membru feminin al bandei sale.

Fraera nici nu se gândea să rămână în postura de subordonat. Planurile ei îi cereau să se afle în frunte. Folosindu-se de educația dobândită chiar la ei, își căutase

independența. O învățaseră să-și privească propriul corp ca pe o marfă ce putea fi comercializată la fel ca oricare alta, o resursă căreia nu-i era atașată în niciun fel conceptul de pudoare. Îl sedusese pe comandantul gulagului. De vreme ce el putea să-i ordone oricărei femei să vină în biroul său pentru servicii sexuale, Fraera avea nevoie ca el să se îndrăgostească de ea. Își privise repulsia ca pe orice alt obstacol ce trebuia depășit. Într-un interval de cinci luni, la cererea ei, el transferase întreaga bandă de *vory* într-un alt lagăr, lăsându-i Fraerei câmp liber de acțiune și posibilitatea de a începe pe cont propriu.

Pentru că niciun *vory* care se respectă n-ar fi acceptat patronajul unei femei, Fraera se întorsese spre cei marginali, cei neacceptați, acei *vory* care trăiau pe grămezile de gunoaie, care sugeau oase de pește și mestecau legume putrede. Fuseseră lăsați deoparte dintr-o neînțelegere în urma unei trădări sau a vreunei dovezi de incompetență. Unii decăzuseră la statutul de *chuskhi,* dizgrațiații, pe care alți *vory* nu mai aveau voie nici să-i atingă. Conform legilor lor, o astfel de dizgrație era pentru totdeauna. În ciuda acestei interdicții, ea le oferise o a doua șansă atunci când niciun alt *vory* nu s-ar fi coborât nici măcar la a le rosti numele. Unii se aflau într-o stare de slăbiciune extremă, fie mentală, fie fizică. Unii se răscumpăraseră promițându-și s-o arunce peste bord de îndată ce și-ar fi recăpătat puterile.

Imediat după moartea lui Stalin venise și eliberarea – femeilor și copiilor li se acordase amnistia. Membrii bandei ei beneficiaseră deja de condamnări scurtate, de vreme ce nu erau prizonieri politici. Fraera nu avusese deloc intenția de a-l vâna pe Leo înfigându-i un cuțit în spate sau trimițându-i un glonte în ceafă. Trebuia să sufere așa cum suferise și ea. Ambițiile ei cereau timp și resurse. Multe bande făceau negoț cu mărfuri pe piața neagră. Oportunitățile pe care o astfel de piață le prezenta erau limitate, căci se prezentau sub forma unui sistem deja pus la punct. Nu se simțea interesată să devină un mărunt comerciant, alegându-se cu câte un profit modest de pe urma mărfurilor aduse din import, nu atunci

când avea acces la bunuri mult mai prețioase.

În timpul persecuției Bisericii, chiar în momentul de vârf al mișcării antireligioase, fuseseră ascunse o mulțime de obiecte: icoane, cărți și argintărie, toate ar fi putut fi arse sau topite. Cei mai mulți preoți făcuseră tot posibilul să salveze moștenirea Bisericii. Îngropaseră odoarele pe câmpuri, tăinuiseră argintul în coșurile caselor și chiar înfășuraseră picturile în piei de animal care să le protejeze de apă și le ascunseseră în motoarele tractoarelor ruginite, scoase din uz. Nu se făcuseră hărți ale acestor ascunzători. Puțini cunoșteau locurile acestea, cunoștințe ce treceau sub formă de șoapte de la un om la altul, șoapte ce începeau astfel:

— Dacă mor…

Cei mai mulți dintre păstrătorii acestor secrete fuseseră arestați, împușcați și înfometați în gulag sau condamnați la moarte silnică până ce mureau. Fraera fusese prima din rândul celor ce știau care se eliberase. Dezgropase comorile una după alta. Folosindu-se de știința *vory*-lor despre felul în care funcționa piața neagră, despre oamenii ce trebuia să fie mituiți, ea scosese odoarele la bordul vapoarelor care părăseau țara, negociind vânzarea lor către organizațiile religioase occidentale, dar și către cumpărători particulari sau muzee străine. Unii se cam cutremuraseră la gândul de a cumpăra comorile unei Biserici străine. Cu toate acestea, tehnicile de vânzare ale Fraerei fuseseră de o eficiență sălbatică: dacă prețurile ei nu erau acceptate, siguranța obiectelor nu mai putea fi asigurată multă vreme. Le trimisese cumpărătorilor ei o icoană a Sfântului Nicolae din Mozaisk, datată în secolul al XVII-lea. Pictată odinioară în culori strălucitoare, tempera făcute pe bază de ou, se decolorase, iar pentru a-și regăsi strălucirea fusese învelită în foiță de aur și de argint. Și-i imaginase pe preoți plângând după deschiderea pachetului în care găsiseră icoana făcută bucăți, cu fața sfântului în întregime distrusă, cu excepția ochilor. Fraera nu făcuse nicio mărturisire despre rolul pe care-l avusese ea în acest vandalism. Interesată să mențină o relație de afaceri funcțională, aruncase vina asupra atât de zeloșilor membri de

partid. După asta, fusese capabilă să spună prețul, înfățișându-se pe sine drept salvatoare, nicidecum drept profitoare.

Plătită în aur, adusese bogății pe care dintotdeauna le promisese *vory*-lor, dezgropând comorile una după alta, în caz că cineva ar fi avut impresia că domnia ei ar fi fost prea lungă. Cu grijă, fără să aibă încredere în nimeni, primul lucru pe care cheltuise bani fusese un dinte de cianură pe care-l arătase mândră oamenilor ei, asigurându-i că dacă aveau impresia că s-ar lăsa torturată să mărturisească locul în care se aflau odoarele, se înșelau amarnic. Ar muri făcându-le în ciudă. Judecând după reacțiile celor din bandă, numai doi oameni nu fuseseră în stare să citească printre rânduri. Îi ucisese înainte de sfârșitul săptămânii.

Și comandantul lagărului din Minlag își văzuse sfârșitul, cel care ajunsese să-și dorească să trăiască alături de Fraera și să-și ia partea din profitul pe care-l făcea.

Asta-i partea ta.

Un cuțit care-i sfârtecase stomacul, lucru deloc onest – în fond, ea îi datora viața. Nu-i trebuise mai mult de o oră să moară, zvârcolindu-se pe podea, minunându-se cum se putuse înșela în asemenea măsură. Până în clipa în care vârful cuțitului îi pătrunsese în pântece, fusese sigur că ea îl iubea.

•

Atmosfera din încăpere era încărcată de senzația de așteptare. Fraera își ridică mâna.

— Nu ne conducem după legile *vory*-lor obișnuiți. Nu demult nu aveați nimic. Nu puteați nici măcar să vă hrăniți. V-am salvat atunci când legea spunea că ar fi trebuit să vă las să muriți. Când ați fost bolnavi, v-am dat medicamente. Când ați fost sănătoși, v-am dat opium și băutură. Singurul lucru pe care l-am cerut a fost supunerea. Asta e singura noastră lege. Iar în privința asta, Likhoi mi-a înșelat încrederea.

Nu mișcă nimeni. Ochii lor fulgerau trecând dintr-o parte în alta; fiecare dintre ei încerca să-și dea seama ce gândea cel de lângă el. Aplecându-se deasupra cârjei, gura lui Likhoi se schimonosi într-un rânjet.

— Hai s-o omorâm pe cățea! Să ne conducă un bărbat! Nu

o muiere care crede că-i o crimă să ți-o tragi.

Fraera se apropie de el.

— Cine-o să conducă această nouă bandă, tu, Likhoi? Nu cumva tu ești ăla care acum ceva vreme îmi lingeai ghetele pentru o coajă de pâine? Te stăpânesc instinctele și, mai mult, te prostesc. Ai duce banda la pieire.

Likhoi se întoarse către ceilalți oameni:

— S-o facem târfa noastră. Să trăim ca niște bărbați!

Fraera ar fi putut să mai facă un pas și să-i taie gâtul lui Likhoi, sfârșindu-i discursul în felul acesta. Dar își dădu seama că disputa asta trebuia câștigată prin consimțământul celorlalți, așa încât veni cu un contraatac:

— M-a insultat.

Stătea acum în puterea *vory*-lor să decidă.

Niciunul nu făcu nimic. Apoi, o mână îl înșfăcă pe Likhoi, iar o alta îi aruncă cârja cât colo. Îl aruncară la pământ și sfâșiară hainele de pe el. Gol, îl doborâră la pământ și îl ținură de mâini și de picioare. Cineva merse spre sobă și luă un cărbune roșu. Fraera privi spre Likhoi.

— Nu mai ești unul de-ai noștri.

Îi apăsară cărbunele pe tatuaj până ce pielea plesni. I se înnegrise, astfel că niciun tatuaj nou nu ar mai fi putut fi făcut în același loc. După obiceiul lor, omul ar fi trebuit să fie acum lăsat să plece, considerându-se exilat. Dar Fraera – care cunoștea mult prea bine puterea răzbunării – trebuia să se asigure că rănile nu i-ar mai fi lăsat nicio șansă de supraviețuire. Privi înspre Malîș, transmițându-i prin privire dorința sa. Acesta își scoase cuțitul, a cărui lamă străluci scurt. Avea să-i taie cu totul pielea pe care era desenat tatuajul.

•

În celula ei, Zoia se agățase strâns de gratii auzind țipetele răsunând cu ecou de-a lungul coridoarelor. Cu inima bătându-i repede, se concentră asupra sunetelor. Erau țipetele unui bărbat, nu ale unui băiat tânăr. Se simți ușurată.

Kolîma
La cincizeci de kilometri nord de portul Magadan
La șapte kilometri sud de Gulagul 57

9 aprilie

Stăteau unul lângă celălalt, fiecare cu privirea ațintită asupra umerilor celui din fața sa, legănându-se în ritm cu mișcarea unui camion de marfă. Cu toate că niciun gardian nu le interzisese să stea jos, nu existau bănci, iar podeaua era atât de rece încât hotărâseră să rămână în picioare, suflându-și în palme să se încălzească. Leo ocupase un loc foarte aproape de prelată. Aceasta se desfăcuse puțin, lăsând să intre gerul, dar oferind, în schimb, un crâmpei de privelițte de fiecare dată când materialul flutura dându-se la o parte. Convoiul urca în munți, urmând firul trecătorii Kolîma – o suprafață care se desfășura, cu blândețe, de-a latul ținutului, precum o ființă umană de-a curmezișul sălbăticiei. Convoiul era alcătuit din trei camioane. Nu se deranjaseră să trimită măcar o mașină în spatele acestora, să fie siguri că prizonierii nu ar fi sărit încercând să evadeze. N-aveau unde să evadeze.

Drumul deveni brusc abrupt, spatele camionului lăsându-se în jos, formând un unghi atât de ascuțit față de valea acoperită de zăpadă încât Leo trebui să se apuce strâns de cadrul de oțel, presat de ceilalți prizonieri care alunecaseră la vale. Incapabil să urce, camionul rămase pe loc, gâfâind și gata să se răstoarne. Motorul se opri. Gardienii desfăcură oblonul și îi dădură jos pe prizonieri.

— Mergeți!

Primele două camioane reușiseră să treacă de creasta dealului și dispăruseră din vedere. Camionul rămas – acum fără greutatea prizonierilor – porni motorul și acceleră pe deal

în sus. Rămași în spate, deținuții își târau picioarele, gâfâind ca niște bătrânei, avându-i în spate pe gardieni cu armele pregătite. Aici, pe coastă, mersul țanțoș al gardienilor își pierdea aerul autoritar și căpăta o înfățișare absurdă – era marșul unor insecte. Uitându-se la ei cu ochii unui deținut, Leo se minună de cât de diferiți se închipuiau gardienii că ar fi – ca niște oameni mânând din spate o cireadă de vite. Ar fi vrut să strige tare, numai să le vadă surprinderea pe chipuri:

— Sunt de-al vostru.

Ideea îl luă și pe el prin surprindere. Era într-adevăr unul de-al lor? Cu mintea începețoșată de putere, împietrit de puterea pe care i-o dădea statul: era sigur că fusese astfel.

Odată ajunși pe creastă, drumul redeveni drept. Leo se opri trăgându-și suflarea, observând peisajul din jur. Loviți de aerul rece, ochii îi lăcrimară; avea în față o suprafață lunară, un platou întins atât de larg încât ar fi încăput pe el un oraș întreg, acoperit de gheață și permafrost, întinderea netedă fiind întreruptă, ici și colo, de cratere. Drumul cel singuratic desena o diagonală incertă, îndreptându-se spre un munte mai mare decât toți cei pe care-i întâlniseră până acum în cale, ridicându-se din mijlocul platoului ca o monstruoasă cocoașă de cămilă. Undeva la baza sa se afla Gulagul 57.

În timp ce condamnații urcau înapoi în camion, Leo aruncă o privire spre celelalte două vehicule. Trebuia să înfrunte faptul că Timur nu se găsea în convoi. Era imposibil ca prietenul său să fi reușit să urce în vreunul din vehiculele acelea fără ca ei doi să se vadă, chiar dacă nu făcuse altceva decât să-și arunce o privire pe deasupra unei gloate de oameni. Leo nu-l mai văzuse de ieri, când trecuse pe lângă el la bordul lui *Stary Bolșevik*. După aceea, fusese mânat de la spate în lagărul de tranzit din Magadan, unde fusese deparazitat, văzut de un doctor, care-l declarase perfect sănătos, bun pentru TFT, *tyazoly fezichesky trud,* muncă silnică, fără niciun fel de limitare în sarcinile de lucru. Totul se desfășurase greoi. Așteptase într-unul din corturile acelea mari, ridicate pentru nou-veniți, iar mirosul de pânză îi amintise de improvizațiile medicale din timpul Marelui Război

Patriotic, de sutele de paturi strânse unele în altele. Se înțeleseseră să se întâlnească în noaptea aceea. Timur nu apăruse. Leo se încurajase găsind singur diverse explicații: ceva îl întârziase, așa că or să se vadă de dimineață. Era prea riscant să întrebe de el – în afară de faptul că ar fi pus în pericol însăși acoperirea lor, Leo ar fi putut fi considerat de către ceilalți, în mod greșit, informator. Incapabil să adoarmă, se trezise devreme, așteptându-se să-și vadă prietenul. Când fuseseră încărcați în camioane, Leo rămăsese la coadă. Îi era din ce în ce mai greu să gândească explicații plauzibile pentru absența lui Timur.

Leo era pe cale să-l întâlnească pe Lazar pentru prima dată după șapte ani. Prima lor întâlnire, momentul în care se vor privi pentru prima dată în ochi urma să fie, probabil, cel mai periculos punct al întregului plan. S-ar fi putut ca ura lui Lazar să se fi erodat în timp. Dacă nu încerca să-l ucidă pe Leo de îndată, avea să spună că fusese membru CEKA, un interogator, un om responsabil de încarcerarea a sute de bărbați și femei nevinovate. Cât timp putea oare să supraviețuiască în mijlocul celor care fuseseră interogați și încarcerați? De aceea prezența lui Timur era esențială. Preziseseră că va fi o întâlnire violentă. Mai mult decât atât, prevăzuseră ce aveau de făcut în acel moment. Ca gardian, Timur putea să intervină și să oprească orice altercație. Planul lor stipula ca Leo și Lazar să fie luați în timpul conflictului, să se ordone mutarea lor într-un spațiu izolat, în carcere, celule individuale de pedeapsă. Stând în celule alăturate, Leo ar fi avut răgazul să-i explice că se afla aici să-l elibereze, că soția lui era în viață și că nu exista nicio posibilitate să fie eliberat prin mijloace obișnuite. Ori accepta ajutorul lui Leo, ori murea în detenție.

Trecându-și degetele înghețate peste țeasta abia rasă, Leo se chinuia nebunește să găsească o soluție. Exista o singură opțiune – trebuia să amâne întâlnirea cu Lazar până la apariția lui Timur. Nu avea să fie ușor să se ascundă. Gulagul 57 se restrânsese de la moartea lui Stalin, deopotrivă ca număr de prizonieri și ca arie geografică. Înainte, fusese

alcătuit din mai multe *lagpunkts* răspândite pe coasta muntelui, sub-colonii ale aceleiași colonii mari, dintre care unele erau poziționate într-o topografie atât de deschisă și cu o producție extractivă atât de săracă, încât era clar că singurul scop pentru care fusese creat era moartea. Gulagul 57 închisese toate barăcile mai mici, iar imperiul concentraționar se restrânsese la baza principală aflată la baza muntelui, singurul loc în care mina de aur produsese suficient cât să-și justifice existența. După evaluarea rapidă pe care o făcu Leo la prima vedere, și acest complex central era unul foarte rudimentar. Așa-numita *zona,* suprafața controlată, avea formă dreptunghiulară. Cu toate că o formă curbată ar fi convenit mai degrabă topografiei terenului, legea spunea că această *zona* trebuia să aibă o formă regulată. Nu existau muchii rotunjite în gulag, cu excepția sârmei ghimpate, înfășurate în jurul unor stâlpi de șase metri înălțime, cu alți doi îngropați în pământ, aceștia formând perimetrul exterior. Înăuntrul perimetrului se găseau câteva barăci cu funcție de dormitoare, o baracă comună în care se lua masa, toate separate de centrul administrativ printr-un dreptunghi interior făcut din gard de sârmă ghimpată, despărțituri înăuntrul altor despărțituri, zone în interiorul altor zone. Securitatea era păstrată de șase turnuri mici și de două turnuri *vakhta* mai mari, câte unul de fiecare parte a porții principale, cu câte o mitralieră automată montată în vârf, și de ziduri de protecție făcute din bușteni. În fiecare colț al acestei *zona* se vedea câte un turn mai mic, de unde ofițerii supravegheau terenul din jur prin telescop. Dacă gardienii adormeau sau se îmbătau, libertatea însemna fie să escaladezi muntele, fie să traversezi kilometri întregi de platou expus privirilor.

După sosire, Leo urma să fie dus, împreună cu ceilalți, în zona din interior a prizonierilor. De vreme ce erau trei barăci, el putea rămâne, teoretic, neobservat, cel puțin pentru următoarele douăzeci și patru de ore. Timur ar fi avut timp destul să-l prindă din urmă.

Camionul încetini. Temându-se să nu fie luat la ochi de vreun pușcaș zelos din *vakhta,* Leo se uită în jur, iar privirea îi

fu atrasă de munți. Coastele erau periculos de abrupte. Prin comparație cu imensitatea muntelui, mina, cele câteva șanțuri și izvoarele amenajate de om în care se spălau bulgării de pământ și se cernea nisipul în căutare de aur păreau insignifiante.

Se vedeau umbre în vârful celor două *vakhta*. Erau gardienii supraveghind venirea noilor sosiți. Turnurile erau înalte de cincisprezece metri și se putea ajunge în ele pe câteva scări anemice care puteau fi trase în sus oricând. Porțile dintre turnuri se deschideau cu mâna. Gardienii împinseră cadrele de lemn, dând zăpada la o parte. Camioanele intrară în complex. Din spatele vehiculului, Leo privi porțile închizându-se în spatele său.

În aceeași zi

De îndată ce coborî din camion, Leo fu mânat împreună cu ceilalți – îi aliniară pe toți pe un singur rând. Unul lângă altul, ca un singur trup, condamnații așteptară tremurând, gata pentru inspectare. Fără fular, doar cu o căciulă care nu i se potrivea, Leo își înfășurase niște cârpe în jurul gulerului de la haină. În ciuda eforturilor sale, fu incapabil să-și stăpânească clănțănitul dinților. Ochii îi rătăceau pe deasupra *zonei*. Barăcile simple din lemn erau izolate de pământul înghețat, ridicate pe stâlpi groși și scurți. Tot orizontul era numai sârmă ghimpată și cer alb. Clădirile și toate structurile erau atât de rudimentare încât dădeau senzația de produse ale unei civilizații odată preaputernice care între timp involuase și în care zgârie-norii fuseseră înlocuiți de colibe. În locul acesta își găsiseră sfârșitul bărbații și femeile ale căror nume el le uitase. În locul acesta trăiseră. Ăsta era orizontul pe care-l văzuseră și ei. Numai că el simțea altfel decât simțiseră ei. Probabil că nu avuseseră planuri de evadare. Probabil că nu avuseseră niciun fel de plan.

Așteptau în tăcere. Și nu se vedea nici urmă de comandantul Gulagului 57, Zhores Sinyavsky, un om a cărui reputație ajunsese mult dincolo de gulaguri, căci numele lui fusese purtat din gură-n gură de supraviețuitori și blestemat în toată țara. În etate de cincizeci și cinci de ani, Sinyavsky era un veteran al *Glavnoe upravlenie lagerei* – pe scurt, GULAG: întreaga sa viață de adult fusese dedicată întăririi și consolidării servituții ucigașe. Supraveghease construirea de către deținuți a unor proiecte, printre care Canalul Fergana și calea ferată abandonată de la gurile fluviului Obi, o structură care nu ajunsese niciodată să fie legată de destinația proiectată, fluviul Enisei, din care rămăseseră sute de kilometri care rugineau pe pământ și care aduceau cu

rămășițele unei fabuloase bestii preistorice din oțel. Cu toate acestea, eșecul acelui proiect, pe care se risipiseră miliarde de ruble și vieți omenești, nu-i afectase cariera. Pe când ceilalți supraveghetori dădeau curs cerințelor ca prizonierii să se odihnească și să doarmă, el își atinsese întotdeauna țintele. Îi forțase pe prizonieri să muncească și în miezul frigului cumplit al iernii, și în arșița verii. El nu construia o cale ferată. El își construia propria reputație, gravându-și numele pe oasele și trupurile altor oameni. Nu conta că oamenii care se prăbușeau nu mai aveau putere, dacă aiurau sub soarele de iulie sau înțepeneau pe gheața lui ianuarie. Pe hârtie, cota lui era atinsă. Pe hârtie, era un om de încredere.

Dacă îi frunzăreai dosarul, îți apărea evident faptul că pentru Sinyavsky era mai mult decât un serviciu. Nu tânjea după privilegii. Nu-l motivau banii. Atunci când i se oferise un confortabil post administrativ undeva în ținuturile temperate, unde ar fi trebuit să supravegheze un lagăr nu departe de un oraș, refuzase. Dorința lui era să domnească asupra celui mai ostil dintre ținuturile colonizate vreodată. Se oferise voluntar să lucreze la Kolîma. Simțise dezolarea regiunii și hotărâse că acesta era locul pentru care era făcut.

Auzind scârțâit de lemn, Leo ridică privirea. În capul scărilor, Sinyavsky ieși din baraca de comandă, înfășurat în blănuri de ren atât de groase încât îl făceau să pară de două ori mai voluminos decât era în realitate. Haina era deopotrivă decorativă și practică, îi atârna pe un umăr cu un aplomb care, fără îndoială, făcea aluzie la eroismul cu care ucisese animalele, probabil într-o luptă. Teatralitatea apariției sale ar fi fost ridicolă în orice alt loc. Însă aici nu avea nimic nelalocul ei. Era împăratul acestui ținut.

Spre deosebire de alți prizonieri, al căror instinct de supraviețuire era mai legat de realitate, după ce petrecuseră mai multe luni prin trenuri și lagăre de tranzit, Leo îl fixă deschis pe comandant, cu o fascinație plină de nepăsare. Aducându-și aminte cu întârziere că nu mai era ofițer de Miliție, întoarse capul, fixându-și privirea în pământ. Un condamnat putea fi ucis pentru faptul de a fi privit în ochii

unui gardian. Cu toate că, în teorie cel puțin, regulamentele se schimbaseră, nu era chip să-ți dai seama dacă schimbările și fuseseră puse în practică.

— Tu! strigă Sinyavsky.

Leo își păstră privirea ațintită în jos. Auzi scările scârțâind în timp ce comandantul cobora de pe platforma ridicată, ajungând jos, apoi sunetul pașilor scârțâind pe zăpadă și gheață. Două cizme frumos croite intrară în câmpul lui vizual. Chiar și acum Leo își păstra privirea plecată ca un câine bătut. O mână îl apucă de bărbie, forțându-l să se uite la el. Fața comandantului era înconjurată de un stufăriș de păr des și întunecat, dintre care pielea i se vedea ca o bucată de carne afumată. Ochii îi erau atinși de o nuanță de galben. Leo făcuse o greșeală rudimentară. Își ținuse capul drept. Fusese observat. Era o tehnică obișnuită să-l dai exemplu pe unul din deținuți chiar de la sosire, ca să le arăți celorlalți la ce s-ar putea aștepta.

— De ce te uiți într-o parte?

În tăcere, Leo simți cum ceilalți deținuți se destinseră. Pusese ochii pe el, nu pe ei. Glasul lui Sinyavsky era de o blândețe anume.

— Răspunde.

Leo răspunse.

— N-am vrut să vă insult.

Sinyavsky dădu drumul bărbiei lui Leo, făcu un pas în spate și duse mâna la buzunar.

Anticipând că va scoate un pistol, nu-i trebuiră lui Leo decât câteva secunde să-și revină. Brațul lui Sinyavsky era întins – da –, dar ținea palma întoarsă spre cer. În mână i se vedeau mici flori purpurii, nu mai mari decât un nasture de la cămașă. Leo se întrebă dacă nu era o vedenie și dacă glontele nu-i trecuse deja prin creieri, într-o confuzie de imagini și amintiri amestecate. Dar timpul trecea și florile cele delicate fluturară în vânt mai departe. Erau reale.

— Ia una.

Nu cumva era otravă? Avea să se zvârcolească de durere în fața celorlalți? Leo nu se mișcă, își ținea brațele pe lângă trup.

— Ia una.

Supus, lipsit de vlagă, Leo întinse mâna, cu degetul mare și arătătorul tremurând, împleticindu-se pe palma lui Sinyavsky de parcă ar fi fost picioarele unui om beat, aproape răsturnând florile. În cele din urmă, luă una dintre ele. Era uscată, avea petalele fărâmicioase.

— Miroase.

Încă o dată, Leo nu făcu nimic, incapabil să-i înțeleagă instrucțiunile. Celălalt repetă.

— Miroase.

Leo o ridică spre nas, dar nu simți nimic. Nu avea miros. Sinyavsky zâmbi.

— Minunate, nu?

Leo stătu să se gândească, nu era sigur dacă nu cumva era o capcană.

— Da.

— Îți place?

— Îmi place.

Îl bătu pe Leo pe umăr.

— O să fii crescător de flori. Peisajul ăsta e cam golaș. Dar e plin de oportunități. Pământul nu se dezgheață decât vreo douăzeci de săptămâni pe an. Săptămânile astea le dau voie prizonierilor să cultive pământul. Poți să crești ce vrei. Cei mai mulți pun legume. Dar florile care cresc aici sunt cu adevărat frumoase, în felul lor modest. Florile modeste sunt adesea cele mai frumoase, nu crezi?

— Sunt de acord.

— Crezi c-o să crești flori? Nu vreau să te forțez. Mai sunt și altele de făcut.

— Florile… sunt… frumoase.

— Da, sunt. Sunt frumoase. Și florile modeste sunt cele mai frumoase.

Comandantul se aplecă spre Leo șoptind:

— O să-ți păstrez o bucată de pământ bun. Secretul nostru…

Îi strânse brațul lui Leo, cu afecțiune.

Sinyavsky se îndepărtă, adresându-se întregului șir de

prizonieri, cu mâna întinsă, arătând micile flori purpurii.

— Luați una!

Prizonierii ezitau. Repetă ordinul:

— Luați! Luați! Luați!

Frustrat de răspunsul lor greoi, aruncă florile în aer, iar petalele purpurii fluturară în aer în jurul capetelor rase. Băgă mâna în buzunar, mai luă un pumn și aruncă încă o dată, și încă o dată, ca o ploaie violetă deasupra lor. Unii dintre oameni priviră în sus, iar petalele li se prinseră în gene. O parte dintre ei se uitau mai departe în pământ, fără îndoială convinși că nu era decât o capcană de cea mai joasă speță.

Încă ținând florile, legănându-le în cupa mâinii, Leo nu înțelegea, nu putea să vadă sensul a ce se petrecuse – oare citise un alt dosar? Omul acesta cu buzunarele pline de flori nu putea fi același care le ordonase prizonierilor să muncească în timp ce trupurile tovarășilor lor le putrezeau în față, nu putea fi comandantul care supraveghease canalul Fergana și calea ferată de pe fluviul Obi. Odată ce proviziile de flori i se terminară și ultimele petale căzură pe zăpadă, Sinyavsky își continuă discursul de întâmpinare.

— Florile astea cresc pe solul cel mai rău, cel mai crud din lume! Frumusețe născută din urâțenie: asta-i credința noastră aici! Nu vă aflați aici să suferiți. Sunteți aici să munciți, așa cum și eu sunt aici tot ca să muncesc. Nu suntem diferiți, eu și voi. E adevărat că vom face munci diferite. Poate că munca voastră e mai grea. Cu toate astea, noi vom lucra împreună, pentru țara noastră. Ne vom perfecționa, vom deveni niște oameni mai buni, aici, în locul acesta în care nimeni nu se așteaptă să găsească bunătate.

Vorbele păreau să vină din inimă. Fură rostite cu o emoție sinceră. Fie din cauză că se simțea cuprins de vină sau remușcare, fie din teama de a fi judecat de noul regim, era cât se poate de clar că Sinyavsky înnebunise.

Făcu un gest către gardieni; unul se grăbi spre baraca în care se afla sala de mese și se întoarse, câteva momente mai târziu, cu câțiva prizonieri, fiecare dintre aceștia purtând câte o sticlă și o tavă cu căni de metal. Turnară un lichid gros și

întunecat la culoare și dădură câte una fiecărui condamnat. Sinyavsky explică.

— Băutura asta, *khvoya,* este un extract din ace de pin amestecat cu apă de trandafiri. Amândouă sunt bogate în vitamine. O să vă țină sănătoși. Când ești sănătos, ești și productiv. O să duceți o viață mai productivă aici decât ați fi dus-o oriunde altundeva în afara lagărului. Sarcina mea este să vă ajut să deveniți niște cetățeni ceva mai productivi. Bunăstarea voastră este și bunăstarea mea. Dacă voi sunteți mai buni, voi fi și eu.

Leo nu se mișcase. Nu-și schimbase poziția. Mâna îi rămăsese întinsă. O suflare de vânt luă florile pe sus și le aruncă pe pământ. Se aplecă și le culese. Când se ridică, văzu că prizonierul cu concentratul de ace de pin tocmai sosise. Leo luă cana, atingând, scurt, degetele prizonierului. Timp de o clipă, cei doi rămaseră străini, după care țâșni scânteia recunoașterii.

În aceeași zi

Ochii lui Lazar apăreau enormi, ca niște luni făcute din stâncă neagră, cu un soare roșu dogorind în spatele lor. Era subțire, în trupul lui de acum se concentrase esențializată forma trupului de pe vremuri – cu trăsături mai ascuțite, mai pronunțate, cu pielea întinsă în afară pe partea stângă a feței, unde falca și obrazul îi căzuseră de parcă ar fi fost făcute din ceară și lăsate prea aproape de foc. Leo se gândi că trebuie să fi suferit un atac de cord, înainte să-și aducă aminte de noaptea arestării. Pumnul i se încleștă involuntar – același pumn cu care îl lovise pe Lazar de mai multe ori până ce falca îi rămăsese moale. Șapte ani erau cu siguranță de ajuns pentru vindecare, suficienți pentru ca orice rană să se cicatrizeze. Dar Lazar nu primise niciun tratament medical la Lubyanka. Se poate că aceia care-l interogaseră chiar se folosiseră de rană, răsucindu-i oasele de câte ori răspunsurile sale nu-i mulțumiseră. Tratamentul primit în lagăr trebuie să fi fost cât se poate de limitat, de chirurgie reconstructivă nici vorbă nu putuse fi – ideea era caraghioasă. Actul acela impulsiv și lipsit de sens, o crimă pe care Leo o uitase de îndată ce nu-l mai duruseră încheieturile degetelor, rămăsese imortalizat în osul acela.

Lazar nu avu nicio reacție clar distinctivă la vederea lui, cu excepția întreruperii de la îndatorirea sa în clipa în care ochii unuia se ciocniră de ai celuilalt. Fața lui nu lăsa să se citească nimic, cu partea stângă schimonosită într-o grimasă permanentă. Fără să spună o vorbă, trecu mai departe, în josul rândului de prizonieri, turnând în cănile mici extractul de ace de pin pentru nou-sosiți, fără să privească înapoi, de parcă nimic n-ar fi rămas acolo, de parcă ar fi redevenit străini.

Leo strânse între degete cana mică de tablă, rămânând în aceeași poziție. Siropul gelatinos tremura în același ritm în

care tremura și el. Își pierduse abilitatea de a gândi sau de a construi strategii. Comandantul lagărului strigă, bine dispus:

— Voi de colo! Prieteni! Iubitori ai florilor! Beți! O să vă facă mai puternici!

Leo duse cana la buze, lăsând lichidul gros și negru să i se ducă pe gât. De o amăreală intensă, îl simți de parcă ar fi fost smoală, stârnindu-i nevoia de a o da afară. Strânse din ochi, forțându-se să nu verse.

Deschizându-și ochii, îl văzu pe Lazar sfârșindu-și îndatorirea și întorcându-se la baracă; mergea cu pas liniștit. Nici măcar când trecu prin dreptul lui nu privi înapoi, nu arătă niciun semn de agitație sau neliniște. Comandantul Sinyavsky continuă să vorbească încă o vreme, dar Leo încetase să mai asculte. Înăuntrul pumnului său, devenit lipicios, zdrobise florile uscate până ajunseseră pudră. Prizonierul din dreapta lui îi șuieră:

— Fii atent! Ne mutăm!

Comandantul terminase ce avea de spus. Introducerea se terminase, condamnații erau mânați de la spate din zona administrativă în cea a prizonierilor. Leo se afla spre coada șirului. Soarele apusese, estompându-se undeva la orizont. Luminile pâlpâiau în turnurile gardienilor. Niciun reflector puternic nu cerceta lagărul. În afară de strălucirea slabă de la ferestrele barăcilor, *zona* era complet cufundată în întuneric.

Trecură dincolo de un al doilea gard de sârmă ghimpată. Gardienii rămaseră la limita dintre cele două zone, cu armele pregătite, mânându-i spre barăci. Niciun ofițer nu intra în *zona* pe timp de noapte. Era prea periculos, prea ușor pentru ca vreun prizonier să sfărâme căpățâna vreunuia din ei și să dispară. Îi interesa numai să asigure perimetrul, încuindu-i înăuntru pe condamnați și lăsându-i să se aranjeze singuri.

Leo era ultimul care trebuia să intre în baracă – baraca lui Lazar. Va trebui să dea ochi cu el de unul singur, fără Timur. Să se înțeleagă cu el, să-i vorbească. Omul era preot. O să-i asculte mărturisirea. Leo avea multe de spus. Se schimbase. Petrecuse trei ani încercând să se schimbe. Ca un om care merge spre locul execuției, urcă cele câteva trepte cu

picioarele grele. Împinse ușa răsuflând greu, inhalând duhoarea barăcii suprapopulate care-i desfășură în fața ochilor o panoramă de fețe pline de ură.

În aceeași zi

Leo se trezi. Pipăind în jur, își dădu seama că se afla pe podea, tras de glezne, îngropat sub un val de prizonieri care-l loveau cu picioarele. Își atinse scalpul cu degetele și-și simți pielea lipicioasă de sânge. Incapabil să se concentreze, incapabil să lupte, cu totul neajutorat în epicentrul acestei ferocități, nu putea supraviețui multă vreme. Un scuipat îl nimeri drept în ochi. Un bocanc îl izbi în cap. Se lovi cu falca de podea și dinții îi scrâșniră. Abrupt, loviturile de picioare, strigătele și scuipăturile încetară. La unison, gloata se dădu la o parte și îl lăsă singur, bolborosind de parcă tocmai ar fi scăpat dintr-o furtună. De la ura zgomotoasă la tăcerea care se așternuse, cineva trebuie să fi intervenit.

Leo rămase unde se afla, temându-se că aceste prețioase clipe de calm ar putea lua sfârșit de îndată ce ar fi îndrăznit să se ridice. Se auzi o voce strigând:

— Ridică-te.

Nu era glasul lui Lazar, ci al unui bărbat tânăr. Leo se desfăcu din poziția fetală, privind pieziș spre siluetele care se aplecau spre el – erau doi, alături fiind Lazar. Tânărul avea poate spre treizeci de ani, un om cu părul și barba roșcate.

Ștergându-și flegma de pe față, sângele de pe buze și de pe nas, Leo se roti stângaci, așezându-se în fund. Vreo două sute și ceva de condamnați îl priveau, cocoțați pe priciurile de sus, de parcă ar fi asistat la un spectacol de teatru la care spectatorii stau așezați pe mai multe niveluri. Nou-sosiții stăteau în colț: se simțeau ușurați că atenția nu se concentra asupra lor.

Leo se ridică în picioare, cocoșat ca un infirm. Lazar făcu un pas în față, examinându-l, mergând în jurul lui înainte să se întoarcă în față și să i se uite drept în ochi. Expresia chipului său vibra de o energie copleșitoare, cu pielea de sub

falcă tremurându-i. Încet, deschise gura și în același timp închise ochii, simțind în mod clar o durere cumplită. Cuvântul pe care-l rosti fu mai slab decât o șoaptă, abia o mică exhalare de aer care aduse cu ea cel mai slab sunet posibil.

— Max… im.

Tot ce plănuise Leo să spună, povestea despre cum se schimbase, istoriile despre luminarea sa, întregul edificiu și parcurs al transformării, toate se dezintegrară cum s-ar fi topit zăpada pe un cărbune fierbinte. Dintotdeauna se mângâiase cu gândul că el era un om mai bun decât cei mai mulți dintre agenții cu care lucrase, oameni care aveau mai toți câte un set de dinți de aur furați din gurile suspecților pe care-i interogaseră. El nu fusese cel mai rău. Nici pe departe. El se afla undeva la mijloc, poate chiar mai jos, ascunzându-se în umbra monștrilor care uciseseră pe deasupra capului său. Greșise, dar era o greșeală modestă – chiar și în cel mai rău caz, nu fusese decât un ticălos mediocru. Auzind numele acela, numele fals pe care și-l luase singur, începu să plângă, încercă să se oprească, dar nu ajută la nimic. Lazar se întinse și atinse una dintre lacrimile acelea, le adună și le ținu pe vârfurile degetelor. Privindu-le pentru un timp, se întoarse exact în punctul din care le luase și-și apăsă degetul pe obrazul lui Leo, ștergându-se disprețuitor, ca și când ar fi spus:

— Ține-ți lacrimile. Nu sunt importante pentru nimeni.

Apucă mâna lui Leo – palmele îi erau pline de cicatrici de la urmărirea prin canal – și și-o puse pe partea stângă a feței. Obrazul lui se simțea neregulat, parcă ar fi fost de gumă, o gură plină de pietriș. Își deschise gura încă o dată, tresărind și închizându-și ochii. Ca și cum legile fizicii nu ar mai fi fost valabile, mirosul circulă cu o viteză mai mare decât cea a luminii și Leo fu izbit întâi de o duhoare fetidă. Mulți dinți îi lipseau: gingiile îi erau deformate, ca niște dungi negre presărate, din loc în loc, cu pete sângerii. Iată transformarea, asta se putea numi abia transformare: un orator strălucit, treizeci de ani de discursuri și predici transformate într-o tăcere urât mirositoare.

Lazar își închise gura și se dădu mai în spate. Omul cu păr

roșu își îndreptă fața spre el de parcă ar fi fost o pânză pe care urma să se picteze ceva. Lazar se aplecă atât de aproape încât buzele lui aproape atinseră urechea bărbatului. În timp ce vorbea, buzele lui abia păreau să se miște. Bărbatul cu păr roșu îi transmise vorbele:

— Te-am tratat ca pe un fiu. Te-am primit în casă. Am avut încredere în tine. Te-am iubit.

Omul nu traduse cele ce i se spuneau la persoana a treia, ci vorbi chiar ca și cum ar fi fost el însuși Lazar. Leo răspunse:

— Lazar, nu am cu ce să mă apăr. În același timp, te implor să mă asculți. Soția ta e în viață. Ea m-a trimis aici să te eliberez.

Leo și Timur ținuseră cont și de posibilitatea ca Lazar să fi primit deja vreo scrisoare codată conținând planurile Fraerei. Oricum, surpriza lui Lazar fu sinceră. Nu știa nimic de soția sa. Nu știa nimic despre cum se schimbase. Cu un gest de iritare, el făcu cu mâna spre bărbatul cu păr roșu, care se năpusti în față, aruncându-l pe Leo în genunchi:

— Minți!

Leo i se adresă lui Lazar.

— Soția ta e în viață. Ea e motivul pentru care mă aflu aici. E adevărat!

Omul cu păr roșu aruncă o privire peste umăr, așteptând instrucțiuni. Lazar scutură din cap. Înțelegând mesajul, roșcatul traduse:

— Ce știi tu despre adevăr? Ești un cekist! Nu se poate pune bază pe nimic din ce spui tu!

— Anisya a fost eliberată din gulag acum trei ani. S-a schimbat, Lazar. A ajuns o *vory*.

Câțiva dintre *vory* care asistau la scenă începură să râdă, căci li se păru ridicolă ideea că soția unui preot disident ar fi putut ajunge una de-a lor. Leo răsuci cuțitul în rană.

— Nu numai că este o *vory*. E șefă. N-o mai cheamă Anisya. *Klikukha* a ei este Fraera.

Strigătele de neîncredere răsunară mai tare. Oamenii strigau, se împingeau în față, insultați la gândul că i-ar fi putut conduce o femeie. Leo ridică vocea.

— E șefa unei bande și a jurat răzbunare. Nu mai este femeia de care-ți aduci aminte, Lazar. A răpit-o pe fiica mea. Dacă nu reușesc să te eliberez pe tine, o omoară. Și nu există nicio șansă să fii vreodată eliberat. O să mori aici dacă nu primești ajutorul meu. Toate viețile noastre depind de scoaterea ta de aici.

Stârnită și scandalizată de poveste, mulțimea se înfurie și se strânse în jurul lui, gata de atac. Cu toate acestea, Lazar își ridică mâinile, oprind-o. În mod evident, avea un ascendent asupra ei, căci se supuse fără vorbă și toți se întoarseră la priciurile lor. Lazar îi făcu semn omului cu păr roșu să vină aproape de el și-i spuse ceva la ureche. Omul dădu din cap, aprobator. De îndată ce Lazar termină, omul cu părul roșu vorbi, cu un aer important.

— Ești un om disperat. Ai fi în stare să spui orice. Ești un mincinos. Întotdeauna ai fost așa. M-ai mai prostit și altă dată. Dar n-o să mă mai prostești a doua oară.

Dacă Timur ar fi ajuns, i-ar fi dat scrisoarea Fraerei, ca semn că ea era în viață. O scrisese anume ca răspuns la astfel de îndoieli. Fără acea scrisoare, Leo era neajutorat. Spuse disperat:

— Lazar, ai un fiu.

În încăpere se așternu liniștea. Lazar începu să tremure, de parcă ceva din interiorul lui ar fi încercat să iasă. Deschise gura și, în ciuda indignării, cuvântul pe care-l rosti fu aproape de neauzit.

— Nu!

Vocea îi era la fel de deformată pe cât îi era și obrazul, un sunet spart. Durerea pe care i-o provocă rostirea fie și a acelui singur cuvânt îl lăsă fără putere. Fu adus un scaun și se așeză, ștergându-și transpirația de pe fața palidă. Incapabil să mai vorbească, începu să-i facă semne roșcatului, care, pentru prima dată, vorbi în nume propriu.

— Lazar este preotul nostru. Mulți dintre noi suntem în congregația lui. Eu sunt vocea lui. Aici el poate să vorbească despre Dumnezeu fără să se teamă. Statul nu-l poate trimite la închisoare de vreme ce deja se află aici. În închisoare a găsit

libertatea de care n-ar fi avut parte nicăieri în afară. Numele meu este Gheorghi Vavilov. Lazar este mentorul meu, așa cum a încercat odată să fie și al tău. Numai că eu mai degrabă aș muri decât să-l trădez. Te disprețuiesc.

— Pot să te scot și pe tine, Gheorghi.

Roșcatul clătină din cap.

— Te joci cu slăbiciunea oamenilor. Nu-mi doresc să fiu nicăieri altundeva decât alături de maestrul meu. Lazar crede că justiția divină te-a trimis aici, la el. O să te înfățișezi în fața judecății așa cum i-ai judecat tu pe alții.

Lazar se întoarse spre un om mai în vârstă, care stătea în spatele barăcii și care până acum nu se amestecase. Lazar îi făcu semn omului să pășească în față. Acesta se supuse, cu încetineală, mergând încovoiat. Bătrânul vorbi către Leo.

— Cu trei ani în urmă, l-am întâlnit pe bărbatul care m-a interogat. Ca și tine, fusese trimis aici în închisoare, în locul în care el îi trimisese pe mulți. Ne-am gândit la o pedeapsă pentru el. Am făcut o listă cu toate torturile pe care le-am suferit noi vreodată, tot grupul. În listă sunt detaliate peste o sută de metode. În fiecare noapte, îl pedepseam pe interogator cu una dintre torturile acelea, le luam la rând din listă, tortură după tortură. Dacă supraviețuia după toate astea, i-am fi îngăduit să trăiască. Nu voiam să moară. Doar voiam ca el să experimenteze fiecare dintre metodele astea. Până să ajungem la sfârșitul listei a trebuit să-l împiedicăm să nu se spânzure. I-am dat să mănânce. Am avut grijă să rămână puternic, ca să poată suferi mai mult. Ajunsese abia pe la numărul treizeci când a luat-o intenționat la fugă spre marginea *zonei*, ca să fie împușcat de gardieni. Tortura pe care a aplicat-o asupra mea a fost prima de pe listă. Prin tortura asta o să trebuiască să treci și tu în seara asta.

Deținutul cel bătrân își suflecă marginile pantalonilor, lăsând la vedere niște genunchi învinețiți, negri și diformi.

Kolîma
La treizeci de kilometri nord de Magadan
Șaptesprezece kilometri sud de Gulagul 57

10 aprilie

Nivelul norilor coborâse cu o mie de metri, obliterând vederea. Picături minuscule de o culoare balansând între argintiu și auriu atârnau în aer – o ceață alcătuită în parte din gheață, parte din apă și parțial din magie din care se vedea drumul, metru după metru, un covor cenușiu desfăcându-se în fața lor. Camionul înainta cu greutate. Frustrat din cauza întârzierii suplimentare, Timur își verifică ceasul de mână, uitând că se spărsese, se zdrobise în timpul furtunii. Atârna fără niciun rost de încheietură, cu geamul fisurat și mecanismul de funcționare stricat din cauza apei sărate. Se întreba cât de rău se stricase. Tatăl său pretinsese că era moștenire de familie, dar Timur avea bănuiala că era o minciună, un pretext invocat de tatăl său, om mândru, ca să-i dea cadoul acesta, un ceas la mâna a doua, la cea de-a optsprezecea sa aniversare. Mai degrabă din pricina minciunii decât împotriva ei, ceasul ajunsese cel mai prețuit dintre lucrurile pe care le avea Timur. Când fiul său mai mare împlinise optsprezece ani, avusese intenția să i-l dea lui, cu toate că nu se hotărâse dacă să-i explice importanța sentimentală a minciunii sau pur și simplu să perpetueze mitologia originilor acestuia.

În ciuda întârzierii, pe Timur îl mângâia în mare măsură faptul că cel puțin evitase să fie trimis înapoi pe Marea Ohotsk, în călătoria de întoarcere spre Buchta Nakhodka. Ieri-seară se afla la bordul lui *Stary Bolșevik,* pe când vaporul era gata să ridice ancora: se făcuseră reparațiile necesare la bord, apa fusese pompată afară și abia eliberații prizonieri încărcați la bord, cu fețele încordate în contemplarea libertății.

Incapabil să vadă o cale de ieșire din încurcătură, Timur stătuse pe punte, paralizat, privind cum oamenii din port dezlegau frânghiile. În nu mai mult de câteva minute, vaporul ar fi fost în largul mării și toate șansele ca el să ajungă la Gulagul 57 s-ar fi amânat cu cel puțin o lună.

Disperat, Timur intrase în sectorul căpitanului, sperând pur și simplu că forța împrejurărilor îl va fi ajutat să vină cu o scuză plauzibilă. În clipa în care căpitanul se întoarse spre el, spuse dintr-o suflare:

— Trebuie să vă spun ceva.

Neajutorat și inept când venea vorba de minciuni, își amintise că întotdeauna este mai ușor să spui o anume versiune a adevărului.

— De fapt, nu sunt gardian. Lucrez pentru MVD. Am fost trimis aici să verific în ce măsură au fost implementate în sistem schimbările prevăzute în raportul lui Hrușciov. Am văzut destule din felul în care este condus vasul acesta.

La simpla menționare a discursului, căpitanul pălise.

— Am făcut vreo greșeală?

— Mă tem că raportul meu trebuie să rămână secret.

— Dar călătoria asta, lucrurile care s-au întâmplat, n-au fost greșeala mea. Vă rog, dacă înaintați un raport în care să descrieți cum am pierdut controlul vasului…

Timur se minunase de efectul puternic pe care-l avusese scuza sa. Căpitanul se apropiase, cu voce imploratoare:

— Niciunul dintre noi n-ar fi putut să prevadă că zidul despărțitor avea să se prăbușească. Nu mă lăsați să-mi pierd slujba. Alta nu mai pot găsi. Cine ar mai lucra cu mine știind cu ce m-am ocupat ca să-mi câștig pâinea? Oamenii m-ar urî. Ăsta e singurul loc pentru mine. E locul meu. Vă rog, n-am unde să mă duc altundeva.

Disperarea căpitanului devenise stânjenitoare. Timur făcuse un pas în spate:

— Singurul motiv pentru care vă spun aceste lucruri este faptul că nu pot face călătoria de întoarcere. Trebuie să vorbesc cu Abel Prezent, directorul regional. Va trebui să vă descurcați pe vas fără mine. Trebuie să spuneți ceva

echipajului care să-mi motiveze absența.

Căpitanul zâmbise cu servilism, înclinându-și capul.

Coborând de pe puntea vaporului pe cheiul portului, Timur se felicitase în sinea lui pentru inspirația de a fi invocat o asemenea scuză. Încrezător, intrase în secțiunea administrativă a centrului de selecție a prizonierilor și urcase scările spre biroul directorului regional, Abel Prezent, omul care-l însărcinase să rămână la bordul lui *Stary Bolșevik*. Fața lui Prezent se schimonosi de iritare.

— E vreo problemă?

— Am văzut destule pe vasul acesta ca să-mi pot scrie raportul.

Ca o pisică ce simte pericolul apropiat, limbajul trupului lui Prezent se schimbă instantaneu.

— Ce raport?

— Am fost trimis de MVD să adun informații despre cum sunt implementate reformele în urma raportului lui Hrușciov. Intenția mea fusese să nu-mi dezvălui identitatea, astfel încât să-mi dau seama, cu mai multă acuratețe, de modul în care sunt conduse lagărele. Oricum, dat fiind că mi-ați dat o altă însărcinare la bordul lui *Stary Bolșevik*, împotriva ordinelor pe care le-am primit, am fost obligat să-mi declin această identitate. Inutil să mai spun că nu dețin asupra mea dovezi ale identității reale. Nu cred să fie necesar. Nu am anticipat că ordinele primite ar putea fi contracarate de altceva. În orice caz, dacă aveți nevoie de dovezi, cunosc în detaliu și cu exactitate datele referitoare la poziția dumneavoastră.

Timur studiase împreună cu Leo cu cea mai mare atenție dosarele personajelor-cheie din regiune:

— Ați lucrat în Karlag, Kazahstan, timp de cinci ani, și înainte de asta…

Prezent îl întrerupse, politicos, ridicând un deget, cu vocea sugrumată, de parcă mâini nevăzute l-ar fi strâns de gâtul subțire și palid:

— Da, am înțeles.

Se ridică, gândindu-se, cu mâinile la spate.

— Vă aflați aici pentru a scrie un raport?

— Într-adevăr.

— Am bănuit că s-ar putea întâmpla așa ceva.

Timur încuviințase, mulțumit de credibilitatea poveștii sale improvizate:

— Moscova solicită evaluări regulate.

— Evaluări… ăsta-i un cuvânt letal.

Timur nu anticipase apariția unei reacții atât de melancolice și meditative. Încercă să îndulcească amenințarea pe care prezența sa o conținea implicit.

— E vorba de colectare de date, nimic mai mult.

Prezent replicase:

— Am muncit din greu pentru stat. Trăiesc într-un loc în care nimeni altcineva nu și-ar dori să trăiască. Lucrez cu cei mai periculoși prizonieri din lume. Am făcut lucruri pe care nimeni altcineva nu le-ar fi făcut. Am fost învățat cum să devin lider. După care mi s-a spus că lecțiile astea nu erau bune. În minutul X este lege să faci cutare lucru. În minutul următor devine o crimă. Legea spune că ar trebui să fiu strict. Legea spune că ar trebui să fiu mai indulgent.

Minciuna lui Timur fusese înghițită pe nemestecate. O simplă trimitere la raportul secret îl dăduse gata. Spre deosebire de căpitan, Prezent nu se apucase să implore sau să cerșească să aibă parte de un raport favorabil. Devenise nostalgic după o epocă ce trecuse, o epocă în care poziția și scopul său fuseseră clare. Timur își întări avantajul.

— Am nevoie de transport imediat spre Gulagul 57.

Prezent spusese:

— Desigur.

— Trebuie să plec imediat.

— Nu se poate călători în munți pe timp de noapte.

— Fie că mă hazardez, fie că nu, aș prefera să plec chiar acum.

— Înțeleg. V-am întârziat. Și îmi cer scuze. Dar pur și simplu nu e posibil. Mâine la prima oră, e cel mai devreme când se va putea. Nu pot să fac nimic împotriva întunericului.

•

Timur se întoarse spre șofer.

— În cât timp ajungem?

— În două-trei ore. Ceața e cam groasă. Trei, mai degrabă.

Șoferul râse înainte să adauge:

— N-am mai auzit de nimeni care să se grăbească să ajungă mai devreme în gulag.

Timur ignoră gluma și-și canaliză întreaga energie pe care i-o dădea enervarea încercând să-și reconfigureze planurile. Era nevoie ca anumite elemente să fie așezate exact la locul lor ca planul să reușească. Cooperarea lui Lazar nu era un element controlabil. Timur deținea o scrisoare din partea Fraerei, al cărei conținut fusese citit și răscitit, în căutarea vreunui avertisment sau a vreunor instrucțiuni secrete. Nu găsiseră nimic. Ca o măsură adițională de persuasiune, necunoscută Fraerei, Leo insistase să aducă fotografia unui băiat de șapte ani. Băiatul din poză nu era fiul lui Lazar, dar el nu avea cum să știe lucrul acesta. Dacă nu ar fi avut efect, Timur mai luase cu el și o sticlă de cloroform.

Camionul încetini și, în cele din urmă, se opri. Chiar în față se vedea un pod din lemn, cu o structură simplă. Se întindea pe deasupra unei falii deschise în mijlocul drumului. Șoferul făcu o mișcare din mână.

— Când se topesc zăpezile de pe munte, se umflă…

Timur se încordă pe scaun, uitându-se neîncrezător la pod. Celălalt capăt nu se vedea din ceață. Șoferul se încruntă.

— Podul ăsta a fost construit de prizonieri. Nu poți să ai încredere!

Cu ei mai călătorea un gardian, care adormise. Judecând după cum îi miroseau hainele, se îmbătase pe timpul nopții, probabil că se îmbăta în fiecare noapte a vieții sale. Șoferul îl zgâlțâi.

— Sus! Nepricopsitule… trântore… trezește-te!

Gardianul deschise ochii, mijindu-i înspre pod. Se șterse la ochi și sări din cabina camionului. Râgâi zgomotos și începu să facă semne cu brațele spre camion, conducându-l. Timur clătină din cap.

— Stai.

Sări din cabină și-și întinse picioarele. Închizând ușa, merse

spre locul în care începea podul. Șoferul avea dreptate să fie îngrijorat: podul nu era cu mult mai larg decât camionul. Mai rămâneau poate cam treizeci de centimetri de fiecare parte, dar nimic n-ar fi oprit derapajul roților dacă scândurile nu erau perfect aliniate. Aruncând o privire în jos, Timur văzu râul undeva cam la zece metri adâncime. Limbi de gheață netedă ieșeau din fiecare latură a malului. Începuseră să se topească, iar picăturile care cădeau cu rapiditate se adăugau unui șuvoi unduitor. În câteva săptămâni, după ce gheața se va fi topit, aveau să se prefacă într-un torent.

Camionul înaintă strecurându-se pe podul îngust. Gardianul care servea de călăuză își aprinse o țigară, mulțumit de responsabilitatea care i se dăduse. Timur îi făcu semne șoferului să alinieze camionul la dreapta: se apropia de marginea podului. Repetă gestul. Vizibilitatea era proastă, dar pe șofer îl vedea și ar fi trebuit ca și șoferul să-l vadă pe el. Timur strigă:

— La dreapta!

Cu toate că nu făcuse ajustarea cerută, camionul acceleră, în același timp, farurile se aprinseră și un galben strălucitor, în nuanța sulfului, îl orbi. Camionul venea drept spre el.

Timur se aruncă la o parte din calea lui, dar era prea târziu: botul de oțel îl prinse chiar în timp ce se afla în aer, zdrobindu-i trupul înainte de a-l arunca în albia de sub ei. Suspendat în aer un moment scurt, cu fața întoarsă spre cerul sclipitor, căzu apoi, trupul i se răsuci în cădere spre râu și nimeri deasupra buzei de gheață. Căzu cu fața în jos. Și oasele și gheața se rupseră în același timp.

Timur zăcea cu urechea lipită de gheață. Nu putea să-și miște nici degetele, nici picioarele. Nu-și putea mișca gâtul. Nu simțea nicio durere.

Cineva strigă cu putere:

— Trădătorule! Să spionezi pe cont propriu! Noi rămânem împreună! Noi împotriva lor!

Timur nu putea întoarce capul să se uite. Dar recunoscu vocea: era a șoferului.

— N-o să fie niciun raport, nicio vină și nicio învinuire

— Nu la Kolîma, poate la Moscova, dar nu aici. Am făcut ce trebuia să facem! Să se ducă dracului Hrușciov cu discursul lui cu tot! Să te duci dracului și tu cu raportul tău! Să te văd ce mai scrii de-acolo de unde ești.

Gardianul care deschidea drumul râdea pe înfundate. Șoferul i se adresă lui acum.

— Aruncă-l jos.

— De ce?

— Că dacă nu, toată lumea o să-i vadă trupul.

— Cine să-l vadă? Nu-i nimeni pe-aici.

— Nu știu, vreunul ca el, dacă mai trimit pe careva.

— Nu mă duc acolo jos. Gheața o să se topească.

— O să se topească peste trei săptămâni, nu acum, cine știe cine mai trece pe-aici în timpul ăsta? Tu du-te acolo și împinge-l în râu. Fă-o cum trebuie.

— Nu știu să înot.

— E pe gheață.

— Și dacă se sparge gheața?

— O să te uzi la picioare. Du-te odată! Vezi ce faci.

Uitându-se fix la râul de jos, Timur îl asculta pe nehotărât cum nechează ca un adolescent leneș, cățărându-se pe malul abrupt – sunete stângace care indicau apropierea ucigașului său.

De când se știa, spaima sa cea mai mare fusese ca nu cumva vreunul dintre membrii familiei sale să nu moară în gulag. Nu se îngrijorase niciodată cu privire la sine însuși. Fusese sigur dintotdeauna că avea să se descurce și că, într-un fel sau altul, orice ar fi fost, avea să găsească drumul spre casă.

Erau ultimele clipe ale vieții sale. Se gândi la soția sa. Se gândi la fiii lui.

•

Supărat că i se dădeau ordine, cu capul zvâcnindu-i de mahmureală, obligat să se lase la vale și să-și dea drumul pe malul șanțului, riscând să-și scrântească glezna, gardianul ajunse, în cele din urmă, pe malul râului. Încercă suprafața de gheață cu bocancul lui greu, să-i testeze rezistența. În încercarea de a-și distribui egal greutatea, se lăsă în patru

labe, târându-se către trupul tipului trimis de la Moscova. Îl împinse pe trădător cu țeava pistolului. Acesta nu se mișcă.

— E mort!

Șoferul strigă:

— Caută-l prin buzunare.

Își băgă mâna în buzunarele lui și găsi o scrisoare, niște bani și un cuțit – nimicuri.

— N-are nimic!

— Da' ceasul lui?

I-l desfăcu de la mână.

— E spart!

— Împinge-l în râu.

Stând pe gheață, folosindu-se de bocanci, îi dădu una cu piciorul, împingând trupul spre râu. Omul era greu, dar trupul alunecă pe suprafața de gheață fără mari probleme. Pe marginea buzei de gheață, văzu că ochii omului erau deschiși. Clipiră – omul, spionul din Moscova, trăia încă.

— E viu!

— Nu pentru multă vreme. Împinge-l. Mi se face frig.

Îl privi pe om cum clipește încă o dată înainte de a-l împinge, peste marginea gheții, în râu. Se auzi un plescăit. Trupul se rostogoli de câteva ori înainte să fie luat de șuvoiul de apă în jos, într-o sălbăticie în care nimeni nu avea să-l mai găsească vreodată.

Stând încă pe gheață, gardianul studie ceasul. Ieftin și spart pe deasupra, nu avea nicio valoare. Dar ceva îl împiedică să-l arunce în apă. Cu sticla crăpată sau nu, era o rușine să-l arunce.

Moscova

În aceeași zi

— Când vine Zoia acasă? întrebă Elena.

— Curând, îi răspunse Raisa.

— Când mă întorc de la cumpărături?

— Nu, nici chiar așa repede.

— Dar cât de repede?

— Când se-ntoarce Leo, o s-o aducă pe Zoia cu el. Nu pot să-ți spun când o să se-ntâmple asta exact, dar o să fie curând.

— Promiți?

— Leo face tot ce poate. Trebuie să mai avem răbdare un timp. Vrei să fii răbdătoare, pentru mine?

— Dacă promiți că Zoia e bine.

Era o promisiune pe care Raisa trebui s-o facă, nu avea încotro.

— Promit.

Elena punea aceleași întrebări în fiecare zi. De fiecare dată era ca și când nu mai pusese până atunci aceeași întrebare. Nu căuta neapărat informații noi, mai degrabă asculta tonul cu care i se răspundea, căutând cu minuție eventualele variații. Orice semn de nerăbdare sau enervare, orice ar fi sugerat îndoiala o făcea să recadă în starea de deprimare catatonică în care căzuse după capturarea Zoiei. Refuzase să iasă din camera ei și plângea până nu mai avea lacrimi. Leo refuzase instrucțiunile doctorului care-i recomandase s-o sedeze și stătuse cu ea în fiecare noapte, ore întregi. Abia după ce se întorsese Raisa de la spital începuse și Elena să se întremeze. Progresul cel mai dramatic survenise după plecarea lui Leo din Moscova, dar nu fiindcă își dorise să-l vadă plecat: era prima dovadă concretă că se făcea ceva care s-o aducă pe Zoia înapoi. Mintea ei se hrănea cu gândul că, la întoarcerea lui Leo, Zoia avea și ea să vină cu el. Elena nu avea nevoie să știe

unde se afla sora sa, nici ce făcea în tot acest timp, ci doar că urma să se întoarcă acasă și că avea să se întoarcă repede.

Părinții lui Leo așteptau în fața ușii de la intrare. Încă slăbită din pricina rănilor, Raisa depindea de ajutorul lor. Se mutaseră în complexul ministerial, unde găteau și făceau curățenie, păstrând un sentiment de normalitate domestică. Gata să plece, Elena se opri.

— Nu poți să vii cu noi? O să mergem încet.

Raisa zâmbi.

— Nu mă simt încă în stare. Mai lasă-mă o zi sau două, pe urmă o să ieșim împreună.

— Și cu Zoia? Putem să mergem la grădina zoologică. Zoiei îi plăcea acolo. Se prefăcea că nu-i place, dar eu știu că-i plăcea. Era secretul ei. Aș vrea să vină și Leo. Și Anna, și Stepan.

— O să mergem toți.

Elena zâmbi în timp ce ușa se închidea; era primul zâmbet pe care i-l vedea Raisa după atâta vreme.

Rămasă singură, Raisa se așeză pe patul Zoiei. Se mutase în camera fetelor. Elena nu putea să adoarmă decât dacă o simțea alături. Paza fusese întărită în complexul ministerial, cum se întâmplase, de altfel, și în restul orașului. Agenții, fie ei pensionați, fie activi, își revizuiau modul de viață, adăugau încuietori în plus la uși, gratii la ferestre. Cu toate că statul încercase să oprească scurgerea de informații, se întâmplaseră prea multe crime ca zvonurile să nu circule. Toată lumea care-și denunțase vreodată prietenii sau colegii își lua măsuri de siguranță în plus. Profitorii spaimei erau la rândul lor înspăimântați, așa acum promisese Fraera.

•

Raisa deschise ochii, nesigură de cât timp dormise. Cu toate că stătuse cu fața la perete și nu putea vedea în spate, fu sigură că se mai afla cineva în încăpere. Se întoarse pe spate și-și ridică capul, zărind în cadrul ușii silueta unui ofițer în uniformă, o siluetă androgină. Vedenia avea ceva de vis. Raisa nu se simți nici speriată, nici surprinsă. Era prima lor întâlnire, dar simțea o familiaritate aparte între ele, o

intimitate imediată.

Fraera își scoase chipiul, lăsând la vedere părul retezat. Păși în încăpere, remarcând:

— Poți să țipi dacă vrei. Sau putem sta de vorbă.

Raisa se ridică.

— N-am de gând să țip.

— Nu, nici nu credeam asta.

Raisa auzise de multe ori tonul acesta: era tonul unui bărbat care dădea indicații unei femei, dar suna ciudat desprins de pe buzele unei femei cu numai câțiva ani mai mare decât ea. Fraera îi observă iritarea.

— Nu te simți ofensată. Trebuia să fiu sigură. N-a fost ușor să ajung aici la tine. Am încercat de multe ori. Ar fi fost o rușine să scurtăm vizita asta.

Fraera se așeză pe patul celălalt, patul Elenei – cu spatele lipit de perete, cu picioarele încrucișate, fără să-și desfacă nasturii de la uniformă.

— Zoia e în siguranță? întrebă Raisa.

— E în siguranță.

— Nu i s-a făcut niciun rău?

— Nu.

Raisa nu avea motive s-o creadă. Cu toate astea, crezu.

Fraera apucă perna Elenei și începu s-o frământe în mâini, fără grabă.

— E o cameră frumoasă, are tot felul de lucruri drăguțe pentru două fetițe drăguțe, luate de doi părinți drăguți. De câte lucruri drăguțe e nevoie ca să compenseze uciderea unui tată și a unei mame? Cât de moi trebuie să fie cearșafurile pentru ca un copil să uite crima aceea?

— N-am încercat niciodată să le cumpărăm afecțiunea.

— Greu de crezut dacă e să te uiți la ce-i aici.

Raisa se strădui să-și controleze enervarea.

— Am fi fost în mai mare măsură o familie dacă nu le-am fi cumpărat nimic?

— Dar nu sunteți o familie. Sigur, dacă cineva nu cunoaște care-i adevărul, s-ar putea, din greșeală, să creadă că sunteți o familie. Mă întreb dacă ăsta e lucrul pe care-l avea Leo în

minte: iluzia normalității. N-avea cum să fie adevărat, iar el știa asta, dar putea să se bucure de ea văzând-o cum se reflectă în ochii altora. Leo e bun la crezut minciunile. Asta ar fi făcut din fetițe ceva mai mult decât niște obiecte de recuzită, îmbrăcate în lucruri drăguțe, ca el să se poată juca de-a tata.

— Fetele erau la orfelinat. Le-am oferit o alternativă.

— O alternativă între boală, sărăcie, malnutriție și a trăi alături de un om care le-a ucis părinții… Nu-i mare lucru de capul alternativei ăsteia…

Raisa făcu o pauză, incertă, incapabilă să respingă ideea.

— Nici Leo, nici eu n-am avut vreodată impresia că adopția ar fi cel mai onest lucru.

— Nu m-ai corectat când am zis „omul care le-a ucis părinții”. Mă așteptam să spui că nu Leo i-a împușcat. El a încercat să-i salveze. El era un om bun printre oameni răi. Dar nici tu nu crezi asta, e adevărat?

— A fost ofițer MGB. A făcut lucruri îngrozitoare.

— Cu toate astea, îl iubești?

— Nu l-am iubit dintotdeauna.

— Acum îl iubești?

— S-a schimbat.

Fraera se aplecă în față.

— De ce nu poți să răspunzi? Îl iubești?

— Da.

— Vreau să te aud cum o spui: îl iubesc.

— Îl iubesc.

Fraera reveni la poziția dinainte, gândindu-se. Raisa adăugă ceva care suna ca o explicație:

— Nu mai este omul care te-a arestat pe tine. Nu mai e același.

— Ai dreptate. Nu mai este. Există o diferență crucială, în trecut nu era iubit. Astăzi este iubit. Îl iubești tu.

Fraera își desfăcu cămașa până la guler, dezvelind partea de sus a tatuajelor care i se desfășurau pe trup de parcă ar fi fost din soiul acela de semne care în trecut dădeau în vileag vrăjitoria.

— Raisa, cât de multe știi despre el? Cât de multe știi despre trecutul lui?

— S-a infiltrat în biserica soțului tău. Te-a trădat pe tine, a trădat congregația și l-a trădat pe Lazar.

— Fie și numai pentru lucrurile astea merită să moară. Oricum, știai că, înainte să-și dea pe față trădarea, m-a cerut de nevastă? Ca un tânăr amorez sub clar de lună?

Raisa își plecă privirea și dădu din cap.

— Da, ți-a cerut să-l părăsești pe Lazar. Sunt sigură că a crezut atunci că tu doreai să fii soția lui. A fost dezamăgit. A fost dezamăgit de multe lucruri, printre care și de dragoste. De dragoste, mai ales.

Fraera păru dezamăgită ea însăși, căci își dorise să fi dezvăluit un secret. Continuă, dar entuziasmul i se diminuase în chip notabil.

— Credea că încearcă să mă salveze. De fapt, încerca să se salveze pe el. Dacă i-aș fi acceptat oferta, s-ar fi iluzionat spunându-și că este, de fapt, bun la inimă, un om decent. I-am promis ceva. I-am jurat că nu va fi niciodată iubit. Eram sigură, cum poate fi iubit un monstru ca el? Cine l-ar iubi?

Raisa se simți tulburată sub privirea fixă a Fraerei.

— N-am de gând să apăr ce-a făcut.

— Dar trebuie s-o faci. Îl iubești. V-am văzut pe amândoi, împreună. V-am urmărit, v-am spionat, așa cum m-a spionat și Leo pe mine, odată. Tu îl faci fericit. Și ce-i mai rău, și el te face pe tine fericită. Dragostea ta pentru el e totul. De asta îl judec. De asta mă aflu aici. Vreau să știu cum e posibil să trăiești cu el. Să dormi cu el. La început m-am gândit că s-ar putea să fii proastă: trofeul unui ofițer, frumoasă, care nu pune întrebări. Am crezut că nu-ți pasă de crimele pe care le-a făcut.

Fraera se ridică, traversă spațiul care despărțea cele două paturi și se așeză pe cel al Raisei, alături de ea, de parc-ar fi fost cele mai bune prietene, împărtășindu-și secretele în mijlocul nopții.

— În plus, nu manifești niciun fel de loialitate oarbă față de stat. S-au auzit chiar zvonuri că ai fi fost disidentă. Și atunci,

dragostea ta pentru Leo devine un mister și mai mare, unul pe care am de gând să-l dezleg orice-ar fi. Am fost obligată să pătrund în trecutul tău. Pot să-ți dezvălui ce-am aflat?

— O ai pe fiica mea. Poți să faci tot ce-ți place.

— Familia ta a fost ucisă în timpul războiului. Ai trăit ca refugiată.

Raisa rămase ca paralizată, în timp ce Fraera îi debită tot ce știa.

— În acei ani ai fost violată.

Gura Raisei se deschise, destul cât să funcționeze ca o confirmare a celor spuse. Nu încercă să nege, simțind că mai urmau și altele.

— De unde-ai aflat?

— Am vizitat orfelinatul unde ți-ai abandonat copilul.

Raisa simți ceva de departe mult mai puternic decât surprinderea. Cele mai intime secrete din trecutul ei, evenimente pe care le îngropase cu grijă erau acum scoase la lumină și etalate în fața sa. Scrutând reacția Raisei, Fraera îi prinse mâna.

— Leo nu știe?

Raisa susținu privirea plină de speranță a Fraerei, răspunzând:

— Știe.

Încă o dată Fraera se arătă dezamăgită.

— Nu te cred.

— Mi-au trebuit mulți ani să-i pot spune, dar i-am spus. Știe, Fraera: știe tot. Nu mai pot avea copii, știe de ce, știe că l-am îndepărtat pe singurul copil căruia i-am dat viață. Îmi știe rușinea. Eu o știu pe a lui.

Fraera atinse fața Raisei.

— De asta te-ai măritat cu Leo? Ai simțit ce disperare avea să fie iubit. Ar fi acceptat bucuros să fie tatăl copilului tău. Ai văzut în el o șansă. Ți-ai fi adus copilul acasă din orfelinat.

— Nu, am știut că mi-a murit copilul înainte să-l fi întâlnit pe Leo. M-am dus la orfelinat de îndată ce m-am simțit cât de cât întremată, de îndată ce am găsit o casă, de îndată ce am fost capabilă să fiu iarăși mamă. Mi-au spus că fiul meu a

murit de tifos.

— Atunci de ce te-ai măritat cu Leo? Care a fost motivul pentru care ai spus da?

— De vreme ce l-am cedat pe fiul meu ca să nu moară de foame, prin comparație nu mai pare cine știe ce compromis să te măriți cu un om de care mai degrabă îmi era frică decât îl iubeam.

Fraera se aplecă în față și-o sărută pe Raisa. Retrăgându-se, spuse:

— Am simțit ce gust are dragostea ta pentru el. Și ura față de mine…

— Mi-ai luat copilul.

Fraera se ridică în picioare și merse spre ușă încheindu-se la cămașă.

— Nu este a voastră. Atâta timp cât îl iubești pe Leo, eu n-am de ales. Dragostea ta pentru el este singurul motiv care-l face să se suporte. A comis niște crime inimaginabile și, cu toate astea, în ciuda tuturor acestora, este iubit. A ucis și, cu toate astea, e iubit. Și încă de o femeie pe care orice bărbat ar admira-o, de o femeie pe care-o admir. Dragostea ta îl scuză. Este salvarea lui.

Fraera se legă la jachetă, își puse șapca pe cap, întorcându-se iarăși la chipul sub care se deghizase.

— Am vorbit cu Zoia înainte să vin să te văd. Am vrut să aud de la ea ce fel de viață duceați în simulacrul ăsta de familie. E inteligentă și are inima frântă. Îmi place de ea tare mult. Mi-a spus că ți-a făcut o ofertă. Să-l lași pe Leo și ea ar putea fi fericită.

Raisa rămase fără replică. Se presupunea că Zoia era ostatică, dar totuși se încredea în Fraera, vorbind cu ea, blindându-și dușmanul cu toate secretele de familie de care acesta avea nevoie. Fraera continuă.

— Sunt surprinsă că ai putut fi atât de crudă încât să-i respingi dorința cu o declarație de dragoste pentru Leo. Este o fată atât de tulburată încât a luat un cuțit din bucătărie și a stat cu el deasupra lui Leo în timp ce dormea, plănuind să-i taie gâtul.

Toată aparența de stăpânire de sine a Raisei dispăru. Nu știa despre ce vorbește Fraera – ce cuțit? Un cuțit pe care-l ținea deasupra lui Leo? După câteva încercări, Fraera îi găsise, în cele din urmă, o slăbiciune, o minciună, un secret. Zâmbi.

— Se pare că totuși e ceva pe care Leo nu ți l-a spus. E adevărat. Zoia obișnuia să stea lângă patul lui, cu un cuțit în mână. Leo a prins-o. Și nu ți-a spus?

Într-o clipă, Raisa puse cap la cap toate discrepanțele. Când îl găsise pe Leo stând la masa din bucătărie, pierdut în gânduri, nu fusese îngrijorat din cauza lui Nikolai, ci se gândea la Zoia. Îl întrebase ce se întâmplase. Nu-i răspunsese. O mințise.

Acum, Fraera deținea controlul.

— Acum, că știi de incidentul acela, gândește-te bine la ce-ți spun acum. O să repet oferta Zoiei. O să ți-o dau înapoi pe Zoia, în grija ta, fără să i se fi făcut niciun rău. În schimb, tu și fetele trebuie să nu-l mai vedeți niciodată pe Leo. Ori le iubești pe fete, ori îl iubești pe Leo, asta a fost realitatea situației tale în ultimii trei ani. Și, Raisa, trebuie să alegi acum.

Kolima
Gulagul 57

În aceeași zi

Leo abia se putea ține pe picioare, nici vorbă să mai și sape. Lucra la un sistem de șanțuri plin de cruzime, la trei metri sub pământ, și târnăcopul lovea inutil în permafrost. Aprinseseră focuri mari, care ardeau mocnit, asemenea rugurilor funerare ale eroilor căzuți în lupte, arzând încet, ca să dezghețe pământul. Dar Leo se afla departe de acestea, plasat intenționat astfel de către șeful brigăzii sale de lucru, în colțul cel mai îndepărtat și mai rece al minelor de aur, în cel mai primitiv dintre sistemele de șanțuri, unde, și dacă ar fi fost în plinătatea puterilor, i-ar fi fost imposibil să-și îndeplinească norma, cantitatea minimă de piatră pe care trebuia s-o spargă astfel încât să primească rația întreagă de hrană.

Epuizat, își simțea picioarele tremurând, incapabile să-i mai susțină greutatea. Umflați și plini de bășici, genunchii nici nu i se mai vedeau în spatele pungilor de lichid care se formaseră, al vânătăilor. Noaptea trecută fusese forțat să stea în genunchi, cu mâinile legate la spate; îi ridicaseră gleznele și i le legaseră de încheieturile mâinii, astfel încât întreaga greutate a trupului să se sprijine pe genunchi. Ca să-l împiedice să cadă, fusese sprijinit de marginea unui prici. Ore întregi, nu putuse să se elibereze de greutatea aceea: pielea îi stătea extrem de întinsă, cu oasele zdrobindu-i-se de lemn, încât pielea i se făcuse ca glaspapirul. La fiecare încercare de a se mișca, țipase, în ciuda călușului pe care i-l puseseră în gură. Adormise stând pe genunchi, cu dinții încleștați ca un cal nebun în cârpa murdară pe care prizonierii i-o pregătiseră frecând-o de rănile lor purulente. Chiar și când baraca începuse să răsune de sforăituri, un singur om rămăsese treaz – Lazar. Îl veghease pe Leo toată noaptea și-i dăduse călușul la

o parte când trebuise să vomite, legându-i-l la loc după ce terminase, purtându-se cu el ca un tată care își îngrijește fiul bolnav, un fiu care trebuia să învețe o lecție.

În zori, după ce au aruncat pe el apă rece ca gheața, Leo și-a revenit. Dezlegat, cu călușul scos, se împleticise, neputând să-și simtă picioarele, de parcă i-ar fi fost amputate de sub genunchi. Fusese nevoie de câteva minute îngrozitoare înainte să și le poată întinde și de alte câteva minute înainte să se poată ridica anevoie – șchiopătând –, îmbătrânit cu o sută de ani. Tovarășii lui de închisoare îi îngăduiseră să ia micul dejun, să stea la o masă și să-și mănânce rația, cu mâini tremurânde. Voiau să-l țină în viață. Voiau să sufere. Așa cum cei rătăciți în deșert încep să viseze o oază, mintea lui Leo se concentrase asupra imaginii devenite strălucitoare a lui Timur. Pentru că din Magadan nu se putea ajunge pe timp de noapte, singura posibilitate era să-l vadă venind dimineața devreme.

Cu brațele tremurându-i de oboseală, Leo ridică târnăcopul deasupra capului, numai cât să simtă că picioarele îl lasă. Căzu în față, iar genunchii lui umflați se zdrobiră de pământ. La impact, pungile cu lichid se sparseră, pocnind ca niște coșuri de adolescent. Deschise gura într-un țipăt tăcut, din ochi i se revărsă un șuvoi de lacrimi, în timp ce se întindea pe o parte, eliberându-și genunchii de sub presiune; rămase întins pe fundul șanțului. Epuizarea făcuse să-i dispară orice simț de autoconservare. Pentru un scurt moment, ar fi fost fericit să închidă ochii și să meargă să se culce. La temperatura asta, nu s-ar mai fi trezit niciodată.

Își aduse aminte de Zoia, de Raisa și de Elena, de familia sa, și se ridică în picioare. Își lăsă palmele pe pământ și se împinse singur astfel încât să se ridice în picioare. Cineva îl înșfăcă de la spate, șuierându-i în ureche:

— Fără odihnă, cekistule!

Fără odihnă, fără milă – era verdictul lui Lazar. Sentința fusese dusă la capăt cu vigoare. Vocea care-i șuierase în ureche nu era a vreunui gardian: era unul dintre condamnați, șeful brigăzii, mânat de o intensă ură personală, care refuza

să-i acorde lui Leo fie și măcar un singur minut, căci el nu avusese experiența înfometării, a epuizării, a durerii, a tuturor acestor lucruri laolaltă. Nu Leo îl arestase pe bărbatul acesta, și nici familia lui. Nici măcar nu știa cu îl cheamă. Nu conta. Devenise un fel de talisman pentru toți prizonierii: un ambasador al injustiției. *Cekistul,* așa-i spuneau acum, era întreaga sa identitate, și, considerat astfel, ura fiecăruia devenea personală.

Sună un clopoțel. Uneltele de lucru fură lăsate jos. Leo supraviețuise primei sale zile în mină, o corvoadă modestă prin comparație cu noaptea care-l aștepta – o a doua tortură, în plus, neanunțată. Târându-și picioarele în susul rampei, ieși șchiopătând din șanț, urmându-i pe ceilalți; singura lui sursă de putere era acum gândul sosirii lui Timur.

Se apropie de lagăr; lumina slabă a zilei, difuză printre norii care acopereau cerul, aproape dispăruse. Venind de undeva din întuneric, văzu farurile unui camion. Cele două pete de lumină galbenă se deslușeau în depărtare ca niște licurici. Dacă nu ar fi simțit durerea de la genunchi, Leo s-ar fi aruncat la pământ și ar fi plâns de ușurare, prostatic, în fața unei zeități milostive. Împins și înghiontit de gardienii care începură să-l înjure, Leo fu mânat din spate, împreună cu ceilalți, în interiorul *zonei.* Aruncându-și mereu ochii peste umăr, în spate, văzu camionul apropiindu-se. Fără să-și mai poată controla emoția, cu buza tremurândă, se întoarse spre barăci. Nu mai conta ce fel de tortură îi pregătiseră, era salvat acum. Rămase lângă fereastră – cu ochii și nasul lipite de geam, ca un copil sărac în fața unei prăvălii de dulciuri. Camionul intră în curtea lagărului. Din cabină sări afară un gardian, apoi șoferul. Leo aștepta mai departe, cu unghiile zgâriind cadrul de lemn al ferestrei. Cu siguranță Timur trebuia să fie printre aceștia, așezat poate undeva în spate. Minutele trecură și nimeni altcineva nu mai ieși din mașină. Continuă să-și țină privirea ațintită într-acolo, disperarea copleșind logica, până ce, în cele din urmă, trebui să accepte că, indiferent cât de mult s-ar fi uitat înspre camion, acolo nu se mai afla nimeni.

Timur nu sosise.

Leo nu putu să mănânce, foamea îi fu alungată de o dezamăgire atât de puternică încât își simți stomacul strângându-i-se ca un nod. În holul sălii de mese rămase la masa cea lungă mult timp după ce prizonierii plecaseră, zăbovind până ce gardienii îi ordonară enervați să iasă. Mai bine să fie pedepsit de ei decât de tovarășii săi prizonieri, mai bine să-și petreacă noaptea la carceră – celule înghețate în care prizonierii își ispășeau pedeapsa – decât să treacă printr-o altă tortură. La urma urmelor, gardienii aceștia nu se aflau în subordinea comandantului lor Sinyavsky, care-și schimbase blana? Oare nu vorbise acesta despre justiție, cinste și șansa schimbării? În timp ce gardienii îl împingeau spre ușă, într-un act deliberat de provocare, Leo se răsuci pentru a-i trage un pumn unuia dintre ei. Fu o lovitură slabă și aplicată cu încetineală; îi prinseră pumnul. Patul unei puști îl izbi drept în față.

Tras de brațe, cu picioarele lăsând dâre în zăpadă, Leo nu fu dus la carceră. Îl aruncară înapoi în baracă – rămase întins pe partea stângă, în mijlocul camerei. Îi auzi pe gardieni în timp ce plecau. Ochii i se ațintiră asupra grinzilor de lemn. Își simțea nasul și buzele umede de sânge. Lazar privi în jos spre el.

Îl dezbrăcară la piele și-i înfășurară prosoape umede în jurul pieptului, le legară la spate, ceea ce-i împiedica întru totul mișcările, cu brațele țintuite pe lângă corp. Nu simțea nicio durere. Cu toate că nu îndeplinise niciodată sarcina de interogator oficial, le cunoștea la perfecție metodele. Din când în când, fusese obligat să asiste la torturi, să privească. Și totuși, tehnica aceasta îi era necunoscută. Fu ridicat și așezat culcat pe spate. Prizonierii își continuară activitățile lor obișnuite de seară. Își simțea stomacul umed și rece din cauza prosoapelor. Dar era prea epuizat să-i mai pese de așa ceva și prinse ocazia să închidă ochii.

Se trezi, în parte din cauza zgomotelor pe care le făceau prizonierii urcându-se în paturi, dar în principal din cauza tensiunii pe care o simțea în piept. Încet, pricepu în ce consta

tortura. Pe măsură ce prosoapele se uscau, își micșorau volumul, strângându-i coastele unele în altele. Dinamica subtilă a pedepsei ținea de cunoașterea faptului că durerea avea să se întețească. Pe când ceilalți se pregăteau să se urce în paturi, Lazar își reluă locul obișnuit pe un scaun din apropierea lui Leo. Omul cu păr roșu, vocea lui Lazar, se apropie.

— Ai nevoie de mine?

Lazar clătină din cap, făcându-i semn să se ducă la culcare. Omul îi aruncă lui Leo o privire arzătoare, ca a unui iubit bosumflat, gelos, înainte să se retragă după cum i se poruncise.

Cam la vremea când toți prizonierii adormiseră, durerea se simțea atât de intens, încât, dacă nu ar fi avut căluș, Leo ar fi urlat cerând milă. Privind cum fața i se contorsiona încet-încet, de parcă s-ar fi strâns niște șuruburi, Lazar îngenunche lângă Leo într-o atitudine de rugăciune, își aplecă gura spre urechea lui, iar buza de jos i se lipi de lob în timp ce vorbea. Glasul îi era stins, semănând cu foșnetul frunzelor de toamnă:

— E greu… să vezi cum se chinuiește altul… orice-ar fi făcut… Te schimbă… oricâtă dreptate ai avea… să dorești răzbunare…

Lazar se opri, revenindu-și după chinul vorbirii. Durerea lui nu încetase niciodată, trăise mereu în tovărășia ei, știind că nu avea să treacă niciodată și că nu avea să mai trăiască niciodată fără ea.

— I-am întrebat pe ceilalți… A existat vreun cekist care să vă fi ajutat? Știți printre ei… vreun om bun? Toți… au zis… nu.

Se opri încă o dată, ștergându-și sudoarea de pe frunte, înainte să-și întoarcă buzele spre urechea lui Leo.

— Statul te-a ales pe tine… să mă trădezi… Fiindcă ai o inimă… Aș fi știut dacă nu aveai… Asta e tragedia ta… Maxim, nu pot să te las așa… E atât de puțină dreptate… trebuie să luăm ce putem…

Durerea se transformă în delir: era atât de intensă, încât dobândea proprietăți euforice. Leo nu mai era conștient de

existența barăcilor: pereții de lemn se dizolvau, lăsându-l în mijlocul unui platou alb de gheață – un alt platou, mai alb și mai neted, și mai strălucitor, deloc îngrozitor sau rece. Din cer cădea apă, o ploaie înghețată, chiar deasupra lui. Clipi, clătină din cap. Se găsea în baracă, pe podea. Turnaseră apă peste el. Îi îndepărtaseră călușul. Îi dezlegau prosoapele. Chiar și așa, abia putea să soarbă cele mai mici cu putință înghițituri de aer: plămânii lui se obișnuiseră cu strânsoarea la care fuseseră supuși. Se ridică, trăgând încet aer în piept. Era dimineață. Supraviețuise unei alte nopți.

Prizonierii își târâiau picioarele trecând pe lângă el, plini de dispreț, în drum spre micul dejun. Respirația lui Leo începu să revină la normal. Era singur în baracă și se întreba dacă se mai simțise vreodată atât de singur. Se ridică în picioare și simți nevoia să se sprijine de cadrul patului. Un gardian strigă la el, furios că pierdea timpul din cauza lui. Capul îi căzu în piept în timp ce înainta, se simțea incapabil să-și ridice picioarele și le târa de-a lungul cadrului de lemn, ca un patinator infirm.

Intrând în zona administrativă, Leo se opri. Nu mai putea îndura o a doua zi de muncă. Nu mai putea îndura o a treia noapte. Imaginația începu s-o ia razna la amintirea diverselor torturi la care asistase. Ce avea să mai urmeze? Mirajul imaginii lui Timur era prea slab ca să-l mai poată susține. Planurile lor merseseră prost. Undeva în apropiere, un gardian strigă:

— Mișcă-te!

Leo trebuia să improvizeze. Se găsea singur, pe cont propriu. Îndreptându-se în direcția biroului comandantului, strigă:

— Comandante!

Gardienii alergară spre el: violase eticheta. Dinspre baraca în care se afla sala de mese, Lazar îl privea. Leo trebuia să atragă atenția comandantului extrem de repede.

— Comandante! Știu despre raportul lui Hrușciov!

Gardienii ajunseră lângă el. Înainte să mai poată spune ceva, Leo fu lovit în spate. O a doua lovitură o primi în

stomac. Se lăsă pe vine, strângându-se din cauza altor lovituri care aterizau asupra lui.

— Încetați!

Gardienii înghețară. Desfăcându-se din poziția ghemuită, Leo privi spre baraca administrației. Comandantul Sinyavsky se afla în capul scărilor.

— Aduceți-l la mine.

În aceeași zi

Gardienii îl duseră pe Leo îmbrâncindu-l pe scări și apoi în birou. Comandantul se retrăsese într-un colț, lângă o sobă scundă și pântecoasă. Camera făcută din bușteni de lemn puși unul deasupra celuilalt era decorată cu hărți ale regiunii, fotografii înrămate ale comandantului, împreună cu prizonierii la muncă, Sinyavsky zâmbind, de parcă s-ar fi aflat în compania unor prieteni, în timp ce fețele prizonierilor erau impasibile. Se vedeau urme în jurul ramelor, indicând faptul că alte fotografii, de alte mărimi și forme, fuseseră recent date jos și înlocuite de acestea.

Cu hainele zdrențuite, cu trupul învinețit de la lovituri, Leo tremura ca un *bezprizornik*, un copil al străzii. Sinyavsky îi trimise afară pe gardieni.

— Vreau să vorbesc numai cu prizonierul.

Gardienii se uitară unii la alții. Unul dintre ei spuse:

— Omul ăsta ne-a atacat noaptea trecută. Ar trebui să rămânem cu dumneavoastră.

Sinyavsky clătină din cap.

— Prostii.

— Nu sunteți în siguranță cu el aici.

Tonul lor lăsa să se simtă o amenințare nepotrivită cu rangul lor de subordonați. În mod evident, puterea comandantului era pusă la îndoială. I se adresă lui Leo:

— N-o să mă ataci, așa-i?

— Nu, domnule.

— Nu, domnule! E chiar politicos. Acum, toți, plecați, insist.

Gardieni se retraseră, neîncrezători, fără să încerce măcar să-și ascundă disprețul pentru asemenea dovezi de blândețe.

Odată ieșiți, Sinyavsky merse spre ușă, verificând dacă nu cumva rămăseseră afară. Ascultă scândurile scârțâind sub

picioarele gardienilor în timp ce coborau scările. Sigur acum că avea intimitate, încuie ușa și se întoarse spre Leo.

— Te rog, așază-te.

Leo se așeză în scaunul din fața biroului. Aerul era încălzit și mirosea a lemn proaspăt tăiat. Leo voia să doarmă. Comandantul zâmbi:

— Cred că ți-e frig.

Fără să aștepte vreun răspuns, Sinyavsky se îndreptă spre sobă, luă un vas de pe ea și turnă un lichid de culoarea ambrei într-o cană mică de tablă, același tip de tablă în care-i fusese oferit extractul de ace de pin. Ținând-o de margini, i-o oferi lui Leo.

— Cu grijă.

Leo se uită spre cana din care ieșeau aburi și o ridică până la buze. Mirosul era dulce. Lichidul avea gust de miere lichidă și flori de câmp. Ca ploaia care cade pe pământul de pe fundul unui râu secat de secetă, alcoolul dulce și cald se absorbi imediat. Sângele i se ridică la cap. Obrajii i se îmbujorară. Camera începu să se învârtească cu el. Senzația se prefăcu într-o moleșeală blândă, euforică, un sentiment de plutire de parcă Leo ar fi înghițit fericire sub formă de nectar.

Sinyavsky se așeză de partea cealaltă a mesei, trase un sertar și scoase la iveală o cutie de carton. O așeză pe masă, în fața amândurora. Pe partea de sus se vedea scris:

NU PENTRU PRESĂ

Comandantul bătu deasupra ei.

— Știi ce-i înăuntru?

Leo dădu din cap că știe.

— Ești spion, așa-i?

Leo n-ar fi trebuit să bea băutura aceea. Suspecții înfometați erau îmbătați, un procedeu de rutină, și limbile li se dezlegau. Avea nevoie de toată concentrarea. Ar fi fost o greșeală grosolană să se încreadă în bunăvoința acestui om. Când intrase aici, avusese intenția să-și dezvăluie identitatea, dând detalii despre cariera, pe care o cunoștea până în cele

mai intime amănunte, a comandantului, plus nume ale superiorilor acestuia. Dar întrebarea asta, venind din senin, îl prinsese pe picior greșit. Comandantul profită de tăcerea lui.

— Nici să nu te gândești la vreo minciună. Știu adevărul. Te afli aici să raportezi despre progresul reformelor. Ca și prietenul tău.

Inima lui Leo îi zvâcni în piept.

— Prietenul meu?

— Eu sunt hotărât să mă schimb, dar mulți din regiunea asta nu sunt nici pe departe.

— Știi de prietenul meu?

— Vă caută cei doi ofițeri care au sosit noaptea trecută. Sunt convinși că sunt mai mulți care au venit să-i spioneze.

— Ce s-a întâmplat cu el?

— Prietenul tău? L-au executat.

Degetele lui Leo își slăbiră strânsoarea în jurul cănii de tablă, dar nu într-atât încât să-i dea drumul pe podea. Toată puterea i se scurse din oase: coloana vertebrală i se înmuie. Se aplecă în față, capul îi căzu în piept și rămase cu ochii în podea.

Comandantul continuă:

— Mi-e teamă că te vor ucide și pe tine. Felul în care ai izbucnit, ce-ai spus despre raportul secret, ți-a dat la iveală identitatea. N-or să-ți dea voie să pleci. După cum vezi, a fost greu fie și să rămân singur cu tine o clipă.

Leo clătină din cap. El și Timur supraviețuiseră unor situații imposibile. Nu putea să fie mort. Trebuie să fi fost vreo greșeală. Leo se ridică.

— Nu e mort.

— Omul despre care vorbesc a sosit la bordul lui *Stary Bolșevik*. Trebuia să ajungă aici, în poziția de locțiitor al meu. Asta era povestea oficială. De fapt, a fost trimis aici să scrie un raport. A recunoscut. A pretins că se află aici să ne supravegheze. Să ne judece meritele. Așa că l-au omorât. N-or să fie judecați. N-or s-o îngăduie niciodată.

Timur trebuie să fi spus povestea asta ca să poată ajunge în lagăr să-l salveze. N-ar fi trebuit niciodată să-i ceară ajutorul

lui Timur. Fusese atât de preocupat de salvarea Zoiei, încât nu mai luase în calcul și riscurile la care se expunea Timur. Îl ignorase mai mult decât trebuia, atât de convins de abilitățile și de planul său. Distrusese o familie fericită în încercarea de a aduna laolaltă o alta nefericită, ruinând ceva minunat așteptând afecțiunea Zoiei. Începu să plângă dându-și seama că Timur, prietenul său, singurul său prieten, un om adorat de soția și fiii săi, decent și loial, un om pe care-l iubise foarte mult, era mort.

Când, în cele din urmă, Leo ridică privirea, văzu că și Zhores Sinyavsky plângea. Leo îl țintui fără să-i vină să creadă la vederea ochilor roșii ai bărbatului și a lacrimilor strălucitoare pe obrajii care arătau de parcă ar fi fost tăbăciți și se întrebă cum de un om care făcuse o cale ferată ce nu ducea nicăieri, pe spezele unor vieți nevinovate, putea să plângă la moartea unui om. Pe care nici măcar nu-l cunoscuse, un om de a cărui moarte nu era responsabil. Poate că murea pentru fiecare moarte pentru care nu plânsese până atunci, pentru fiecare victimă care se sfârșise în zăpadă, în arșița soarelui sau în noroi, în timp ce el fuma o țigară, satisfăcut că îndeplinise cota. Leo se șterse la ochi, amintindu-și de disprețul lui Lazar pentru ei. Avea dreptate. Lacrimile nu-și aveau rostul. Leo îi datora lui Timur mai mult decât lacrimile. Dacă Leo nu avea să supraviețuiască, soția și fiii lui Timur nici nu aveau să afle vreodată că el murise. Iar Leo nu va avea niciodată șansa de a le spune cât de rău îi părea.

Gardienii voiau să se asigure că nu avea să se mai întoarcă niciodată la Moscova. Își protejau fieful. Leo era un spion, urât de ambele părți – prizonieri și gardieni deopotrivă, în afară de comandant, un om a cărui minte părea să se fi ascuțit din pricina sentimentului de vinovăție. Acesta era, cel puțin, un aliat neașteptat, dar care nu mai controla lagărul. Ca lupii, gardienii se strângeau în barăcile administrative, așteptându-i ieșirea.

Privind în jurul său în încăpere, cu mintea învârtindu-i-se de gânduri, Leo văzu microfonul pe birou. Era conectat la difuzoarele dispuse în jurul *zonei.*

— Vă puteți adresa întregului lagăr?

— Da.

Leo se ridică, luă cana și o umplu până la margine cu lichidul alcoolic de culoarea ambrei. I-o dădu comandantului:

— Beți cu mine.

— Dar…

— Beți în memoria prietenului meu.

Comandantul o goli dintr-o înghițitură. Leo umplu cana a doua oară.

— Beți-o în memoria tuturor celor care au murit aici.

Comandantul încuviință și bău și cana aceasta. Leo o umplu din nou.

— Și a tuturor inocenților uciși în toată țara.

Comandantul dădu peste cap ce mai rămăsese din băutură și își șterse buzele. Leo arătă spre difuzor.

— Dați-i drumul.

În aceeași zi

Aflat în holul sălii de mese, Lazar contempla decizia lui Leo de a se lăsa la mila comandantului. Un recent convertit la compasiune, Zhores Sinyavsky s-ar putea să-l protejeze. Ceilalți prizonieri erau furioși văzând cum li se lua șansa de a face dreptate. Deja plănuiseră cea de-a treia tortură, pe cea de-a patra și pe cea de-a cincea și fiecare om anticipa înfrigurat noaptea în care Leo avea să sufere în felul în care suferiseră ei, când aveau să vadă pe fața lui durerea pe care o experimentaseră ei, și cum el țipa implorând milă, și cum ei aveau îndelung râvnita șansă de a spune „Nu”.

Cât despre povestea spusă de Leo despre nevasta lui, Anisya, îl necăjea. Dar *vory* din baracă îl asiguraseră că era cu neputință ca o femeie care odată cântase imnuri, care făcuse curățenie și făcuse mâncare să ajungă să-și formeze propria bandă. Leo era un mincinos. De data asta, Lazar nu se va lăsa prostit.

Un șuierat începu să fie emis din difuzoare. Cu toate că nu era decât un zgomot de fond și nimic altceva, experiența lor de zi cu zi era atât de rigidă și de rar variată încât Lazar tresări auzindu-l. Ridicându-se, mișcându-se în jurul mulțimii de prizonieri care-și mâncau micul dejun, deschise ușa.

Difuzoarele erau așezate pe niște stâlpi înalți din lemn, câte unul atârnând deasupra fiecărei barăci de prizonieri și unul în zona administrativă, poziționat chiar în fața bucătăriei și a sălii de mese. Erau rar folosite. O mână de prizonieri curioși se adună în spatele lui, printre ei și Gheorghi, „vocea” care nu-l părăsea niciodată. Ochii li se fixară asupra celui mai apropiat dintre difuzoare, bătut de vânturi, atârnând strâmb. Un fir de sârmă înfășurat ca un șarpe în jurul stâlpului cobora pe pământul înghețat și de aici mergea spre biroul comandantului. Se auzi din nou un șuierat static ce se modulă

transformându-se în vocea comandantului lor. Avea un ton nesigur.

— Raport special…

Se opri, apoi începu iarăși, mai tare de data aceasta:

— Raport special la cel de-al XX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Sesiune închisă. 25 februarie 1956. De Nikita Sergheevici Hrușciov, prim-secretar al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Lazar coborî treptele și merse spre difuzor. Gardienii se opriseră din ce făceau. După un moment de confuzie, începuseră să șușotească unii către alții, evident neinformați despre intenția comandantului. Un mic grup se desprinse și se îndreptă spre baraca administrativă. Între timp, comandantul continuă să citească tare. Cu cât mai mult citea, cu atât deveneau gardienii mai agitați.

— Ceea ce s-a întâmplat în timpul vieții lui Stalin, care a practicat violența brutală, nu doar față de toți cei care i s-au opus, ci și față de cei care au părut numai a i se opune acestui personaj capricios și despotic, a se opune concepțiilor sale…

Grăbindu-se, gardienii urcară scările, izbiră în ușă, strigând alarmați la comandant, încercând să-și dea seama dacă nu cumva acționează sub amenințare. Unul dintre ei strigă cu seriozitate:

— Sunteți ostatic?

Ușa rămânea închisă. Lazar nu avea impresia, din tonul vocii, că comandantul ar fi citit sub amenințare. Glasul intra, din ce în ce mai mult, în rolul pe care-l juca.

— Stalin a creat conceptul de dușman al poporului. Termenul a făcut posibilă cea mai crudă dintre toate represiunile posibile, violând toate normele legalității revoluționare, împotriva oricui nu era de acord cu Stalin…

Capul lui Lazar se arcuise în sus spre difuzor, cu gura căscată de uimire, ca și când în cer s-ar fi săvârșit un miracol.

Întreaga populație a închisorii se adunase în jurul difuzoarelor, un uriaș nod uman uitându-se în același punct, hipnotizat de cuvintele acelea, cu sunetul lor spart. Oamenii ascultau o critică a statului. Era o critică la adresa lui Stalin.

Lazar nu mai auzise niciodată până atunci așa ceva, nu sub forma aceasta, nu vorbe murmurate de doi îndrăgostiți sau între doi prizonieri pe marginea priciului. Cuvintele acelea veneau de la conducătorul lor, cuvinte care fuseseră rostite cu voce tare în congres, transcrise și tipărite, legate în broșuri și distribuite până în cele mai îndepărtate colțuri ale țării.

— Cum e posibil ca o persoană să mărturisească niște crime pe care nu le-a comis? Într-un singur mod: aplicarea torturii, care o aduce într-o stare de inconștiență, deposedând-o de propria judecată, care îi răpește demnitatea umană.

Omul de lângă Lazar își așeză un braț în jurul lui. Prizonierul din partea cealaltă făcu și el același lucru, apoi, curând, fiecare prizonier se legă de ceilalți, cu brațele trecute în jurul umerilor.

Lazar încercă să nu le dea atenție gardienilor, concentrându-se asupra raportului, dar îl distrăgea dilema în care, în mod evident, se aflau ei: ezitau între a-l opri pe comandant nemailăsându-l să citească și a-i opri pe prizonieri să mai asculte. Hotărând că era mai ușor să aibă grijă de un singur om mai degrabă decât de o mie, se năpustiră cu pumnii în ușă, ordonându-i comandantului să se oprească imediat. Ca o măsură de protecție împotriva gerului, arctic, ușa era făcută din bușteni groși. Ferestrele micuțe erau acoperite cu obloane. Nu era ușor să intri acolo. Disperat, un gardian trase un foc cu pistolul, dar gloanțele se risipiră fără niciun folos; doar câteva așchii de lemn săriră încolo și încoace. Ușa nu se deschise, dar gloanțele își făcură efectul. Raportul se opri.

Lazar simți tăcerea ca pe o înfrângere. Nu era singur. Supărați că raportul fusese scurtat, prizonierii din dreapta și din stânga începură să bată din picioare, repede urmați și de alții, de toată lumea, două mii de picioare lovind pământul înghețat.

— Mai mult! Mai mult! Mai mult!

Energia era irezistibilă. După atât de multă vreme, picioarele lui începură și ele să lovească în pământ.

•

Leo și comandantul ascultă larma de afară. Nu puteau să

riște deschizând obloanele, de teamă că gardienii ar fi putut trage, prin urmare, nici nu puteau vedea ce se întâmplă afară. Vibrațiile provocate de loviturile de picioare făceau să se miște scândurile podelei. Strigătele incantate ritmic trecură prin zidurile groase.

— Mai mult! Mai mult! Mai mult!

Sinyavsky zâmbi, își puse o mână pe piept, având aerul că interpretează acest răspuns al lor ca pe o confirmare a propriei persoane, reformate între timp.

În lagăr, starea de spirit era volatilă, exact așa cum își dorea Leo. Făcu semn către paginile raportului pe care le editase în grabă, concentrând esența conținutului într-o serie de afirmații șocante. Sinyavsky clătină din cap.

— Nu.

Leo fu contrariat.

— De ce să ne oprim acum?

— Vreau să le spun propriul meu discurs. M-a… inspirat.

— Și ce vreți' să le spuneți?

Sinyavsky ridică microfonul și se adresă Gulagului 57.

— Numele meu este Zhores Sinyavsky. Mă cunoașteți în calitate de comandant al acestui gulag, unde lucrez de mulți ani. Cei care au sosit de curând vor crede că sunt un om bun, cinstit, drept și generos.

Leo se îndoia de acest lucru. Oricum, încercă să pară convins de aceste declarații. Comandantul își trata discursul cu o seriozitate absolută.

— Cei care se află aici de mai multă vreme nu vor avea gânduri prea bune despre mine. Tocmai ați ascultat cum Hrușciov recunoaște greșelile pe care le-a făcut statul și actele de cruzime ale lui Stalin. Aș vrea să urmez exemplul liderului nostru. Vreau să-mi recunosc propriile greșeli.

Auzind cuvântul *urmez*, Leo se întrebă dacă comandantul se simțea animat de sentimentul culpei sau de cel de supunere necondiționată. Era aceasta căință sau doar o imita? Dacă statul ar fi revenit la teroare, Sinyavsky s-ar fi putut și el întoarce la brutalitate cu aceeași repeziciune cu care adoptase milostenia?

— Am făcut lucruri de care nu sunt mândru. E vremea să vă cer să mă iertați.

Leo își dădu seama că puterea recunoașterii sale ar fi putut fi chiar mult mai mare decât cea a recunoașterii lui Hrușciov. Prizonierii îl cunoșteau pe omul acesta. Îi știau pe prizonierii pe care el îi ucisese. Cu toții așteptau mărturisirea lui.

•

Lazar băgă de seamă că până și gardienii se lăsaseră păgubași și nu mai încercau să spargă ușa, așteptând următoarele cuvinte ale comandantului. După o pauză, vocea subțiratică a lui Sinyavsky răsună deasupra lagărului:

— Arhanghelsk, primul loc în care am fost trimis: eram însărcinat cu supravegherea prizonierilor care lucrau în pădure. Tăiau copacii și pregăteau cheresteaua pentru transport. Eram nou în postul acela. Mă simțeam nervos. Mi se dăduseră ordine să adun o cantitate fixă de lemn în fiecare lună. Nu conta nimic altceva. Aveam o normă de îndeplinit, la fel ca oricare dintre voi. După prima săptămână am descoperit un prizonier care făcuse o înșelătorie ca să-și scoată norma. Dacă nu l-aș fi prins, cantitatea livrată ar fi fost mai mică, iar eu aș fi fost acuzat de sabotaj. Așa încât, vedeți, era vorba despre supraviețuire, nimic altceva. Nu aveam de ales. L-am folosit ca să dau un exemplu. A fost dezbrăcat și legat de un copac. Era vara. La asfințit, avea trupul negru de țânțari. Până dimineața intrase în stare de inconștiență. Până a treia zi a murit. Am ordonat ca trupul să-i fie lăsat în pădure, ca avertisment. Timp de douăzeci de ani nu m-am gândit niciodată la omul acela. În ultima vreme, mă gândesc la el în fiecare zi. Nu-mi amintesc cum îl cheamă. Nici nu știu dacă i-am știut vreodată numele. Aveam douăzeci și unu de ani.

Lazar observă felul în care comandantul își modera onestitatea prin calificative pe care și le dădea singur.

N-am avut de ales.

Sub scuza acestor cuvinte muriseră mii de oameni, uciși nu de gloanțe, ci de o logică perversă și de o gândire pusă cu grijă la punct. Când Lazar își întoarse atenția către discurs, comandantul nu mai vorbea despre cariera sa din pădurile de

la Arhanghelsk. Făcea mărturisiri despre promovarea la minele de sare de la Solikamsk.

— În minele de sare, ca o măsură în favoarea eficienței, am ordonat ca oamenii să doarmă sub pământ. Dacă nu-i mai mutam pe oameni de sus în jos și de jos în sus la fiecare schimb, economiseam mii de ore prețioase de muncă, de care beneficia statul.

Prizonierii clătinară din cap, imaginându-și iadul subteran care trebuie să fi fost viața acelor oameni.

— Scopul meu era să descopăr noi modalități prin care să aduc statului beneficii! Ce aș putea să spun? Dacă nu m-aș fi gândit la așa ceva, ofițerul care mă seconda ar fi putut fi cel care să propună astfel de măsuri, iar eu aș fi fost pedepsit. Oare aveau oamenii aceia nevoie de lumină mai mult decât avea statul de sare? Cine avea autoritatea de a aduce un astfel de argument?

Unul dintre gardieni, un om pe care Lazar nu-l mai văzuse până atunci, năvăli spre ei, agitând un cuțit. Voia să taie firul difuzorului și, odată cu el, să oprească discursul. Gardianul zâmbea, mulțumit de soluția la care se gândise.

— La o parte din calea mea.

Prizonierul aflat cel mai aproape păși spre el și se așeză în fața firului, blocând astfel înaintarea gardianului. Un al doilea prizonier i se alătură, apoi al treilea, al patrulea, apărând firul. Zâmbind amenințător, ca și când ar fi zis că o să țină minte acest lucru, gardianul se îndreptă spre o altă parte a firului, care rămăsese expusă. În replică, prizonierii se mișcară repede înainte, acoperind spațiul din jur și apărând firul. Nodul format din prizonieri își schimbă de mai multe ori forma până ce un șir dens de prizonieri se alinie umăr lângă umăr, un șir care se întindea de la stâlpul de lemn pe care se afla difuzorul, până la baza barăcilor administrației. Singurul fel în care gardianul ar mai fi putut ajunge la fir era să se târască pe sub barăci, lucru pe care mândria îl împiedică însă să-l facă.

— La o parte din calea mea.

Prizonierii nu se mișcară. Gardianul se întoarse cu fața spre

cele două *vakhta,* turnurile fortificate care supravegheau lagărul. Începu să le facă semne celor doi pușcași, arătând înspre prizonieri înainte s-o ia la goană.

Se auzi o rafală din turn. La unison, toți prizonierii căzură în genunchi. Lazar privi în jur, așteptându-se să vadă morți și răniți. Nimeni nu părea să fie rănit. Soldații țintiseră probabil pe deasupra capetelor lor, fusese un foc de avertisment. Încet, toată lumea se ridică. Vocile din spate se auziră strigând:

— Avem nevoie de ajutor!

— Aduceți felcerii!

Aflat în spate, Lazar nu putea să vadă ce se petrecea. Strigătele care cereau asistență medicală continuară. Dar nu veni nimeni. Gardienii nu făceau nimic. Curând, strigătele încetară. Explicațiile se răspândiră prin mulțime. Un prizonier murise.

Simțind că starea de spirit se înrăutățea încet-încet, gardianul puse cuțitul deoparte și scoase pistolul. Trase în difuzor, ratându-l la primele câteva focuri, până ce, în cele din urmă, îl nimeri; scoase o flacără scurtă și se sparse, amuțind. Celelalte patru difuzoare din zona prizonierilor funcționau încă, dar se aflau la o oarecare distanță: vocea comandantului fusese redusă la un sunet de fond aproape de neauzit. Ținându-și pistolul în continuare pregătit, gardianul anunță:

— Înapoi în barăci! Și n-o să mai fie nevoie să moară nimeni!

Amenințarea fu prost înțeleasă.

Ridicând firul de la pământ, un prizonier țâșni în față și îl înfășură strâns în jurul gâtului gardianului, strangulându-l. Cei doi fură înconjurați de prizonieri. Ceilalți gardieni dădură fuga să intervină. Un prizonier înșfăcă pistolul gardianului și trase în cei care se apropiau. Unul dintre gardieni se prăbuși rănit. Ceilalți își scoaseră armele și începură să tragă la întâmplare.

Prizonierii se împrăștiară. Înțelegerea îi lumină pe toți, instantaneu. Dacă gardienii ar fi preluat din nou controlul, represaliile ar fi fost sălbatice, indiferent de discursurile care s-ar fi ținut la Moscova. În acel moment, din ambele turnuri se

deschise focul.

•

Comandantul încă vorbea, continuând să relateze întâmplări sângeroase, părând că nu aude focurile de armă. Mintea sa suferise un șoc, se simțea scindată: sub regimul lui Stalin, personajul pe care-l întruchipa fusese tras cu forță extremă într-o direcție. Acum se trezise că era tras în cu totul altă direcție. Nu opusese nicio rezistență, n-avea niciun fel de idee de cine era cu adevărat, un om nici bun, nici rău, ci numai unul slab.

Îngăduindu-i comandantului să continue, Leo deschise oblonul, uitându-se cu grijă afară. Prizonierii răzvrătiți alergau în toate direcțiile. Pe zăpadă se vedeau trupuri căzute. Calculând în minte forțele disponibile de fiecare parte, Leo concluzionă că există câte un gardian la fiecare patruzeci de adversari, un procent mare, care explica, în parte, de ce lagărele erau atât de scump de întreținut – munca silnică întreprinsă aici nu era suficientă cât să acopere cheltuielile de întreținere a prizonierilor, pentru hrana, casa, transportul și paza lor. Unele dintre cheltuielile cele mai mari se făceau cu gardienii, cărora li se plăteau prime substanțiale pentru faptul că lucrau în astfel de condiții, atât de departe de casă. Acesta era motivul pentru care ucideau și se agățau de autoritatea de care beneficiaseră până atunci. Nu aveau o viață propriu-zisă la care să se poată întoarce, nu aveau familii sau cunoștințe care să-și dorească să-i vadă. Nicio comunitate dintr-o fabrică obișnuită nu i-ar fi acceptat. Lupta era disperată de ambele părți.

Din turnuri izbucniră rafale de mitralieră – ferestrele se făcură țăndări. Leo se lăsă în jos, sticla căzu peste tot în jurul lui, cu gloanțele înfigându-se în scândurile dușumelei. Aflat în siguranță în spatele pereților groși făcuți din bușteni, Leo se întinse cu grijă, încercând să închidă obloanele. Lemnul se sparse într-o ploaie de țepușe. Încăperea era expusă. Pe birou, echipamentul de înregistrare fusese spulberat de gloanțe și atârnă o vreme în aer înainte să cadă la podea. Sinyavsky căzu pe spate și se ghemui într-un colț. Pe deasupra zgomotului,

Leo strigă:

— Ai un pistol?

Ochii lui Sinyavsky făcură semn spre o parte a încăperii. Leo îi urmări privirea care-l conduse spre o ladă de lemn pusă într-un colț, încuiată cu lacăt. Se ridică și alergă în direcția aceea, dar comandantul alergă și el și îi blocă înaintarea punându-i mâinile în piept.

— Nu!

Leo îl îmbrânci pe comandant într-o parte și luă de pe birou o lampă grea de oțel cu care începu să lovească lacătul încuietorii; la a doua lovitură, lacătul se desprinse. Comandantul sări încă o dată în față și se aruncă peste lada de lemn.

— Te implor.

Leo îl împinse și deschise capacul.

Înăuntru nu se găsea nimic în afară de o adunătură de nimicuri. Multe rame de fotografii. În ele, comandantul putea fi văzut stând plin de mândrie în apropierea unui canal: prizonieri emaciați trudeau undeva în fundal. Leo ghici că erau fotografiile atârnate la început pe pereții biroului. Le dădu la o parte, dibuind printre teancurile de dosare, certificate, diplome și scrisori în care Sinyavsky era felicitat pentru a fi îndeplinit cota – baza pe care se înălțase măreața sa carieră. Pe fundul lăzii zăcea o pușcă veche de vânătoare. Pe pat avea crestături: pușca ucisese de douăzeci și trei de ori. Sigur că nu era vorba despre lupi sau urși. Leo puse în încărcător niște gloanțe mari, lungi cât degetul lui, și merse înapoi la fereastră.

Cele două turnuri principale, așa-numitele *vakhta,* aveau o poziție strategică crucială, ridicate pe piloni înalți din lemn. Gardienii trăseseră deja scările, ceea ce făcea imposibil să se ajungă la ei. Protejate de bușteni groși de lemn, în vârful fiecăruia se aflau montate mitraliere capabile să tragă sute de gloanțe pe minut, mai puternice decât orice altă armă de la sol. Leo trebuia să abată rafalele trase spre prizonieri. Ținti spre turnul aflat chiar în fața sa. Exista o șansă minimă ca focul tras de el să nimerească prin fanta îngustă care se

deschidea în pereții de bușteni. Trase de două ori, cutremurându-se de puterea reculului armei. Cei din turn încetară să mai tragă asupra prizonierilor, redirecționând ploaia de gloanțe asupra lui.

Ferindu-și capul, ghemuit la pământ, Leo aruncă o privire spre Sinyavsky. Stătea în colț, citind ce mai rămăsese din raportul secret, calm, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, în timp ce biroul lui era făcut praf de rafale de gloanțe. Se uită în sus spre Leo și începu să citească cu glas tare:

— Vreau ca strigătele mele de groază să ajungă la urechile voastre: nu rămâneți surzi, luați-mă sub protecția voastră; vă rog, ajutați-mă să îndepărtez coșmarul interogatoriilor și să arăt că toate astea au fost o mare greșeală!

Sinyavsky se ridică.

— Toate astea sunt o greșeală îngrozitoare! N-ar fi trebuit să se întâmple niciodată!

Leo strigă la el:

— Jos!

Un glonț îl lovi pe comandant în umăr. Incapabil să se uite la el cum moare, Leo sări și-l culcă la pământ. Aterizând pe genunchii răniți, simți aproape că leșină de durere. Sinyavsky șopti:

— Raportul acela mi-a salvat viața.

Leo simți miros de fum. Se rostogoli pe spate, eliberându-se de presiunea de pe genunchi. Se ridică stângaci și se îndreptă spre fereastră. Rafalele de gloanțe încetaseră. Se uită cu atenție prin ferestrele sparte, observând ce se petrecea în *zona*, și își dădu seama de sursa fumului. Chiar sub baza cabinei se vedea un foc; flăcările aveau să ajungă curând la partea de sus a turnului. Butoaie de combustibil fuseseră rostogolite sub el și li se dăduse foc, iar cabina se prăjea ca o friptură la proțap. Nu exista nicio scăpare pentru oamenii dinăuntru. Incapabili să mai coboare scara, gardienii încercară să se strecoare prin fanta dintre bușteni de lemn. Fanta era însă prea îngustă: unul dintre oameni rămase imobilizat acolo, prins, fără să mai poată fie să se tragă înapoi, fie să iasă, în timp ce focul cuprindea totul. Începu să țipe.

Cel de-al doilea turn încerca să se apere de o soartă asemănătoare: începură să tragă în prizonierii care aduceau materialele incendiatoare. Dar condamnații erau prea mulți, veneau din toate părțile. Odată ce ajunseră sub turn, gardienii nu mai puteau face nimic decât să aștepte. Izbucni un al doilea incendiu. Ambele turnuri fuseseră înfrânte. Balanța puterii se înclinase. Acum, prizonierii dețineau controlul lagărului.

O secure se înfipse în ușa comandantului, iar tăișul de oțel trecu prin lemn. Înainte să fi putut ajunge înăuntru, Leo lăsă pușca jos și descuie ușa, făcând un pas în spate, cu mâinile ridicate, în semn că se predă. O mică ceată de prizonieri năvăli în încăpere, agitând cuțite și bare de oțel. Omul care părea șeful lor îi privi pe captivi.

— Scoateți-i afară.

Prizonierii îl înșfăcară pe Leo de brațe, mânându-l grăbit pe scări în jos, laolaltă cu gardienii care fuseseră capturați: rolurile se inversaseră. Loviți și plini de sânge, aceștia stăteau pe zăpadă uitându-se cum ardeau *vakhta.* Coloane de fum se ridicau în aer, întrerupând deschiderea largă a cerului, anunțându-și, în felul acesta, revoluția în întreaga regiune.

În aceeași zi

Concentrat, Malîș studie lista scrisă de mână. I se spusese că se găseau acolo numele bărbaților și femeilor pe care Fraera plănuise să le ucidă. Pentru că nu știa să citească, pentru el, lista nu era decât o adunătură de simboluri neinteligibile. Până de curând, nu-și făcuse niciun fel de probleme că nu știa să scrie și să citească; nu putea să deslușească decât literele propriului său *klikukha.* Din acest motiv, în timpul perioadei de inițiere, insistase ca niciunul dintre tatuaje să nu conțină cuvinte, de teamă ca nu cumva tovarășii săi *vory* să nu profite de ignoranța lui și să-i imprime pe piele cuvinte insultătoare. Cu toate că desenarea unui tatuaj fals se pedepsea cu moartea, acest lucru probabil că nu i-ar fi împiedicat să facă glume pe seama lui, numindu-l, de exemplu, Puță Micuță în loc de Micuțul.

Era isteț și nu avea nevoie de vreo diplomă sau de certificat ca s-o dovedească. Nu avea nevoie să știe să scrie și să citească. La ce i-ar fi folosit? Nu s-ar fi așteptat ca profesorul să știe să descuie o încuietoare sau să arunce cuțite. Și atunci de ce te-ai fi așteptat ca un hoț să știe să citească? Chiar dacă, pentru el, raționamentul acesta își păstra neatinsă semnificația, ceva se schimbase totuși. Stânjeneala se cuibărise în sufletul lui și începuse să crească din momentul în care Zoia îl apucase de mână.

Ea n-avea de unde să știe că era analfabet. Poate că se gândea la ce era mai rău, considerându-l un fel de ucigaș dependent de *chiffr*. Nu îi păsa. Ea ar fi trebuit să fie mai îngrijorată cu privire la faptul că el îi putea foarte bine tăia gâtul dintr-o mișcare decât să-l judece. Răsuflând greu, atenția îi reveni asupra numelor pe care le avea în față – cekiștii pensionați. Știa, din ce ascultase de la Fraera, că lista conținea nume, adrese și descrierea crimei fiecăruia – fie că aceștia

erau investigatori, interogatori sau informatori. Trecându-și degetul arătător murdar peste fiecare rând, putea să-și dea seama în care coloane se aflau numele lor: aceasta era coloana cu cele mai puține cuvinte. Coloana care conținea numere: acestea erau adresele lor. Și, prin deducție logică, cea de-a treia coloană, care conținea cele mai multe cuvinte, trebuia să fie descrierea crimelor pe care le făcuseră. Pe cine încerca el să prostească? Ăsta nu era citit. Nici măcar pe aproape nu se afla. Aruncă lista și începu să se plimbe cu pași mari prin tunelul de scurgere. Era vina ei – fata aia, ea era motivul pentru care se simțea așa. Își dori să nu fi avut niciodată de-a face cu ea.

Nesigur de ce avea de gând să facă, o luă la fugă de-a lungul tunelului și pătrunse în sălașul urât mirositor. Fraera pretindea că locuiau în ce mai rămăsese dintr-o bibliotecă veche, biblioteca pierdută a lui Ivan cel Groaznic, care deținuse o colecție neprețuită de papirusuri bizantine și ebraice. Analfabet și se ascundea într-o bibliotecă – ironia nu-l izbise niciodată până atunci, nu până la sosirea Zoiei. Bibliotecă antică sau nu, pentru el, locul în care trăiau nu era nimic mai mult decât o rețea de încăperi urâte și umede, făcute din piatră. Evitându-i pe ceilalți, care beau ca de obicei, se îndreptă tăcut spre celula Zoiei.

Trase taburetul și se așeză pe el, privind printre gratii. Zoia stătea adormită într-un colț, cuibărită pe o saltea. Din tavan atârna un bec – prea sus ca ea să-l fi putut atinge, întotdeauna aprins, încât tot timpul se afla sub observație. Imediat, furia lui Malîș dispăru. Ochii îi alunecară de-a lungul trupului, privind-o cum dormea, ritmul domol al pieptului ei coborând și urcând. Chiar dacă era un *vory*, era și el încă virgin. Ucisese, dar nu făcuse niciodată sex, sursa unui mare amuzament pentru ceilalți. Îl tachinau spunându-i că, dacă nu-și folosea puța cât mai curând, o să vadă că i se infectează, o să-i cadă și o să rămână ca un fel de fată. După perioada de inițiere, îi angajaseră o prostituată, îl împinseseră în cameră și închiseseră ușa, ordonându-i să *i se ridice.* Femeia se așezase pe pat, plictisită, despuiată, cu bulgări de grăsime pe brațe și

pe picioare. Fuma o țigară – cu un capăt lung de scrum arcuindu-se la capăt – și singurul lucru la care se putuse gândi Malîș fusese cum avea să-i cadă pe sâni scrumul fierbinte. Ea scuturase țigara pe podea și-l întrebase ce mai stă, făcând un semn din cap înspre pubisul lui. El se desfăcuse la curea, și-o scosese, după care o pusese la loc spunându-i că nu vrea să facă sex, că putea să-și păstreze banii atâta timp cât nu le spunea nimic celorlalți. Femeia ridicase din umeri, îl invitase să stea jos, or să aștepte cinci minute, după care putea să iasă, nimeni n-ar fi crezut că îl ținuse mai mult de atât, oricum. Așteptaseră cinci minute. El stătuse pe pat, apoi ieșise. În timp ce trecea pe coridor, pregătindu-se ce să mintă, ea strigase înspre ceilalți, spunându-le că avuseseră dreptate. Se făcuse mic de rușine. *Vory* cloncăniseră ca niște vrăjitoare. Până și Fraera păruse dezamăgită de el.

Auzind pe cineva în spatele lui, Malîș se răsuci pe călcâie, trăgându-și cuțitul. Mâna îi fu prinsă, degetele apucate în strânsoare și cuțitul luat. Fraera închise lama cuțitului și i-l dădu înapoi, după care se aplecă peste umărul lui, privind înăuntrul celulei.

— E frumoasă, așa-i?

Malîș nu răspunse. Fraera se uită în jos la el.

— Te uitai pe furiș.

— Verificam prizoniera.

— O verificai?

El roși. Fraera își puse un braț în jurul lui, adăugând:

— Vreau ca ea să te însoțească în următoarea ta misiune.

Malîș se uită în sus la Fraera.

— Cine, prizoniera?

— Spune-i pe nume.

— Zoia.

— Ea are mai multe motive decât cei mai mulți dintre noi să-i urască pe cekiști. I-au ucis părinții.

— Nu poate să se bată. N-ar fi de niciun ajutor. Nu-i decât o fată.

— Și eu am fost doar o fată, odată.

— Tu ești altfel.

— Și ea este.

— Ar putea să profite și să fugă. Ar putea să strige după ajutor.

— De ce n-o întrebi? Ne ascultă.

Se făcu liniște. Fraera strigă înspre celulă:

— Știu că ești trează.

Zoia se ridică și-și întoarse fața spre ei. Vorbi:

— Nici n-am zis că nu sunt.

— Ești curajoasă. Am o propunere pentru o fată curajoasă. Vrei să-l însoțești pe Malîș în următoarea lui misiune?

Zoia îi privi cu ochii mari.

— Ca să fac ce?

Fraera răspunse:

— Să omori un cekist.

Kolîma
Gulagul 57

În aceeași zi

Cele două *vakhta* se prăbușiseră, cea mai mare parte a lemnului arsese deja, devenise jăratic, din care, când și când, se mai ridicau, pâlpâind, flăcări roșii. Dâre groase de fum întretăiau cerul nopții, ducând cu ele cenușa a cel puțin opt gardieni: ultima lor faptă pe acest pământ era să acopere stelele de ochii celor de jos, înainte să se împrăștie în cuprinsul platoului. Gardienii uciși zăceau încă acolo unde își găsiseră moartea. Un trup atârna pe marginea unei ferestre. Ferocitatea cu care fusese ucis sugera faptul că fusese deosebit de rău în felul în care-și îndeplinise îndatoririle – prizonierii furioși alergaseră după el, fusese prins, bătut și înjunghiat în timp ce încerca, disperat, să fugă escaladând fereastra. Trupul îi fusese lăsat să atârne ca un drapel al imperiului abia născut al deținuților.

Gardienii care supraviețuiseră și personalul gulagului, vreo cincizeci cu totul, fură adunați în centrul zonei administrative. Mulți dintre ei erau răniți. Fără pături și îngrijire medicală, chirciți în zăpadă, disconfortul lor era întâmpinat cu nepăsare, o lecție pe care prizonierii o învățaseră bine. Evaluând statutul ambiguu al lui Leo, îl clasificaseră drept gardian mai degrabă decât prizonier, îl obligaseră să se așeze pe pământ, tremurând de frig, și de aici văzuse cum vechile structuri ale puterii se prăbușeau în timp ce altele noi căpătau formă.

După cum își putea da seama, existau trei lideri, oameni a căror autoritate fusese hotărâtă în microcosmosul barăcilor. Fiecare își avea adepții săi. Lazar era unul dintre lideri. Cei care-l urmau pe el erau prizonieri mai vechi, intelectuali arestați, meșteșugari – jucătorii de șah. Cel de-al doilea lider era un bărbat tânăr: atletic, arătos, poate un fost lucrător de

fabrică – sovieticul perfect. Adepții lui erau mai tineri, oameni activi. Cel de-al treilea lider era un *vory*. Avea în jur de patruzeci de ani, ochi îngușți și dinți ascuțiți ca de ferăstrău și un zâmbet de rechin. El pusese stăpânire pe haina comandantului. Prea lungă pentru el, o târa prin zăpadă. Adepții lui erau ceilalți *vory*. Hoți și ucigași. Trei grupuri, fiecare reprezentat de liderul lui, fiecare cu puncte de vedere care se băteau cap în cap cu cele ale celorlalți. Diferențele de opinie s-au putut vedea aproape imediat. Lazar, prin vocea sa, roșcatul Gheorghi, îndemna la grijă și ordine:

— Trebuie să stabilim puncte de pază. Trebuie să aducem toate armele la un loc, într-un singur perimetru.

După mulți ani de exercițiu, Gheorghi era capabil să vorbească aproape în același timp în care asculta ce-i spune Lazar.

— Mai mult, trebuie să protejăm și să raționalizăm rezervele de hrană. Nu se poate să înnebunim cu toții.

Lucrătorul cu fălci pătrate, parcă desprins dintr-un film de propagandă, nu era de acord.

— Avem dreptul la atâta mâncare câtă putem ține în mâini și la oricâtă băutură o să găsim, ca să ne compenseze salariile pe care nu le-am mai câștigat și ca răsplată că ne-am recâștigat libertatea!

Vory cel cu haina din blană de ren nu avu decât o singură cerere:

— După ce-ai trăit o viață întreagă numai în reguli, nesupunerea trebuie să fie tolerată.

Mai exista și un al patrulea grup de prizonieri, sau mai degrabă ceea ce s-ar fi putut numi un non-grup, oameni care nu urmau niciun lider, intoxicați de libertate, dintre care unii începuseră să alerge de parcă ar fi fost cai sălbatici, sărind de la o baracă la alta, explorând, nechezând de plăceri nebănuite, fie că înnebuniseră din cauza violenței, fie fuseseră tot timpul nebuni și acum, în sfârșit, erau liberi să-și exprime nebunia. Alții adormiseră în paturile confortabile ale gardienilor: pentru ei, libertatea era libertatea de a închide ochii atunci când erau obosiți. Alții erau dopați cu morfină sau se

îmbătaseră cu vodca foștilor supraveghetori. Râzând, oamenii tăiară bucăți din gardul de sârmă și se apucară să facă din sârma ghimpată, pe care o urau atât de mult, figuri ornamentale cu care îi decorau pe gardienii care până nu demult îi comandaseră, presându-le coroane de sârmă ghimpată pe creștete, vorbind batjocoritor despre ei ca despre fiii lui Dumnezeu, după care strigau tare:

— Crucificați-i pe nenorociți!

Martor la anarhia care-i orbise pe toți, Lazar insistă încă o dată pe argumentul său, șoptindu-i lui Gheorghi, care repetă:

— Trebuie să avem grijă de provizii ca măsură de urgență. Dacă sunt înfometați, oamenii pot să mănânce din ei înșiși, până la moarte. Trebuie să încetăm să mai tăiem sârma. Ne poate proteja de forțele care inevitabil vor veni. Nu putem pretinde libertatea absolută. N-o să supraviețuim.

Judecând după reacția mută a *vory*-ului cu haină de ren, o mare parte din jaf avusese loc. Resursele cele mai prețioase căzuseră deja în mâinile grupului său.

Lucrătorul cu maxilare pătrate, al cărui nume Leo nu-l cunoștea, fu de acord cu câteva dintre măsurile propuse, măsuri practice, atâta timp cât se ocupau de problema presantă care nu suferea amânare, a pedepsei pentru gardienii capturați.

— Oamenilor mei trebuie să li se facă dreptate! Au așteptat ani la rând! Au suferit și-au îndurat! Nu mai pot aștepta niciun minut în plus!

Vorbea în sloganuri, fiecare propoziție se termina cu un semn al exclamării. Cu toate că Lazar se arăta reținut față de ideea de a amâna măsurile practice, trebui să facă acest compromis ca să câștige sprijinul celorlalți. Trebuia ca paznicii să fie supuși unei judecăți, iar Leo urma să fie și el judecat împreună cu ceilalți.

•

Unul dintre adepții lui Lazar fusese, pe vremuri, avocat și ocupa acum un rol de marcă în procesul de constituire a unui tribunal care urma să-i judece pe Leo și pe gardieni. După ani și ani de supunere înjositoare, avocatul se delecta întorcându-

se la un ton ce redevenise autoritar.

— Suntem de acord ca numai gardienii să fie judecați. Personalul medical și foștii prizonieri care lucrează acum pentru administrația gulagului sunt excluși.

Propunerea fu adoptată. Avocatul continuă:

— Treptele care duc spre biroul comandantului vor fi folosite drept boxă a acuzaților. Gardienii vor fi conduși spre treptele cele mai de jos. Noi, oamenii liberi, vom da exemple din brutalitățile comise de ei. Dacă un incident este considerat valid, gardianul va urca o treaptă. Dacă ajunge sus pe ultima treaptă, gardianul va fi ucis. Dacă nu ajunge sus și chiar dacă ajunge pe penultima treaptă și nu vor mai fi găsite și alte crime săvârșite de el, gardianului i se va îngădui să coboare scările și să stea jos.

Leo număra treptele. Erau treisprezece. De vreme ce porneau de pe ultima, însemna că era nevoie de douăsprezece crime pentru a ajunge sus: douăsprezece pentru a muri, unsprezece sau mai puțin pentru a trăi.

Coborându-și vocea, pe o notă de o gravitate intenționată, avocatul strigă:

— Comandantul Zhores Sinyavsky.

Condus pe prima treaptă, Sinyavsky se înfățișă tribunalului. Umărul îi fusese bandajat grosolan, îi opriseră sângerarea doar ca să rămână în viață destul timp cât să poată da seamă justiției. Brațul îi atârna fără vlagă. Cu toate acestea, zâmbea ca un copil care juca într-o piesă de teatru la școală, căutând o față prietenoasă printre prizonierii adunați. Nu exista nici măcar un singur reprezentant al apărării sau procuror: ambele părți urmau să fie înlocuite de mulțimea de prizonieri. Judecata era colectivă.

Aproape imediat, un cor de voci se ridică. Erau insulte, se dădeau exemple de crime pe care le făcuse, toate de-a valma, într-un tumult ininteligibil. Avocatul își ridică brațele, cerând tăcere:

— Fiecare pe rând! Ridicați mâna, eu vă fac semn și voi vorbiți. Toată lumea o să fie lăsată să vorbească.

Arătă spre un prizonier, un bătrân. Mâna acestuia rămase

ridicată și după aceea. Avocatul remarcă:

— Puteți să lăsați mâna jos. Sunteți liber să vorbiți.

— Mâna mea este dovada crimei lui.

Două dintre degete îi erau tăiate din încheietură și rămăseseră ca două cioturi înnegrite.

— Mâncate de ger. Fără mănuși. La minus cincizeci de grade: era așa frig, că dacă scuipai, saliva îngheța înainte să ajungă pe pământ. Cu toate astea, el ne trimitea afară, în condiții nefavorabile scuipatului! Ne-a trimis afară! Zile în șir, zi după zi! Două degete, două trepte!

Toată lumea chiui în semn de aprobare. Avocatul își potrivi haina de prizonier făcută din bumbac cenușiu de parcă ar fi fost o robă adevărată.

— Nu-i vorba de câte degete ai pierdut. Ai invocat condițiile inumane de lucru. Suntem de acord asupra crimei. Dar ăsta e doar un exemplu, așa că doar o treaptă.

Din mulțime se auzi o voce:

— Eu am pierdut un deget de la picior. De ce degetul meu nu face cât o treaptă?

Erau mult mai multe degete, și de la mâini, și de la picioare, deformate sau înnegrite, încât să-l trimită pe comandant din prima în vârful scării. Avocatul pierdea controlul.

Comandantul strigă dintr-odată, acoperind larma dezbaterii și curmând-o:

— Ai dreptate! Rana ta e o crimă! Fiecare dintre rănile pe care le-ați suferit este o crimă.

Comandantul mai urcă o treaptă. Interjecțiile se estompară, iar argumentele amuțiră, căci toți voiau să asculte.

— Adevărul e că am comis mai multe crime decât sunt trepte de urcat. Dacă ar fi fost trepte până în vârful muntelui, ar fi trebuit să le urc pe toate.

Alarmat și supărat că sistemul pus la punct de el fusese lăsat în umbră de mărturisirea aceasta, avocatul replică:

— Accepți că meriți să mori?

Comandantul răspunse pe ocolite:

— Dacă poți să urci o treaptă, o poți la fel de bine și

coborî? Dacă poți face greșeli, nu poți face și lucruri bune? Nu pot să pun lucrurile bune în balanță cu cele rele?

Se îndreptă spre prizonierul care-și pierduse degetul de la picior.

— Ți-ai pierdut degetul din cauza gerului, iar pentru asta eu am urcat o treaptă. Dar anul trecut ai vrut să-ți trimiți salariul familiei. Când ți-am spus că din cauză că sistemul nostru n-a fost cinstit, tu nu câștigaseși cât aveau ei nevoie, n-am luat din salariul meu ca să completez diferența? Nu m-am asigurat eu personal că nevasta ta primește banii la vreme?

Prizonierul se uită într-o parte și nu mai zise nimic. Avocatul întrebă:

— E adevărat?

Prizonierul încuviință, cu reținere.

— E adevărat.

Comandantul făcu un pas înapoi, pe o treaptă mai jos.

— Pentru fapta asta, nu pot să cobor o treaptă? Accept că n-am făcut destule lucruri bune cât să mi se șteargă faptele rele. Așa că de ce să nu-mi îngăduiți să trăiesc? Să-mi îngăduiți să-mi petrec restul vieții încercând să mă îndrept? Nu e mai bine decât să mori?

— Și cum rămâne cu oamenii pe care i-ai omorât?

— Și cum rămâne cu oamenii pe care i-am salvat? De la moartea lui Stalin, rata mortalității din acest lagăr este cea mai scăzută din Kolîma. Este rezultatul schimbării prin care am trecut eu. Am mărit rațiile de hrană. V-am lăsat perioade mai lungi de odihnă și zile de lucru mai scurte. Am îmbunătățit asistența medicală. Cei bolnavi nu mai mor! Cei bolnavi se vindecă. Știți că este adevărat! Ați putut să-i dovediți pe gardieni fiindcă sunteți mai bine hrăniți, mai odihniți și mai puternici decât ați fost vreodată! Eu sunt motivul pentru care revolta de acum a fost măcar posibilă!

Avocatul se îndreptă spre comandant, ofensat că sistemul lui era ignorat.

— N-am zis că poți să și cobori treptele.

Avocatul se întoarse spre cei trei lideri ai condamnaților.

— Vreți să schimbăm sistemul?

Cel cu falca pătrată se întoarse către tovarășii săi.

— Comandantul cere o a doua șansă. I-o acordați?

Deținuții începură să murmure, iar răspunsul crescu în intensitate din ce în ce mai mult, căci tot mai mulți aveau ceva de spus.

— Fără a doua șansă! Fără a doua șansă! Fără a doua șansă!

Fața comandantului căzu. El crezuse cu sinceritate că făcuse destule ca să merite să fie absolvit. Avocatul se întoarse spre acuzat. Era clar că nu se gândiseră cum avea să decurgă procesul până la capăt. Nu fusese nimeni desemnat ca executant al pedepsei. Comandantul scoase din buzunar una dintre florile lui purpurii, micuțe și uscate, strângând-o în pumn. Urcă până în vârful scărilor, privind în sus spre cerul nopții. Avocatul vorbi și glasul îi tremura de emoție.

— Judecata a fost una colectivă. Și pedeapsa va trebui să fie la fel.

Se scoaseră la vedere pistoalele. Comandantul strigă:

— Un ultim lucru…

Pistoalele, puștile și o mitralieră, toate izbucniră deodată, în același timp, iar comandantul căzu pe spate, de parcă ar fi primit un bobârnac de la degetul unui uriaș. Ticălos în timpul vieții, în fața morții căpătase un soi de demnitate, iar prizonierii îl urâră pentru asta. Nu i-ar mai fi îngăduit să spună nici măcar un cuvânt.

Starea de spirit din tribunalul încropit la repezeală trecu de la surescitare la solemnitate. Dregându-și vocea, avocatul întrebă:

— Ce să facem cu trupul?

Cineva spuse:

— Lasă-l acolo, să-l vadă și următorul.

Rămaseră înțeleși că așa rămâne. Trupul avea să rămână pe loc.

— Cine urmează?

Leo tresări. Gheorghi declară:

— Leo Stepanovici Demidov.

Avocatul se uită întrebător spre gardieni.

— Cine-i ăsta? Cine-i Leo?

Leo nu se mișcă. Avocatul ridică vocea:

— Ridică-te, iar dacă nu, o să pierzi dreptul de a fi judecat și te executăm imediat!

Încet, fără să fie întru totul sigur că picioarele or să-l țină, Leo se ridică. Avocatul îl duse până la treapta de jos și, o dată ajuns aici, se întoarse cu fața spre tribunal. Avocatul întrebă:

— Ești gardian?

— Nu.

— Dar ce ești?

— Sunt membru al Miliției din Moscova. Am fost trimis aici sub acoperire.

Gheorghi strigă:

— E un cekist!

Mulțimea, juriul și judecătorii izbucniră într-un ropot de strigăte de furie. Leo își privi acuzatorul. Gheorghi acționa, de data aceasta, independent. Lazar citea pe o foaie de hârtie, era poate o listă cu crimele lui Leo. Avocatul întrebă:

— E adevărat? Ești cekist?

— În trecut, am fost membru MGB.

— Dați exemple, ce crime a făcut? strigă avocatul.

Gheorghi replică:

— L-a denunțat pe Lazar!

Prizonierii izbucniră în râsete pline de batjocură. Leo urcă o treaptă, în timp ce Gheorghi continua:

— L-a bătut pe Lazar! I-a zdrobit falca!

Leo fu urcat pe următoarea treaptă.

— A arestat-o pe soția lui Lazar!

Leo se afla acum pe treapta a patra.

— A arestat membri ai congregației lui Lazar!

O dată aflat pe cea de-a cincea treaptă, Gheorghi nu mai avu ce să spună. Nimeni altcineva din lagăr nu-l mai cunoștea pe Leo. Nimeni altcineva nu mai putea numi alte crime ale sale. Avocatul declară:

— Mai avem nevoie de exemple! Încă șapte!

Frustrat, Gheorghi strigă:

— E un cekist!

Avocatul scutură din cap.

— Ăsta nu-i un exemplu.

Conform regulilor sistemului lor, nimeni nu-l cunoștea suficient de bine încât să-l condamne, nimeni în afară de Leo însuși. Prizonierii nu erau satisfăcuți. Erau convinși că, dat fiind că aveau de-a face cu un cekist, s-ar fi putut da multe alte exemple, doar că nu le cunoșteau. Leo își dădu seama că sistemul nu-l va proteja. Dacă nu ar fi asistat la executarea comandantului, ar fi putut să urce în vârf și să-și recunoască fărădelegile. Dar nu dispunea de vreun discurs mai elocvent decât cel al comandantului. Viața lui depindea de regulile sistemului lor. Mai aveau nevoie de alte șapte exemple. Nu le aveau.

— Câți ani ai fost cekist? urlă Gheorghi, refuzând să cedeze.

După ce făcuse armata, Leo fusese recrutat de poliția secretă. Lucrase cinci ani pentru CEKA.

— Cinci ani.

Gheorghi întrebă, adresându-se condamnaților adunați:

— Oare nu e de crezut că a făcut necazuri la cel puțin doi oameni în fiecare an, măcar? E chiar așa de greu să crezi așa ceva despre un cekist?

Mulțimea încuviință: câte două trepte pentru fiecare an lucrat. Leo se întoarse spre avocat, sperând că el nu va îngădui o astfel de modificare a regulamentului. Avocatul ridică din umeri și sugestia deveni lege. Îl trimise pe Leo în vârful scării. Fusese condamnat la moarte.

Incapabil să înțeleagă că acesta era sfârșitul, Leo nu se mișcă. Un glas strigă:

— În vârf sau te împușc acolo unde ești!

Parcă plutind, Leo urcă în vârf și, în timp ce stătea în picioare lângă trupul ciuruit de gloanțe al comandantului, o mulțime de arme se îndreptă asupra lui.

O voce, a omului care-l ura, a lui Gheorghi, se auzi strigând:

— Stați!

Leo văzu cum Lazar îi vorbește la ureche lui Gheorghi. Lucru neobișnuit, de data aceasta, Gheorghi nu mai traduse

simultan. După ce Lazar termină, Gheorghi se uită la el, întrebător. Lazar îi făcu semn să repete cuvintele. Gheorghi se întoarse spre Leo și întrebă:

— Soția mea e în viață?

Gheorghi luă foaia de hârtie din mâna lui Lazar, merse cu ea spre Leo și i-o dădu. Leo se aplecă, recunoscând scrisoarea Fraerei, dovadă că era în viață, conținând informații pe care doar ea le putea cunoaște. Timur fusese cel care o adusese. Înainte să fi fost ucis, gardienii trebuie să-i fi luat tot ce avea asupra lui:

— A fost găsită în buzunarul unui gardian. N-ai mințit.

— Nu.

— Este în viață?

— Da.

Lazar îi făcuse semn lui Gheorghi să se întoarcă și îi șopti ceva la ureche. Supus, dar șovăielnic, Gheorghi anunță:

— Cer să fie absolvit de pedeapsă.

Moscova

În aceeași zi

Zoia și Malîș stăteau, unul lângă altul, pe acoperișul blocului de apartamente numărul 424. Zoia rămăsese aproape de Malîș, dornică să-i demonstreze, în felul acesta, că nu-și dorea să evadeze. După efortul pe care-l făcuseră mergând câțiva kilometri prin canalele de scurgere, urcând pe scări și ziduri înclinate, alunecoase din cauza murdăriei, transpirați, aici, pe acoperiș, era plăcut, în adierea unei brize răcoroase de seară. Zoia se simți revigorată. În parte, faptul se datora exercițiului fizic pe care-l făcuse după atâtea zile și nopți de sedentarism. Dar cel mai mult, era din pricină că se afla cu el. Sentimentul se asemăna cu cel al copilăriei sale furate – de aventură poznașă alături de un spirit înrudit.

Zoia trase cu ochiul la fotografia ținută de Malîș între degete.

— Cum o cheamă?

— Marina Niurina.

Zoia luă fotografia din mâinile lui. Niurina era o femeie cam de treizeci de ani, aspră și decentă. Purta uniformă. Zoia îi înapoie fotografia.

— Ai de gând s-o omori?

Malîș făcu un semn scurt din cap că da, ca și când ar fi fost întrebat de cineva dacă poate să ofere o țigară. Zoia nu era sigură dacă-l să-l creadă sau nu. Îl văzuse atacându-l pe *vory*-ul care încercase s-o violeze pe ea. Știa să mânuiască un cuțit cu multă pricepere. Reticent și cufundat în gânduri, nu părea deloc omul care să se laude cu așa ceva.

— De ce?

— E cekistă.

— Ce-a făcut?

Malîș o privi întrebător, fără să înțeleagă. Zoia reformulă

întrebarea, dezvoltând-o.

— A arestat oameni? I-a interogat?

— Nu știu.

— Ai de gând s-o omori, dar nu știi ce-a făcut?

— Ți-am spus. E cekistă.

Zoia se întrebă cât de multe știa el despre poliția secretă. Remarcă, privindu-l cu atenție:

— Nu știi prea multe despre ei, nu? Despre poliția secretă.

— Știu ce-au făcut.

Malîș se gândi o vreme înainte să adauge:

— Au arestat oameni.

— Nu simți nevoia să știi mai multe lucruri despre o persoană înainte s-o omori?

— Fraera mi-a dat ordinele. De alte motive nu mai am nevoie.

— Asta ar putea spune și cekiștii despre lucrurile pe care le-au făcut: că ei doar au urmat niște ordine.

Malîș începu să se simtă iritat.

— Fraera a zis că poți să ajuți. Așa că ajută-mă. N-a zis nimic despre pus atâtea întrebări stupide. Pot să te duc înapoi în celulă dacă asta vrei.

— Nu te supăra. Aș fi vrut să știu de ce, asta-i tot. De ce trebuie s-o omorâm pe femeia asta?

Malîș împături fotografia în două și o puse în buzunarul din spate. Zoia mersese prea departe. Rămase tăcută, sperând că nu stricase totul. Așteptându-se ca vorbele ei să producă, fu surprinsă să-l audă pe Malîș vorbind pe un ton aproape de scuză.

— Crimele lor au fost trecute pe o listă. N-am vrut să rog pe nimeni să mi-o citească.

— Nu știi să citești?

Scrutându-i reacția, el clătină din cap. Ea avu grijă să-și păstreze fața lipsită de expresie, receptivă la nesiguranța lui.

— Nu ai fost la școală?

— Nu.

— Ce s-a întâmplat cu părinții tăi?

— Au murit. Am crescut în triajele gărilor, în cea mai mare

parte, până a apărut Fraera.

După o pauză, Malîș întrebă:

— Crezi că-i un lucru rău că nu știu să citesc?

— N-ai avut niciodată șansa să înveți.

— Nu sunt mândru de asta.

— Știu.

— Mi-ar plăcea să citesc și să scriu. O să învăț, într-o zi.

— O să înveți repede, sunt sigură.

Rămaseră tăcuți mai bine de o oră, uitându-se cum se sting luminile de la clădirile din jur, una după alta, căci locuitorii acelor apartamente mergeau la culcare. Malîș se ridică în picioare și se întinse; părea o creatură nocturnă care nu se trezește decât la ora când ceilalți oameni dorm. Din buzunarul de la spate al pantalonilor scoase o rolă de sârmă rigidă pe care o desfășură. La capătul sârmei legase un ciob de oglindă, înfășurând sârma în jurul lui până fusese sigur că rămăsese bine fixat. Ridică oglinda cu grijă până ce fu înclinată la un unghi de patruzeci și cinci de grade. Merse până la marginea clădirii, se lăsă pe burtă și coborî firul până ce ajunse la nivelul ferestrei dormitorului. Zoia i se alătură și se uită în jos. Draperia era trasă, dar nu complet, astfel că distinse, în camera întunecată, o siluetă întinsă pe pat. Malîș trase firul în sus, desprinse oglinda de la capătul lui și o puse în buzunarul de la spate al pantalonilor.

— Intrăm pe partea cealaltă.

Zoia încuviință. El se opri și murmură:

— Poți să stai aici.

— Singură?

— Am încredere în tine că nu fugi.

— Malîș, îi urăsc pe cekiști la fel de tare cum îi urăște și Fraera. Vin cu tine.

Își scoaseră încălțămintea și lăsară cele două perechi una lângă cealaltă pe acoperiș, se lăsară în jos pe zidul de cărămidă, ținându-se de burlan. Fu o coborâre scurtă: un metru și ceva. Malîș ajunse la marginea ferestrei, ușor, de parcă ar fi coborât pe o scară. Zoia îl urmă nesigură, încercând să nu se uite în jos. Se aflau la etajul șase, iar o

cădere ar fi putut fi fatală. Scoțându-și cuțitul, Malîș ridică încuietoarea, deschise fereastra și intră în apartament. Temându-se că Zoia ar fi putut face vreun zgomot, se întoarse spre ea și o împinse într-o parte, lăsându-se delicat pe podea.

Intraseră în camera de zi, o încăpere mare. Zoia îi șopti lui Malîș la ureche:

— Locuiește singură?

El făcu semn din cap că da, scurt, fără să aprecieze întrebarea – nicio întrebare. Dorea să fie liniște. Apartamentul avea dimensiuni remarcabile. Făcând în gând socoteala cam câți metri pătrați va fi având camera, Zoia își putea da seama de scara la care se desfășuraseră crimele acestei femei.

Ușa de la dormitorul aflat față în față cu sufrageria era închisă. Malîș ajunse la ea și apucă mânerul. Înainte să deschidă ușa, îi făcu semn Zoiei să stea în spate, să se ascundă în sufragerie. Cu toate că dorea să-l urmeze, el nu-i mai dădu voie. Zoia își arătă încuviințarea dând din cap și se retrase, așteptând în timp ce Malîș deschidea ușa.

•

Malîș păși în camera întunecată. Marina Niurina era în pat, culcată pe o parte. Pregătindu-și cuțitul, făcu câțiva pași spre ea, dar se opri, de parcă ar fi mers în echilibru pe marginea unei faleze. Femeia din pat era mult mai bătrână decât cea din fotografie – îi văzu părul cărunt și fața plină de riduri; avea cel puțin șaizeci de ani. Ezită, întrebându-se dacă nu cumva greșise adresa sau dacă aceasta nu era greșită. Nu, adresa era corectă. Poate că fotografia pe care o avea era făcută cu mulți ani în urmă. Se aplecă mai mult și scoase fotografia, pentru comparație. Fața doamnei bătrâne se găsea în umbră. Pur și simplu nu putea fi sigur. Somnul poate face pe oricine să aibă un aer inocent.

Dintr-odată, Niurina deschise ochii și-și scoase brațul de sub pătură. Avea un pistol pe care-l lipi de fruntea lui Malîș, între ochi. Își coborî picioarele din pat, dând la iveală un halat de noapte înflorat.

— Înapoi.

Malîș se supuse și ridică mâinile. Într-una din ele ținea

cuțitul, fotografia se afla în cealaltă; calculă repede în gând dacă ar fi putut fi suficient de rapid s-o dezarmeze. Ea îi ghici gândul, ridică cocoșul pistolului și trase spre cuțitul din mâna lui, nimerindu-i vârful degetului. El strigă, strângându-se de degetul rănit, în timp ce cuțitul căzu zăngănind pe podea.

— Împușcătura asta o să-i aducă pe gardieni, spuse Niurina. Nu vreau să te omor. Am de gând să-i las să te tortureze. S-ar putea chiar să-i ajut și eu. Am de gând să aflu unde sunt tovarășii tăi. Pe urmă mergem să-i omorâm și pe ei. Chiar credeai că o să ne facem mici de tot și-o să te lăsăm pe tine și gloata ta să ne omorâți, unul după altul?

Malîș făcu un pas în spate, în timp ce ea se ridică de pe pat.

— Dacă tu crezi că o să ai parte de o moarte ușoară dacă încerci să fugi, cu un glonte în spate, te înșeli. O să trag în picior. De fapt, mai bine te împușc acum în picior, ca să fiu sigură.

•

Cu inima bătându-i puternic în piept, abia mai putând respira, Zoia trebuia să acționeze rapid, nu să stea în mijlocul camerei, lovită de mutenie ca un copil tâmpit. Era imposibil ca bătrâna s-o fi văzut și pe ea. Se uită în jur: singurul loc în care s-ar fi putut ascunde era biroul. Rănit, Malîș se retrăgea din dormitor venind spre ea, cu sângele picurându-i din mână. Avu grijă să nu se uite la ea, ca să n-o dea de gol. Ea era singura lui șansă. Femeia aproape ajunsese la ușă. Zoia țâșni ascunzându-se sub birou.

Din locul acela, Zoia o zări pentru prima dată pe femeie. Era mult mai bătrână decât cea din fotografie, dar era, fără îndoială, aceeași. Zâmbea, sau, mai bine zis, rânjea batjocoritor, bucurându-se de puterea pe care i-o dădea pistolul, urmându-l îndeaproape pe Malîș. Dacă Zoia nu făcea nimic, dacă rămânea sub birou, aveau să sosească gardienii, Malîș ar fi fost arestat, iar ea ar fi fost salvată, ar fi ajuns să trăiască iarăși cu Elena și Raisa, cu Leo. Dacă nu făcea nimic, viața ei s-ar fi întors la normal.

Zoia sări, strigând, aruncându-se asupra pistolului. Luată prin surprindere, Marina Niurina întoarse pistolul în direcția

ei. Zoia o apucă pe femeie de încheietura mâinii și-și înfipse dinții în carnea ei cu toată puterea. Fu tras un glonte, asurzitor de tare, chiar lângă urechea ei; glontele se înfipse în perete – Zoia simți vibrația reculului trecându-i prin dinți. Folosindu-și mâna rămasă liberă, femeia o plesni pe Zoia, o dată și încă o dată, aruncând-o la pământ.

Neajutorată, Zoia se uită în sus cum femeia îndreaptă pistolul spre ea. Înainte să aibă timp să tragă, Malîș îi făcu vânt pe spate, înfigându-i degetele în ochi. Ea țipă, scăpă pistolul și-l zgârie pe mâini, dar asta-l făcu să apese cu și mai mare putere. Malîș se uită spre Zoia, care rămăsese pe jos:

— Ușa!

În timp ce femeia țipa, răsucindu-se în toate părțile, Zoia alergă spre ușa de la intrarea în apartament și o încuie chiar în clipa în care gardienii urcau zgomotos pe scări. Când Zoia se întoarse, Niurina era căzută în patru labe, cu Malîș deasupra ei. Își trase degetele, iar în locul în care fuseseră ochii se vedea o masă de carne însângerată. Malîș apucă pistolul și-i făcu semn Zoiei să vină după el: alergară la fereastră.

În spatele lor, gardienii loveau cu picioarele în ușă. Malîș trase din partea cealaltă, ceea ce făcu hărmălaia să înceteze. După ce i se terminară gloanțele, aruncă pistolul și trecu după Zoia peste marginea ferestrei. De partea cealaltă, gardienii ripostară cu o rafală de gloanțe care se împrăștiară prin toate colțurile sufrageriei. Începură să urce pe zidul exterior. Zoia ajunse prima la acoperiș. Auzi cum ușa de la intrare era făcută bucăți și exclamațiile gardienilor la vederea scenei sângeroase ce li se înfățișa ochilor.

Zoia se aplecă să-l ajute și pe Malîș. O dată ajunși pe acoperiș, ea își înșfăcă la repezeală încălțările, gata de fugă. Malîș o apucă de încheietura mâinii.

— Stai!

Auzindu-i pe gardieni la fereastra de sub ei, Malîș apucă o țiglă de pe acoperiș, pregătindu-se. Mâna unui gardian se văzu prinzându-se de pervaz. În timp ce gardianul se ridica, Malîș îl izbi cu țigla drept în față. Gardianul își dădu drumul, căzând

în stradă. Malîș strigă:

— Fugi!

Alergară de-a curmezișul acoperișului și săriră peste golul care îi despărțea de clădirea învecinată. Uitându-se în jos, văzură o mulțime de ofițeri roind în stradă. Malîș remarcă:

— A fost o capcană. Apartamentul era supravegheat.

Se așteptaseră ca Niurina să fie o țintă.

Pentru că ruta pe care veniseră era blocată, erau forțați să intre într-un alt apartament. Malîș strigă:

— Foc!

În clădirile supraaglomerate, cu structuri de lemn antice, cu echipamente electrice pline de probleme, focul era o teamă constantă. Apucând-o pe Zoia de mână, o luă la goană pe coridor și strigară amândoi:

— Foc!

Chiar și fără să se simtă vreo urmă de fum, coridorul se aglomeră într-o clipă. Panica se răspândi repede în toată clădirea, hrănindu-se acum din ea însăși. Pe scări, Malîș și Zoia se lăsară în patru labe și trecură printre picioarele oamenilor.

Locuitorii blocului țâșniră afară în stradă, amestecându-se cu KGB-ul și cu Miliția. Zoia se prinse de mâna unui om, prefăcându-se că este înnebunită de spaimă. Malîș făcu același lucru, iar omul, înduioșat, trecu cu ei pe lângă oficialii care presupuseră în felul acesta că erau o familie. De îndată ce se îndepărtară, dădură drumul mâinilor bărbatului și fugiră.

Ajungând la cea mai apropiată gură de canalizare, traseră capacul de metal și coborâră. Jos, la picioarele scării, Zoia își rupse o bucată din cămașă și o înfășură pe degetul sângerând al lui Malîș, de mai multe ori, până se făcu gros ca un cârnat. Abia mai respirând, amândoi începură să râdă.

Kolîma
Gulagul 57

12 aprilie

Lumina dimineții era cea mai limpede și mai tăioasă pe care o văzuse Leo vreodată – un cer de un albastru deschis deasupra platoului alb. Stând pe acoperișul barăcii administrației, ridică rămășițele arse și răsucite ale binoclului. Salvat din foc, o singură lentilă mai era utilizabilă. Cercetând linia orizontului ca un pirat de la prora corăbiei sale, Leo văzu mișcare spre capătul îndepărtat al platoului. Erau camioane, tancuri și corturi – o tabără militară temporară. Alertată de flăcările de ieri, de la turnuri, ca de niște faruri care anunțau probleme, peste noapte, administrația regională stabilise o bază pentru contra-operațiuni. Erau cel puțin cinci sute de soldați. Cu toate că în condițiile acestea prizonierii nu erau depășiți numeric, duceau lipsă mare de arme, nu adunaseră decât vreo două sau trei mitraliere grele, ceva muniție și vreo duzină de puști și revolvere. Lipsit de arme, Gulagul 57 era expus fără milă, în timp ce gardul de sârmă ghimpată nu oferea nicio protecție împotriva trupelor care avansau. Terminându-și sumbra evaluare, Leo coborî binoclul de la ochi și i-l dădu lui Lazar.

Un ciorchine de prizonieri se adunase pe acoperiș. De la distrugerea turnurilor, devenise unul dintre cele mai înalte puncte de observație din lagăr. Alături de Lazar și Gheorghi erau și ceilalți doi lideri și suporterii lor cei mai apropiați: zece oameni cu totul.

Liderul *vory* îl întrebă pe Leo:

— Tu ești unul de-al lor. Ce-or să facă? Or să negocieze?

— Da, dar să n-aveți încredere în nimic din ce-or să vă spună.

Liderul condamnaților mai tineri făcu un pas în față.

— Și cu raportul cum rămâne? Nu mai suntem pe vremea lui Stalin. Țara noastră s-a schimbat. Putem să ne apărăm. Am fost tratați nedrept. Multe dintre condamnările noastre ar trebui să fie revăzute. Ar trebui să fim eliberați!

— S-ar putea ca raportul să-i oblige să negocieze de-adevăratelea. Oricum, suntem departe de Moscova. Poate administrația din Kolîma s-a hotărât să se ocupe în secret de insurgenți, ca să împiedice influențele dinspre partea moderată a Moscovei.

— Vor să ne omoare?

— Răzvrătirea de aici e o amenințare pentru modul lor de viață.

De jos, de pe pământ, un prizonier strigă:

— Vorbesc cu noi!

Prizonierii dădură buzna la scară, călcându-se în picioare ca să coboare cu toții cât mai repede. Leo rămase ultimul, nu putea să se grăbească, de fiecare dată când își îndoia genunchii simțea o durere ascuțită, căci pielea vătămată i se întindea. Până să coboare la baza scării, asudase și rămăsese fără suflare. Ceilalți ajunseseră deja aproape de radio.

Un tranzistor era singurul mijloc de comunicație între diferitele lagăre și sedii administrative din Magadan. Unul dintre prizonieri, care se pricepea întrucâtva, rudimentar, la tehnică, îl pusese în funcțiune. Purta căști și repeta cuvintele pe care le auzea:

— Directorul regional Abel Prezent. Vrea să vorbească cu cineva, cu șeful.

Fără prea multă vorbă, liderul cel tânăr apucă microfonul, lansându-se într-o revărsare retorică.

— Gulagul 57 se află în mâinile prizonierilor! Ne-am ridicat împotriva gardienilor! Ne băteau și ne omorau după bunul lor plac! Nu se mai putea.

Leo spuse:

— Spune-le că gardienii sunt în viață.

Omul îi făcu lui Leo un semn cu mâna să-l lase în pace, inflamat de propria sa importanță.

— Am îmbrățișat cu bucurie discursul conducătorului

nostru Hrușciov. În numele lui, vrem ca sentințele fiecărui prizonier să fie revizuite. Vrem ca celor care ar trebui să fie liberi să li se garanteze libertatea. Vrem ca cei care au greșit să fie tratați omenește. Cerem toate acestea în numele părinților Revoluției noastre. Cauza aceea glorioasă a fost coruptă de crimele voastre. Noi suntem adevărații urmași ai Revoluției! Cerem să vă cereți iertare! Și să ne trimiteți hrană, hrană bună, nu terci de ovăz!

Incapabil să-și ascundă neîncrederea, Leo clătină din cap.

— Dacă vreți să vină să vă omoare pe toți, cereți caviar și prostituate. Dacă vreți să rămâneți în viață, spuneți-le că gardienii sunt în viață.

Omul adăugă, țâfnos:

— Ar trebui să vă spun că gardienii sunt în viață. Îi ținem în condiții umane, îi tratăm de departe mult mai bine decât ne-au tratat ei pe noi. Vor rămâne în viață atâta timp cât nu ne atacați. Dacă atacați, ne-am luat măsuri de precauție să ne asigurăm că toți gardienii, până la ultimul, or să moară!

Vocea de la radio spuse și ea ceva drept răspuns, iar omul repetă:

— Cere o dovadă că într-adevăr trăiesc. De îndată ce aceasta li se va oferi, or să asculte cererile noastre.

Leo se apropie de Lazar, adresându-i-se ca și când ar fi fost însăși vocea rațiunii.

— Gardienilor răniți ar trebui să li se dea drumul. Fără îngrijire medicală or să moară.

Liderul *vory,* enervat fiindcă fusese lăsat deoparte, obiectă:

— N-ar trebui să le dăm nimic. E un semn de slăbiciune.

Leo argumentă:

— Dacă oamenii ăia mor din cauza rănilor, n-or să-ți mai fie de niciun folos. Măcar în felul ăsta, îi folosești într-un fel.

Vory răspunse ironic:

— Și e clar că vrei să fii și tu urcat în camionul care-o să-i ducă.

Ghicise cu exactitate intenția lui Leo. Leo dădu încet din cap că da.

Lazar șopti ceva în urechea lui Gheorghi, cuvinte pe care

acesta le anunță cu o surpriză care-i aparținea însă numai lui:

— Iar eu vreau să merg cu el.

Toată lumea se întoarse spre Lazar. Acesta continuă, șoptindu-i lui Gheorghi:

— Înainte să mor, aș vrea să-mi văd soția și fiul. Leo mi i-a luat. El e singurul care ne poate aduce iar împreună.

•

Camionul de marfă îi transporta pe gardienii care fuseseră grav răniți, șase cu toții; niciunul dintre aceștia nu avea cum să supraviețuiască alte douăzeci și patru de ore în lipsa îngrijirilor medicale. Îi ridicaseră pe niște tărgi improvizate din scânduri; Leo asistase la întregul transfer al gardienilor de la barăci la camion.

Pe punctul de a pleca, Leo zărise ceasul unuia dintre ei. Era un ceas ieftin, placat cu aur, care nu prezenta nimic neobișnuit, în afară de faptul că era al lui Timur. Nu exista nicio îndoială: văzuse ceasul acela de nenumărate ori. Ascultase povestea lui Timur despre cum i-l lăsase tatăl său drept moștenire, în ciuda faptului că nu valora nimic. Lăsându-se jos, Leo își trecu vârfurile degetelor peste sticla crăpată a ceasului. Îl privi pe ofițerul rănit. Ochii omului arătau nervozitate și înțelese ce însemna ea.

— Ai luat asta de la prietenul meu? întrebă Leo.

Ofițerul nu spuse nimic.

— Ceasul ăsta a fost al prietenului meu.

Leo simți furia ridicându-i-se în tot trupul.

— Ăsta a fost ceasul lui.

Ofițerul începu să tremure. Leo atinse ceasul, comentând:

— Am de gând să i-l duc înapoi.

Încercă să desfacă ceasul de la mâna celuilalt. În acest timp, își ridică piciorul și-și apăsă genunchiul pe pieptul plin de sânge al rănitului, din ce în ce mai puternic:

— Vezi… e o moștenire de familie… acum îi aparține soției lui Timur… și fiilor lui… cei doi fii ai lui… doi băieți minunați, le aparține lor, fiindcă tu le-ai ucis tatăl… l-ai ucis pe prietenul meu…

În timp ce încerca, fără putere, să îndepărteze cu brațele

piciorul lui Leo, ofițerului îi țâșni sângele pe gură și pe nas. Leo își ținea genunchiul nemișcat, menținându-și presiunea pe pieptul rănit. Durerea pe care o simțea de la propriul genunchi rănit îl făcuse să lăcrimeze. Nu pentru Timur vărsa lacrimi. Erau lacrimi de furie, de răzbunare, a căror forță îl făcea să apese din ce în ce mai tare. Pantalonii lui Leo erau plini de sângele ofițerului.

Leo desfăcu ceasul de la încheietura rănită a ofițerului și îl puse în buzunar. Ceilalți cinci oameni din spatele camionului îl priveau îngroziți. Se îndreptă spre prizonierii rămași jos, strigând:

— Unul dintre ofițeri e mort. Avem loc pentru altul.

În timp ce prizonierii descărcau trupul, fără să întrebe absolut nimic, Leo examină ceasul. Pe măsură ce furia i se risipea, simți că slăbiciunea, venită nu din părere de rău sau rușine, ci din slăbiciune și oboseală, era cel mai puternic stimulent posibil. O astfel de furie trebuie să fi simțit Fraera în ceea ce-l privea pe el.

Leo îl observă pe gardianul rănit care se îndrepta spre camion, înlocuitorul ofițerului pe care tocmai îl omorâse. Avea brațul înfășurat în bandaje pline de sânge. Ceva nu era în ordine. Omul era nervos. Poate fusese și el implicat în moartea lui Timur. Leo sări din camion oprindu-l, apucă bandajul și trase de el, lăsând să se vadă o tăietură lungă și superficială care se întindea de la cot până la palmă, pe care și-o făcuse singur. Faptul era valabil și pentru rănile de la cap. Omul șopti:

— Te rog…

Dacă era prins, l-ar fi împușcat. Dacă prizonierii ar fi avut impresia că gardienii le exploatau bunătatea, o bunătate care lor nu le fusese niciodată arătată, întreaga operație s-ar fi aflat sub semnul riscului. După ce tocmai executase un gardian, Leo șovăi înainte să-i îngăduie să urce în camion.

Lazar, vorbind prin Gheorghi, li se adresă celorlalți prizonieri, explicându-le adepților săi motivele pentru care-și dorea să plece:

— Nu cred că mai am mult de trăit. Sunt prea slab să lupt.

Vă mulțumesc că-mi îngăduiți să plec acasă.

Liderul cel tânăr răspunse:

— Lazar, ai ajutat mulți oameni. M-ai ajutat pe mine. Ți-ai câștigat acest drept.

Ceilalți prizonieri îl aprobară prin strigăte sonore:

Leo se apropie de Lazar, măsurându-i înfățișarea.

— Trebuie să ne îmbrăcăm în haine de gardieni.

Leo, Lazar și Gheorghi dezbrăcară uniformele de pe trei gardieni morți. Se îmbrăcară grăbiți, temându-se că prizonierii s-ar putea răzgândi. Îmbrăcat într-o uniformă care nu i se potrivea, Leo se așeză la volan, Gheorghi la mijloc și Lazar de cealaltă parte. Prizonierii deschiseră porțile.

Dintr-odată, liderul cel tânăr lovi cu pumnul în ușa camionului. Leo era gata să accelereze dacă ar fi fost nevoie, dar omul nu făcu decât să le spună:

— Au fost de acord să-i accepte pe răniți ca semn de bună-credință. Mult noroc, Lazar, sper să-ți găsești soția și fiul.

Se îndepărtă de camion. Leo acceleră, conducând camionul pe lângă cele două turnuri de la poartă și apoi afară în drum, îndreptându-se direct spre tabăra militară aflată de cealaltă parte a platoului.

•

Alergând cât îl țineau picioarele, operatorul radio ajunse la porțile exterioare. Prizonierii priveau camionul îndepărtându-se pe drum. Abia mai răsuflând, operatorul exclamă:

— Au plecat deja? Dar nu i-am spus directorului regional. Nu le-am spus că-i trimitem pe bolnavi și pe răniți. Să mă întorc să le spun?

Liderul cel tânăr îl prinse pe om de braț, oprindu-l.

— Nu le spunem nimic. Nu putem câștiga o revoluție cu oameni care vor să fugă. Trebuie să le dăm o lecție prin Lazar. Ceilalți trebuie să-și dea seama că nu există decât o singură opțiune, să lupte. Dacă gardienii deschid focul asupra propriilor prizonieri răniți, așa să fie.

În aceeași zi

Leo conducea încet, înaintând pe drumul care ducea spre locul de campare temporar. Ajuns la jumătatea distanței dintre taberele rivale, când îi mai rămăseseră doar doi kilometri de parcurs, privirea îi fu atrasă de o pală de fum care se ridica undeva pe linia orizontului.

Imaginea se făcu nevăzută: fu înghițită într-un nor de praf. O explozie aruncă dintr-odată drumul în aer, la numai câțiva metri în fața camionului. Țărână, gheață și bucăți de șrapnel se izbiră de parbriz. Leo viră, evitând craterul. Cauciucul drept derapă de pe asfalt. Camionul fu aproape de a se da peste cap, cutremurându-se, și rămase într-o parte, strâmb. Trase de volan și aduse camionul pe teren drept, cu roțile scrâșnind, până în mijlocul drumului. Leo își verifică oglinzile retrovizoare, examinând atent groapa care rămăsese în urma exploziei.

La orizont apăru o altă pală de fum, moment după care izbucniră o a doua și apoi o a treia rafală. Leo își apăsă nebunește piciorul pe pedala de accelerație. Camionul se năpusti înainte; încercă să accelereze sub traiectoria mitralierei, exploatând fracțiunea de secundă dintre declanșarea focului și impactul asupra șoselei. Motorul huruia pe măsură ce își întețea viteza. Abia acum se întoarseră Lazar și Gheorghi spre Leo, dornici să li se dea o explicație. Înainte să poată vorbi, primul obuz aterizează chiar în spatele lor, atât de aproape, încât partea din spate a camionului se ridică. Pentru o fracțiune sau două de secundă, doar cauciucurile din față mai rămaseră în contact cu pământul, iar Leo nu mai văzu nimic în afară de drum, căci cabina se aplecă spre șosea. Convins că mașina avea să se rostogolească și să aterizeze cu roțile în sus, se simți mai degrabă surprins decât ușurat când partea din spate se lăsă în jos zgomotos, răsturnându-i și pe ei

la locurile lor. Leo se luptă cu volanul încercând să-l țină sub control. Cel de-al doilea obuz ateriză la o distanță mai mare, ratând drumul și împroșcând camionul cu o ploaie de pietre colțuroase desprinse din platou, care făcură țăndări geamurile laterale.

Leo viră abandonând șoseaua chiar în clipa în care ateriza cel de-al treilea obuz – acesta fusese țintit perfect, căci detonă exact în locul în care se aflase cu o clipă mai devreme camionul. Asfaltul fu aruncat în aer.

În timp ce camionul se zguduia pe suprafața tundrei neregulate acoperite cu gheață, Gheorghi striga:

— De ce trag?

— Tovarășii tăi ne-au mințit. Nu i-au anunțat că venim.

În oglinzile retrovizoare. Leo îi văzu pe gardienii răniți, confuzi și panicați, ivindu-se de sub prelată, încercând să-și dea seama de ce se trăgea asupra lor. Cu cotul, Leo sparse geamul ferestrei laterale, își strecură capul în afară și strigă înspre gardieni:

— Uniformele! Fluturați-le spre ei să le vadă!

Doi dintre gardieni își scoaseră jachetele și începură să le fluture ca pe niște steaguri.

La orizont se iviră patru norișori de fum.

Incapabil să accelereze pe suprafața tundrei, Leo nu avea de ales decât să țină camionul pe linia de plutire și să spere. Își imagina cum se arcuiau obuzele în aer, cum își accelerau viteza și se îndreptau șuierând spre ei. Timpul părea să se dilate – o secundă era lungă cât un minut –, apoi se auzeau exploziile.

Camionul încă se hurduca. Aruncând o privire spre oglindă, Leo văzu patru coloane de praf ridicându-se în spatele camionului. Zâmbi.

— Am ieșit din bătaia focului lor.

Lovi volanul cu palma, cu ușurare.

— Suntem prea aproape.

Ușurarea se spulberă. În față, la marginea taberei temporare, două tancuri își rotiră turelele în direcția lor.

Tancul aflat cel mai aproape trase o salvă de culoare

portocalie. Trupul lui Leo se încordă involuntar, dând afară tot aerul din plămâni. Dar nu avu loc nicio explozie – în oglinda retrovizoare văzu cum obuzul sfâșiase copertina camionului și ieșise pe partea cealaltă. Cel ce trăsese nu avea să facă de două ori aceeași greșeală, țintind următorul obuz înspre cabina de metal, unde era sigur că avea să detoneze. Leo apăsă tare pe frâne. Camionul se opri. Deschise ușa, se cățără pe acoperișul cabinei, își scoase jacheta și începu s-o fluture deasupra capului, urlând:

— Sunt de-al vostru!

În același timp, ambele tancuri se năpustiră înainte, șenilele lor brăzdând suprafața tundrei. Leo rămase pe acoperișul cabinei, fluturându-și uniforma dintr-o parte în alta. La mai puțin de o sută de metri în față, unul din tancuri se opri. Trapa de deasupra se deschise. Operatorul tancului își făcu apariția cu mitraliera pregătită în poziție de tragere. Strigă:

— Cine ești?

— Sunt un gardian. Am niște ofițeri răniți în spate.

— De ce n-ați transmis prin radio?

— Prizonierii ne-au spus că au făcut-o. Ne-au spus că au vorbit cu voi. Ne-au înșelat! V-au înșelat și pe voi! Au vrut să vă omorâți propriii oameni.

Cel de-al doilea tanc veni până în spatele camionului, cu turela îndreptată din scurt asupra ocupanților. Gardienii răniți își arătau uniformele. Se deschise și trapa celui de-al doilea tanc, iar operatorul strigă:

— Liber!

Ajunși la perimetrul care înconjura tabăra temporară, Leo opri camionul. Cei răniți fură descărcați și transportați la cortul medical. De îndată ce se va fi dat jos și ultimul om, Leo avea de gând să pornească motorul și să îndrepte camionul pe șosea, în jos, înapoi spre portul Magadan. Partea din spate a camionului era goală. Erau gata de plecare. Gheorghi îl bătu pe umăr. Se apropia un soldat.

— Dumneavoastră sunteți ofițerul?

— Da.

— Directorul vrea să vorbească cu dumneavoastră. Veniți

cu mine.

Leo făcu semn că Lazar și Gheorghi rămâneau în camion.

Centrul de comandă se găsea la adăpostul unui acoperiș camuflat cu zăpadă. Ofițerii superiori supravegheau platoul prin binocluri. Hărți detaliate ale regiunii stăteau desfăcute pe mese, cu planuri ale lagărului. Un om sfrijit și care părea bolnav îl întâmpină pe Leo.

— Dumneata conduceai camionul?

— Da, domnule.

— Sunt Abel Prezent. Ne-am mai întâlnit?

Leo nu putea fi sigur că fiecare dintre ofițeri nu avusese de-a face cu Prezent într-un moment sau altul, dar era puțin probabil ca el să-și amintească de fiecare dintre oamenii cu care avusese de-a face.

— În treacăt, domnule.

Își strânseră mâinile.

— Îmi cer scuze că am tras asupra dumitale. Dar fără comunicare, am fost obligați să vă considerăm drept o amenințare.

Leo nu avea nevoie să-și mascheze indignarea.

— Prizonierii au mințit. Au pretins că au vorbit cu voi.

— Or să-și găsească repede răsplata.

— Dacă ajută la ceva, pot să vă dau detalii despre apărarea deținuților. Pot să vă marchez pe hartă pozițiile lor…

Prizonierii nu pregătiseră nicio poziție de apărare, dar lui Leo i se păru necesar să pară a fi de ajutor. Oricum, directorul regional clătină din cap.

— N-o să fie nevoie.

Se uită la ceasul de la mână.

— Veniți cu mine.

Neputând să scape, Leo nu avu altceva de făcut decât să-l urmeze.

Ieșind de sub acoperitoarea adăpostului, Abel Prezent se uită în sus spre cer. Leo urmă direcția privirii sale. Cerul era gol. O clipă mai târziu, Leo auzi un zgomot îndepărtat ca un zumzet. Prezent explică:

— Nici nu s-a pus problema negocierii. Riscăm anarhia

dacă le îndeplinim condițiile. Fiecare lagăr o să înceapă câte o răscoală pe cont propriu. Indiferent ce se spune la Moscova, nu trebuie ca noi să ne îngăduim să fim slabi.

Zumzetul crescu din ce în ce mai mult, până când un avion își făcu apariția deasupra platoului, zburând la înălțime joasă, cu numărul înscris pe partea de jos la vedere în timp ce le trecea chiar pe deasupra capetelor, îndreptându-se în direcția Gulagului 57. Era un Tupolev TU-4, un bombardier vechi, construit după modelul avioanelor American Fortress, cu patru motoare cu reacție, aripi cu deschiderea de patru metri și formă cilindrică de culoare argintie. Apropiindu-se, trapa laterală se deschise. Urma să bombardeze baza.

Înainte ca Leo să aibă vreo șansă să întrebe ceva despre acea decizie, un obiect mare de formă dreptunghiulară căzu din trapă și aproape imediat se deschise o parașută. Respectivul TU-4 schimbă direcția, intrând în ascensiune abruptă în direcția muntelui, în timp ce bomba se răsucea prin aer legănându-se în parașută, perfect poziționată, îndreptată spre centrul lagărului. Pluti până dispăru din vedere la aterizare, parașuta întinzându-se de-a curmezișul acoperișurilor barăcilor. Nu se auzi nicio explozie, nicio rafală de foc: ceva nu mersese cum trebuia. Bomba nu se detonase. Ușurat, Leo își îndreptă privirea spre directorul regional, așteptându-se să fie furios. În loc de așa ceva, acesta părea mulțumit de sine.

— Au cerut mâncare. Le-am dat o ladă cu tot felul de bunătăți pe care nu le-au mai văzut de ani de zile, fructe conservate, conserve de carne, dulciuri. Or să mănânce ca porcii. Numai c-am mai adăugat și altceva…

— Mâncarea e otrăvită? Or să-i pună pe gardieni să mănânce primii.

— Mâncarea e injectată cu o toxină. În șase ore or să fie cu toții inconștienți. În zece ore or să fie morți. Nu contează dac-o testează pe gardieni. Nu se produc simptome imediate. În opt ore o să intrăm în lagăr și-o să le injectăm gardienilor, tovarășilor noștri, antidotul și-o să-i lăsăm pe răsculați să moară. Chiar și dacă nu toți prizonierii or să mănânce, cei mai

mulți or s-o facă, iar cei rămași vor fi ușor de prins. Trebuie să rezolvăm povestea cu revoluția asta înainte să înceapă Moscova și spionii ei să se amestece.

În mintea lui Leo nu mai rămăsese loc pentru nicio îndoială: acesta era omul care ordonase moartea lui Timur. Abia mai stăpânindu-și furia, Leo remarcă:

— Un plan excelent, domnule.

Prezent încuviință dând din cap, zâmbind în colțul gurii la gândul ingeniozității sale ucigașe. Și el credea la fel.

Rămas singur, Leo se întoarse spre sediul comandamentului, către camion. Ajunse la cabină și urcă, simțind aceeași furie pe care o simțise la vederea ceasului lui Timur. Privi prin fereastra spartă în direcția lui Abel Prezent. Trebuia să plece acum. Era singura lor șansă. Toată lumea era preocupată de reușita planului pe care-l puseseră la cale. Și totuși, nu putea, nu putea să-l lase pe Prezent să facă ce-și pusese în minte. Deschise ușa cabinei. Gheorghi îl apucă de braț.

— Unde te duci?

— Mai am ceva de făcut.

Gheorghi clătină din cap.

— Trebuie să plecăm acum, cât timp le stă mintea la altceva.

— N-o să dureze mult.

— Ce ai de făcut?

— Asta-i treaba mea.

— E și treaba noastră.

— Omul acela mi-a ucis prietenul.

Leo se trase din strânsoare. Dar Lazar se aplecă, prinse brațul lui Leo, arătându-i astfel că voia să vorbească. Leo își plecă urechea și Lazar șopti:

— Oamenii nu primesc întotdeauna… ce merită…

La auzul vorbelor abia șoptite, indignarea lui Leo se stinse. Capul îi căzu în piept și acceptă adevărul. Nu venise aici pentru răzbunare. Venise aici pentru Zoia. Timur murise pentru Zoia. Acum trebuia să plece. Abel Prezent avea să scape nepedepsit pentru crima sa.

În aceeași zi

Umbra aruncată de munți învăluia Gulagul 57, întinzându-se de-a curmezișul platoului, spre tabăra militară temporară. Abel Prezent își verifică ceasul: toxina avea să-și facă efectul foarte curând. Calculase timpul cu atenție. Odată cu căderea nopții, nimănui din lagăr nu avea să i se pară ciudat că prizonierii se simțeau obosiți. Înainte să se contureze vreo suspiciune, trupele de teren aveau să înainteze, nevăzute, intrând dincolo de gardul de sârmă și restabilind controlul asupra lagărului. Prizonierii urmau să fie uciși, în afara unui număr simbolic, necesar pentru a înlătura eventuala acuzație de masacru. Veștile despre succesul repurtat aveau să se răspândească în toată regiunea. Toate celelalte lagăre aveau să primească astfel mesajul clar că răscoala eșuase și că gulagul se afla aici pentru a rămâne, că ele nu țineau de trecut, ci făceau parte din viitor.

— Scuzați-mă, domnule.

Un gardian ud leoarcă stătea în picioare în fața lui.

— Am venit cu camionul, din Gulagul 57. Sunt unul dintre ofițerii răniți pe care i-au eliberat.

Brațul omului era bandajat. Abel zâmbi, condescendent:

— De ce nu ești în cortul medical?

— Mi-am făcut răni false ca să ajung în camion. Nu sunt rănit cine știe ce. Doctorul spune că sunt pregătit să-mi fac datoria.

— Nu trebuie să-ți faci griji pentru tovarășii tăi. O să pornim imediat operațiunea de salvare.

Abel era pe punctul de a se îndepărta. Omul insistă:

— Domnule, nu la ei mă gândeam. E vorba de cei trei oameni care au plecat cu camionul.

În aceeași zi

În timp ce conducea pe șosea, noaptea, ghidându-se după farurile slabe, Leo stătea încordat, strângând tare volanul și încercând să deslușească în întuneric. Adrenalina singură ținea oboseala la distanță. Călătoria spre Magadan fusese posibilă prin simplitatea monotonă a drumului care cobora, singur podul îngust de lemn arătându-se a fi dificil de trecut. Acum, pentru prima dată, luminile Magadanului se puteau vedea la picioarele colinei, pe malul mării – o vastă întindere neagră. Pista de avion era aproape, aflată la nord de port.

Se auzi un șuierat. În fața lor, o flacără portocalie izbucni pe cerul nopții, răspândind o lumină fosforescentă. Lansat de la marginea orașului, un al doilea foc fu tras, apoi un al treilea, un al patrulea – scântei portocalii de-a lungul șoselei. Leo apăsă frânele.

— Pe noi ne caută.

Stinse de tot farurile. Aplecându-se în afară prin cadrul ferestrei sparte, privi în spatele lor. În depărtare se vedeau numeroase lumini aprinse, marcând linia descendentă a muntelui.

— Vin din amândouă direcțiile. O să ies de pe drum.

Gheorghi clătină din cap.

— Dacă rămânem pe șosea, or să ne prindă în câteva minute.

— Și dacă ieșim de pe șosea, cât o să le trebuiască? O să ai nevoie de mai mult timp.

Gheorghi se întoarse spre Lazar.

— Am acceptat că n-o să părăsesc Kolîma niciodată. Am acceptat lucrul acesta cu mult timp în urmă.

Lazar își clătină capul. Dar Gheorghi, omul care-i slujea drept voce, era de neclintit.

— Măcar o dată, ascultă-mă, Lazar. N-aș fi plecat niciodată

cu tine la Moscova. Lasă-mă să fac asta.

Lazar îi șopti ceva lui Gheorghi, cuvinte pe care acesta nu trebuia să le transmită mai departe, fiindu-i adresate numai lui.

O a doua rafală fu lansată, ca o ploaie de lumină deasupra șoselei, chiar mai aproape de data aceasta. Leo coborî din camion, iar Lazar îl urmă. Gheorghi apucă volanul. Se opri uitându-se spre Lazar înainte să pornească în cele din urmă, nesigur, spre Magadan. Lazar pierduse o parte din sine însuși – își pierduse vocea.

Rămași pe picioare, Leo și Lazar se împiedicau prin întuneric de bucățile neregulate de gheață, în timp ce se îndreptau spre luminile pâlpâitoare ale aeroportului. Gheorghi avusese dreptate. Pământul era atât de denivelat, încât camionul s-ar fi înțepenit în câteva minute. Spasme de durere îl săgetară prin picioare pe Leo, făcându-l să cadă. Lazar îl ajută să se ridice, sprijinindu-l. Fiecare înconjurând cu brațele umerii celuilalt, formau o echipă pe care cu greu ți-ai fi putut-o imagina.

Un alt baraj de focuri fu lansat pe cer, cu ochiurile lor ciclopice concentrate asupra șoselei. Erau focuri de armă. Leo și Lazar se opriră, apoi se întoarseră. Camionul fusese găsit. Accelerase până la o barieră. Sub focul greu, camionul păru că virează la stânga și la dreapta, necontrolat, mergând o porțiune scurtă pe șosea, după care derapă și căzu într-o parte. Autoritățile n-aveau să găsească decât un singur trup. Urmau să-și lărgească în curând căutările. Leo observă:

— Nu mai avem mult timp.

Apropiindu-se de perimetrul pistei aeriene, Leo se opri, studiindu-i forma primitivă. Se vedeau trei avioane aliniate. Singurul dintre acestea care ar fi putut face călătoria de-a curmezișul Uniunii Sovietice era cel cu două motoare identice, Ilyușin Il-12.

— Mergem până la Ilyușin, avionul cel mai mare, mergem liniștiți, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, ca și când aici ar trebui să ne aflăm.

Ieșiră la vedere. Se vedeau echipajele de la sol și câțiva

soldați. Nu erau patrule și nimic nu dădea impresia vreunei urgențe. Leo ciocăni la ușa avionului. I se promisese că aveau să fie gata de zbor de îndată ce ajungeau. Întrucât existase în permanență posibilitatea ca evadarea să fie întârziată, Panin îl asigurase pe Leo că va fi în permanență cineva la bord, indiferent de ora la care ar fi ajuns.

Leo mai ciocăni o dată; o nerăbdare nebunească urca în el pe măsură ce treceau secundele. Ușa se deschise. Un bărbat tânăr, abia trecut de douăzeci de ani, își scoase capul afară și scrută întunericul. Se vedea cât de colo că abia se trezise din moțăială. Un miros slab de alcool se strecură afară din cabină.

— Te afli aici la ordinele lui Frol Panin? întrebă Leo.

Tânărul se frecă la ochi.

— Așa e.

— Trebuie să zburăm înapoi la Moscova.

— Trebuia să fiți trei oameni.

— Lucrurile s-au schimbat. Trebuie să plecăm acum.

Fără să aștepte vreun răspuns, Leo urcă în avion, ajutându-l pe Lazar și închizând ușa. Tânărul era nedumerit.

— Nu putem zbura.

— De ce nu?

— Pilotul și copilotul nu sunt aici.

— Unde sunt?

— Au plecat să mănânce în oraș. În treizeci de minute or să fie înapoi.

Leo calculase că avea la dispoziție cinci minute în cel mai bun caz. Se concentră asupra tânărului.

— Cum te cheamă?

— Konstantin.

— Avionul e gata de zbor?

— Dac-am avea un pilot, da.

— De câte ori ai zburat?

— Cu avionul ăsta? Niciodată.

— Dar ești pilot, nu?

— Fac antrenamente. Am zburat pe avioane mai mici.

— Dar nu pe avionul ăsta?

— M-am uitat cum îl pilotează.

Trebuia să meargă.

— Konstantin, ascultă-mă cu mare atenție. Vor să ne omoare, și pe tine la fel, doar dacă nu decolăm chiar acum. Fie murim aici, fie încercăm să zburăm cu avionul ăsta. Nu te amenințe. Astea sunt opțiunile noastre.

Tânărul rămase cu privirea ațintită asupra tabloului de comandă. Leo îl prinse de braț.

— Am încredere în tine. Poți s-o faci. Pregătește avionul.

Leo se așeză pe locul copilotului, având în față un panou de comandă plin de manete și butoane din care nu înțelegea nimic. Cunoștințele sale despre avioane erau rudimentare. Mâinile lui Konstantin tremurau.

— Dau drumul motorului.

Elicele tremurară și începură să se rotească. Leo se uită pe fereastră. Atrăseseră atenția soldaților. Ofițerii porniră spre ei.

— Trebuie să ne grăbim.

Avionul ieși pe pistă. Radioul începu să bâzâie, dar înainte să li se poată adresa cei din cabina de control, Leo îl închise. Nu era nevoie ca tânărul pilot să le audă amenințările. Lazar, așezat în spate, îl bătu pe umăr pe Leo și-i făcu un semn în direcția ferestrei. Soldații alergau după avion. Scoseseră armele.

— Konstantin, trebuie să decolăm.

Avionul începu să prindă viteză.

Soldații sprințară, alergând în paralel cu cabina. Pe măsură ce avionul accelera, lăsându-i în urmă, începură să tragă, iar gloanțele ricoșau de pe motor. Gata de decolare, erau pe punctul de a se desprinde de sol, iar Leo privi în sus. Bombardierul Tupolev TU-4 cobora direct spre ei.

Tânărul pilot clătină din cap, încetinind.

— Nu încetini. E singura noastră șansă! spuse Leo.

— Ce mai șansă!

— Trebuie să decolăm!

— O să ne prăbușim! Nu putem trece de bombardier!

— Zboară spre Tupolev. Or să se ridice. Fă-o!

Se apropiau de capătul pistei.

Ilyușin-ul decolă în direcția care-l ducea în scurtă vreme la

coliziunea cu bombardierul. Fie Tupolev-ul își abandona coborârea, fie cele două avioane s-ar fi ciocnit. Konstantin strigă:

— Nu se dau la o parte. Trebuie să aterizăm!

Leo apucă mâna lui Konstantin, păstrând avionul constant pe ruta sa: dacă ar fi aterizat, ar fi fost prinși și împușcați. Nu aveau nimic de pierdut. În schimb, cei din echipajul bombardierului aveau totul de pierdut.

Tupolev-ul viră în sus, o ascensiune abruptă, chiar în timp ce Ilyușin-ul zbura pe dedesubt, aripa din spate atingând la limită burta bombardierului atunci când cele două avioane trecură unul pe lângă celălalt. În față, pentru prima dată, vedeau cerul curat. Konstantin zâmbi, era zâmbetul confuz al omului căruia nu-i vine să creadă că încă este în viață.

Leo se ridică de la locul lui și i se alătură în spate lui Lazar. Magadan rămase în urmă, o aglomerare de lumini în mijlocul întunericului vast. Aceasta era lumea la care Leo îl condamnase pe Lazar, o lume sălbatică ce fusese casa lui în ultimii șapte ani.

Moscova

În aceeași zi

Raisa se așeză pe patul Elenei, privind-o cum dormea. De la vizita Fraerei, întrebările Elenei deveniseră din ce în ce mai asertive, de parcă ar fi simțit schimbarea de situație. Promisiunile că întoarcerea Zoiei era iminentă nu mai ajungeau. Devenise imună la asigurări, era mulțumită cam o oră și ceva înainte ca efectul să se estompeze și o neliniște profundă să se instaureze din nou.

Sună telefonul. Raisa se ridică grăbită să ridice receptorul.

— Alo?

— Raisa, aici Frol Panin. Am stabilit contactul radio cu Leo. Avionul e pe drum. O să fie în oraș în mai puțin de cinci ore. Lazar e cu el.

— Ați contactat-o pe Fraera?

— Da, așteptăm instrucțiuni pentru efectuarea schimbului. Vrei să te-ntâlnești cu Leo la aeroport?

— Desigur.

— O să trimit o mașină pentru tine când avionul o să se apropie de destinație. Aproape am reușit, Raisa. Aproape o avem.

Raisa puse receptorul în furcă. Rămase lângă telefon cântărind vorbele acestea.

Aproape o avem.

Panin vorbea despre prinderea Fraerei, fata ei îl interesa prea puțin. În ciuda farmecului incontestabil al lui Panin, Raisa fusese de acord cu verdictul dat de Leo asupra caracterului acestuia: avea ceva rece în toată ființa lui.

Elena stătea în picioare în mijlocul holului. Raisa îi întinse mâna. Elena făcu un pas înainte. Conducând-o în bucătărie, Raisa o așeză apoi la masă. Încălzi puțin lapte pe sobă și-l turnă într-o cană. Așeză cana în fața ei.

— Zoia o să vină acasă în seara asta?

— Da.

Elena luă cana și sorbi satisfăcută.

Nu mai era prea mult timp de gândit la oferta Fraerei. Raisa nu mai credea în planul lui Leo. După ce o cunoscuse ea însăși pe Fraera, după ce înțelesese toată furia care zăcea în adâncul ei, știa că nu are niciun sens să creadă că i-o va da pe Zoia lui Leo făcându-l în felul acesta erou. Prin acel schimb de prizonieri urma să dobândească tot ceea ce Fraera nu avea de gând să-l lase să obțină – o fiică, fericire, o familie reunită. Premisa era greșită. Zoia se găsea în pericol. Nu Leo era cel care o putea salva.

Raisa trase un sertar și scoase o lumânare roșie, înaltă. O așeză pe pervazul ferestrei, astfel încât să se poată vedea cu claritate din stradă, scăpără un chibrit și o aprinse. Elena întrebă:

— Ce faci?

— Aprind o lumină, să găsească Zoia drumul spre casă.

Raisa aruncă o privire afară, în stradă. Lumânarea era aprinsă. Semnalul fusese dat. Avea să primească oferta Fraerei. Îl va părăsi pe Leo.

În aceeași zi

Malîș stătea pe un tăpșan, ascultând apa curgând prin canalele de scurgere. Cu numai două luni în urmă, lumea avea un înțeles pentru el. Acum, era confuz. Cineva îl plăcea, nu pentru că se pricepea să țină bine un cuțit, nu fiindcă știa să fie de folos, cineva îl plăcea fiindcă… nu putea spune cu exactitate de ce. De ce îl plăcea Zoia? Nu-l mai plăcuse nimeni niciodată până atunci. Nu exista nicio logică în lucrul acesta. Ea îi salvase viața pentru un motiv inexistent. Avusese posibilitatea să evadeze și nu numai că o lăsase să treacă pe lângă ea, dar își mai și riscase viața pentru el.

Fraera se apropie și se așeză lângă el, iar picioarele li se legănau unele lângă celelalte, de parcă ar fi fost niște vechi prieteni stând pe malul râului, numai că, în loc de pește și frunze căzute, sub picioarele lor curgeau apele murdare ale orașului.

— De ce te ascunzi aici? întrebă Fraera.

Malîș ar fi vrut să păstreze tăcerea, irascibil, dar ar fi fost o insultă de neiertat dacă nu ar fi răspuns, așa că murmură:

— Nu mi-e bine.

Spre surprinderea lui, Fraera izbucni în râs.

— Dac-ar fi fost acum două luni, ai fi omorât-o pe fata aia și nici nu te-ai mai fi gândit la asta.

Își lăsă o mână să se odihnească pe umărul lui.

— Vreau să știu dacă o să faci ceva, un lucru pe care o să ți-l ordon, fără să pui vreo întrebare.

— Nu ți-am ieșit niciodată din cuvânt.

— Mai precis, n-ai dezaprobat niciodată nimic din ce ți-am ordonat să faci.

Malîș nu putea nega – era adevărat, nu avusese niciodată o opinie contrară, până acum. Îl trimisese în misiune împreună cu Zoia ca să-l testeze. Pusese la cale relația lui cu Zoia ca s-o

poată măsura prin comparație cu relația lui cu ea.

— Malîș, când am fost trimisă în închisoare, am auzit o poveste, spusă de un deținut cecen. Era una dintre povestirile din epopeea Nartian, despre un erou pe nume Soslan. Este un obicei la narți să se răzbune nu doar pe cei care le-au greșit lor, ci și pe cei care le-au făcut ceva rău familiilor sau strămoșilor lor, indiferent cât de demult s-ar fi petrecut crima. Certurile țin și câte o sută de ani la ei. Soslan și-a petrecut întreaga viață căutând răzbunarea. Când o să ai vârsta potrivită, Malîș, o să ai nevoie de un nume nou. Am sperat că acesta va fi Soslan.

Cu toate că vocea ei nu-și schimbase tonul, Malîș simți pericolul. Fraera se ridică în picioare.

— Vino cu mine.

Malîș o urmă prin tuneluri și camere până în celula Zoiei. Descuie ușa. Zoia stătea într-un colț, îi auzise apropiindu-se. Citi în ochii lui Malîș confirmarea faptului că ceva nu era bine. Fraera o apucă pe Zoia de încheietura mâinii și o trase spre ușă. Confuz, Malîș nu știa dacă să se supună sau să se împotrivească. Înainte să se hotărască, Fraera trânti ușa în urma ei, încuindu-l înăuntru.

În aceeași zi

După ce traversaseră Uniunea Sovietică de la Oceanul Pacific până în Capitală, indicatorul de combustibil al avionului dădea semne că rezervorul era aproape gol. Fuseseră cât pe ce să cadă. Pe deasupra lor trecuse o furtună, iar avionul traversase zguduindu-se porțiunea cu nori negrii furioși. Lazar stătuse în spate, mestecând biscuiți. Leo se prinsese cu centurile de siguranță în scaunul copilotului, încercând să-i țină lui Konstantin ridicat moralul. Zburând către pista aeroportului militar Stupino de la periferia Moscovei, avionul își începu coborârea. Panicat, Konstantin spuse:

— Ar fi trebuit să văd luminile până acum!

Trecând prin partea de jos a norului, în loc să vadă luminile în depărtare, acestea își făcură apariția chiar sub ei. Avionul era prea sus. Speriat, Konstantin crezu că va urma catastrofa, încercând nebunește să îndrepte aparatul de zbor, îl redresă, aducându-l, în cele din urmă, pe pistă. Roțile se zdrobiră, rotindu-se scurt înainte să se desprindă; axurile lor de oțel zgâriară asfaltul, iar avionul se despică și rămase de parcă ar fi fost un fermoar desfăcut. Vârful aripii atinse pământul, răsucind avionul dezmembrat în partea de jos la o sută optzeci de grade, proiectându-l la marginea pistei de aterizare, cu elicele înfundate în noroi.

Uluit, cu fruntea plină de sânge, Leo se desfăcu din fiare, se ridică, deschise ușa de la cabina pilotului și văzu că era ruptă în două. Lazar supraviețuise, stătea așezat pe locul aflat de cealaltă parte față de cea care se zdrobise; în jurul lui, o parte semisferică din carcasa avionului rămăsese intactă, protejându-l. Încă stând pe locul său, tânărul pilot începuse să râdă, hohote rostogolite – aproape înnebunise – cu ploaia pătrunzând în rafale prin fereastra spartă și șiroindu-i pe față.

Leo se îndoia că avionul avea să ia foc: nu mai era combustibil, iar ploaia rămânea intensă, stingând motoarele fumegânde. Odată ce fu sigur că pilotul era în siguranță, îl ajută pe Lazar să iasă dintre fiare, cățărându-se pe resturile epavei avionului. Mașinile ambulanțelor se îndreptau în goană spre ei, apoi se apropiară niște medici. Leo le făcu semn fluturându-și brațele.

— Suntem bine.

El era acum vocea lui Lazar. Frol Panin ieși dintr-o limuzină marca Zil; alături de el, un gardian se deplasa într-o sincronizare perfectă a mișcărilor, cu o umbrelă deschisă deasupra sa. Îi oferi brațul lui Lazar.

— Numele meu este Frol Panin. Îmi pare rău că nu am putut aranja ca eliberarea dumneavoastră să se petreacă într-un mod mai convenabil. Acțiunile soției dumneavoastră au făcut ca orice eliberare oficială să fie imposibilă. Veniți, trebuie să ne grăbim. Putem vorbi în mașină.

Pe bancheta din spate a limuzinei, Lazar studia, cu fascinație copilărească, tapițeria din piele fină și panourile din lemn de nuc. Într-o mică frapieră de argint erau cuburi de gheață și un castron cu fructe proaspete. Lazar luă o portocală, cuprinzând-o cu amândouă mâinile, strângând-o. Panin ignoră politicos comportamentul său: nu era decât un condamnat care se trezea dintr-odată înconjurat de lux. Îi dădu lui Leo o hartă a Moscovei.

— E tot ce am primit de la Fraera.

Leo examină harta. O locație centrală era marcată cu o cruce desenată cu cerneală:

— Ce-i asta?

— N-am putut să aflăm nimic.

Mașina se puse în mișcare.

— Unde e Raisa?

— Am vorbit cu ea mai devreme. Trebuia să aștepte mașina. Când a ajuns mașina acolo, i-au găsit pe părinții tăi, care aveau grijă de Elena. Raisa plecase.

Alarmat, Leo făcu o mișcare în față.

— Trebuia să se afle sub protecție.

— Nu putem proteja pe cineva care nu vrea să fie protejat.

— Nu știți unde este?

— Îmi pare rău, Leo.

Leo se lăsă înapoi în spate pe scaun. În mintea sa nu exista nicio îndoială că Fraera era implicată în dispariția Raisei.

•

Era două dimineața când ajunseră în centrul orașului. Contrastul cu sălbăticia din Kolîma era atât de frapant încât Leo simți că i se face rău, senzație exacerbată din cauza lipsei de somn și a anxietății care-i făcea stomacul să bată ca o tobă. Opriră în Moskvoretskaya Naberezhnaya, drumul principal care venea dinspre Moscova, în locul marcat pe hartă. Șoferul coborî. Bodyguardul lui Panin îl urmă. Cei doi ofițeri verificară zona și se întoarseră la mașină.

— Nu-i nimic aici.

Leo ieși și el. Ploua neîncetat: avea să fie ud până la piele în câteva clipe. Strada era pustie. Auzea ploaia ropotind în jos pe canalul de scurgere. Se lăsă pe vine. Capacul de deasupra scurgerii era chiar sub mașină.

— Condu mașina mai în față!

Limuzina se deplasă înainte, lăsând capacul descoperit. Gardienii stăteau de o parte și de alta și îl dădură la o parte. Intrarea părea adâncă. Pe scara de coborâre nu se vedea nimeni.

Leo se întoarse la mașină.

— Aveți lanterne?

— În portbagaj.

Leo deschise portbagajul, verifică lanternele și îi dădu una dintre ele lui Lazar.

Leo preluă conducerea și coborî primul, ținându-se de marginile scării, ceea ce îi aduse în memorie, cu un fior, amintirea pielii sfâșiate, combinată cu senzația, de data aceasta reală, a durerii din genunchi. Rafale de ploaie cădeau ca o perdea deasă de sus, împroșcându-l pe mâini, pe față și pe gât. Lazar îl urmă. Panin strigă spre ei:

— Baftă.

De îndată ce amândoi se aflară sub nivelul străzii, capacul

canalului de scurgere fu așezat la loc, întrerupând dintr-odată șuvoaiele de apă de ploaie și lumina străzii. În întunecimea din adâncul puțului se opriră; își aprinseră lanternele înainte să continue coborârea.

Ajungând la picioarele scării, Leo cercetă tunelul principal. Era plin de un torent de apă care curgea în șuvoaie răsucite, albe. Ploaia puternică făcuse ca locul să se umple peste măsură. În locul firelor murdare de apă de dimensiuni modeste, o cascadă de apă curgea în felul acesta, condusă prin canalele de sub pământ. Nesigur dacă putea să înainteze, Leo era forțat să presupună existența vreunui tăpșan, a ceva pe care să se sprijine. Testându-și teoria, se lăsă în jos, explorând pe dibuite, cu vârful bocancului. Un braț îngust de piatră se găsea scufundat sub apă.

Leo strigă către Lazar, astfel încât să acopere zgomotul făcut de apă:

— Stai aproape de perete!

Lazar coborî, condus de Leo. Stăteau lipiți de perete, întorcându-și lanternele în toate părțile și căutând o cale de înaintare. În depărtare, cam la o sută și ceva de metri în josul tunelului, se vedea o lumină.

În timp ce se îndreptau spre lumina aceea, de-a lungul brațului îngust de piatră, nivelul apei din tunel creștea, udându-i până la genunchi. Fiecare pas pe care îl făceau cerea o concentrare maximă. La doar câțiva metri depărtare, Leo văzu un felinar fixat pe perete, deasupra unei uși. Zgâriind slinul gros care acoperea pereții, deschise ușa. Apa năvăli înăuntru, scurgându-se peste treptele de ciment care coborau. Se grăbiră să închidă ușa în urma lor, să oprească apa – erau ușurați că scăpaseră de periculosul braț de piatră.

În interiorul casei scării înguste, în spirală, aerul era umed și cald. Coborâră în tăcere, cu răsuflarea auzindu-li-se cu ecou împrejurul camerei închise. După cincizeci și ceva de pași, dădură peste o altă ușă. Leo împinse cu putere în cadrul de metal și balamalele scârțâiră. Nu se simțea niciun fel de duhoare de canal, nici apă curgând sub picioare nu se vedea, doar tăcere. Leo se întoarse spre Lazar.

— Stai aici.

Intră în tunelul cel nou care se deschidea de aici, cercetându-l cu ajutorul lanternei. Pereții erau uscați. Piciorul i se lovi de o traversă de oțel – se aflau într-un tunel de metrou.

Asemenea unui surâs subteran, apăru o lumină galbenă, delicată, care pornea de la un fel de felinar de mână, o flacără pâlpâitoare de gaz ținută de un om. Era singur, cu proporții grotesc de musculoase, cu tatuaje acoperindu-i mâinile și gâtul.

— Nu mișcați.

Respectivul *vory* îi percheziționă pe Leo și pe Lazar. După ce termină, închise ușa de metal care ducea sus spre canalele de scurgere și o încuie. Se răsuci pe călcâie, indicându-le direcția în care trebuiau să meargă. Porniră într-acolo, Leo în față, Lazar chiar în spatele lui, iar *vory* ultimul, comentând pe măsură ce înaintau:

— Linia asta de metrou nu este pe nicio hartă. După ce a fost terminată, muncitorii au fost executați ca să nu se știe de existența ei. Se numește *spetztunnel* și duce de la Kremlin până la Ramenkoye, un oraș subteran la vreo cincizeci de kilometri depărtare. Dacă occidentalii atacă, conducătorii noștri or să coboare sub pământ, unde-or să stea pe pernuțe de mătăsică, și-n timpul ăsta Moscova o să ardă.

După ce străbătură o anumită distanță, *vory* se opri.

— Aici.

În perete se vedea o ușă metalică. Leo o deschise, îndreptându-și lanterna spre o scară de ciment, mulțumit de faptul că mergea în sus. *Vory* închise ușa în urma lor. Câteva clipe mai târziu, se auzi un șuierat: încuietoarea era distrusă cu acid. Nimeni nu putea să mai vină acum după ei.

Acoperiți de sudoare, ajunși la capătul de sus al treptelor, găsiră o ușă neîncuiată și ieșiră în stația de metrou Taganskaya. Leo ieși din metrou în mijlocul Pieței Taganskaya, exasperat, încercând să-și dea seama ce trebuia să facă mai departe. Lazar își ridică brațul, arătând în direcția râului, la vreo două sute de metri depărtare. Se vedea o

femeie stând în mijlocul podului Bolșoi Krasnoholmski.

Leo se grăbi să ajungă acolo, avându-l pe Lazar alături. Ajungând la malul râului, unde nu mai exista protecția clădirilor, vântul parcă sufla cu o putere de două ori mai mare. Podul avea forma unui arc înalt de beton și, sub el, Moscova se răsucea în șuvoaie tumultuoase, sporite de revărsarea nocturnă a ploii. Femeia rămase la mijlocul podului, așteptându-i, cu ploaia șiroindu-i pe jachetă. Apropiindu-se, Leo recunoscu haina. Era a lui.

Raisa își coborî gluga.

Alergând spre ea, de cum ajunse, îi luă mâinile într-ale sale; era copleșit de emoții, care însemnau, în același timp, grijă și ușurare. Raisa își scuturâ mâinile, eliberându-se din strânsoare.

— De ce nu mi-ai spus despre Zoia? Venea cu un cuțit deasupra ta. Mi-ai spus că nu e nimic în neregulă. M-ai mințit când era vorba despre așa ceva? Ce mi-ai promis? Ajunge cu minciunile! Ajunge cu secretele! Am promis, Leo!

— Raisa, m-am panicat. Am așteptat o ocazie să aranjez lucrurile înainte să-ți spun. După ce-ai ieșit din spital, a trebuit să plec la Kolîma. Încă erai prea slăbită.

— Leo, nu eram slăbită. Tu erai! Aici nu-i vorba despre cum să ajungi erou. E vorba despre cum să faci ce-i mai bine pentru Zoia și Elena. Am cunoscut-o pe Fraera. Ea a venit la mine. Nici să nu te gândești că ți-o va da pe Zoia. N-o să se-ntâmple niciodată.

În partea de sus a podului se văzură farurile unei mașini, pete de lumină încețoșate de ploaia care cădea. Mașina acceleră către ei, ceea ce-l făcu pe Leo să ridice mâna, ferindu-și ochii de lumina puternică. Mașina frână. Se deschiseră ușile. Șoferul se dovedi a fi un *vory*. De pe locul din dreapta coborî Fraera, indiferentă la puterea ploii care o uda leoarcă. Îl privi pe Leo, apoi pe Raisa, înainte de a-și concentra atenția asupra lui Lazar, soțul său.

Lazar porni spre ea, nesigur, în chip evident șocat, în ciuda avertismentelor lui Leo despre înfățișarea de acum a Fraerei. Rămaseră unul în fața celuilalt. Cercetându-i chipul, ea îi

atinse fața, urmărind conturul maxilarului rănit. El tresări la atingerea ei, dar nu se retrase. Ea spuse:

— Ai suferit.

Leo observă cum Lazar rosti cuvintele:

— Avem… un fiu?

— Fiul nostru a murit. Soția ta a murit.

O împușcătură, un fulger de lumină și Lazar căzu în genunchi, cu mâinile adunate în dreptul stomacului.

Leo alergă înainte, prinzându-l pe Lazar în cădere. Dinții i se înroșiseră de sânge. Uluit de această execuție lipsită de sens, Leo se întoarse către Fraera.

— De ce?

Femeia nu răspunse, ci rămase aplecată deasupra lui, fără să dea nicio explicație. Privea în jos spre trupul lui Lazar, așa cum stătea cuibărit în brațele lui. Omul pe care el îl trădase, apoi îl salvase, omul care-i salvase viața era acum mort. Leo îl lăsă jos, întinzându-i trupul pe asfalt.

Fraera îl apucă pe Leo de cămașă.

— Treci în mașină pe locul din față.

Își flutură pistolul spre Raisa.

— Și tu!

Leo se ridică și se așeză pe locul șoferului, iar Raisa alături de el, în dreapta. Zoia se afla în spate, cu încheieturile de la mâini și de la picioare legate. În gură îi puseseră căluș, iar ochii i se vedeau mari și îngroziți. Mașina fusese modificată. Între locurile din față și cele din spate era un grilaj. În același timp, și Leo și Raisa își apăsară mâinile peste gratiile de sârmă.

— Zoia!

Zoia își presă fața din cealaltă parte, cerând, în ciuda călușului care o împiedica să vorbească, ajutor. Degetele li se întâlniră. Leo zgudui gratiile, dar erau bine fixate.

Ușa din spate se deschise: Fraera intră, o înșfăcă pe Zoia și o trase afară. Leo se răsuci încercând să deschidă ușa. Era încuiată. Raisa încercă și ea ușa ei, fără niciun folos. Fraera și *vory* o târâră pe Zoia spre portbagaj. *Vory* luă un sac pentru cereale și-l ținu deschis în timp ce Fraera o vâra pe Zoia

înăuntru.

Leo se zvârcoli, lovindu-și cu putere bocancii în fereastra laterală. Cu încăpățânarea unui catâr, lovi o dată și încă o dată, până când tălpile începură să i se desprindă, dar sticla rămase intactă. Raisa strigă:

— Leo!

Leo se întoarse spre partea mașinii în care stătea Raisa, dincolo de care se vedea râul. *Vory* și Fraera cărau sacul în care Zoia se lupta să iasă, înghiontind și răsucindu-se, luptând pentru viața ei. *Vory* o plesni peste față, înfrângându-i rezistența destul cât s-o pună jos și să lege sacul. Amândoi îl ridicară în același timp. Era greu. În stare probabil inconștientă, Zoia fu urcată pe marginea podului. Leo își lipise fața de geam, privind cum sacul era împins de pe pod în apă. Îl zări pentru o clipă căzând în gol înainte să dispară.

Fraera se cocoță pe portiera mașinii, în patru labe, cu fața apropiată de parbriz, cu ochii în flăcări, savurându-le durerea de parcă ar fi fost o pisică care linge frișcă. Simțind că explodează de furie, Leo începu să lovească în geamul parbrizului cu pumnii, izbindu-l fără folos, încarcerat în dosul sticlei blindate. Fraera îl privi o vreme, încântată de neajutorarea lui, înainte să sară jos și să încalece apoi pe șaua unei motociclete. Leo nici măcar nu observase că lângă ei opriseră două motociclete.

Prins în mașină, Leo lovi tabloul de bord cu piciorul și dădu la iveală toate firele dinăuntru. Legă firele contactului și își apăsă piciorul pe accelerație. Motorul porni. Raisa țipă:

— Leo! Zoia!

Leo nu avea de gând să o urmărească pe Fraera. După ce prinse destulă viteză, întoarse mașina spre dreapta, îndreptând-o către parapetul podului. Mașina se zdrobi de marginea podului. În timp ce motorul fumega și roțile încă se mai învârteau pe marginea trotuarului, Leo se întoarse către soția sa. Raisa avea o rană la cap, dar ieșise deja de pe locul ei, escaladând partea mașinii care fusese distrusă. Merse șchiopătând după ea până ajunse în locul de unde fusese aruncată Zoia.

Raisa sări prima și Leo o urmă. În cădere încă, o văzu pe Raisa dispărând în ape, cu puțin timp înainte ca picioarele să-i lovească, cu un plescăit, suprafața râului. Simțindu-se tras în adâncuri, rezistă impulsului de a încerca să iasă la suprafață și dădu din picioare lăsându-se în voia curentului, spre fundul apei, unde trebuie să fi ajuns Zoia. Nu știa cât este de adânc râul, dădea din picioare cât putea de tare, cu plămânii arzând. Atinse cu mâinile mâlul gros de pe fund. Privi în jur fără să poată vedea ceva. Apa era neagră. Tras în sus, încercă să cerceteze în jurul său, răsucindu-se, dar fără folos, căci nu vedea nimic. Avea o nevoie disperată de aer, se forță să ajungă la suprafață și trase aer în piept. Se uită în jur; podul rămăsese deja departe în spatele lui.

Leo respiră adânc, pregătindu-se să se scufunde încă o dată. O auzi pe Raisa strigând:

— Zoia!

Era un strigăt fără speranță.

Cinci luni mai târziu
Moscova

20 octombrie

Filip frânse pâinea, observând cum se despărțea aluatul cald încă, întinzându-se scurt înainte să se rupă în fâșii neregulate. Luă o bucată din interiorul pâinii și și-o puse în gură, mestecând-o încet. Bucata era fără cusur, semn că întregul lot era aidoma. Voia să pună un strat gros de unt care ar fi făcut-o mai ușor de înghițit și să se îndoape. Nu era în stare să înghită nici bucata asta neînsemnată. Se aplecă deasupra coșului de gunoi și scuipă bucata lipicioasă de aluat. Îl îngrozea să vadă mâncarea risipită, dar n-avea de ales. Căci, cu toate că era brutar, unul dintre cei mai buni din oraș, la cei patruzeci și șapte de ani ai săi, Filip nu putea înghiți decât lichide. Îi apăruse un ulcer persistent și netratabil cu vreo zece ani în urmă. Stomacul îi era ciuruit de cratere pline de acid – cicatrici ascunse ale regimului lui Stalin, dovezi ale nopților în care stătuse treaz, întrebându-se dacă nu cumva fusese prea aspru cu bărbații și femeile din subordine. Era un perfecționist. Când se făceau greșeli își pierdea cumpătul. Muncitorii nemulțumiți ar fi putut scrie un raport în care să-l menționeze pe el și apucăturile sale burgheze, elitiste. Chiar și azi, amintirile de atunci îl făceau să-și simtă mațele de parcă i-ar fi luat foc. Se grăbi spre masă, unde își prepară o soluție de praf de cretă, o apă albă cu gust sălciu pe care o sorbi dintr-o înghițitură, amintindu-și astfel că gândurile astea țineau de trecut. Nu mai existau arestări în miez de noapte. Familia sa era în siguranță, iar el nu denunțase pe nimeni. Avea conștiința curată. Prețul fusese stomacul său distrus. Una peste alta, chiar și pentru un brutar și un gurmand ca el, nu era un preț prea mare.

Apa de cretă îi domoli durerea din intestine, iar el se dojeni

în gând pentru că încă îl stăpânea trecutul. Viitorul era strălucitor. Statul îi recunoștea talentele. Brutăria era în creștere, ocupase întreaga clădire. Până nu demult, trebuise să se limiteze la doar două etaje, căci la etajul de deasupra funcționa, chipurile, o fabrică de nasturi, acoperire pentru un departament secret al Guvernului. Aflat chiar deasupra brutăriei, pentru el nu reprezentase niciodată nimic: camerele erau pline de făină, iar cei dinăuntru se frigeau de la căldura degajată de cuptoare. Într-adevăr, voia să-i vadă plecați nu fiindcă ar fi avut nevoie de spațiu, ci fiindcă nu-i plăceau privirile celor care lucrau acolo. Uniformele și comportamentul lor polițienesc îi agravau durerile de stomac.

Îndreptându-se spre scara comună, aruncă pe furiș o privire către etajul de sus. Foștii ocupanți ai spațiului își petrecuseră ultimele două zile golind cabinetele de dosare și de mobilierul de birou. Ajungând pe palier, se opri lângă ușă, observând încuietorile zdravene. Încercă mânerul. Ușa se deschise. O împinse și cercetă spațiul întunecat și tenebros de dincolo. Camerele erau goale. Îmbărbătându-se, intră în spațiile sale cele noi. Bâjbâind după comutator, văzu un om întins pe lângă peretele cel mai depărtat de el.

Leo se ridică în picioare, clipind buimac către becul de deasupra capului. Brutarul se apropie intrând în câmpul lui vizual, un om subțire ca o sârmă. Gâtul lui Leo era uscat. Tuși, clătinându-se pe picioare, se scutură de praf și aruncă o privire peste birourile dezasamblate ale Departamentului Omucideri. Dosarele cazurilor clasificate, dovezi ale crimelor rezolvate de el și de Timur, fuseseră luate. Le arseseră, toate urmele muncii sale din ultimii trei ani fuseseră distruse. Brutarul, al cărui nume nu-l cunoștea, rămăsese stângaci în picioare – avea pe față stânjeneala unui om plin de compasiune, martor al nefericirii unui cetățean ca și el. Leo spuse:

— Trei ani de zile am tot trecut unul pe lângă celălalt pe scări și niciodată nu v-am întrebat cum vă cheamă. N-am vrut să…

— Să mă alarmați?

— V-aș fi alarmat?

— Sincer, da.

— Numele meu este Leo.

Brutarul îi întinse mâna. Leo i-o strânse.

— Numele meu este Filip. Trei ani și niciodată nu v-am dat o bucată de pâine.

Plecând din Departamentul Omucideri pentru ultima dată, Leo aruncă o privire în urmă înainte să închidă ușa. Având o senzație îngrozitoare, merse după Filip pe scări până la etajul de sub ei, unde acesta îi dădu o pâine rotundă – caldă încă, cu coaja aurie. Rupse pâinea și mușcă din ea. Filip îi studie cu atenție reacția. Își dădu seama că celălalt aștepta o reacție, așa încât, după ce termină de mâncat, Leo spuse:

— E cea mai bună pâine pe care-am mâncat-o vreodată.

Și era adevărat. Filip zâmbi.

— Ce făceați acolo sus? De ce atâta discreție? întrebă.

Înainte ca Leo să apuce să răspundă, întrebarea fu retractată.

— Faceți-vă că n-ați auzit. Ar trebui să-mi văd de treaba mea.

Încă mâncând, Leo se făcu la rândul lui că nu bagă de seamă retractarea.

— Am condus un departament special al Miliției, un departament de omucideri.

Filip rămase tăcut. Nu înțelegea. Leo adăugă:

— Investigam crime.

— Era mult de lucru?

Leo făcu un semn mic din cap.

— Mai multă decât ai putea crede.

Acceptă încă o pâine, pe care s-o ia acasă, ca și ce mai rămăsese din pâinea pe care o începuse. Leo se întoarse să plece. Filip strigă în urma lui, încercând să sfârșească pe o notă pozitivă:

— Se cam face cald aici vara. Probabil sunteți mulțumit că vă mutați în altă parte.

Leo rămase cu privirea în jos, studiind urmele lăsate de pașii lor în făina de pe jos.

— Departamentul nu s-a mutat. S-a închis.
— Și dumneata ce-o să faci?
Leo ridică privirea.
— O să intru în KGB.

În aceeași zi

Institutul Serbski era o clădire de dimensiuni modeste, cu balcoane rotunjite din oțel la ferestrele etajului superior, semănând mai degrabă cu un bloc de apartamente drăguțe decât cu un spital. Raisa se opri, așa cum făcea întotdeauna când ajungea în locul acesta, întrebându-se dacă făcea ce trebuie. Privi în jos spre Elena, care-i stătea alături, ținând-o de mână. Avea o piele extraordinar de palidă, de parcă trupul i s-ar fi topit. Slăbise și se simțea rău cu atâta regularitate încât răul devenise starea ei obișnuită. Observând cravata Elenei care se lărgise, Raisa se aplecă, agitându-se deasupra ei.

— Putem merge acasă. Putem merge acasă oricând.

Elena rămase tăcută, cu fața lipsită de expresie, de parcă n-ar mai fi fost o fată în carne și oase, ci o creatură-replică a uneia reale, cu piele făcută din hârtie și ochi din pietricele verzi, incapabilă să emită o energie a sa proprie. Sau era invers, cumva? Poate că Raisa era făptura ireală, agitându-se și mângâind-o, imitând acele lucruri pe care le face o mamă adevărată.

Raisa o sărută pe Elena pe obraz, dar pentru că ea nu-i răspunse, își simți stomacul strângându-se ca un nod. Nu se putea apăra împotriva acestei indiferențe, indiferență care apăruse în momentul în care îngenunchease cu ochii plini de lacrimi și șoptise la urechea Elenei, așteptându-se la o izbucnire de durere.

Zoia e moartă.

Elena nu reacționase. Cinci luni mai târziu, rămăsese încă lipsită de reacție.

Raisa se ridică, se asigură uitându-se în dreapta și în stânga, traversă strada și se apropie de intrarea principală. Institutul Serbski era o măsură disperată, dar și ea era la fel. Dragostea nu le putea salva. Dragostea nu era, pur și simplu, de ajuns.

În interior – podele de piatră, pereți goi, asistente în uniforme apretate împingeau cărucioare de oțel prevăzute cu curele din piele. Ușile erau închise cu zăvoare. Ferestrele aveau gratii. Nu era nicio îndoială că reputația institutului de cel mai bun centru de psihiatrie constituia mai degrabă un atu pentru notorietatea sa decât un motiv de laudă. Un centru de tratament pentru disidenți, unde oponenții politici erau aduși pentru coma indusă prin insulină și ultimele noutăți în materie de pirogen și terapie de șoc. Era un loc improbabil în care să cauți asistență pentru o fetiță de șapte ani.

În discuțiile lor, Leo se arătase de fiecare dată împotriva tratamentului psihiatric. Mulți dintre cei pe care-i arestase din motive politice fuseseră trimiși în *psihușka,* spitale precum era cel de aici. Deși admisese că trebuie să fie și doctori buni care să lucreze într-un sistem lipsit de brutalitate, nu credea în riscul de a-i căuta pe acei bărbați și femei pentru care exista o garanție a expertizei lor. A te declara având probleme echivala cu a te așeza singur în afara societății, într-un loc pe care niciun părinte sau gardian nu l-ar fi dorit pentru copilul său. În plus, reținerea sa părea mai puțin precauție cât încăpățânare de catâr – o hotărâre oarbă de a fi singurul care rezolva problemele apărute în familia sa, chiar și atunci când o vedea fărâmițându-i-se în palme. Raisa nu era doctor, dar își dădea seama că răul Elenei era la fel de amenințător ca o boală psihică. Murea. Ar fi fost primitiv să spere că problema avea să treacă pur și simplu.

Femeia din spatele biroului de recepție o privi, recunoscând-o din vizitele anterioare.

— Trebuie să-l văd pe doctorul Stavsky.

Fără ca Leo să știe, vorbind cu prieteni și colegi, aranjase să fie primită de Stavsky. În ciuda unei cariere pe care și-o construise tratând diverși disidenți, cu tot ce implica acest lucru, Stavsky credea în valoarea psihiatriei dincolo de sfera politicii și dezaproba excesele provocate de tratamentele punitive. Era motivat de dorința de a vindeca și acceptase s-o examineze pe Elena fără să înregistreze oficial cazul. Raisa avea încredere în el așa cum un om pierdut pe mare și-ar fi

pus toată încrederea într-o scândură plutitoare. Nu prea avea alternative.

La etaj, doctorul Stavsky se lăsă în jos în fața Elenei, până la nivelul ochilor fetiței.

— Elena? Ce mai faci?

Elena nu răspunse.

— Îți aduci aminte cum mă cheamă?

Elena nu spuse nimic. Stavsky se ridică și i se adresă în șoaptă Raisei.

— Săptămâna asta?

— Nicio schimbare, n-a scos un cuvânt.

Stavsky o conduse pe Elena spre cântar.

— Te rog, dă-ți jos pantofiorii.

Elena nu făcu nicio mișcare. Raisa îngenunche și îi scoase pantofii, apoi o duse pe Elena la cântar. Stavsky urmări acul indicatorului și notă greutatea. Începu să bată cu stiloul în caietul pe care-l ținea în mână, plimbându-și ochii peste numerele notate în ultimele săptămâni. Se dădu în spate și se așeză pe birou. Raisa merse s-o ajute pe Elena să coboare de pe cântar, dar Stavsky o opri. Așteptară. Elena rămase pe cântar, cu fața la perete, fără să facă nimic. Două minute, cinci minute, zece minute și Elena încă nu făcea nimic. În cele din urmă, Stavsky îi făcu semn Raisei s-o ajute să coboare de pe cântar.

Luptându-se să nu plângă, Raisa termină de legat șireturile Elenei și se ridică, vrând să pună o întrebare, dar îl văzu pe Stavsky la telefon. Ridică receptorul, punând pe birou caietul cu observațiile. Ea nu știa de ce și în ce fel, dar știu că fusese trădată. Înainte să poată reacționa, el spuse:

— Ai venit la mine fiindcă ai nevoie de ajutor. În opinia mea, Elena are nevoie de o supraveghere profesionistă, în mod permanent.

Doi bărbați intrară în încăpere și închiseră ușa înapoia lor așa cum s-ar fi închis trapa unei capcane. Raisa își puse mâinile în jurul Elenei, îmbrățișând-o. Stavsky se apropie încet.

— Am aranjat să fie primită la un spital din Kazan. Cunosc

bine personalul de acolo.

Raisa clătină din cap, fără să-i vină să creadă, în semn că refuza propunerea lui:

— Nu mai depinde de tine, Raisa. Decizia a fost luată în interesul fetiței. Nu ești mama ei. Statul te-a numit pe tine să ai grijă de ea. Statul este cel care-ți retrage această calitate.

— Doctore…

Spuse cuvântul de parcă l-ar fi scuipat.

— N-o s-o luați.

Stavsky veni mai aproape, șoptindu-i:

— O să-i spun Elenei că merge cu îngrijitorii aceștia în Kazan. O să-i spun că n-o să te mai vadă niciodată. Sunt foarte sigur că n-o să reacționeze în niciun fel. O să iasă din camera asta, cu cei doi străini, și nici măcar n-o să se uite în urmă. Dacă face asta, o să crezi, în sfârșit, că n-ai cum s-o ajuți?

— Refuz să accept acest test.

Ignorând-o pe Raisa, Stavsky se lăsă în jos și vorbi încet și clar.

— Elena, o să fii dusă la un spital special. Or să încerce să te facă bine. E posibil să n-o mai vezi niciodată pe Raisa. Oricum, o să am grijă să fii bine îngrijită. Oamenii aceștia or să te ajute. Dacă nu vrei să pleci, dacă vrei să rămâi, dacă vrei să rămâi aici cu Raisa, nu trebuie decât să spui. Nu trebuie decât să spui nu. Elena? Mă auzi? Nu trebuie decât să spui nu.

Elena nu răspunse.

În aceeași zi

Inessa, văduva lui Timur, deschise ușa. Leo intră în apartament. Câteva luni după întoarcerea din Kolîma, tot așteptase ca Timur să apară din bucătărie, explicându-i că nu fusese ucis, că supraviețuise și găsise drumul spre casă. Era pur și simplu imposibil să-ți imaginezi casa asta fără el. Fusese cel mai fericit aici, înconjurat de familia lui. Oricum, atribuirea locuinței fusese lipsită de compasiune. Conform sistemului, moartea lui Timur însemna că familia lui avea nevoie de spațiu mai puțin. Mai mult, apartamentul lor modern era un privilegiu care ținea de serviciul lui. Inessa lucra într-o fabrică de textile, iar bărbații și femeile alături de care muncea cot la cot se descurcau cu locuințe mult mai modeste. Folosindu-și *blat*-ul, influența, Leo luptase ca familia lui Timur să rămână acolo unde era, cerându-i lui Frol Panin să intervină. Simțindu-se poate întrucâtva responsabil de moartea lui Timur, Panin fusese de acord. Cu toate astea, spre surprinderea lui Leo, Inessa se simțise tentată de ideea de a se muta. Fiecare cameră purta amintirea de neșters a soțului ei. O lăsase fără grai, atât de tristă încât abia se mai putea mișca. Abia când Leo îi arătase blocul de apartamente unde ar fi trebuit să se mute, o singură cameră, cu facilitățile la comun, cu pereții subțiri, își revenise, dar numai la gândul celor doi fii. Dacă ar fi fost singură, s-ar fi mutat chiar în acea zi.

Leo o îmbrățișă pe Inessa. Ea acceptă pâinea pe care i-o dădu el.

— De unde-i asta?

— De la brutăria de sub birourile noastre.

— Timur n-a adus niciodată pâine acasă.

— Oamenii care lucrau acolo erau prea speriați ca să vorbească cu noi.

— Și acum nu mai sunt?

— Nu.

Pe fața Inessei trecu o umbră de tristețe. Departamentul Omucideri fusese și al lui Timur. Nu mai era.

Cei doi fii ai ei, Efim, de zece ani, și Vadim, de opt, veniră repede din dormitorul lor să-l întâmpine pe Leo. Cu toate că Timur murise lucrând pentru acesta, copiii îl priveau fără nicio umbră de rea-voință. Dimpotrivă, vizitele lui le făceau plăcere. Înțeleseseră că el îl iubise pe Timur, după cum și tatăl lor îl iubise pe Leo. În același timp, lui Leo, afecțiunea lor îi aducea o plăcere fragilă, care într-o bună zi, cu siguranță, avea să se frângă. Încă nu cunoșteau detaliile a ceea ce se întâmplase. Încă nu aflaseră că Timur murise încercând să repare greșeli din trecutul lui Leo.

Inessa își trecu mâna prin părul lui Efim pe când acesta vorbea însuflețit despre școală și echipele sportive în care juca. În calitate de fiu mai mare, ceasul de mână al lui Timur avea să-i fie dat lui atunci când va fi împlinit optsprezece ani. Leo înlocuise geamul crăpat și mecanismul interior, pe care le păstrase, incapabil să arunce ceva din acel obiect, privindu-le, din când în când, cum i se odihnesc în palmă. Inessa încă nu se hotărâse ce poveste anume să-i spună lui Efim despre originea ceasului, dacă să mintă că fusese o moștenire prețioasă de familie. Avea să se hotărască altădată. I se adresă lui Leo:

— Rămâi să mănânci cu noi?

Leo se simțea bine aici. Clătină din cap.

— Trebuie să merg acasă.

•

Întors în apartamentul său, descoperi că Elena și Raisa nu erau acasă. Ofițerii de securitate de serviciu îi spuseră că plecaseră dimineața spre școală și că nu văzuseră nimic neobișnuit. Fără să aibă știință de niciun plan, nu putea să-și închipuie ce putea face Raisa la vremea asta de noapte cu Elena. Nu fuseseră împachetate niciun fel de haine: toate genții de voiaj erau la locul lor. Le telefonă părinților; nu știau nimic. Se temea că Fraera avea un amestec în treaba asta. Uciderea Zoiei fusese ultimul act al răzbunării sale

împotriva personalului Securității statului. După o absență de cinci luni, se îndoia că Fraera s-ar fi întors. Nu era nevoie. Leo fusese lovit întocmai cum își dorise ea.

Auzind pe cineva apropiindu-se, se năpusti spre ușa de la hol și deschise furtunos ușa. Raisa intră clătinându-se, prinzându-se de cadrul ușii de parcă ar fi fost beată. Leo o prinse în brațe. Aruncă o privire afară, să verifice coridorul. Nu era nimeni.

— Unde-i Elena?

— E… plecată.

Ochii i se dădură pe spate. Leo o duse în baie, o așeză sub duș și dădu drumul la apa rece.

— De ce-ai băut?

Raisa rămase cu gura căscată, trezită la șocul atingerii apei.

— N-am băut… sunt drogată.

Leo închise dușul și-i îndepărtă părul de pe frunte și ochi, apoi o așeză pe marginea căzii. Ochii ei injectați cu vinișoare de sânge nu se mai închiseră. Rămase uitându-se fix la bălțile formate în jurul pantofilor ei și vorbi clar.

— Am știut că n-o să fii de acord.

— Ai dus-o la un doctor?

— Leo, când cineva pe care îl iubești e bolnav, cauți ajutor. A zis că o să fie neoficial, că n-o să întocmească niciun fel de acte.

— Unde?

— La Serbski.

La auzul numelui, Leo amuți. Mulți dintre bărbații și femeile pe care-i arestase fuseseră trimiși acolo pentru tratament. Raisa începu să plângă.

— Leo, a trimis-o departe.

Neînțelegere mută, apoi furie.

— Cum îl cheamă pe doctor?

— N-o poți salva, Leo.

— Cum îl cheamă?

— N-o poți salva!

Leo ridică mâna și și-o arcui în spate, gata s-o lovească peste față. Într-o străfulgerare, își abătu furia în altă parte,

apucă oglinda de pe perete și o zdrobi de chiuvetă. Cioburile săriră și-l răniră, firișoare de sânge îi înconjurară încheieturile de la mâini și i se scurseră pe brațe. Se lăsă să cadă pe podea, în mijlocul fragmentelor de sticlă împrăștiate peste tot.

Raisa luă în prosop și se așeză lângă el, presându-i-l pe mâna rănită.

— Crezi că nu m-am luptat cu ei? Crezi că n-am încercat să-i opresc? M-au sedat. Când m-am trezit, Elena nu mai era.

Leo se gândi că pentru el orice apărare luase sfârșit. Se terminase. Speranțele sale de a avea o familie fuseseră distruse. Eșuase în salvarea vieții Zoiei, după cum eșuase în a-i explica Elenei că viața merită trăită. Trei ani de onestitate și încredere între el și Raisa fuseseră șterși. O minți se, o minciună care se impregnase pentru totdeauna în nenorocirile care urmaseră. Nu simțea nicio furie pentru faptul că Raisa primise oferta Fraerei, pentru faptul că acceptase să-l părăsească. Raisa pretinsese că era vorba de tactică și nimic mai mult, o promisiune disperată în încercarea de a o salva pe Zoia. Luase binele familiei în mâinile sale. Singura greșeală fusese că așteptase prea mult.

Jocul început cu trei ani în urmă ajunsese la capăt. Nu era tată, nu era soț și cu siguranță nu avea nimic dintr-un erou. Avea să se alăture KGB-ului. Raisa avea să-l părăsească. Ce altceva ar fi putut face? N-ar mai fi putut exista nimic între ei, nimic în afară de sentimentul pierderii. În fiecare zi el ar fi știut că Fraera avusese dreptate în ceea ce-l privește: era un om al statului. Se schimbase, dar mult mai importantă era schimbarea care îl condusese în punctul de unde plecase.

— A fost un moment în care am crezut că avem o șansă, spuse.

Raisa dădu din cap în semn că și ea gândea la fel.

— Și eu am crezut asta.

În aceeași zi

Leo nu era sigur cât timp trecuse. Nu se mișcaseră – Raisa stătea alături de el pe podea, rezemată de cada de baie, cu robinetul picurând în spatele lor. Auzi ușa de la intrare deschizându-se, dar nu se putu ridica. Stepan și Anna apărură în cadrul ușii camerei de baie. Îngrijorați de telefonul primit de la Leo, părinții săi veniseră de îndată. Cuprinseră camera dintr-o privire, văzură sângele, oglinda spartă:

— Ce s-a întâmplat?

Raisa îi strânse mâna. Răspunse el:

— Au luat-o pe Elena.

Nici Stepan, nici Anna nu scoaseră vreun cuvânt. Stepan o ajută pe Raisa să se ridice și înfășură un prosop în jurul ei, după care o conduse în bucătărie. Anna îl luă pe Leo în dormitor, examinându-i tăietura de la mână. Pansă rana și se purtă cu el de parcă ar fi fost încă un băiețel care se rănise în timp ce se juca. După ce termină, i se așeză alături pe pat. El o sărută pe obraz, se ridică în picioare, merse la bucătărie și întinse mâna spre Raisa.

— Am nevoie de ajutorul tău.

•

Frol Panin era aliatul cel mai influent al lui Leo, dar el nu era disponibil, fiind plecat din oraș. Cu toate că nu erau prieteni, cu trei ani în urmă, maiorul Grașev sprijinise cererea lui Leo de înființare a unui departament autonom de omucideri. Leo îi dăduse raportul direct lui în primii doi ani, până când maiorul se retrăsese, făcându-i loc lui Panin. De atunci, Leo îl văzuse pe Grașev când și când. Oricum, adept al schimbării, acesta credea că singura cale pentru guvern era de a face reforme, să încerce să recunoască și să repare, cu moderație, greșelile săvârșite de către stat.

Având-o pe Raisa alături, Leo bătu la ușa apartamentului

lui Grașev, verificând instinctiv cât era de lung coridorul comun al blocului de apartamente. Era târziu, dar nu puteau aștepta până dimineața, temători că, dacă pierdeau momentul, sentimentul de neputință zdrobitoare s-ar fi întors. Ușa se deschise. Obișnuit să-l știe pe maior în uniformă de o curățenie imaculată, fu șocat să-l vadă îmbrăcat dezordonat, cu ochelarii pătați de urme de degete, cu părul vâlvoi. În mod normal formal și reținut, îl îmbrățișă pe Leo cu afecțiune, de parcă ar fi reîntâlnit un frate rătăcit. Se aplecă plin de afecțiune și în fața Raisei.

— Intrați!

Înăuntru, pe podea, stăteau cutii și lucruri împachetate.

— Vă mutați? întrebă Leo.

— Nu. Sunt mutat. În afara orașului, departe. Nu ți-aș putea spune unde anume, chiar că n-aș putea. Ei mi-au zis. Dar eu n-am auzit niciodată de locul ăsta. Undeva în nord, am impresia, la nord, unde-i frig și întuneric, asta numai ca lucrurile să fie încă și mai clare.

Cuvintele se rostogoleau unele după altele. Leo încercă să-l facă să se concentreze:

— Ce înseamnă asta?

— Că nu mai sunt în grații, nu mai sunt omul care le trebuie pentru treaba asta, pentru nicio treabă de fapt, doar să merg să conduc un birou mititel într-un oraș departe, ți-aduci aminte de pedeapsa asta, Leo? Raisa? Exil. Și voi ați trecut prin așa ceva.

— Unde e soția dumneavoastră? întrebă Raisa.

— M-a părăsit.

Luând-o înaintea cuvintelor de părere de rău, Grașev adăugă:

— Prin înțelegere reciprocă. Avem un fiu. Are dorințe ambițioase. Mutarea mea i-ar fi ruinat toate șansele. Trebuie să fim practici.

Grașev își înfundă mâinile în buzunare.

— Dac-ai venit la mine pentru ajutor, mi-e teamă că situația mea s-a deteriorat.

Raisa îi aruncă o privire lui Leo și în ochi i se citea

întrebarea dacă merita să-i explice problema lor. Grașev îi observă reacția.

— Spuneți-mi ce problemă aveți, dacă nu ca să vă ajut, măcar așa, ca între prieteni.

Stânjenită, Raisa roși.

— Îmi pare rău.

— Nu-i nimic.

Ea îi explică repede:

— Elena, fiica noastră adoptată, ne-a fost luată și dusă într-un spital de psihiatrie din Kazan. Nu și-a revenit deloc după ce sora ei a fost ucisă. Am aranjat s-o vadă un doctor, neoficial.

Grașev clătină din cap cu o exclamație:

— Nu există nimic neoficial.

Raisa se încordă.

— Doctorul mi-a promis că n-o să înregistreze în niciun fel tratamentul. L-am crezut. După ce ea n-a răspuns la tratamentul lui…

— Și-a declinat promisiunea ca să se protejeze?

Raisa dădu din cap în semn că da. Grașev se gândi, după care rosti cu glas tare rezultatul reflecției:

— Mi-e teamă că niciunul dintre noi n-o să-și revină după moartea Zoiei.

Surprins de acest comentariu, Leo ceru o explicație:

— Niciunul dintre noi? Nu înțeleg.

— Iertați-mă. Nu-i cinstit să fac comparație între consecințele indirecte și supărarea pe care-ați simțit-o voi.

— Ce consecințe indirecte?

— Nu-i nevoie să intrăm acum în amănunte. Ați venit să căutați ajutor pentru Elena…

Leo îl întrerupse:

— Nu, te rog, spune-mi, ce consecințe indirecte?

Maiorul se cățără pe o cutie ambalată. Se uită pe rând la Raisa, apoi la Leo.

— Moartea Zoiei a schimbat totul.

Leo se holbă la el. Grașev continuă.

— Uciderea unei fete pentru pedepsirea unui fost ofițer al Securității statului și aproape cincisprezece ofițeri pensionari

urmăriți și executați, câțiva dintre ei după ce fuseseră torturați. Lucrurile astea au zguduit autoritățile. Ei o eliberaseră pe femeia aceea *vory* din lagăr. Cum o chema?

Și Leo și Raisa răspunseră în același moment:

— Fraera.

— Pe cine altcineva or mai fi eliberat? Multe sute de mii de prizonieri se întorc acasă; cum o să guvernăm oare dacă fie și numai o parte din ăștia or să facă ce-a făcut ea? Nu cumva răzbunarea ei o să declanșeze o reacție în lanț care o să culmineze, în cele din urmă, cu prăbușirea legilor și a ordinii? O să fie încă o dată război civil. Țara noastră o să fie sfâșiată în două facțiuni. Asta este noua teamă. S-au luat măsuri să se împiedice așa ceva.

— Ce măsuri?

— Societatea noastră a putut să respire un aer nou, de permisivitate. Știați că există autori care scriu proză satirică? Dudințev a scris un roman – *Nu doar pentru pâine*. Statul și oficialitățile sunt luate peste picior pe față, în texte tipărite. Ce-o să urmeze? Le dăm voie oamenilor să critice. Le dăm voie oamenilor să se opună regimului nostru. Le dăm voie oamenilor să se răzbune. Autoritatea care a fost odată puternică pare acum fragilă.

— Au mai fost și alte acțiuni asemănătoare în restul țării?

— Când am vorbit de consecințe indirecte nu m-am referit doar la incidente din țara noastră. Au loc represalii peste tot în teritoriile aflate sub conducerea noastră. Uitați-vă la ce se petrece în Polonia. Discursul lui Hrușciov a stârnit revolte. Sentimentele anti-sovietice fierb peste tot în Europa de Est, în Ungaria, în Cehoslovacia, Iugoslavia…

Leo era șocat.

— Discursul a trecut dincolo?

— Americanii îl au deja. L-au tipărit în ziarele lor. A devenit un fel de armă împotriva noastră. Și faptul acesta e perceput ca un fel de lovitură pe care ne-am dat-o singuri, o lovitură îngrozitoare. Cum o să putem continua revoluția globală când se fac mărturisiri de crime săvârșite împotriva propriului nostru popor? Cine-ar mai vrea să se alăture cauzei

noastre? Cine-ar mai vrea să fie tovarășii noștri?

Maiorul se opri și-și șterse sudoarea de pe sprâncene. Leo și Raisa rămăseseră ca niște copii captivați de o poveste. Continuă:

— După uciderea Zoiei, toți cei care erau pentru reformă, inclusiv eu, au fost reduși la tăcere. Până și Hrușciov a fost obligat să retracteze multe dintre criticile pe care le formulase în raport.

— N-am știut asta.

— Erai prea supărat, Leo. Îți murise fiica. Îți murise prietenul. N-ai dat atenție lumii din jurul tău. Pe când tu erai în doliu, a fost scris un alt raport, revizuit.

— În ce fel?

— S-a tăiat totul despre execuțiile sumare și tortură. Documentul ăsta a fost publicat la o lună după moartea Zoiei. Nu spun că răzbunarea Fraerei a fost singurul lucru care a contribuit. Dar crimele acelea au fost importante. Pentru tradiționaliști a fost de-ajuns. Hrușciov n-a avut de ales: printr-o hotărâre a Comitetului Central, raportul său a fost rescris. Stalin n-a mai fost numit criminal: s-a spus că pur și simplu a făcut erori. Sistemul n-a avut nicio vină. Toate greșelile minore au fost ale lui Stalin, în exclusivitate. Era tot raportul secret, dar fără secrete.

Cântărind în minte toate acestea, Leo remarcă:

— Eșecul departamentului meu de a opri toate crimele a fost motivul pentru care l-au închis.

— Nu. Asta a fost doar scuza. N-au fost niciodată de acord cu Departamentul Omucideri. Nu le-a plăcut niciodată că eu am dat o mână de ajutor la crearea lui. Departamentul tău a făcut parte din cultura permisivității, care abia deschisese ochii. Leo, ne-am mișcat prea repede. Libertățile se câștigă încetul cu încetul – trebuie să lupți pentru ele. Forțele care doresc schimbarea, din care fac și eu parte, au ajuns prea departe și prea repede. Am fost aroganți. Ne-am depășit pe noi înșine. I-am subestimat pe cei care doreau să protejeze și să păstreze puterea așa cum se întâmplase până acum.

— Mi-au ordonat să mă alătur KGB-ului.

— Ăsta o să fie un simbol tare. Agentul reformat MGB a fost înghițit la loc de structurile tradiționale de putere. Se folosesc de tine. Trebuie să le dai voie să le folosească. Dac-aș fi în locul tău, Leo, aș fi cu ochii-n patru. Ai impresia c-or să se poarte ceva mai cumsecade decât Stalin? Spiritul lui trăiește încă, nu într-o singură persoană, ci difuz, răspândită în mulți. E mai greu să înțelegi decât să nu faci nicio greșeală: greșeala este deja prezentă.

•

Ieșind din apartament, Leo luă mâinile Raisei într-ale sale.

— Am fost orb.

Blizhnya Dacha
Kunțevo
La 20 de kilometri vest de Moscova

21 octombrie

Era cea de a doua vizită a lui Frol Panin la Blizhnya Dacha, una dintre fostele reședințe ale lui Stalin, deschisă acum ca loc de odihnă pentru familiile elitei conducătoare. Se luase decizia ca reședința să nu fie închisă și nici transformată în muzeu. Dacha trebuia să găzduiască în continuare copii care să se joace, personal care să gătească și elita conducătoare care să moțăie pe șezlongurile din piele în timp ce-și soarbe băutura. La moartea lui Stalin, se descoperiseră în cabinetele sale sticle pline cu un lichid care imita alcoolul, cu ceai slab în loc de scotch, apă în loc de vodcă, pentru ca Stalin să poată rămâne treaz și sobru în timp ce miniștrii săi își dădeau drumul la gură. Fiindcă nu mai era nevoie de ele, alcoolul fals fusese aruncat în chiuvetă. Timpurile se schimbaseră.

După ce mâncase de ici, de colo la o masă cu cinci feluri de mâncare, ciugulind din trei feluri de carne friptă în sânge, dar ignorând cu desăvârșire trei soiuri de vin, îndatoririle sociale ale lui Panin pentru noaptea asta se terminaseră. Urcă scările, ascultând ploaia puternică. Desfăcându-și cămașa, intră în apartament. Fiii săi se aflau în cealaltă cameră, dădaca îi dusese la culcare. Soția lui se dezbrăcase, se scuzase spre sfârșitul mesei, după cum era de așteptat de la soțiile demnitarilor, lăsându-și soții să vorbească despre chestiunile serioase, o rutină chinuitoare, căci cei mai mulți erau beți și nu aveau nimic de spus. Se simți ușurat intrând în living și închizând ușa în urma lui. Seara se terminase. Ura să vină aici, mai ales cu copiii. Pentru el, această *dacha* era un loc în care oamenii își pierduseră viețile. Indiferent câți copii s-ar fi jucat acum aici, indiferent cât de tare ar fi râs ei, fantomele

rămâneau.

Frol aprinse luminile din camera de zi și se îndreptă spre dormitor strigându-și soția.

Nina stătea pe marginea patului. Așezat alături de ea îl văzu pe Leo. Udat de ploaie, cu pantalonii murdari de noroi, cu mâinile bandajate, ude și ele. Apa murdară care i se scurgea din haine formase o pată rotundă pe cearșafuri. Pe fața lui Leo, Frol citi o liniște ce ascundea o enormă forță cinetică interioară, ca o furie teribilă fierbând în spatele unei pojghițe subțiri de sticlă.

Frol calculă cu repeziciune:

— De ce să nu stau eu lângă tine, Leo, în locul nevesti-mii?

Fără să aștepte vreo replică, Frol îi făcu semn Ninei. Ea se ridică nesigură, cu mișcări încete. Leo n-o opri. Îi șopti lui Frol.

— Ce se petrece?

Frol răspunse, asigurându-se că și Leo auzea:

— Trebuie să înțelegi că Leo a trecut printr-un șoc îngrozitor. Încă e copleșit de supărare și nu gândește clar. A pătrunde într-o *dacha* poate să se termine cu o execuție. O să am mare grijă ca asta să nu se mai întâmple.

Se opri, apoi i se adresă direct lui Leo:

— Soția mea poate să se ducă să vadă ce fac copiii?

Ochii lui Leo scânteiară.

— Copiii tăi sunt în siguranță. Te simți cam încordat dacă mă întrebi lucrul ăsta.

— Ai dreptate, Leo. Îmi cer scuze.

— Soția ta rămâne aici.

— Foarte bine.

Nina se așeză pe un scaun într-un colț. Frol continuă:

— E vorba despre Elena, am ghicit bine? Ai fi putut să vii la biroul meu, să programezi o întâlnire. Aș fi aranjat să fie eliberată. N-am nimic de-a face cu trimiterea ei în spital. Am fost îngrozit când am auzit despre asta. Complet inutil, doctorul a acționat din proprie inițiativă. Credea că face ce trebuie.

Frol se opri.

— Ce-ar fi să sunăm după ceva de băut?

Leo își goli buzunarele.

— Nu sunt o amenințare pentru voi. N-am adus nicio armă. Dacă o să chemați gărzile, or să mă aresteze.

Nina se ridică în picioare, pe punctul de a striga după ajutor. Frol îi făcu semn să păstreze tăcerea. Întrebă:

— Spune-mi, Leo, ce dorești?

— Fraera a lucrat pentru tine?

— Nu.

Frol se așeză pe pat, alături de el.

— Am lucrat împreună.

•

Leo se așteptase ca Frol Panin să nege. Dar n-avea niciun motiv să mintă. Lipsit de putere, Leo ar fi avut la fel de puțin ce face cu adevărul pe cât ar fi avut ce face și cu o tăgăduială. Panin se ridică, își scoase haina și-și desfăcu câțiva dintre nasturii de la cămașă.

— Fraera a venit la mine. Nu știam cine este. Nu știam nimic despre *vory* din Moscova. Dintotdeauna au fost ceva neinteresant. Mi-a intrat în apartament și m-a așteptat. Știa totul despre tine. Mai mult încă, știa totul despre lupta dintre tradiționaliștii și reformiștii din partid. Mi-a propus să lucrăm împreună, pretindea chiar că scopurile noastre coincid. Ei trebuia să i se asigure libertatea de care avea nevoie ca să se răzbune pe cei implicați în arestarea ei. În schimb, noi puteam exploata seria aceea de crime, să le folosim pentru scopurile noastre, să inducem frica.

— Nu i-a păsat niciodată de Lazar?

Panin clătină din cap.

— Pentru ea, Lazar era cineva care făcuse parte din viața ei, nimic mai mult. Nu era decât un pretext. Voia ca tu să mergi în gulag, drept pedeapsă, să te oblige să vezi lumea în care ai trimis atâția oameni. Din punctul nostru de vedere, era mai bine ca tu să fii dat la o parte. Departamentul Omucideri era singura forță de investigație independentă. Fraera a cerut mână liberă. Odată ce tu și Timur ați fi fost plecați, ea ar fi putut ucide după bunul-plac.

— KGB-ul nu a căutat-o niciodată?

— Ne-am asigurat că nu se apropie niciodată prea mult.

— Ofițerii care au fost numiți să conducă departamentul în lipsa mea?

— Erau oamenii noștri, făceau ce li se spunea. Leo, aproape reușiseși să oprești uciderea patriarhului. Crima aceea era o parte vitală a planului nostru. Moartea lui a șocat întregul regim. Dacă ai fi rămas în oraș, Fraera ar fi fost obligată să te omoare. Din motive pe care doar ea le știe, n-a vrut s-o facă. A preferat să te trimită departe, să-ți prelungească pedeapsa în ceva mult mai îngrozitor.

— Și tu ai fost de acord?

Panin păru nedumerit de observația aceasta care descoperea ceva atât de evident.

— Da. Am fost de acord. L-am îndepărtat pe maiorul Grașev și am devenit sfătuitorul tău cel mai apropiat ca să te ajut să iei decizia cea mai corectă, deciziile pe care noi doream să le iei. Am pregătit toate documentele care îți dădeau posibilitatea să pătrunzi în Gulagul 57.

— Tu și Fraera ați plănuit toată povestea asta?

— Am așteptat momentul potrivit. Când am auzit raportul lui Hrușciov, am știut că acela era momentul. Trebuia să acționăm. Schimbările mergeau prea departe.

Leo se ridică și merse spre Nina. Îngrijorat, se ridică și Panin, încordat. Leo își așeză mâna pe umărul ei.

— Nu așa obișnuiam să ne interogăm suspecții? Cineva drag era prezent, implicațiile erau clare; dacă suspectul nu reușea să dea răspunsul corect, cel drag putea fi pedepsit?

— Răspund la întrebările tale, Leo.

— Ai autorizat uciderea unor oameni care au servit statul?

— Mulți dintre ei erau înșiși ucigași. Dacă ar fi avut poziția mea, ar fi făcut același lucru.

— Ce fel de poziție e asta?

— Leo, reformele acestea, făcute în grabă – mai mult decât crimele lui Stalin, mai mult chiar decât Occidentul –, înseamnă cea mai mare amenințare la adresa națiunii noastre. Crimele Fraerei au fost o ilustrare a viitorului. Milioanele de

oameni față de care noi, clasa conducătoare, am greșit s-ar revolta, așa cum au făcut prizonierii de la bordul lui *Stary Bolșevik,* cum au făcut și cei din gulag. Scenele acelea s-ar fi repetat în fiecare oraș, în fiecare provincie. N-ai observat, Leo, dar noi suntem angajați într-o luptă surdă, în tăcere, pentru supraviețuirea națiunii noastre. N-are nimic de-a face cu dacă a mers sau nu Stalin prea departe. A mers prea departe. Normal că da. Dar nu putem schimba trecutul. Iar autoritatea noastră se bazează pe trecut, își are rădăcina în trecut. Trebuie să ne purtăm cum ne-am purtat întotdeauna: să conducem cu mână de fier. Nu putem admite greșelile și să sperăm că cetățenii noștri or să ne iubească, în ciuda tuturor acestora. E improbabil că vom fi vreodată iubiți, așa că trebuie să fim temuți.

Leo își luă mâna de pe umărul Ninei.

— Ai ce ți-ai dorit. Raportul secret a fost retractat. Nu mai ai nevoie de Fraera. Lasă-mi-o mie. Dă-mi mie răzbunarea, așa cum i-ai dat-o și ei. N-ar trebui să ai remușcări s-o trădezi. Ai trădat pe toată lumea.

— Leo, înțeleg că n-ai niciun motiv să te încrezi în mine. Dar sfatul meu este ăsta: uit-o pe Fraera. Uită că există. Lasă-mă să aranjez să i se dea drumul Elenei din spital. Tu și Raisa vă puteți muta din oraș, departe de toate amintirile astea. O să-ți găsesc alt serviciu. Orice vrei.

Leo se întoarse cu fața spre Panin.

— Încă mai lucrează pentru tine?

— Da, e adevărat.

— La ce?

— Raportul acela ne-a slăbit pe toate planurile, și intern, și internațional. Avem nevoie să ne arătăm în mod clar puterea. Din motivul ăsta, lucrăm să punem la punct o revoltă în străinătate, în câteva părți ale Blocului Sovietic, mici revolte simbolice, pe care le vom zdrobi fără milă. KGB a stabilit o serie de celule străine care încearcă să stimuleze dezordinea, presărate peste tot în Europa de Est. Fraera conduce una dintre aceste celule.

— Unde?

— Ascultă-mi sfatul, Leo, nu e o luptă pe care s-o poți câștiga.

— Unde este?

— N-o poți învinge.

— Cum m-ar putea răni mai mult decât m-a rănit deja?

— Fiindcă, Leo, fiica ta, Zoia, trăiește.

Europa de Est controlată de Uniunea Sovietică
Ungaria
Budapesta

22 octombrie

Zoia mergea cât putea de repede pe drumul spre Operaház[{4}], punctul în care trebuia să ajungă cu încărcătura ei ilicită. Buzunarele îi erau doldora de gloanțe, o sută de bucăți în total, fiecare având încrustată în vârf o cruce, ceea ce garanta că la intrarea în corpul victimei glonțul se despărțea în patru părți. Deși noaptea era rece, ei îi era cald și se simțea tulburată. Purta o haină lungă până la genunchi, legată la mijloc, cu o beretă neagră pusă într-o parte pe frunte, și arăta mai matură decât cei paisprezece ani pe care-i avea în realitate. Ai fi zis, după înfățișare, că este mai degrabă o studentă maghiară decât o orfană rusoaică. Nervoasă, cu pielea jilavă de transpirație, își smulse bereta de pe frunte îndesându-și-o în buzunar, peste gloanțe, înăbușindu-le clinchetul care aducea cu cel al clopoțeilor de sărbători.

Ajungând la bulevardul principal, Stalin, nu departe de Operaház, Zoia se opri și verifică dacă nu fusese urmărită. Luând-o prin surprindere, cineva o apucă de umeri. Se întoarse și se văzu înconjurată de un grup de bărbați și fu convinsă că făceau parte din poliția secretă maghiară. Unul dintre ei o sărută pe obraz în timp ce îi îndesa în mână o foaie de hârtie. Trebuie să fi fost vreun afiș, ceva. Bărbații vorbeau repede și agitat. Cu toate că se afla de cinci luni în oraș, nu reușise să învețe decât câteva cuvinte ungurești. Judecând după îmbrăcămintea pe care o purtau, erau fie studenți fie meșteșugari, nicidecum militari, așa că se relaxă. Chiar și așa, trebuia să fie cu grijă: dacă-și dădeau seama că e rusoaică, puteau avea reacții imprevizibile. Zâmbi, plină de blândețe, sperând c-o vor crede timidă și-i vor da drumul. Oricum, abia

dacă-i mai dădeau atenție, desfăceau un alt afiș și-l lipeau pe o vitrină. Zoia se retrase nebăgată în seamă, grăbindu-se să ajungă la destinație.

Ajungând la Operaház, urcând treptele de piatră, se ascunse în dosul stâlpilor de susținere, departe de ochii străzii. Își verifică ceasul de mână, un dar al Fraerei. Era mai devreme decât ora de întâlnire, așa că se retrase în umbră, așteptând nervoasă să apară persoana de contact. Era prima sarcină care-i fusese încredințată doar ei. În mod normal, lucra împreună cu Malîș. Formau o echipă – un parteneriat care prinsese formă cu cinci luni în urmă, la Moscova.

Luată din celula ei în noaptea aceea, Zoia fusese sigură că Fraera avea de gând s-o execute doar ca să-l pedepsească pe Leo. Înfruntând moartea, cum o mai făcuse, de altfel, cu două zile înainte, descoperise că nu mai era indiferentă în ceea ce privea viitorul. Strigase:

— Malîș!

Fraera o așezase pe pământ.

— De ce-l strigi?

— Fiindcă îmi… place.

Fraera zâmbise, un zâmbet ce se transformase într-un hohot de râs, încet la început, apoi din ce în ce mai tare, toți *vory* râzând în spatele ei, un hohot plin de dispreț. Zoia se îmbujorase, își simțea fața arzând de rușine. Umilită, se repezise la Fraera cu brațele ridicate și pumnii încleștați. Înainte să apuce s-o lovească, Fraera îi prinsese mâna.

— O să-ți dau o șansă, o singură șansă. Dacă nu reușești, te omor. Dacă reușești, o să devii de-a noastră. Tu și Malîș puteți rămâne împreună.

Dusă cu mașina în mijlocul podului Bolșoi Krasnoholmski, evenimentele din noaptea aceea se petrecuseră întocmai după cum prevăzuse Fraera. Leo și Raisa așteptau acolo. Uzi până la piele de ploaie, intraseră pe locurile din față ale mașinii. Separată de ea printr-un grilaj de oțel, Zoia asistase la durerea Raisei cu nepăsare. Și totuși, în clipa aceea, pe Zoia o încercase îndoiala. Dar era prea târziu să se răzgândească. Apăsându-și mâinile de grilaj, își luase rămas-bun de la viața

ei nefericită, o decizie care presupunea părăsirea surorii ei mai mici. Se zbătuse în timp ce era trasă afară din mașină. Dar, la adăpost de privirile lor, urcase de bunăvoie în sac. Deja înăuntru, Malîș o aștepta.

Sacul fusese dus la marginea podului în timp ce Zoia își continua spectacolul de țipete și zvârcoleli, până ce un *vory* o lovise, cu totul pe neașteptate. Se prăbușise. Sacul fusese legat. În întuneric, Malîș își înfășurase brațele în jurul ei, sprijinind-o în timp ce erau aruncați. Aflați pentru scurtă vreme în aer, unul în brațele celuilalt, în întuneric, se prăbușiseră apoi în râu.

Câteva greutăți de oțel făcuseră ca sacul să se ducă de îndată la fund. Pânza cerată, prin care apa nu putea pătrunde, le asigurase, timp de un minut, aerul de care aveau nevoie. Bucata de oțel se afundase în noroiul de pe fundul râului, trăgându-i pe Malîș și pe Zoia într-o parte. Lucrând pe dibuite, Malîș își scosese cuțitul și tăiase pânza. Apa înghețată năvălise peste ei într-o clipă. Malîș o ajutase pe Zoia să iasă. Ținându-se de mâini, înotaseră lovind apa cu picioarele până la suprafață. Înotaseră până la mal și urmăriseră tot ce se petrecuse în timpul acesta sus pe pod, cum săriseră Leo și Raisa, crezând în mod greșit că aveau s-o salveze.

Luptându-se cu curentul și mergând în susul apei, Zoia și Malîș ieșiseră pe dalele mari de piatră de pe mal. Ajungând la debarcaderul din lemn, se întâlniseră din nou cu Fraera, care asculta strigătele depărtate și disperate ale lui Leo și ale Raisei, savurându-le durerea după un copil pe care-l credeau pierdut.

•

La capătul de jos al treptelor de la Operaház se vedea un om care părea că așteaptă. Zoia țâșni din ascunzătoarea ei. Omul se uită în sus și-n jos de-a lungul bulevardului înainte să se îndrepte spre fată. Zoia își goli buzunarele de gloanțe și umplu ghiozdanul individului. El scoase un pistol pe care-l încărcă. Gloanțele se potriveau. După ce Zoia termină de transferat toate gloanțele pe care le mai avea, omul ascunse arma, își înclină capul în semn de mulțumire, apoi se grăbi în

jos pe scări. Zoia numără până la douăzeci înainte să plece și ea, îndreptându-se spre casă.

Era ciudat să se gândească la orașul acesta ca și când ar fi fost casa ei. Cu cinci luni în urmă, Zoia nu știa nimic despre Ungaria, în afară de faptul că țara era un aliat de nădejde al Uniunii Sovietice, făcând parte dintr-o frăție a națiunilor, un stat din prima linie a revoluției mondiale. Fraera îi corectase cunoștințele făcute prin propaganda de la școală, explicându-i că Ungaria nu avusese niciodată de ales. Eliberată de forțele fasciste, fusese ocupată și luată în stăpânire de forțele sovietice. Ungaria era o națiune suverană lipsită de suveranitate. Cel care conducea țara de mulți ani, Rákosi Mátyás, fusese numit de către Stalin și-și imitase în mod ireproșabil maestrul, torturând și executând. El crease așa-numita AVH – poliția secretă maghiară –, modelată după chipul poliției secrete sovietice. Limba și sediul organizației erau altele, dar teroarea era absolut aceeași. La moartea lui Stalin începuse lupta pentru reformă, în care se strecura, ca niște scântei, visul de obținere a independenței. Aici, Zoia era străină, dar de când îi muriseră părinții, găsise, în fine, un loc în care se simțea acasă, într-o țară care, ca și ea, fusese adoptată împotriva voinței proprii.

Ușurată că noaptea era aproape pe sfârșite și că nu mai trebuia să aibă grija gloanțelor, Zoia o zbughi în jos spre strada Nagymező. Chiar în față, se strânsese un grup de tineri. În centrul grupului îi văzu pe bărbații cu care se întâlnise mai devreme, stând unii pe umerii celorlalți, gata să transforme un felinar într-un stâlp totemic acoperit cu afișe. O femeie din grup o zări pe Zoia apropiindu-se. Cam de vreo treizeci de ani, îndesată și vânjoasă, femeia era beată și avea obrajii roșii. Înfășurat în jurul ei, de parcă ar fi fost un șal enorm, se vedea un steag unguresc. Zoia se uită la felinar și scoase din buzunar afișul boțit, același cu cel pe care-l lipeau ei, de parcă ar fi zis *Știu, știu*! Gestul însă nu o mulțumi pe femeie, care o trase între ei, vorbind cu un ton cât se poate de firesc, fără însă ca Zoia să înțeleagă vreun cuvânt. Femeia începu să cânte și să danseze. I se alăturară și ceilalți, toți știau cuvintele, în afară

de Zoia. Ea nu putu decât să râdă și să zâmbească, în speranța că-i vor da, în cele din urmă, drumul. Dornică să plece înainte ca ei să bage de seamă că nu cânta, încercă să se elibereze de afecțiunea străinilor. Dar femeia nu mai era îmbujorată de fericire. O dubă intrase pe stradă venind dinspre bulevardul principal și accelera acum spre ei. Opri cu un scrâșnet de roți. Doi ofițeri AVH săriră din ea.

Mulțimea strânse rândurile în jurul felinarului, de parcă și-ar fi apărat teritoriul. Unul dintre ofițeri înșfăcă steagul care fusese înfășurat în jurul Zoiei și-l trase spre el, plin de dispreț. Abia acum observă Zoia că ciocanul și secera comuniste din centru fuseseră tăiate, lăsând în mijlocul materialului o gaură rotundă. Incapabilă să înțeleagă vreun cuvânt din ceea ce auzea vorbindu-se, i se părea că glasul ofițerului AVH suna ca lătratul unui câine. O percheziționă pe Zoia prin buzunare, înfuriindu-se din cauza tăcerii ei. Nu găsi nimic în afară de bereta pe care i-o aruncă înapoi. Un glonț, unul singur, se prinsese în material; căzu în stradă.

Ofițerul ridică glontele, holbându-se spre Zoia. Înainte să spună ceva, femeia cea beată se întinse și apucă bereta căzută în stradă, așezându-și-o mândră pe cap. Arăta ridicol, căci era prea mică pentru ea. Ofițerul se întoarse spre femeie și Zoia nu avu nevoie de cunoștințe de limbă maghiară ca să înțeleagă că o întreba dacă bereta era a ei. Ofițerul ridică glontele până în dreptul ochilor femeii. Și ăsta tot al tău e, trebuie să fi întrebat. Drept răspuns, ea îl scuipă între ochi. În timp ce ofițerul își ștergea flegma de pe obraz, femeia își îndreptă fulgerător privirea spre Zoia: *Fugi*!

Tăind strada în diagonală, Zoia alerga. La mijlocul distanței, se întoarse și aruncă o privire peste umăr. Îl văzu pe ofițer dându-i un pumn femeii. De parcă pumnul s-ar fi lipit de propria sa față, picioarele Zoiei se muiară și ea se prăbuși zgâriind asfaltul cu mâinile. Rostogolindu-se pe spate, se uită pe deasupra vârfurilor pantofilor și o văzu pe femeie căzând. Un bărbat țâșni înainte, înșfăcându-l pe ofițer. Un al doilea bărbat i se alătură celui dintâi. Ridicându-se împleticit în picioare, Zoia o luă încă o dată la fugă și de data asta ajunse

pe trotuarul de pe partea cealaltă. Dispăru din vederea lor, dar nu se opri. Trebuia să ceară ajutor. Fraera ar ști ce e de făcut.

Fraera și *vory* ai ei ocupau câteva apartamente într-o clădire mică, cu o curte interioară, din spatele bulevardului Rákóczi. Se ajungea acolo printr-un pasaj îngust; apartamentele nu puteau fi văzute sau spionate din stradă. De îndată ce se văzu acolo, Zoia se opri din alergat. N-o urmărise nimeni, în pasajul neluminat, fericită că nu mai era în stradă, simți o mână pe umăr. Era Malîș. Se îmbrățișară.

— Te simți bine? o întrebă.

Ea clătină din cap.

Intrară în curte. Apartamentele erau dispuse pe șase niveluri. Fraera ocupase câteva apartamente împrăștiate pe la diverse etaje și fiecăruia i se atribuise câte un alt rol. Aveau o mică tipografie care producea fluturași și afișe. Într-un alt apartament se găseau stocurile de arme și muniție. Cel de-al treilea servea ca loc de întâlnire, era, de asemenea, locul în care mâncau, dormeau și stăteau de vorbă. Intrând în apartamentul comun, Zoia fu surprinsă de numărul mare de oameni – mult mai mulți decât de obicei. De o parte erau femei și bărbați maghiari, cei mai mulți cam de vreo douăzeci de ani, discutând cu aprindere. De cealaltă parte stăteau *vory*. Cei mai mulți refuzaseră călătoria de la Moscova la Budapesta, rămăseseră acolo, preferând certitudinea lumii subterane a criminalilor. Nu înțelegeau târgul pe care-l făcuse Fraera cu Panin. Nu-și puteau imagina o viață în afara Rusiei. Doar un număr mic dintre suporterii ei cei mai ardenți o urmase, o parte dintre aceștia din loialitate, cei mai mulți fiindcă știau că nicio altă bandă de *vory* din Moscova nu i-ar fi primit. Din cincisprezece, nu rămăseseră decât patru.

Fraera stătea în mijloc, între cele două grupuri, ascultând chiar și când se vorbea maghiara, atentă la limbajul trupului și la gesturi. O zări imediat pe Zoia, observându-i neliniștea.

— Ce s-a întâmplat?

Zoia îi explică. Ochii Fraerei se aprinseră, se răsuci și i se adresă translatorului, un student ungur pe nume Polgár Zsolt.

— Adună cât de multe steaguri maghiare poți găsi. Taie

secera și ciocanul de pe ele, să rămână o gaură în mijloc. Ăsta e simbolul pe care-l căutam!

Pe Fraera n-o interesa femeia care-și riscase viața s-o salveze pe Zoia. Supărată, Zoia ieși din apartament. Se sprijini de grilajul balconului. Malîș i se alătură. Își aprinse o țigară, obicei pe care-l copiase de la ceilalți *vory*. Ea îi luă țigara dintre buze și o stinse sub picior.

— O să miroși urât.

Regretă că spusese asta. Fumul îl făcea să miroasă: îl făcea să miroasă ca și ceilalți *vory*. Dar nu voise să-l facă să se simtă prost. Jignit, el se depărtă de grilaj și se înapoie bosumflat în apartament. Trebuia mereu să-și amintească, el nu era surioara ei, să-i tot dea ordine.

La amintirea Elenei, vina îi strânse gâtul de parcă ar fi fost o mână omenească. Se gândise de nenumărate ori la decizia pe care o luase: dacă nu i s-ar fi alăturat Fraerei, ar fi fost ucisă. În plus, adevărul era că-și dorea să plece, să fugă, iar dacă ar fi avut de ales, dacă Fraera i-ar fi oferit șansa să se întoarcă acasă sau să vină cu ea, chiar și atunci și-ar fi părăsit surioara.

— Ești supărată?

Surprinsă, se trezi față în față cu Fraera. Cu toate că trăiau împreună de cinci luni, pentru ea, Fraera rămăsese intimidantă și inaccesibilă, mai degrabă o sursă de energie decât o persoană în adevăratul sens al cuvântului. Zoia își reveni.

— Femeia cu steagul m-a salvat. Ar fi putut să moară din cauza mea.

— Zoia, ar trebui să te pregătești. Mulți oameni nevinovați sunt pe cale să-și piardă viața.

În aceeași zi

Coborând scările și ieșind din curtea interioară, Fraera verifică să n-o fi văzut nimeni. Era noaptea târziu. Străzile erau goale. Nu se vedea nici picior de ofițerii AVH pe care îi descrisese Zoia. Porni, oprindu-se frecvent, cu o bruschețe calculată, întorcându-se și asigurându-se că nu era urmărită. Nu avea încredere în nimeni, nici măcar în cei care-i erau adepți. Muncitorii, studenții și reprezentanții diverselor mișcări subterane de rezistență antisovietică erau indulgenți și lipsiți de spirit practic, preocupați de dezbateri teoretice irelevante. Ar fi fost ușor pentru cei din AVH să se infiltreze printre ei. Ar fi fost prea absorbiți de ei înșiși ca să mai observe semnalele, punându-se pe toți în pericol. Cu toate că Fraera se afla aici sub instrucțiunile lui Frol Panin, AVH nu știa nimic de operațiunile sale. Dacă ar fi fost prinsă, ar fi împușcat-o. În afara conspiratorilor din Moscova, nimănui nu i se încredințaseră informațiile privitoare la planurile de organizare a unei revolte. Dacă disidenții care o sprijineau ar fi aflat că lucrează în același timp cu ministerele sovietice, ar fi ucis-o și ei.

Aplecându-se, Fraera ridică un fluturaș care aterizase în rigola de scurgere – o copie a celor șaisprezece puncte revizuite ale raportului, șaisprezece cereri de schimbări. Punctele fuseseră formulate ieri după-amiază de mulțimea adunată la Universitatea Tehnică. Neputând trece drept studentă, Fraera zăbovise afară. Când auzise că scopul întâlnirii era de a dezbate dacă studenții să părăsească sau nu DISZ, campusul organizației Partidului Comunist, în semn de protest față de regimul sovietic, ea deplânsese lipsa lor de ambiție, încurajându-i pe studenții pe care-i cunoștea să îndrepte discuțiile într-o direcție mai curajoasă. În felul acesta lucrase Fraera în ultimele patru luni, făcând presiuni, oferind

materiale de sprijin și stimulând resentimentele contra ocupației pe cât putuse mai bine. În timp ce furia era reală și profundă, ea se luptase să transforme sentimentul în acțiune directă. Atât putea face. Rolul ei era să facă din disidenții amatori niște profesioniști. Ieri, în fine, repurtase un succes. Cu o determinare și o claritate care o surprinseseră, studenții își stipulaseră cererile în șaisprezece puncte.

Cerem retragerea imediată a tuturor trupelor sovietice,
în concordanță cu prevederile tratatului de pace.

Pe lista scrisă de mână luată din sală, cererea aceasta fusese trecută la numărul patru. Fraera alergase înapoi în apartamentul ei, transcriind notele și făcând un amendament: așezase cererea de retragere a trupelor în capul listei. După câteva ore, *vory* ai ei împărțeau copii ale textului astfel revizuit la fiecare colț de stradă, împreună cu extrase din raportul secret.

În afară de cei câțiva *vory* care mai rămăseseră din bandă, asociatul cel mai apropiat al Fraerei era Polgár Zsolt, translatorul ei, un student la inginerie pe care-l cunoscuse într-un bar conspirativ al revoluționarilor, aflat în subsolul unei fabrici. În încăperea cu tavane joase, niciodată vizibile din pricina fumului de țigară, Fraera își dăduse seama că oamenii care se strângeau în locul acesta erau plini de ambiții. Zsolt – fiul unui bogat diplomat maghiar, destinat puterii și banilor, care nu trebuia decât să se conformeze ocupației sovietice și să-și găsească un loc în cadrul ei – vorbea fluent maghiara și rusa și devenise repede cea mai valoroasă persoană de intermediere a Fraerei. Îi făcea pe plac, se culca cu el, îl păcălea cu povestioare despre asprimea ei. Apreciindu-i atuurile și cunoștințele, îl flata, numindu-l revoluționar și partizan al libertății absolute. În realitate, nu vedea în el nimic mai mult decât un tânăr rebel care se revoltă împotriva tatălui, pe care-l disprețuia, considerându-l un lingău sovietic, un linge-blide. Indiferent de motivele sale, era curajos și idealist, ușor de manipulat. Sugerase o demonstrație

în sprijinul celor șaisprezece puncte – o idee inspirată. Cum se întâmplă de obicei în astfel de cazuri, ideea fusese purtată, din gură în gură, peste tot în oraș și Fraera se întrebase dacă nu cumva era opera celorlalte celule ale lui Panin. Oricare ar fi fost adevărul, rezultatul era că, a doua zi de dimineață, două marșuri fuseseră pornite în același timp, fiecare din altă parte a orașului, și se întâlniseră în Piața Pálffy. Mai fuseseră și până atunci manifestații în Capitală, dar niciuna dintre acestea nu condusese la vreun rezultat. Fraera era sigură că numai când oamenii stau umăr la umăr, încurajându-se unii pe alții, există șanse ca furia să se transforme, așa cum se transformă o molie într-un fluture, din obediență plină de amărăciune în violență glorioasă.

Ajungând la Hotelul Astoria, la câteva blocuri distanță de apartamentul ei, Fraera se opri o clipă să observe intersecția înainte să-și ridice privirea înspre ultimul etaj al hotelului. La ultima fereastră de pe colț, ardea o lumânare roșie, un sistem de semnalizare născocit de ea. În contextul de acum, însemna că trebuia să urce. Trecând în spatele hotelului, intrând prin bucătăria pustie, urcă la ultimul etaj, îndreptându-se spre camera de la capătul coridorului. Bătu la ușă. Un gardian deschise ușa, cu pistolul scos. În spatele lui stătea un al doilea gardian. Intră în apartament. Așezat la o masă, uitându-se pe fereastră ca un poet contemplativ, stătea Frol Panin.

O alianță cu Panin, sau cu orice om asemenea lui, nu făcuse parte din planurile Fraerei. Ajungând la Moscova, acceptase ideea că dacă nu se mulțumea să-i înfigă pur și simplu un cuțit în spate lui Leo, avea nevoie de ajutor. La fel, nici Budapesta nu făcuse vreodată parte din planurile ei. Era o altă improvizație. Odată cu păcăleala că Zoia murise, ambiția ei inițială – să ruineze speranțele și fericirea lui Leo – își atinsese scopul. Leo fusese torturat așa cum fusese și ea torturată: pentru pierderea unui fiu se plătise cu pierderea unei fiice. El era distrus, obligat să trăiască cu nefericirea asta și nu i se îngăduise nici măcar acea izbucnire de îndreptățită indignare care o sprijinise pe ea atunci când trăise aceleași emoții. Ca răzbunarea să-i fie completă, fusese pusă în fața a ce avea de

făcut mai departe. Devenise cât se poate de clar că nu se putea descotorosi pur și simplu de Panin și să se facă nevăzută. Dacă înceta să-i mai fie utilă, el avea să poruncească să fie ucisă. Dacă scăpa, ar fi avut o viață îmbelșugată până la bătrânețe, o viață care nu o interesa. Auzind de operațiunile sale internaționale, de încercările lui de a stârni agitație în interiorul blocului sovietic, se oferise voluntară, ea și oamenii ei. Panin fusese sceptic, dar Fraera subliniase că era posibil ca ea să joace mai convingător rolul de agitatoare împotriva Rusiei Sovietice decât loialii săi agenți KGB pe care-i folosea de obicei.

Panin îi întinse mâna – un gest formal de politețe care i se păru absurd. Și totuși, primi să-i strângă mâna. El zâmbi.

— Am venit aici cu avionul să monitorizez progresul. Trupele noastre sunt pregătite la graniță. Sunt acolo de ceva vreme. Totuși, încă n-au nimic de făcut.

— O să ai revoluția pe care-o vrei.

— Trebuie să se întâmple acum. Nu-mi e de niciun ajutor dacă se petrece peste un an.

— Mai avem puțin.

— Celelalte celule ale mele au de departe mai mult succes decât tine. Cele din Polonia, de exemplu…

— Revoltele pe care le-ai instigat la Poznan, de exemplu, au fost înăbușite fără niciun fel de problemă pentru Hrușciov. N-au avut impactul pe care l-ai cerut, că dacă nu, nu-ți mai băteai capul și cu Budapesta.

Panin făcu semn din cap că era adevărat, cu admirație pentru darul Fraerei de a cântări atât de exact situațiile. Avea dreptate. Planurile lui Hrușciov de a revizui convențiile militare nu fuseseră destabilizate. Acestea constituiau platforma centrală a reformelor sale. Hrușciov argumentase că Uniunea Sovietică nu mai avea nevoie de atât de multe tancuri și trupe. În schimb, avea arme nucleare și construia un sistem experimental de lansare de rachete. Care necesita nimic mai mult decât o mână de ingineri și oameni de știință, nu milioane de soldați.

Panin considera o astfel de politică o prostie din cele mai

periculoase. Dincolo de faptul că rachetele nu erau necesare, Hrușciov avea o înțelegere în mod fundamental greșită a impactului raportului său secret. Militarii existau nu doar ca mijloc de protecție contra agresiunilor externe; scopul lor real era de a ține Uniunea Sovietică laolaltă. Lipiciul care lega toate națiunile blocului sovietic nu era nicidecum ideologia, ci tancurile, trupele și avioanele. Ceea ce propunea el spre desființare, laolaltă cu sabotajul inconștient inspirat de raportul său, punea însăși națiunea în pericol. Panin și aliații săi argumentau că era necesar nu numai ca armata să se mențină la dimensiunile actuale, ci chiar să fie extinsă și reechipată. Trebuia să crească valoarea cheltuielilor, nu să fie coborâtă. O tulburare în Budapesta sau în oricare alt oraș din Europa de Est ar demonstra că întreaga materie primă a unei revoluții depindea de puterea sa militară convențională, nu doar de arsenalul nuclear. Câteva milioane de oameni cu arme erau foarte folositori când venea vorba de a aminti populației, de acasă sau din străinătate, cine controla situația.

— Ce noutăți ai pentru mine? întrebă Panin.

Fraera îi dădu fluturașul pe care fuseseră tipărite cele șaisprezece puncte.

— O să fie o demonstrație mâine.

Panin aruncă o privire la foaia de hârtie.

— Ce zice?

— Prima cerere este ca trupele sovietice să părăsească țara. E o cerere de eliberare.

— Și se poate face vreo legătură cu raportul?

— Cu siguranță. Dar demonstrația n-o să fie de-ajuns.

— Și ce altceva mai vrei?

— O garanție că o să tragi asupra mulțimii.

Panin puse manifestul pe masă.

— O să văd ce pot face.

— Trebuie să reușești. Deși au trecut prin destule, prin arestări, execuții, oamenii ăștia n-or să devină violenți dacă nu sunt provocați. Nu sunt ca…

— Ca noi?

Gata de plecare, Fraera ezită însă să iasă și se-ntoarse cu

fața spre Panin.

— Mai era și altceva?

Panin clătină din cap.

— Nu. Nimic altceva.

Uniunea Sovietică – granița ungurească, orașul Berehove

23 octombrie

Trenul era plin de soldați sovietici și în tot vagonul se auzeau conversații purtate cu niște voci răgușite. Erau mobilizați în vederea plănuitei revolte, despre care ei nu știau nimic. Nu existau sentimente de neliniște sau nerăbdare, starea lor plină de jovialitate contrastând puternic cu cea a lui Leo și a Raisei, singurii civili din tren.

La auzul veștii – *Zoia trăiește* –, bucuria se amestecase în chip confuz cu durerea. Neîncrezător, ascultase explicațiile lui Panin: i se relatase, dintr-un alt punct de vedere, ce se întâmplase pe pod, inclusiv prefăcătoria calculată a Zoiei și colaborarea ei voluntară cu o femeie care nu-și dorea nimic altceva decât să-l facă pe Leo să sufere. Zoia trăia. Era un miracol, dar unul plin de cruzime, poate cea mai crudă veste bună pe care o aflase Leo vreodată.

Explicându-i Raisei ce se întâmplase, fusese martorul aceleiași treceri de la despovărare la angoasă. Îngenunchease înaintea ei, rugându-se întruna de iertare. El fusese cel din cauza căruia se ajunsese aici. Ea era pedepsită fiindcă îl iubea. Raisa își controlase reacția, concentrându-se pe detaliile a ceea ce se întâmplase și a ceea ce spuneau acestea despre starea de spirit a Zoiei. Pentru ea, nu exista decât o singură întrebare: cum aveau să-și aducă fata acasă?

Pentru Raisa nu fusese greu să accepte că Panin îi trădase. Înțelese motivul cooperării Fraerei cu el: fusese o posibilitate de a-și duce răzbunarea la capăt, în Moscova. Oricum, încercările lui Panin de a stârni revolte în interiorul blocului sovietic erau o manoperă politică de cea mai cinică speță, condamnând la moarte mii de oameni doar pentru a consolida poziția veteranilor Kremlinului. Raisa nu putea înțelege unde

își găsise Fraera locul într-un astfel de angrenaj. Stătea cot la cot cu staliniștii, oameni cărora nu le păsa de închisoarea pe care o făcuse ea sau de pierderea copilului său și cărora nu le păsa în general de pierderea niciunui copil. Cât despre comportamentul Zoiei, dacă era să ții cont de felul în care trecuse dintr-o familie în alta, Raisa era mai puțin nedumerită. Era ușor să-ți imaginezi cum acționase chemarea intoxicantă a Fraerei asupra unui copil nefericit.

Leo nu făcuse nicio încercare de a-i propune Raisei să-l însoțească la Budapesta. Dar adevărul era că avea nevoie de ea. Având-o pe Raisa alături, și șansele de a ajunge la Zoia erau mai mari. Raisa îl întrebase dacă erau pregătiți să folosească forța în cazul în care Zoia refuza să vină cu ei, punându-l pe Leo față în față cu posibilitatea răpirii fiicei sale. Fusese de acord.

Pentru că nici Leo, nici Raisa nu vorbeau maghiara, Frol Panin aranjase să fie însoțiți de un bărbat în vârstă de patruzeci și cinci de ani, Téglás Károly, care lucrase sub acoperire în Budapesta. Ungur prin naștere, fusese recrutat de KGB după război, lucrând sub comanda atât de urâtului și hulitului lider Rákosi. Fusese recent la Moscova, pentru o perioadă, dându-le sfaturi despre o potențială criză în Ungaria. Fusese de acord să le fie ghid și translator, însoțindu-i pe Leo și pe Raisa.

Întorcându-se de la toaletă, Károly își șterse mâinile pe pantaloni și se așeză în fața lor. Cu burtă proeminentă, obraji pufoși și ochelari rotunzi, cu greu găseai vreo linie dreaptă în întreaga sa înfățișare. Liniile curbe dădeau cu greu impresia, la o primă vedere, de agent operativ, în niciun caz unul primejdios.

Trenul încetini, apropiindu-se de Berehove, aflat pe partea sovietică a granței extrem de bine fortificate. Raisa se aplecă în față, adresându-i-se lui Károly direct.

— De ce ne-a dat Panin voie să mergem la Budapesta când Fraera lucrează pentru el?

Károly ridică din umeri.

— Ar trebui să-l întrebați chiar pe Panin. Nu eu trebuie să

vă răspund la întrebarea asta. Dacă vreți să vă întoarceți, trebuie să vă hotărâți. Eu nu am nicio putere asupra deciziilor dumneavoastră.

Károly se uită pe fereastră și remarcă:

— Trupele nu trec granița. De aici înainte, ne purtăm ca niște civili. Unde mergem noi, Moscova nu e iubită.

Se întoarse spre Raisa.

— Nu vor face nicio distincție între dumneavoastră și soț. Nu are nicio importanță că dumneavoastră sunteți profesoară și el ofițer. O să fiți urâți amândoi la fel de mult.

Raisa îi susținu privirea.

— Înțeleg ura.

•

La graniță, Károly scoase actele pentru verificare. Își întoarse capul în spate, uitându-se cum vorbeau Raisa și Leo, pe bancheta din spate a mașinii – aveau mare grijă să nu-și îndrepte privirea spre el, semn că subiectul conversației îl constituia încrederea pe care era bine să i-o acorde sau nu. Ar fi fost mai înțelept din partea lor să nu aibă încredere necondiționat. Ordinele pe care le primise erau simple. Trebuia să-i ducă pe Leo și pe Raisa în oraș și să rămână acolo până va fi izbucnit o revoltă. Odată ce Fraera își atinsese ținta, lui Leo, un om pe care rapoartele îl prezentau ca fiind de o mare tenacitate și zel, antrenat să ucidă, i se putea îngădui să se răzbune.

Europa de est controlată de Uniunea Sovietică
Ungaria
Budapesta

În aceeași zi

Înveselită, Zoia îi strânse mâna lui Malîș, ca să nu-l piardă printre miile de oameni care se îndreptau spre Piața Parlamentului venind de pe fiecare stradă, din toate părțile. După ce petrecuse atâția ani gândindu-se la moarte ca la ceva romantic, sigură că aceasta era singurul răspuns în fața singurătății, se simțea acum de parcă ar fi plutit de fericire, de parcă ar fi fost datoare să ceară scuze lumii, strigând *Sunt vie*!

Marșul depășise toate așteptările. Veniseră nu doar studenți și disidenți, întregul oraș părea să se fi adunat în piață, scoși din apartamentele lor, din birouri, fabrici, incapabili să reziste la forța de atracție gravitațională a demonstrației, care creștea cu fiecare persoană nouă ce li se alătura. Zoia înțelegea semnificația locului în care se petrecea totul. Un parlament ar trebui să fie un centru al puterii, locul în care se hotărăște destinul unei națiuni. În realitate, clădirea era total irelevantă din punctul acesta de vedere, nu funcționa decât ca o fațadă ornamentală și maiestuoasă a autorității sovietice. Frumusețea sa făcea ca insulta pe care o reprezenta să pară cu atât mai gravă.

Soarele apusese. Veneau din ce în ce mai mulți oameni, nepăsători față de orice măsură de precauție, cu toate că piața era deja plină, nou-veniții obligându-i pe cei din mulțime să strângă rândurile. Departe de a fi claustrofobică, atmosfera era plină de căldură. Oameni care-și erau străini vorbeau, râdeau și se îmbrățișau. Zoia nu mai fusese niciodată până atunci în mijlocul unei astfel de mulțimi. Fusese obligată să participe la sărbătoarea de 1 Mai de la Moscova, dar fusese cu totul altceva. Și nu era vorba despre proporțiile manifestării, ci mai

degrabă despre dezordine, despre absența autorității. La colțuri nu stătea niciun ofițer. Nu treceau formațiuni de tancuri. Nu treceau trupe în pas de marș pe lângă copiii care să fluture steguleț. Un protest lipsit de teamă, un act de sfidare: toată lumea era liberă să facă după cum îi plăcea, să cânte și să bată din palme și să scandeze:

— *Russkik haza*! *Russkik haza*! *Russkik haza*!

Sute de picioare băteau ritmul în trei măsuri și Zoia li se alătură, cu pumnii strânși, lovind aerul, copleșită de o indignare care era, ținând cont de naționalitatea sa, absurdă.

Rusii să plece acasă!

Nu-i păsa că și ea era rusoaică. Acasă era aici, printre oamenii care suferiseră așa cum suferise și ea și care înțelegeau opresiunea așa cum o înțelegea și ea.

Mai scundă decât bărbații și femeile din jurul ei, Zoia se săltă pe vârfuri. Dintr-odată, simți cum, pe la spate, două mâini o ridică de mijloc în aer: era Fraera. O puse pe umeri, deschizându-i astfel vedere spre întreaga piață. Mulțimea era mult mai mare decât își imaginase, întinzându-se spre clădirea Parlamentului și spre râul aflat în spate. Se vedeau oameni peste tot, pe străzi și pe peluze, pe șinele de tramvai, cățărați pe stâlpii felinarelor și pe statui.

Fără niciun avertisment, luminile din interiorul Parlamentului se stinseră, cufundând piața în întuneric. În mulțime se stârni un murmur de confuzie. Pe străzile din jur se simțea puterea. Era cu siguranță un act deliberat împotriva lor, se încerca o rezolvare la adăpostul întunericului. Se auziră strigăte. Zoia văzu o torță arzând, una singură, un ziar făcut sul. Repede, își făcură apariția mai multe pete de lumină, torțe improvizate. Or să-și facă singuri lumină! Fraera îi dădu Zoiei un exemplar rulat din ziarul *Poporul liber*. Un *vory* îl aprinse la capăt, întorcându-l încet până ce flacăra se întinse. Zoia îl ținu deasupra capului, uitându-se la flacăra cu o tentă de albastru-verzui de la cerneală. Îl flutură deasupra capului dintr-o parte în alta și o mie de alte torțe începură să se legene la fel.

După ce Fraera o coborî pe pământ, îmbujorată de emoție, Zoia se întinse în față și o sărută pe obraz. Fraera îngheță. Cu toate că picioarele Zoiei stăteau bine fixate pe pământ, mâinile Fraerei rămaseră strânse în jurul mijlocului fetei, fără să-i dea drumul. Zoia așteptă, ținându-și respirația, temându-se că făcuse o greșeală îngrozitoare. În întuneric nu putu vedea fața Fraerei și expresia din ochii ei, până când un om din apropiere nu aprinse un ziar. Lumina pâlpâitoare și roșie dezvălui reacția Fraerei, care rămăsese zguduită de parcă ar fi văzut o fantomă.

•

Fraera simțea sărutul persistându-i pe obraz, o pată arzătoare. O împinse pe Zoia într-o parte și atinse locul unde fusese sărutată. Fusese o greșeală s-o ridice pe Zoia pe umeri. În mod necugetat îi îngăduise Anisyei să se întoarcă, identității ei trecute, în care fusese mamă și soție. Tandrețea, afecțiunea, sentimente pe care le exorcizase, își iți̦eră capul înapoi. Își scoase cuțitul, își puse lama pe obraz și trase în jos, răzuind pielea, îndepărtând în felul acesta urmele sărutului. Se simți ușurată, șterse marginea cuțitului și puse arma înapoi.

Regăsindu-și cumpătul, se uită cu atenție la acoperișurile clădirilor învecinate, furioasă că Panin nu așezase acolo trăgători. Polgár Zsolt îi urmări privirea și o întrebă:

— La ce te uiți?

— Unde sunt cei de la AVH?

— Îți faci griji pentru siguranța ta?

Fraera își ascunse disprețul față de atâta naivitate și răspunse:.

— N-ai cu cine să te bați.

— La posturile de radio sunt studenți care încearcă să transmită în eter cele șaisprezece puncte. Sunt zvonuri că cei din conducerea radioului refuză. AVH protejează clădirea ca să se asigure că va rămâne sub control sovietic.

Fraera îl apucă de umeri.

— Asta e! Acolo trebuie să mergem să ne luptăm!

Făcându-și drum cu coatele, Fraera se îndepărtă de mulțimea aceasta pașnică, sufocată de atâta pasivitate.

Departe de Piața Parlamentului atmosfera era alta. De-a lungul Múzeum körút, mergând spre Muzeul Nemzeti, oamenii alergau orbește în toate părțile, unii dintre ei speriați, alții supărați, cu bucăți de piatră scoase din pavajul străzii. Centrul atenției era postul de radio, situat undeva pe Bródy Sándor, o stradă îngustă care trecea pe lângă muzeu. Indiferent cât vor fi fost de pașnice la început protestele, totul se transformase într-o debandadă, ferestrele clădirii radioului fuseseră sparte, pe stradă, sub picioarele mulțimii, bucăți de sticlă scrâșneau de parcă ar fi fost noroi înghețat. O dubă fusese răsturnată în mijlocul străzii, cu roțile în aer și partea din față făcută țăndări. Ușile postului de radio erau închise și securizate.

Zsolt puse câteva întrebări oamenilor din apropiere și se întoarse la Fraera; trecu de la maghiară la rusă, vorbind în șoaptă.

— Studenții au cerut să citească cele șaisprezece puncte. Femeia care a fugit din clădirea radio…

— Cine este?

— Se numește Benke, e o comunistă loială, dar nu prea deșteaptă, după cum se vede. Ea a propus un compromis. Nu puteau să aibă acces la stație, dar le-a dat o stație mobilă de transmisie, într-o dubă. Duba a sosit. Studenții au citit punctele.

Fraera o luase deja înainte.

— A fost o păcăleală?

— Stația nu transmitea nimic. În schimb, cea din clădire a continuat să transmită ordine ca toată lumea să meargă acasă, condamnând tulburările. Studenții au răsturnat duba și au folosit-o pe post de berbece ca să spargă ușile. Acum vor stația, nici mai mult, nici mai puțin, spun că este postul național și că este al lor, nu al sovieticilor.

Fraera se uită în jur, cântărind forța de care ar fi fost capabilă mulțimea.

— Unde sunt cei de la AVH?

— Înăuntru.

Fraera își ridică privirea. La ferestrele ultimului etaj își făcură apariția câteva siluete de militari. Se auzi un șuierat și

valuri de fum se răspândiră deasupra străzii. Gazele lacrimogene ieșeau răsucindu-se din canistrele de metal, ca niște duhuri răzbunătoare eliberate din sticlele fermecate, răsucindu-se, căpătând chip. Fraera îi împinse pe oamenii din jur, uitându-se după Zoia și Malîș, în timp ce lumea se retrăgea, călcându-se în picioare, spre muzeu. Odată ajunși pe treptele de sus ale muzeului, oamenii se întoarseră. Limbi unduitoare de fum alb li se înfășurară de picioare, dar nu prezentau niciun pericol. Cea mai mare parte a gazului lacrimogen fusese răspândită în josul străzii, pe drumul principal. Din mijlocul ceții chimice ieșeau femei și bărbați care cădeau în genunchi și vomitau.

În timp ce gazul se subția, Fraera veni mai aproape, cercetând strada rămasă pustie. Era cufundată într-o nemișcare tenebroasă. Mulțimea se spărsese. Lupta fusese redusă la tăcere. Fraera clătină din cap. Dacă seara asta trecea fără niciun incident serios, autoritățile aveau să redobândească controlul. Fraera se îndreptă cu pas hotărât spre clădirea Radioului.

— Veniți după mine.

Gazul nu se risipise cu totul. Fraera nu avea de gând să aștepte, trecu de grilajele de protecție și ajunse în mijlocul străzii, în timp ce nori de gaz o înconjurau. Își acoperi gura și nasul cu palma. Aproape imediat începu să tușească, dar nu se opri; merse clătinându-se spre intrarea în clădirea Radioului, cu ochii lăcrimându-i.

Zoia îl apucă de braț pe Malîș.

— Trebuie să mergem după ea!

Malîș își rupse cămașa și făcu două măști pentru el și pentru Zoia. Trecură dincolo de grilaje, intrară pe stradă și ajunseră alături de ea. Gazul urca, pătrunzând prin ferestrele sparte ale stației de radio, așa încât devenea mai ușor de respirat aici în stradă; siluetele care se vedeau la ferestre trebuiră să se retragă. Încet, mulțimea se strânse la loc, în jurul nucleului format din Zoia, Malîș și Fraera. *Vory* se întoarseră purtând bare de metal. Începură să lovească în uși, căutând să le spargă.

Zoia se uită în sus. La ferestre erau ofițerii AVH, de data asta înarmați. Îl prinse de braț pe Malîș, și amândoi țâșniră înainte. Se lipiră de zid chiar în clipa în care izbucni prima rafală. Toată lumea din stradă se feri aplecându-se, apoi uitându-se să vadă cine fusese nimerit. Nu fusese rănit nimeni. Trăseseră gloanțele pe deasupra capetelor lor, în zidul clădirii din față. Rafala avusese intenția să-i înfricoșeze și fusese trasă chiar în clipa în care ușile din față ale Radioului se deschideau.

Răsuflând de ușurare, ofițerii AVH făcură un pas în față, cu armele pregătite, ca o falangă grecească. Ofițerii se împărțiră pe două rânduri, spate în spate – unul din rânduri merse în susul străzii, celălalt în partea opusă, tăind mulțimea în două. Cu baionetele la armă, înaintau. Malîș și Zoia fură împinși în spate, către muzeu. Zoia se uită la tânăra fată care stătea lângă ea, nu avea mai mult de optsprezece ani. Departe de a fi speriată, îi zâmbea triumfătoare Zoiei, încrucișându-și brațele cu ale ei. Rămaseră toți pe loc. Fata strigă înspre ofițeri. Inspirată de atitudinea sfidătoare a fetei, Zoia se aplecă în față, apucă o piatră, nu mai mare decât palma ei, și o aruncă, nimerindu-l pe unul dintre soldați în obraz. Exaltată, zâmbea încă în momentul în care acesta își îndreptă pușca spre ea.

Se văzu o lumină fulgerătoare. Picioarele Zoiei se împleticiră și fata căzu. Cu răsuflarea tăiată, fără să fie sigură dacă o nimeriseră, se rostogoli într-o parte, uitându-se fix în ochii fetei care o ținuse de mână. Glonțul o nimerise pe fată în gât.

Ofițerii continuau să înainteze. Zoia nu se putu mișca din loc. Trebuia să se ridice. Dacă nu, soldații aveau să o calce în picioare. Ori s-o ucidă. Și totuși, nu o putea lăsa pe fată. Brusc, Fraera se lăsă în jos și o ridică în brațe pe fata moartă. Malîș o ajută pe Zoia să se ridice și amândoi o luară la fugă. În spatele lor, soldații își încetaseră înaintarea și își consolidau poziția.

Fraera o așeză jos pe fată și începu să strige de deznădejde, de parcă ar fi fost mama ei, de parcă ar fi iubit-o pe fata aceea. Zoia făcu câțiva pași în spate, uitându-se cum

îngenuncheau oamenii, femei și bărbați, lângă trupul tinerei, atrași de țipetele Fraerei. Erau strigătele astea parte dintr-un spectacol? Înainte ca Zoia să-și ducă gândul la capăt, Fraera se ridică, scoase un pistol și trase înspre soldați. Era semnalul pe care-l așteptau *vory* ai ei. Din ambele părți ale străzii, își scoaseră pistoalele și deschiseră focul. Militarii începură să se împrăștie, retrăgându-se către clădirea Radioului, fără să mai fie siguri că puteau păstra controlul. Crezuseră că erau singurii care aveau arme. Sub atac, se grăbiră să ajungă înapoi în siguranță în clădire.

Zoia rămase lângă trupul fetei moarte, uitându-se întruna la ochii ei, din care se scursese viața. Fraera o trase de acolo, oferindu-i un pistol.

— Acum ne luptăm.

Zoia răspunse:

— Eu am omorât-o.

Fraera o lovi cu palma peste față.

— Fără vinovăție. Doar furie. Ei au împușcat-o. Și ce ai de gând să faci? Să plângi ca un copil? Toată viața ta ai plâns! E vremea să acționezi!

Zoia înșfăcă pistolul și se îndreptă întins spre stația de radio, țintind înspre siluetele de la ferestre, apăsând pe trăgaci și folosind gloanțele până la ultimul.

24 octombrie

Veneau zorii și Zoia nu dormise deloc. Departe de a fi epuizată, simțurile parcă i se ascuțiseră, ochii îi prindeau fiecare amănunt din ce vedea în jur. Alături de ea, cești sparte de cafea stăteau stivuite în rigola de scurgere, până la nivelul genunchiului, de parcă ar fi marcat locul unui mormânt. În față se vedea un foc făcut în întregime din cărți rupte, exemplare din Marx și Lenin, luate pe sus din librării. Fire delicate de cenușă argintie se ridicau spre cer, contrazicând parcă mișcarea de cădere a fulgilor de zăpadă. Din pavaj lipseau pietre; fuseseră smulse ca să le servească demonstranților drept proiectile, iar strada arăta ca o gură știrbă. Era ca și cum orașul însuși ar fi participat la luptă, iar Zoia luptase de partea lui. Hainele îi miroseau a fum; vârfurile degetelor îi erau înnegrite, iar pe limbă simțea un gust metalic. Urechile îi țiuiau. Sub cămașă, lipit de stomac, avea un pistol.

Stația de radio căzuse cu puțin timp înainte de răsăritul soarelui: fumul se scurgea încă ieșind pe ferestre. Ușile făcute din lemn fuseseră, în cele din urmă, sparte. Rezistența din interior slăbise încetul cu încetul, în vreme ce atacul din afară se întărise prin armele pe care oamenii le primiseră, puști luate de la Academia Militară. Fraera îi găsise pe Zoia și pe Malîș și le ordonase să nu ia parte la devastarea clădirii. Nu voia să fie prinși în luptă, pe coridoarele pline de fum, acolo unde în spatele ușilor pândeau ofițeri AVH. Le dăduse, în schimb, altceva de făcut:

Găsiți-l pe Stalin.

•

Ajungând la capătul străzii Gorkij fasor, care ducea la parcul cel mai important al orașului, Városliget, Malîș și Zoia

fură șocați de absența a ceea ce era semnul distinctiv al locului. În centrul Pieței Eroilor, marea statuie a lui Stalin – un colos de bronz înalt cât patru bărbați așezați unul deasupra celuilalt, cu o mustață lungă cât brațul unui om – dispăruse. Se vedea încă soclul de piatră, dar nici urmă de statuia de pe el. Malîș și Zoia se apropiară de monumentul mutilat. Rămăseseră și ghetele făcute din oțel: generalisimul fusese tăiat chiar de sub genunchi; un suport răsucit de oțel se vedea ieșind din bocancul drept. Trupul și capul lipseau. Statuia fusese ucisă și cadavrul ei furat. Doi oameni urcați pe soclu se străduiau să fixeze pe bocancul drept un steag unguresc din care tăiaseră secera și ciocanul.

Zoia începu să râdă. Arătă cu degetul înspre locul în care stătuse odată Stalin:

— E mort! E mort! Nenorocitul a murit!

Malîș se opri și o lovi cu palma peste gură. Strigase în rusește. Cei doi oameni urcați pe soclu se opriră din lucru și se întoarseră. Malîș își ridică brațul, lovind aerul cu pumnul:

— *Russkik Haza*!

Omul dădu din cap aprobator, nu prea convins, dar atenția îi fu distrasă de steagul care căzu de pe soclu.

Malîș o trase pe Zoia după el, șoptindu-i:

— Adu-ți aminte cine suntem.

Drept răspuns, Zoia îl sărută pe obraz – un sărut rapid, intempestiv. Se retrase și, înainte ca el să reacționeze, se prefăcu că nu se întâmplase nimic, arătându-i urmele adânci din pavaj.

— Pe aici au tras statuia!

O porni într-acolo cu inima bătându-i, după urmele săpate de greutatea bronzului în pietrele pavajului.

— Probabil că l-au tras cu vreun camion sau vreo dubă.

Malîș nu răspunse, iar Zoia, incapabilă să se mai prefacă indiferentă, se opri.

— Te-ai supărat?

El clătină încet din cap. Obrajii începură să-i ardă.

Schimbând subiectul, ea făcu un semn spre urmele din stradă.

— Hai să ne luăm la întrecere. Cine-ajunge primul la statuia lui Stalin! Până număr la trei…

Înainte însă să rostească fie și un singur număr, o luară amândoi la fugă, o înșelătorie făcută într-o sincronizare perfectă.

Malîș o luase înainte, dar se opri dându-și seama că pierduse urma zgârieturilor din pavaj; se întoarse, căutând alte semne. Ca niște copoi de vânătoare, se opriră la prima intersecție, cu capetele plecate, căutând punctele posibile de schimbare a direcției. Zoia găsi urma și porni prima de data asta, cu Malîș în spate. Se îndreptau spre sud și o luară spre Piața Blaha Lujza, o intersecție mare, având peste tot pe marginile străzilor magazine.

Drept în față văzură statuia de bronz, culcată pe burtă, mare și lungă cât un tramvai. Grăbiră pasul, alergând întins într-acolo. Dar Zoia avea un avans mai mare și încetini. Era în fața lui, dar cu puțin. Se întinse în față și atinse cu vârfurile degetelor coapsa de bronz a lui Stalin. Gâfâind, zâmbind, îi aruncă o privire lui Malîș și-și dădu seama că el era supărat de-adevăratelea. Nu-i plăcea să piardă și se gândea la un motiv oarecare să anuleze întrecerea.

Ca să-și pecetluiască victoria, Zoia se sui pe statuie; pantofii ei cu tocuri joase alunecară pe coapsele netede de bronz ale lui Stalin până se opriră în cutele hainei, după care se ridică. Stând în picioare, văzu că lipsea capul lui Stalin, tăiat de la gât, o decapitare plină de cruzime. Merse până la spatele lui, punându-și cu grijă picioarele unul înaintea celuilalt – ca o trapezistă mergând pe o frânghie îngustă. Malîș rămase în stradă, cu mâinile în buzunare. Îi zâmbi, așteptându-se ca el să roșească. În loc de asta, el îi întoarse zâmbetul. Simți o explozie de bucurie în piept și în mintea ei se văzu alergând într-un car de triumf pe șira spinării lui Stalin.

Ajungând la gâtul de bronz, își trecu degetele peste marginea aspră și neregulată, acolo de unde capul îi fusese probabil despicat și zdrobit, desprins cu lovituri. Stând în picioare, cu mâinile în șolduri, cuceritoare, ca o vânătoare de giganți, cercetă piața. De partea cealaltă, aproape de József

körút, se vedea un grup mic de oameni. Urmărindu-i în timp ce mergeau, zări capul lui Stalin. Sprijinit pe ce îi mai rămăsese din gât, avea aerul că o privește, umilit, pe ea. În frunte îi fusese făcută o gaură, spărgând linia părului, prin care i se înfipsese un indicator stradal: 15 km. Camionul care trăsese statuia fusese cel care desprinsese și capul de trup. Încă se vedeau lanțurile legate. Zoia coborî în stradă, uitându-se la stomacul întunecat al lui Stalin – adânc și negru, rece, chiar după cum se așteptase – înainte să se grăbească înspre mulțimea adunată în piață.

Malîș o prinse din urmă și o apucă de mână.

— Hai să ne întoarcem.

— Încă nu.

Zoia se eliberă, trecu prin mulțime, merse drept la fața lui Stalin și-l scuipă în ochiul uriaș. După ce alergase atât de repede, gura Zoiei era uscată și nu ieși decât puțină salivă. Nu conta. Se auziră râsete. Mulțumită, era pe punctul de a pleca. Dar înainte să se poată retrage, Zoia fu ridicată și așezată pe capul lui Stalin, deasupra pletelor sale de bronz. Oamenii din mulțime începură să vorbească între ei. I se adresară, direct. Fără să aibă habar despre ce vorbeau, dădea din cap. Doi oameni grăbiră pasul spre camion și-i spuseră ceva șoferului, în timp ce un altul îi puse în mâini noul steag unguresc, modificat. Camionul porni motorul și plecă încet din loc. Lanțurile care plecau din spatele camionului până la capul lui Stalin se ridicară. De îndată ce acestea fură trase, capul se răsuci schimbându-și poziția, de parcă ar fi revenit dintr-odată la viață. Zoia apucă semnul pe care scria 15 km, ca să nu se rostogolească și ea. Toată lumea vorbea în același timp: își dădu seama că subiectul discuției era ea însăși, dacă toate erau în regulă în ceea ce o privește. Dădu din cap în semn de încuviințare. Îi făcură semn șoferului, care apăsă pe accelerație. Capul lui Stalin se rostogoli înainte, lovindu-se de liniile de tramvai.

Încercând să-și dea seama cum să oprească acel cap uriaș care ar fi putut-o lovi, se propti bine pe picioarele desfăcute de partea de sus a părului lui Stalin, cu mâinile strânse pe

indicatorul stradal. Zoia se simți plină de încredere, stătea dreaptă acum. Zărind fața plină de îngrijorare a lui Malîș, îi zâmbi ca să-l liniștească și-i făcu semn dorindu-și ca el să i se alăture; el însă refuză. Își încrucișă brațele și rămase în spate, supărat pe nepăsarea ei. Ignorându-i țâfna, începu să se joace în fața acelei mulțimi, ținându-și privirea drept înainte, de parcă ar fi fost o împărătească în faeton. Camionul înainta cu viteză mică: capul lui Stalin se mișca și el cu încetineală, cu steagul unguresc atârnat în spatele ei, târându-se pe drum. Îi făcu semn șoferului să meargă mai repede.

Camionul acceleră. De sub maxilarul lui Stalin începură să iasă scântei. Părul Zoiei flutura în vânt. În momentul acela, chipul ei deveni emblema sfidării întregului grup. Capul lui Stalin sub picioarele sale și noul steag maghiar ridicat în vânt. Privi în jur, sperând să vadă admirație în ochii mulțimii, dorindu-și ca un aparat de fotografiat să imortalizeze clipa aceea.

Dar întreaga audiență dispăruse.

La capătul străzii apăruse un tanc, având turela îndreptată chiar în direcția lor, înaintând în viteză. Camionul frână. Lanțurile își slăbiră tensiunea. Capul lui Stalin se opri atât de brusc încât făcu un salt neașteptat în față, lovindu-se cu nasul de caldarâm și aruncând-o pe Zoia într-o parte. Uluită, rămase nemișcată, întinsă pe jos în mijlocul pieței.

Malîș o apucă de mână. Se ridică în picioare, plină de jelituri, uitându-se cum venea tancul rostogolindu-și șenilele drept spre ei, la o distanță de doar câteva sute de metri. Sprijinindu-se de umărul lui Malîș, începu să meargă clătinându-se. Încercând să se adăpostească, se grăbiră să ajungă până la magazinul cel mai apropiat. Se uită în spate. Tancul trase: văzu o vâlvătaie galbenă și auzi un șuierat. Obuzul lovi strada chiar în spatele lor – un nor de fum, bucăți de piatră și limbi de foc. Zoia și Malîș fură aruncați la pământ de suflul exploziei.

Din norul acesta își făcu apariția capul gigantic al lui Stalin, ridicat în aer de la pământ și rostogolindu-se ca o minge la capătul lanțului, arcuindu-se spre ei, de parcă și-ar fi luat în

felul ăsta revanșa pentru mutilarea suferită. Zoia îl împinse pe Malîș pe burtă chiar în clipa în care le trecea pe deasupra capetelor; văzură gâtul ciopârțit al statuii la doar câțiva centimetri, înainte să zdrobească vitrina magazinului, împroșcându-i cu sticlă. În urmă, pe traiectoria capului, venea camionul, tras de lanțuri, răsturnat, scrâșnind la atingerea caldarâmului, șoferul fiind încă înăuntru, cu picioarele în sus.

Înainte să aibă vreme să se ridice, tancul își făcu apariția din fum ca un monstru metalic. Se retraseră târându-se pe coate până ajunseră la vitrina farmaciei devastate. Nu aveau unde să se ducă, nu era cale de scăpare. Dar tancul nu mai trase a doua oară. Trapa de deasupra se deschise și apăru un soldat care se așeză la mitraliera automată montată deasupra tancului. Paralizați de frică, rămaseră nemișcați. Chiar când soldatul îndreptă mitraliera spre ei, un glonț îl lovi în maxilar. Alte gloanțe fură trase spre tanc din ambele părți ale pieței. Înainte ca cei dinăuntru să poată închide trapa, doi oameni alergară spre tanc, cu brațele ridicate, ținând în mâini sticle în care se vedeau arzând cârpe. Le aruncară înăuntru, incendiind întregul car de asalt.

Malîș o apucă de mână pe Zoia.

— Trebuie să mergem.

De data asta, Zoia fu de acord.

Europa de Est controlată de Uniunea Sovietică
Ungaria
Budapesta
Colinele Budei

27 octombrie

Leo începuse să se simtă frustrat de liniștea aparentă a ghidului care-i însoțea. Făcuseră progrese neînsemnate. Le trebuiseră două zile să străbată cei o mie de kilometri până la granița ungară și alte trei pentru cei trei sute de kilometri rămași până la Budapesta. Până ce nu auzise la Radio anunțându-se tulburările de la Budapesta, Károly nu se grăbise deloc. Luat la întrebări, nu putu să le ofere decât o traducere a știrilor de la radio – *mărunte tulburări civile puse la cale de bande fasciste.* Din cuvintele acelea era imposibil să poți judeca amploarea mișcării. Știrile radiofonice erau cenzurate și, mai mult ca sigur, făceau să pară că totul este mult mai neînsemnat decât era. Cererea adresată manifestanților de a merge acasă sugera însă că autoritățile pierduseră controlul. Având prea puține informații, Károly hotărâse că era mult prea periculos să intre direct în oraș; conduse mașina pe o rută circulară, evitând câteva blocade ale armatei sovietice. Făcură un ocol până la cartierul rezidențial Buda, depășind centrul, clădirile civile și sediul Partidului Comunist, puncte-cheie pentru insurgenți.

Răsărise deja soarele în momentul în care Károly își parcă mașina în punctul cel mai înalt de pe colinele Budei, la câteva sute de metri deasupra orașului. La poalele dealurilor se vedea Dunărea care despărțea orașul în două părți – Buda și Pesta. În vreme ce jumătatea Budei rămăsese în cea mai mare parte liniștită, de cealaltă parte a fluviului se vedeau traiectoriile luminoase ale focurilor de armă. Limbi subțiri de fum se

ridicau deasupra câtorva clădiri. Leo întrebă:

— Trupele sovietice au devastat deja orașul? A fost înăbușită insurgența?

Károly ridică din umeri.

— Știu la fel de multe ca dumneavoastră.

Raisa se întoarse spre el:

— Aici ești la dumneata acasă. E poporul dumitale. Panin se folosește de ei să stârnească o revoltă politică. Cum poți să lucrezi pentru el?

Károly începu să se agite.

— Ar fi mai înțelept pentru poporul meu să lase deoparte visele de libertate. N-or să aibă alte rezultate decât c-or să ne omoare pe toți. Dacă încurcă-lume ăia or să-și dea seama de asta, o să fie cu atât mai bine pentru noi ceilalți. Orice-ați crede despre mine, nu vreau decât să trăiesc în pace.

Depărtându-se de mașină, Károly o porni spre poalele dealului.

— Întâi de toate, mergem la apartamentul meu.

Era în apropiere, chiar sub castelul de pe pantele ce dominau Dunărea. Urcând scările până la ultimul etaj, Leo întrebă:

— Locuiești singur?

— Cu fiul meu.

Károly nu pomenise niciodată până atunci de fiul său și nici nu mai dădu alte detalii, intrând în apartament, trecând dintr-o cameră în alta. În cele din urmă, strigă:

— Victor?

Raisa întrebă:

— Câți ani are fiul tău?

— Douăzeci și trei.

— Sunt sigură că e pe undeva pe-aproape.

Leo adăugă:

— Cu ce se ocupă?

Károly ezită înainte să răspundă:

— A intrat de curând în AVH.

Leo și Raisa rămaseră tăcuți, înțelegând cu întârziere teama ghidului lor. Károly se uită îndelung pe fereastră, vorbind mai

mult pentru sine decât pentru invitații săi:

— Nu-i niciun motiv de îngrijorare. Cei de la AVH trebuie să-și fi chemat toți ofițerii la sediile lor când a început revolta. E acolo, sunt sigur.

Apartamentul era plin cu mâncare, lumânări și câteva arme. Károly avusese tot timpul la el o armă de când trecuseră granița. Le sugerase Raisei și lui Leo să-i urmeze exemplul, căci, neînarmați fiind, nu exista nicio garanție că aveau să fie tratați ca niște non-combatanți. Leo alesese un TT-33, un pistol subțire și robust, de fabricație rusească. Raisa îl luase în mâini, cu reținere. Concentrându-se asupra pericolului reprezentat de Fraera, se străduia să se familiarizeze cu el.

Ieșiră din apartament, îndreptându-se spre poalele dealului, având intenția de a trece Dunărea și de a ajunge în cealaltă parte a orașului, acolo unde, probabil, Zoia se afla alături de Fraera, în mijlocul mulțimii. Trecând prin Piața Széna, își croiră drum printre fortificațiile improvizate din piață. Bărbați tineri stăteau pe jos și fumau, având alături grămezi de bombe cu benzină. Tramvaiele fuseseră astfel aliniate încât să alcătuiască un perimetru care bloca accesul spre străzi. De pe acoperișurile clădirilor, trăgătorii le urmăreau mișcările. Încercând să nu ridice suspiciuni, cei trei înaintau cu pași liniștiți de-a lungul malului râului.

Károly îi duse pe Margit hid, un pod larg având legătură cu o mică insulă din mijlocul Dunării înainte să ajungă în Pesta. Cam pe la mijloc, le făcu semn să se oprească. Se lăsă pe vine și arătă spre celălalt pod. Se vedeau tancuri staționate pe el. Deslușiră și în jurul Pieței Parlamentului o baricadă puternică. Erau în mod evident implicate trupele sovietice, fără însă ca acestea să dețină controlul, dacă judecau după fortificațiile insurgenților. Expus din toate părțile, Károly grăbi pasul, iar Leo și Raisa îl urmară, bătuți de un vânt rece; răsuflară ușurați ajungând pe partea cealaltă.

Orașul nu semăna cu un câmp de război, dar nici semne de normalitate nu dădea. Avea însă câte ceva din ambele stări, care alternau de la o zonă la alta. Zoia putea fi oriunde. Leo adusese cu el două fotografii, una a Zoiei, un portret pe care-l

făcuseră nu cu multă vreme în urmă în familie. Arăta amărâtă și nefericită, palidă din cauza urii pe care o simțea. Cealaltă era fotografia din arest a Fraerei. Se schimbase într-o asemenea măsură încât fotografia era aproape irelevantă și deci inutilă. Károly le arătă peste tot trecătorilor care doreau să ajute. Mai existau, fără îndoială, și alte familii care făceau același lucru, căutându-și rudele dispărute. Fotografiile le erau însă returnate cu o clătinare a capului în semn de părere de rău.

Continuându-și periplul, intrară pe o stradă îngustă pe care nu ajunseseră absolut în niciun fel semnele răzmeriței. Era pe la mijlocul dimineții și se deschisese o cafenea micuță. Clienții își sorbeau cafeaua de parcă nimic ieșit din comun nu s-ar fi întâmplat. Singurul semn că ceva nu mergea ca de obicei erau manifestele adunate în rigolă. Leo se aplecă și luă una dintre bucățile subțiri de hârtie, ștergând-o de murdărie. Pe față se vedea o emblemă – o cruce ortodoxă. Sub cruce, textul scris era în maghiară, dar recunoscu totuși numele: *Nikita Sergheevici Hrușciov*. Manifestele erau opera Fraerei. Înfiorat de această confirmare a prezenței sale în oraș, îi întinse manifestul lui Károly.

Károly rămăsese pe loc, cu privirea fixată spre un punct îndepărtat. Ochii lui Leo îi urmară privirea spre capătul străzii. Acolo se deschidea o piațetă, cu un singur copac desfrunzit. Razele soarelui inundau locul acela, contrastând cu spațiul umbrit în care stăteau ei. Leo se concentră asupra trunchiului copacului. I se păru că se legăna.

Károly începu dintr-odată să alerge. Leo și Raisa îl urmară, încercând să-l prindă din urmă, trecând în goană de cafenea și atrăgând atenția celor de la mesele din dreptul ferestrei. Ajungând la capătul străzii, acolo unde se vedea marginea suprafeței luminate de soare, se opriră. De creanga cea mai groasă a copacului atârna trupul unui om legat cu capul în jos. Avea picioarele legate cu frânghii. Brațele i se legănau încolo și încoace, de parcă ar fi fost un vârcolac. Sub cadavru fusese aprins un foc. Părul de pe țeastă îi arsese de tot: pielea, carnea, toate trăsăturile îi erau de nerecunoscut. Fusese

dezbrăcat, dar numai până la brâu, îi lăsaseră pantalonii, într-un act de îndurare cu totul neconcordant cu întreaga cruzime a asasinatului. Focul îi arsese umerii, înnegrindu-i torsul. Pielea rămasă neatinsă de flăcări îi trăda tinerețea. Uniforma, haina, cămașa și șapca se făcuseră scrum. Arsese în focul făcut din propriile haine, din propria uniformă. De parcă i-ar fi șoptit direct în ureche, Leo auzi vocea Fraerei:

Asta or să-ți facă și ție.

Omul fusese membru AVH.

Leo se întoarse și-l văzu pe Károly trecându-și mâinile peste scalp, de parcă părul i-ar fi fost infestat cu păduchi, bolborosind:

— Nu…

Károly se apropie mai mult și întinse mâna până atinse fața descompusă, apoi și-o retrase și începu să se învârtă în jurul cadavrului.

— Nu știu…

Se întoarse spre Leo.

— Cum pot să aflu dacă nu este fiul meu?

Căzu în genunchi, se prăbuși în focul acum stins și un nor de cenușă se ridică. Oamenii se strânseră, urmărind ce se petrecea. Leo se întoarse să le vadă fețele – erau încărcate de ostilitate și de furie la vederea omului îndurerat de moartea dușmanului lor, furie fiindcă dreptatea lor era în felul acesta pusă la îndoială. Leo se așeză lângă Károly și-și puse un braț în jurul lui.

— Trebuie să mergem.

— Eu sunt tatăl lui. Trebuie să știu.

— Nu e fiul tău. Fiul tău trăiește. O să-l găsim. Trebuie să mergem.

— Da, trăiește. Nu e el?

Leo îl ajută pe Károly să se ridice. Dar mulțimea nu voia să-i lase să treacă.

Leo văzu mâna Raisei îndreptându-se încet spre pistolul ascuns în buzunarul pantalonilor. Avea dreptate. Erau în pericol. Câțiva oameni din mulțime începură să vorbească – unuia dintre ei îi atârna de gât o centură cu gloanțe de

grosimea unui deget. Erau acuzatori. Având încă lacrimi în ochi, Károly scoase fotografiile Zoiei și ale Fraerei. La vederea fotografiei, omul cu gloanțele se relaxă și puse o mână pe umărul lui Károly. Vorbiră ceva. Mulțimea începu să se disperseze. De îndată ce nu mai fu nimeni, Károly le șopti lui Leo și Raisei:

— Fiica voastră tocmai ne-a salvat viețile.

— Omul acela a văzut-o?

— Se luptă în apropierea cinematografului Corvin.

— A mai spus ceva?

Károly se opri.

— Că ar trebui să fii mândru. A omorât mulți ruși.

În aceeași zi

Un avion sovietic de transport care se apropia stârni panică în mulțime la fel de tare ca și când ar fi fost detonat un exploziv în mijlocul lor. Toți cetățenii fură propulsați într-o altă direcție. Raisa fugi cât o ținură picioarele, alături de alții, bărbați, femei și copii. Un bătrân căzu. O femeie încercă să-l ajute și îl trase de haină încercând să-l scoată de pe drumul acela. Avionul fie nu-l văzu pe bătrân, fie nu-i păsa: se pregăti să treacă peste cei doi de parcă ar fi fost o grămadă de moloz. Raisa se întoarse repede: îl ridică pe bărbat din calea mașinii chiar în timp ce trecea pe lângă – cu șenilele atât de aproape încât Raisa simți o adiere de aer metalic.

Raisa verifică strada. Nu se vedeau nici Leo, nici Károly, dar trebuia să fie pe aproape. Folosindu-se de confuzia creată de trecerea avionului, se strecură pe o străduță laterală – ar fi intrat oricum pe orice stradă – și alergă până ce, epuizată, trebui să se oprească. Rămase pe loc, trăgându-și răsuflarea. Se despărțise de Leo. Era acum liberă s-o caute pe Zoia pe cont propriu.

Ideea îi venise în Moscova, la scurtă vreme după ce aflase că Zoia trăiește. Zoia își putea imagina o viață cu ea, doar cu ea. Așa spusese. În schimb, nu-și putea imagina una cu Leo. După ultimele cinci luni, Raisa nu-și dădea seama în ce fel s-ar fi putut schimba situația. Eventual, opinia Zoiei nu putea decât să se fi întărit. În tren, mergând spre Ungaria, gândul i se întărise văzându-l pe Károly față în față cu Leo – doi foști agenți bănuindu-se reciproc și totuși legați de parcă ar fi fost membrii unei societăți secrete. Zoia ar fi întrebat: *Doi agenți KGB trimiși să mă salveze*? Ar fi scuipat la auzul unei astfel de idei. Cât de puțin o înțelegeau ei, era exact sentimentul pe care îl exploatase, fără îndoială, Fraera, pentru a empatiza cu sentimentul de izolare al Zoiei.

Raisa se îndoia că Leo ar accepta o dispariție deliberată a ei. Károly se poate să-i fi ghicit adevăratele intenții. Întârzierea aceea îi dădea ei un oarecare avantaj. Károly le dăduse o hartă a orașului, marcându-le poziția apartamentului său în caz că s-ar fi pierdut de el. Estimă că se afla undeva în apropiere de strada Stáhly. Trebuia să meargă spre sud, către cinematograful Corvin, acolo unde fusese văzută Zoia.

Înaintă puțin, obligată să-și țină harta ascunsă, și ajunse pe strada Üllői. În zonă avuseseră loc lupte intense: se vedeau carcase goale de obuze pe pietrele sparte ale pavajului. Cu toate că era o stradă lungă, Raisa nu văzu decât foarte puțini oameni, siluete țâșnind din pragurile ușilor, apoi nimic – o nemișcare ireală pentru o astfel de magistrală, o stradă-cheie a orașului. Rămânând foarte aproape de zidul clădirilor, avansând cu atenție, luă de pe jos o cărămidă spartă, gata să se ferească în cadrul vreunei uși sau să spargă o fereastră și să escaladeze zidul înăuntrul casei respective în cazul în care ar fi fost nevoie să se adăpostească. Atingând-o cu degetele, simți că era umedă. Perplexă, uitându-se în jos, văzu că strada era acoperită de un strat subțire de noroi.

Pe stradă, de-a latul, fusese desfășurată o rolă de material. Era mătase, role întregi de mătase prețioasă. Dar fusese înmuiată într-o spumă cu aspect de săpun. Năucită, Raisa făcu un pas în față, dar pantofii cu tălpi netede alunecară, încât orice înaintare devenea imposibilă dacă nu se sprijinea de zid. De parcă ar fi dat alarma, de la ferestrele de deasupra izbucniră strigăte. De o parte și de alta erau bărbați și femei, la ferestre, pe acoperiș, înarmați până-n dinți. Auzind zgomotul, simțind vibrațiile, Raisa se întoarse. Pe stradă intră un tanc ce se roti în loc cercetând și într-o direcție și în cealaltă înainte să se răsucească spre ea, pivotând pe șenile și accelerând. Toată lumea de la ferestre și de pe acoperiș dispăru, se retrase, departe de privirile celor de jos. Era o capcană. Iar ea nimerise în mijlocul ei.

Raisa zori pasul peste întinderea de mătase umedă, căzu, se ridică și ajunse până la cel mai apropiat magazin. Ușa era încuiată. În urma ei, tancul era aproape. Azvârli cărămida,

sparse fereastra și bucăți mari de sticlă căzură pe lângă ea. Se cocoță pe zid până la ea chiar în momentul în care carul de asalt intra pe suprafața de mătase. Raisa se uită în urma ei, convinsă că tancul nu avea cum să nu treacă peste acest obstacol deloc sofisticat. Dar tancul derapă, pierzând aderența la sol, parcă împletindu-se pe mătasea alunecoasă. Nu mai exista forță de tracțiune. Uitându-se în sus spre acoperiș, Raisa văzu forțele de apărare adunate – explozibili cu benzină fură aruncați în jurul tancului, împresurându-l cu flăcări. Tancul își îndreptă turela către partea de sus a clădirii și trase o salvă. Incapabil însă să-și controleze poziția, obuzul își rată ținta, îndreptându-se aiurea spre cer.

Raisa se grăbi să intre mai înăuntrul magazinului. Zidurile începură să se zguduie. Se întoarse. Prin fereastra spartă văzu tancul virând spre ea. Se culcă la podea, în timp ce tancul intră în partea din față a magazinului; turela pătrunse prin tavan, fărâmițându-l. Tancul rămase nemișcat.

Prin praf și fum, Raisa se ridică, împletindu-se spre partea din spate a magazinului distrus; când ajunse la scări, îi auzi venind pe insurgenți, coborând de pe acoperiș. Prinsă între tanc și cei care coborau, se retrase în spatele unei tejghele și scoase pistolul. Uitându-se pe deasupra tejghelei, văzu un soldat sovietic deschizând trapa.

Insurgenții își făcură apariția. Raisa zări o mitralieră în mâinile unei tinere femei purtând o beretă. Femeia ridică arma și o îndreptă spre soldatul rus, gata să tragă. Tânăra femeie era Zoia.

Raisa se ridică. Reacționând la mișcarea ei, Zoia se răsuci în loc, țintind-o cu arma. Stăteau față în față după cinci luni, înconjurate de praf de cărămidă și fum, în timp ce mitraliera atârna în mâinile Zoiei de parcă ar fi avut o greutate imposibilă. Rămase mută, cu gura căscată. În spatele ei, soldatul rus cu față sălbatică, care probabil nu avea mai mult de douăzeci de ani, profită de ocazie. Își ridică arma spre Zoia. Reacționând instinctiv, Raisa îl ținti cu pistolul TT-33, apăsă pe trăgaci și trase câteva focuri, dintre care unul îl nimeri pe tânărul soldat în cap, răsturnându-l pe spate.

Nevenindu-i să creadă ce făcuse, Raisa se uită fix la trupul soldatului, încă ținându-și pistolul îndreptat spre el. Conștientă că nu aveau timp, se uită înapoi spre Zoia. Făcu un pas și apucă mâinile fiicei sale.

— Zoia, trebuie să mergem. Te rog, ai mai avut încredere în mine, ai încredere și acum.

Pe fața Zoiei se citi nedumerirea. Raisa fu încântată – însemna că era ceva de făcut. Pe punctul de a-și continua pledoaria, Raisa se opri. La capătul de jos al scărilor își făcu apariția Fraera.

Raisa o trase pe Zoia într-o parte și ținti. Luată pe nepregătite, Fraera nu se apără. Raisa nu avea cum să rateze. Șovăi. În clipa aceea, simți țeava unui pistol lipindu-i-se de spate. Zoia își îndreptase arma drept spre inima ei.

În aceeași zi

După ce petrecuse câteva ore în căutarea Raisei, temându-se că ar putea fi rănită, Leo înțelese, în cele din urmă, că probabil plecase de lângă el ca s-o caute pe Zoia. Ea nu credea că Zoia ar fi venit acasă cu el. Alergă, încercând s-o prindă din urmă și ajunse la cinematograful Corvin, acolo unde fusese văzută Zoia. Era o clădire ovală, cu o poziție bună, situată puțin mai în spate față de nivelul celorlalte clădiri, legată de stradă printr-un pasaj pietonal care fusese blocat și fortificat. Un luptător se apropie de el. Pe Károly îl lăsase mult în spate, căci nu se putuse ține de el. Fără translator, Leo fu salvat de la un interogatoriu de sosirea unui tanc sovietic T-34, aflat acum în mâinile insurgenților, cu un steag maghiar atârnând de turelă. Luptătorii îl înconjurară, chiuind. Făcându-și loc prin mulțime, Leo ridică fotografia Zoiei. După ce examină fotografia, unul dintre bărbați îi făcu semn cu degetul în josul bulevardului.

Leo porni într-acolo, începând din nou să alerge. Bulevardul era pustiu. Se opri, aplecându-se, fără să vrea, în față – întreaga stradă era acoperită de mătase sfâșiată. Se vedeau petice arse, fumegând, în timp ce în altă parte mătasea era umedă. Văzu unde derapase tancul capturat, distrugând fațada unui magazin. Cadavrele a patru soldați sovietici erau așezate unul peste altul pe pământ. Niciunul nu avea mai mult de douăzeci de ani.

În jur nu se mai vedea nimeni altcineva.

În aceeași zi

Raisa închise ochii, concentrându-se asupra sunetelor care veneau din camerele alăturate – oameni alergând, strigând, lucruri târâte pe podea, ordine urlate în rusă și în maghiară. Bărbați și femei rănite plângeau de durere. Una dintre camere era folosită pentru îngrijirea rănilor căpătate în luptă; o alta servea drept sală de mese pentru banda de insurgenți a Fraerei, iar mirosul de substanțe antiseptice se amesteca cu cel de mâncare gătită, de carne friptă și grăsime de animal.

Escortată de la tanc spre locul în care se afla mitraliera, Raisa abia mai dădu de atenție locului în care fusese adusă, concentrându-se în întregime asupra Zoiei, pe când aceasta mergea în față, mărșăluind ca un soldat, cu mitraliera pe umeri – arma cu care țintise inima Raisei. Ajunseră la un bloc de apartamente situat ceva mai departe de stradă, la care se ajungea printr-un pasaj; Raisa fu dusă la ultimul etaj și vârâtă într-o cameră pe care o goliseră în grabă, improvizând astfel o celulă.

Zidurile începură să se zguduie. Mașini grele treceau prin apropiere. Raisa încercă să vadă prin ferestruică ce se întâmpla. Jos în stradă începuse o ambuscadă. Chiar deasupra capului ei se auzeau pași pe țiglele acoperișului, oameni înarmați își ocupau pozițiile. Raisa se ghemui lângă peretele cel mai depărtat de fereastră, epuizată, cu mâinile peste urechi. Se gândea la Zoia. La tânărul soldat sovietic pe care-l ucisese. În cele din urmă, își îngădui să plângă.

•

Auzind zgomot de pași în afara încăperii și o cheie răsucindu-se în broască, Raisa se ridică. Cea care intră era Fraera. Dacă în Moscova, cu ceva timp în urmă, fusese netulburată și stăpână pe situație, acum părea obosită, tensionată de greutatea misiunii sale.

— Așadar, m-ai găsit…

Glasul Raisei tremura de furie:

— Mă aflu aici pentru Zoia.

— Unde e Leo?

— Sunt singură.

— Minți. Dar o să-l găsim noi, curând. Orașul ăsta nu e foarte mare.

— Dă-i drumul Zoiei.

— Vorbești de parc-aș fi furat-o. Adevărul e că am salvat-o de voi.

— Orice probleme am avea noi ca familie, o iubim. Tu n-o iubești.

Fraera nici nu păru să aibă aerul că a înregistrat observația.

— Zoia a vrut să mi se alăture, așa că i-am dat voie. E liberă să facă ce dorește. Dacă vrea să meargă acasă cu tine, poate să meargă. Eu n-o s-o opresc.

— E ușor să câștigi simpatia unui copil dacă-i dai voie să facă ce vrea și dacă-i spui tot ce vrea să audă. Dă-i o mitralieră și spune-i că e revoluționară. E o minciună seducătoare. Nu cred că te iubește pentru asta.

— Nici nu-i cer așa ceva. Pe de altă parte, tu și Leo pretindeți de la ea dragoste. Amândoi sunteți obsedați să vă știți iubiți. Și adevărul e că se simțea nenorocită trăind cu voi, pe când acum, cu mine, e fericită.

Pe deasupra umărului Fraerei, undeva la capătul coridorului, Raisa zări un bărbat rănit pe care-l întinseseră pe masa de bucătărie. Nu aveau doctori, ci doar prea puține ustensile medicale, cârpe pline de sânge și oale cu apă fiartă.

— Dacă rămâi aici, mori. Iar Zoia o să moară și ea cu tine.

Fraera clătină din cap.

— Grija față de bunăstarea ei nu-i neapărat o dovadă că te porți, ca un părinte adevărat. Adevărul e că nu îi ești mamă mai mult decât îi sunt eu.

•

Raisa se trezi. Încăperea era întunecată și rece, iar ea tremura, trăgându-și așternutul subțire în jurul trupului. Se lăsase noaptea. Orașul era tăcut. Nu se așteptase să poată

dormi, dar de cum pusese capul jos, ochii i se închiseseră. Pe podea stătea o farfurie cu cartofi și carne, o lăsaseră acolo cât timp fusese adormită. Se întinse și trase farfuria mai aproape. Abia atunci băgă de seamă că ușa era deschisă.

Sări în picioare, se îndreptă înspre ușa deschisă și se uită pe hol. Coridoarele erau goale. Nu trebuia decât să iasă din apartament, să coboare scările și să iasă apoi în stradă dacă voia să evadeze. Era posibil ca Zoia să fi fost aceea care deschisese ușa și spărsese încuietoarea, dorindu-și s-o ajute ascunzând în același timp propria implicare? Toată afacerea asta demonstra pricepere și șiretenie, dar se baza pe o presupunere falsă. Raisa nu venise aici ca să aibă de unde evada, ci ca s-o aducă pe Zoia acasă. Zoia avea să înțeleagă lucrul acesta. Metoda, plină de circumspecție, nu era concordantă cu caracterul ei, în timp ce ea, ca persoană, era îndrăzneață și obraznică.

Neliniștită, Raisa merse în față. În același timp, în ușă își făcu apariția o umbră. Era silueta unui băiat. Vorbi în șoaptă:

— De ce nu fugi?

— Nu plec fără Zoia.

Băiatul făcu un salt spre ea, o culcă la pământ așezându-și piciorul deasupra ei și înăbușindu-i țipătul cu palma. Ea rămase culcată pe spate, țintuită de podea. Simți un cuțit lipit de gâtul ei.

— Ar fi trebuit să fugi, îi șopti el.

— Nu fără Zoia, repetă ea, vorbind printre degetele lui încleștate.

La auzul numelui Zoiei, îi simți trupul încordându-se și lama cuțitului apăsată pe gât.

— O placi? întrebă Raisa.

Se simți o schimbare în poziția lui. Strânsoarea mâinii slăbi. Așadar, avea dreptate. Asta era cu Zoia: băiatul era îngrijorat, nu voia s-o piardă. Raisa spuse:

— Ascultă-mă. Ea e în pericol. Și tu la fel. Veniți amândoi cu mine.

— Nu este a ta!

— Ai dreptate. Nu este a mea. Dar îmi pasă mult de ea. Și

dacă și ție îți pasă, o să găsești o cale s-o scoți de aici. Simți diferența dintre vocea mea și a Fraerei, e adevărat? Mă auzi când îți spun că îmi pasă? Știi că ei nu-i pasă de ea.

Băiatul îi luă cuțitul de la gât. Păru că șovăie. Raisa îi ghici frământarea.

— Vino acasă cu noi. Tu o faci să fie fericită, nu Fraera.

Băiatul sări la loc pe picioare, o luă din loc furtunos, închise ușa, apoi o deschise iarăși. Amintindu-și că încuietoarea fusese spartă, îi spuse în șoaptă:

— Prefă-te că ai încercat să ieși cu forța. Dacă nu faci asta, mă omoară.

Băiatul dispăru. Raisa îl chemă înapoi:

— Așteaptă!

Băiatul își făcu din nou apariția.

— Cum te cheamă?

El șovăi un moment.

— Malîș.

28 octombrie

Leo numără pe puțin treizeci de tancuri, o coloană întreagă avansând pe bulevardul principal al orașului. O desfășurare de forțe de o asemenea amploare, mobilizate la șase dimineața, nu putea să însemne decât că o invazie pe scară largă a trupelor sovietice era iminentă. Mișcarea insurgență era pe cale de a fi înfrântă.

Leo se grăbi în jos pe colină și alergă înapoi la apartamentul lui Károly. Urcând scările, câte două odată, ajunse la ultimul etaj și împinse ușa. Károly era așezat la masă, citind un manifest.

— Sovieticii au mobilizat peste treizeci de tancuri. Intră în oraș. Trebuie să le găsim imediat pe Zoia și pe Raisa.

Károly îi întinse manifestul. Nerăbdător, Leo își aruncă ochii pe el. În partea de sus era imprimată o fotografie. Era chipul lui Leo. Károly îi traduse textul:

— Omul acesta este spion sovietic. Este deghizat, pretinzându-se a fi unul de-ai noștri. Raportați locul în care l-ați văzut la cel mai apropiat centru al revoluționarilor.

Leo puse jos manifestul.

— Dacă Fraera mă caută, înseamnă că Raisa a fost prinsă.

Károly remarcă:

— Leo, nu mai ești în siguranță dacă ieși în stradă.

Leo deschise ușa, gata de plecare.

— N-o să-i pese nimănui de un spion rus atunci când sunt tancuri la fiecare colț de stradă.

Ușa de la apartamentul de vizavi era întredeschisă. Se văzu o parte din fața vecinului. Se priviră în ochi. Apoi, vecinul închise ușa.

În aceeași zi

Doi *vory* intrară în camera Raisei, o înșfăcară de brațe, o duseră în hol, trecură pe lângă ușa de la intrare, apoi pe balcon. Curtea de jos era plină de oameni. În mijlocul lor stătea Fraera. Văzând c-o aduseseră pe Raisa, le făcu semn oamenilor ei să se dea la o parte. Grupul se despărți în două, lăsându-i la vedere pe Leo și Károly, stând în genunchi, cu mâinile legate în față ca niște sclavi pe cale de a fi vânduți. Printre mulțimea de privitori se afla și Zoia.

Leo se ridică în picioare. Erau arme ațintite spre el. Fraera le făcu semn să lase armele jos.

— Lăsați-l să vorbească.

— Fraera, nu avem prea mult timp. Sunt peste treizeci de T-34 în oraș chiar în momentul ăsta. Sovieticii au de gând să zdrobească rezistența. Or să omoare fiecare om, bărbat, femeie sau copil care deține arme. Nu există nicio șansă de victorie.

— Nu sunt de acord.

— Frol Panin râde de voi. Răzmerița asta e un fals. N-are nicio legătură cu viitorul Ungariei. Sunteți doar exploatați.

— Maxim, le vezi pe toate cu josul în sus și susul în jos. Eu nu sunt exploatată: eu îl exploatez pe Panin. N-aș fi putut face niciodată lucrul ăsta de una singură. Răzbunarea mea s-ar fi sfârșit la Moscova. În loc să am pur și simplu șansa să mă răzbun pe cei implicați în arestarea mea, cum îmi propusesem inițial, m-a pus față în față cu oportunitatea de a mă răzbuna pe însuși statul care mi-a distrus viața. De aici pot răni Rusia.

— Nu, nicidecum. Armata sovietică poate să piardă o sută de tancuri și o mie de soldați și n-o să aibă nicio importanță. N-o să-i intereseze.

— Panin a subestimat forța urii celor de aici.

— Ura nu-i de-ajuns.

Fraera își întoarse atenția spre Károly.

— Tu ești translatorul? E o întâlnire aranjată de Frol Panin?

— Da.

— Ai instrucțiuni să mă omori?

După ce se gândi, Károly răspunse:

— Ori eu, ori Leo trebuia să te omorâm. După ce izbucnea revolta.

Leo era șocat. Fraera își clătină capul, în semn că nu mai voia și alte informații.

— Nu ți-ai dat seama care este adevăratul tău scop, Leo? Ești un asasin fără să știi. Tu lucrezi pentru Panin, nu eu.

— N-am știut.

— Asta răspunzi la orice. N-ai știut… Dă-mi voie să-ți explic. Nu eu am început răzmerița asta. Tot ce-am făcut a fost s-o încurajez. M-ai fi putut ucide. N-ar fi avut nicio importanță.

Leo se întoarse spre Zoia. Ținea o armă pe umeri, iar la brâu avea grenade. Hainele-i erau sfâșiate, mâinile zgâriate, îi susținu privirea cu o expresie rigidă pe față, plină de ură, de parcă s-ar fi temut că orice altă emoție ar fi putut ieși la suprafață. Copilul care-l ucisese pe patriarh se afla alături de ea. O ținea de mână.

— Dacă luptați, o să muriți.

Fraera i se adresă Zoiei.

— Zoia? Ce zici? Leo vorbește cu tine.

Zoia lovi aerul cu arma pe care o ținea în mână.

— Ne batem!

În aceeași zi

Cu toate că Raisa voia să vorbească, totul în limbajul trupului lui Leo sugera contrariul. Nu scosese niciun cuvânt de când fusese aruncat în celulă. În cealaltă parte a încăperii, Károly zăcea întins pe podea, cu ochii închiși. Fusese rănit la picior în timpul capturării. Spărgând tăcerea, Raisa spuse:

— Leo, îmi pare rău.

Leo se uită în sus, spre ea.

— Am făcut o greșeală, Raisa. Ar fi trebuit să-ți spun despre Zoia. Ar fi trebuit să-ți spun că stătea cu cuțitul deasupra mea.

Încă întins pe jos, cu ochii închiși, Károly interveni:

— Fiica pe care încercați s-o salvați, ea stătea deasupra ta cu un cuțit?

Károly deschise un ochi, o privi pe Raisa, apoi pe Leo.

Leo își coborî vocea, încercând să-l elimine pe Károly din conversație.

— Singura cale să scăpăm de aici este să avem încredere unul în celălalt.

Raisa dădu din cap în semn că era de acord.

— Încrederea n-o să ne scoată din încăperea asta.

— Ai vreo idee cum s-o scoatem pe Zoia de aici? întrebă Leo.

— E îndrăgostită.

Leo se lăsă pe spate, surprins.

— Îndrăgostită de cine?

— De un *vory,* e tânăr, de aceeași vârstă cu ea, îl cheamă Malîș.

— Băiatul e un ucigaș. L-am văzut când l-a ucis pe patriarh. A decapitat un om de șaptezeci de ani cu un fir de sârmă.

Károly se ridică în capul oaselor.

— S-ar zice că-i o partidă bună.

Raisa luă mâinile lui Leo într-ale sale.

— S-ar putea ca Malîș să fie singura noastră speranță.

În aceeași zi

Zoia stătea lângă rămășițele casei. Distrusă de obuze, fațada i se prăbușise. Culcată pe burtă, cu mitraliera întinsă în față, își ținea ochiul lipit de lunetă. La intrarea pe Kossuth, podul de lângă Parlament, stăteau două tancuri, așteptând, fără îndoială, ordine ca să înainteze în oraș, după cum prezisese Leo.

Nu se mai așteptase să-l vadă vreodată pe Leo. Nu se putea concentra la vederea chipului său. N-avea stare și avea nevoie să facă pipi. Verifică încă o dată ce se întâmpla cu tancurile, nu văzu nicio mișcare, lăsă arma și examină ce mai rămăsese din dormitor. Din cauză că fațada casei căzuse, camera stătea acum expusă privirilor. Dulapul era singurul loc care oferea o oarecare intimitate, fără să fie nevoie să se depărteze prea mult de postul de observație. Se strecură înăuntru și închise ușa, lăsându-se pe vine. Se simți vinovată că trebui să ude mâneca unei haine, o vinovăție ciudată dat fiind faptul că tocmai se pregătea să împuște un om. Trăsese cu pistolul de multe ori și probabil că ucisese deja, cu toate că ea nu văzuse pe nimeni căzând sau murind. Se răzgândi, luă un pantof din apropiere ei și-l umplu.

Neliniștită, ieși din dulap și închise ușa. Mitraliera era așa cum o lăsase, culcată pe cărămizi. Tremurând, se întoarse încet la poziția dinainte. Un soldat sovietic mergea clătinându-se spre cele două tancuri. Zoia îl ținti cu arma pe rănit. Nu-i putea vedea fața, ci doar spatele și părul castaniu. Ceilalți soldați păreau că-i ieșeau în întâmpinare, să-l ajute. Fraera o învățase că aceia erau ofițerii care trebuia împușcați, ei erau prada adevărată, asta înainte de a-l da gata pe omul rănit.

Rănitul căzu la zece pași depărtare de tanc, incapabil să meargă mai departe. Zoia își îndreptă luneta spre trapa tancului, așteptând să vadă dacă or să muște momeala. Tancul

își porni motorul și începu să înainteze, venind cât putu mai aproape de rănit. Voiau să-l salveze. Trapa se deschise. Un soldat ridică cu grijă capacul de metal, așteptând să vadă dacă-l împușcă cineva sau nu, gata să se retragă la nevoie. După o pauză, ieși, grăbindu-se să vină în ajutorul camaradului rănit. Zoia îl luă pe omul acesta în vizor. Dacă nu apăsa pe trăgaci, el avea să-și ajute tovarășul să urce înapoi în tanc, apoi aveau să intre în oraș și să ucidă acolo mai multe familii nevinovate, și atunci care ar fi fost adevărata ei vină? Se afla aici ca să lupte. Ei erau dușmanul. Ei uciseseră copii, mame și tați.

Pe punctul de a apăsa pe trăgaci, o mână îi apăsă arma în jos. Era Malîș. Se așeză alături de ea, cu fața apropiată de a ei. Ea tremura. El îi luă arma și verifică tancurile. Se uită cu grijă pe deasupra molozului. Tancurile se puseră din nou în mișcare. Dar nu avansau spre oraș: se îndreptau în direcția opusă, înapoi peste pod. Zoia întrebă:

— Unde se duc?

— Nu știu.

În aceeași zi

Leo cercetă încăperea, căutând o cale de ieșire. Adâncit în studiul ușii, al ferestrei, al scândurilor din podea, observă liniștea neobișnuită. Sunetul de explozii și salve de tun încetase. Se auziră pași dincolo de ușa celulei. Ușa se deschise și Fraera intră cu pași mari, bărbătești.

— Ascultați!

Un radio din camera alăturată fusese dat la maximum. Prezentatorul vorbea în maghiară. Leo se întoarse spre Károly, care asculta de câteva secunde. Nerăbdătoare, Fraera strigă:

— Tradu!

Károly îi aruncă o privire lui Leo.

— S-a declarat încetarea luptelor. Forțele sovietice se retrag din oraș.

În aceeași zi

Simțind scepticismul celorlalți, Fraera insistă să meargă toți într-un tur al victoriei. Porniră, Leo, Raisa și Károly, înconjurați de insurgenți și de cei care mai rămăseseră din banda sa. Leo număra numai patru *vory,* cu excepția Fraerei și a lui Malîș, mult mai puțini decât în Moscova. Se poate ca unii să fi fost uciși. Alții își abandonaseră probabil cauza: viața unui revoluționar nu era totuna cu viața unui criminal profesionist. Fraerei nu părea să-i pese, îi conducea pe magistrala centrală, Stalin, mândră de parcă ar fi mărșăluit spre însuși mormântul dictatorului. Raisa era alături de Leo, Károly imediat în spatele lor, târându-și piciorul rănit. În rândurile oamenilor înarmați, Leo o zări pe Zoia orbitând în jurul grupului. Mergea alături de Malîș. Cu toate că Zoia îl ignora cu totul, Malîș arunca din când în când o privire ostilă în direcția sa. Raisa avea dreptate. Erau, fără niciun fel de îndoială, îndrăgostiți.

Leo nu vedea posibil un triumf al maghiarilor, fie și teoretic. Îi observase pe insurgenți pe când erau înarmați cu cărămizi și sticle pline cu benzină. Se luptaseră fără teamă, luptaseră pentru casele lor, pentru pământul pe care trăiau. Dar, cu ochiul unui fost soldat, nu văzuse nicio strategie. Campania lor era hazardată și improvizată. Prin contrast, Armata Roșie era cea mai puternică forță militară din lume, atât din punct de vedere numeric, cât și tehnologic. Panin și conspiratorii săi aveau de gând s-o țină în același fel. Pierderea Ungariei n-ar fi fost niciodată tolerată, indiferent de cât de sângeros ar fi devenit conflictul. Mai mult, mergând pe străzi, Leo fu forțat să admită că nu mai exista picior de sovietic în oraș. Nu mai erau nici tancuri, nici trupe. Mulți dintre luptătorii maghiari își abandonaseră pozițiile.

Fraera se opri. Ajunseseră la o clădire de birouri, o clădire

de dimensiuni medii, fără nimic deosebit. Era agitație la ușa de la intrare, un mare număr de oameni intrau și ieșeau. Károly se târî în față și-l prinse din urmă pe Leo.

— Aici este sediul AVH.

— Și fiul tău? răspunse Leo.

— Aici lucrează. Probabil că ofițerii au fugit de cum a izbucnit răzmerița.

Fraera băgă de seamă schimbul lor de replici. Trecu printre oamenii ei, întrebând:

— Vă e cunoscută clădirea asta? Nu este sediul poliției secrete maghiare? Au abandonat clădirea și acum se ascund pe undeva. Dar o să-i găsim.

Károly reuși să-și ascundă îngrijorarea. Fraera continuă:

— Acum, că orașul e liber, clădirea e deschisă publicului. Secretele păstrate aici nu mai sunt secrete.

Cei mai mulți dintre insurgenți rămaseră afară. Clădirea era prea aglomerată ca să permită intrarea întregii bande. Fraera conduse un grup mic format din oamenii săi și intrară în curtea interioară. Foi de hârtie, bătute la mașină și ștampilate, semne ale birocrației terorii, fluturau în aer căzând de la balcoane. Apunea soarele. Din loc în loc, se vedeau becuri aprinse, dar prea puține. Ca să compenseze lipsa lor, fură aprinse lumânări, răspândite prin balcoane și pe podele. Birourile erau pline de cetățeni care cotrobăiau prin dosare. Citind la lumina lumânărilor, bărbați și femei treceau urmărind cu degetul peste rândurile de informații stocate acolo și care vorbeau despre ei. Privind cum mulți plângeau, Leo nu simți nicio nevoie să citească traducerea acelor documente. Dosarele conțineau numele familiilor și prietenilor care îi denunțaseră, vorbele care-i incriminaseră. De parcă o sută de oglinzi s-ar fi făcut cioburi pe podea, vedea încrederea în bunătate și omenie năruindu-se peste tot în jurul său:

— La subsol, șopti Fraera.

Dacă birourile erau pline de oameni, scările care coborau spre subsol erau pustii. Luară câte o lumânare și începură să coboare. Aerul era jilav și rece. După cum Leo cunoștea cuvintele din dosarele acelea, știa și ce vor găsi la subsol –

celulele în care erau interogați și torturați suspecții.

Picura apă pe podeaua din beton crăpată. Toate ușile celulelor fuseseră deschise. În prima dintre ele erau o masă și două scaune. În cea de-a doua, o scurgere în mijlocul încăperii și nimic altceva. Leo privi fața Zoiei, cu disperare, dorindu-și s-o poată lua și duce departe de locul ăsta. Îl luase de mână pe Malîș. Leo își înfipse unghiile în carne strângându-și pumnii, întrebându-se cât timp o să-i mai țină Fraera pe toți aici jos. Spre surpriza lui, Fraera, care de regulă nu se temea de nimic, păru zguduită la vederea acestui loc. Se gândi la torturile prin care trecuse după arestare. O auzi oftând:

— Hai să bem otrava până la capăt.

•

Fraera avea de gând să sărbătorească pentru prima dată victoria în curtea interioară a clădirii în care se găsea apartamentul său. Cu ușile deschise pentru toată lumea, pusese la dispoziția oaspeților lăzi întregi cu sticle de băuturi alcoolice, spirtoase, lichioruri și șampanie – niște provizii regești, băuturi pe care mulți nici nu le gustaseră până atunci, păstrate cu grijă chiar pentru momentul acesta. Leo observase toate pregătirile: erau o dovadă că ea crezuse dintotdeauna că victoria era posibilă. Fiindcă era frig, în mijlocul curții fu aprins un foc, din lemne lungi cât un stat de om, astfel încât flăcările se ridicară mult în sus pe cerul nopții. Efigiile lui Stalin și ale omologului său ungur, Rákosi, erau îmbrăcate în uniforme cu dungi, furate de la cadavrele soldaților sovietici. Leo văzu cum Fraera făcea fotografii siluetelor incendiate, stând la balconul de la ultimul etaj.

Pe când uniformele aprinse se prefăceau în cenușă, apăru o bandă de *cigány* ținându-și instrumentele pictate manual. După un început timid, de parcă ar fi fost îngrijorați ca nu cumva viorile lor să nu atragă o salvă de obuze rusești, treptat, își uitară temerile. Muzica se auzi mai tare și mai vioaie, iar luptătorii începură să joace.

Leo și Raisa rămaseră deoparte, sub pază armată, și nu putură decât să se uite cum se îmbată Zoia tot gustând din șampanie, până ce obrajii i se făcură roșii ca focul. Fraera bea

dintr-o sticlă pe care n-o mai lăsă nimănui altcuiva, ținând-o cu sine tot timpul. Zărindu-l pe Leo, veni lângă ei.

— Puteți să dansați dacă vreți.

— Ce ai de gând să faci cu noi? întrebă Leo.

— Adevărul e că nu m-am hotărât.

Zoia încerca să-l convingă pe Malîș să danseze. Fără succes, apucă mâna lui Malîș și-l trase în cercul celor care jucau în jurul focului. Cu toate că îl văzuse cățărându-se pe burlanele acoperișurilor, agil ca o pisică, era stângaci la dans. Zoia șopti:

— Gândește-te că ești numai tu cu mine.

Cu iluzia că erau singuri, fără nimeni altcineva, se rotiră în jurul focului, în timp ce lumea devenea un abur, o imagine neclară, cu flăcările fierbinți luminându-le chipurile, dansând mai repede și mai repede, până ce muzica se opri și toată lumea începu să aplaude. Dar, pentru ei, lumea continua să se rotească și nu puteau decât să se țină unul de celălalt.

30 octombrie

Focul arsese și lăsase în urmă o movilă de jar roșu și buturugi înnegrite. Orchestra de *cigány* nu mai cânta. Cheflii, cei care nu leșinaseră, se întorseseră pe la casele lor. Malîș și Zoia stăteau ghemuiți sub o pătură, aproape de rămășițele focului. Károly îngâna o melodie greu de deslușit; cerșise băutură să-i treacă durerea de la picior și se îmbătase. Plină de energie, de parcă toată noaptea n-ar fi făcut altceva decât să se odihnească, Fraera declară:

— Oare de ce-o fi nevoie să doarmă lumea în apartamentele alea înghesuite?

Obligați să ia parte la expediția Fraerei, ieșiră din curte, traversară Dunărea și se îndreptară obosiți spre destinație – vilele ministeriale aflate pe colinele cu vegetație luxuriantă ale Budei. Îi însoțeau Malîș și Zoia, laolaltă cu *vory* și interpretul de maghiară al Fraerei. Din vârful Dealului Trandafirilor se uitară cum răsărea soarele deasupra orașului. Fraera observă:

— Prima dată după zece ani, orașul se trezește în libertate.

Ajunseră la o vilă cu ziduri înalte și porți mari în fața cărora, fapt remarcabil, erau postați gardieni. Fraera se întoarse spre interpret.

— Spune-le să meargă acasă. Spune-le că acum casa asta aparține poporului.

Translatorul se apropie de porți și-i repetă cuvintele în maghiară. Poate că, după ce fuseseră martorii luptelor, gardienii ajunseseră deja singuri la o decizie similară. Protejau privilegiile unui regim care căzuse. Deschiseră porțile, își luară lucrurile și plecară. Interpretul se întoarse, neliniștit.

— Gardienii spun că vila e a lui Rákosi.

Bâlbâindu-se, Károly remarcă spre Leo:

— Locul de joacă al fostului meu șef, liderul odată glorios

al țării mele. Aici aveam obiceiul să sunăm și să întrebăm: „Domnule, vreți să ne pișăm în gura suspectului? Vreți să auziți în timp ce-o facem?” „Da”, zicea el, „vreau s-aud tot”.

Intrară pe terenurile impecabil aranjate și îngrijite.

Fraera trăgea dintr-o țigară făcută de mână. După miros, Leo își putea da seama că tutunul era amestecat cu substanțe stimulatoare. Amfetamina putea fi o explicație pentru felul în care reușea să-și păstreze nealterată energia aceea feroce. Ochii îi erau de un negru total, pupilele ei păreau a fi două smârcuri de ulei. Leo folosise și el drogul acesta în nopțile lungi de arestări și interogatorii din timpul carierei sale de ofițer MGB. Exacerba agresivitatea. Făcea rațiunea imposibilă, pervertind mintea spre violență, iar deciziile erau luate cu o încredere de sine fanatică.

Cu cheile luate din ghereta gardienilor, Fraera alergă pe scări în sus, descuie ușile și le deschise larg, până la perete. Făcu o plecăciune spre Malîș și Zoia.

— Un cuplu nou trebuie să aibă casă nouă!

Malîș roși. Zoia zâmbi în timp ce intra în casă, iar exclamațiile ei de uimire se auziră cu ecou în lungul marii săli de recepție.

— Acolo e o piscină!

Piscina era acoperită de o copertină protectoare de plastic, presărată din loc în loc cu frunze moarte. Zoia încercă apa cu degetele.

— E rece.

Cei de la centrala de încălzire nu mai lucrau. Scaunele din lemn de tec erau stivuite într-un colț. O minge de plajă dezumflată, colorată strălucitor, era dusă de vânt încolo și-ncoace.

Interiorul casei era neîngrijit, în ciuda luxului evident. Bucătăria era acoperită de praf, nu mai fusese folosită de când Rákosi fusese obligat să părăsească Ungaria, exilat în Uniunea Sovietică după apariția raportului secret. Era dotată la cele mai înalte standarde, iar instalațiile erau aduse din străinătate. Dulapurile erau pline de cristaluri și de porțelanuri. Sticle de vin franțuzesc stăteau nedeschise.

Fascinați de conținutul frigiderului, încercând să identifice diversele lucruri care se găseau acolo, acoperite între timp de mucegai, Leo și Zoia le luară pe fiecare în parte. Umăr lângă umăr, nu mai fuseseră niciodată atât de aproape unul de celălalt de la răpirea ei.

— Zoia…

Înainte să apuce să termine ce avea de spus, se auzi Fraera strigând:

— Zoia!

Zoia o luă la fugă, supusă la chemarea noii sale stăpâne.

Urmând-o în sufragerie, acolo unde intrase, Leo dădu față în față cu Stalin. Un vast portret în ulei atârna pe perete; ochii erau ațintiți în jos, ca ai unui zeu care-și supraveghează supușii. Fraera scoase un cuțit pe care i-l dădu Zoiei.

— Acum nu mai e nimeni să te denunțe.

Cu cuțitul în mână, Zoia se urcă pe un scaun, cu ochii la nivelul gâtului lui Stalin. Se afla în poziția perfectă care i-ar fi permis să-l mutileze, dar totuși nu făcea nimic. Fraera strigă:

— Scoate-i ochii! Orbește-l! Taie-i mustața!

Zoia se dădu jos și-i înapoie cuțitul Fraerei.

— Nu… nu prea-mi vine să fac asta.

Dispoziția Fraerei trecu de la exaltare la iritare.

— Nu-ți vine? Furia nu vine și pleacă. Furia nu-i schimbătoare. Furia nu-i ca dragostea. Nu-i ceva pe care să-l simți acum un minut și pe urmă gata. Furia rămâne cu tine pentru totdeauna. Ți-a ucis părinții.

Drept răspuns, Zoia își ridică și ea vocea.

— Nu vreau să mă gândesc la asta tot timpul!

Fraera o pocni pe Zoia. Leo făcu un pas în față. Fraera scoase pistolul, îndreptându-l spre pieptul lui Leo, în timp ce continua să-i vorbească Zoiei.

— Ți-ai uitat părinții? E chiar așa de ușor? Ce s-a schimbat? Malîș te-a sărutat? Asta este?

Fraera se îndreptă spre el, îl înșfăcă pe Malîș și-l sărută. El se zbătu, dar ea îl ținea strâns. După ce termină, îl împinse departe de ea.

— Frumos, dar încă sunt furioasă.

Trase un foc drept între ochii lui Stalin, apoi un altul și încă unul, își goli tot încărcătorul în pânza pictată, care se cutremura la fiecare împușcătură. Când nu mai avu niciun glonț, îi aruncă pistolul în față, arma ricoșă și căzu cu zgomot pe podea. Își șterse fruntea înainte să izbucnească în râs:

— Ora de culcare…

Cu insinuare, îi împinse din spate pe Malîș și pe Zoia.

•

Surprins, Leo se trezi, scuturat de unul dintre *vory*.

— Plecăm.

Fără nicio explicație, Leo, Raisa și Károly fură zoriți să se ridice în picioare. Stătuseră încuiați în baia de marmură, unde-și încropiseră un culcuș din prosoape întinse pe jos. Probabil că nu dormiseră mai mult de câteva ore. Fraera se afla afară, în fața porților. Malîș și Zoia stăteau alături de ea, obosiți, ceea ce nu se putea spune și despre Fraera, care părea ca apucată, mânată de un soi de energie artificială. Arătă cu degetul spre poalele dealului, spre centrul orașului.

— Ni s-a transmis că i-au găsit pe ofițerii AVH care lipseau. S-au ascuns tot timpul în sediul Partidului Comunist.

Expresia lui Károly se schimbă. Oboseala îi dispăru.

Le trebui o oră să coboare dealul și să treacă înapoi peste fluviu, apropiindu-se de Piața Republicii, unde era sediul partidului. Se auzeau focuri de armă și era fum. Clădirea se afla sub asediu. Tancurile comandate de insurgenți dezghiocau zidurile exterioare. Două camioane ardeau, incendiate. Ferestrele fuseseră sparte: bucăți mari de ciment și cărămidă căzeau pe pământ.

Fraera înaintă spre mijlocul pieței. Adăpostindu-se în spatele unei statui în timp ce gloanțele șuierau în toate părțile, trase de pe acoperiș. Brusc, rafalele se opriră. Un bărbat cu un steag încropit ieși din clădire, cerându-și dreptul la viață. Fu împușcat. În timp ce se prăbușea, insurgenții aflați pe pozițiile din față năvăliră înăuntru ca o furtună.

În momentul de liniște care urmă, Fraera îi conduse pe toți cei din spatele statuii de-a curmezișul pieței. O mulțime de luptători se înghesuia la intrare, alături de camioanele care

ardeau mocnit. Fraera li se alătură, cu Leo și ceilalți în jurul ei. Sub camioane se vedeau trupurile carbonizate ale soldaților. Mulțimea aștepta ca ofițerii AVH capturați înăuntru să fie scoși afară. Leo băgă de seamă că nu toți oamenii din mulțimea aceea erau luptători: mai erau și fotografi și membri ai presei internaționale, cu aparate de fotografiat atârnându-le de gât. Leo se întoarse, căutându-l cu privirea pe Károly. Speranța pe care o avusese mai devreme, că l-ar putea găsi pe fiul său, se transformase în groază, dorindu-și ca acesta să fie oriunde altundeva, numai aici nu.

Primul ofițer pe care-l traseră afară era un bărbat tânăr. În timp ce-și ridica mâinile, îl împușcară. Fu scos un al doilea om. Leo nu înțelegea ce spune, dar era clar că se ruga pentru viața lui. În mijlocul rugăminților, fu și el împușcat. Un al treilea ofițer ieși în fugă, dar văzându-și camarazii împușcați, încercă să se întoarcă în interiorul clădirii. Leo îl văzu pe Károly pășind în față. Tânărul acesta era fiul său.

Înfuriați de încercarea de a fugi de justiție, insurgenții îl înșfăcară pe ofițer și-l luară la bătaie în timp ce el se agățase de ușă. Károly dădu năvală, împingându-l pe Leo cu umărul, trecu de luptători și-și înconjură fiul cu brațele. Surprins de toată această adunare, fiul său plângea, sperând cumva că tatăl său l-ar fi putut proteja. Károly striga la mulțimea dezlănțuită. Se aflară împreună, tată și fiu, mai puțin de câteva secunde, după care Károly fu tras într-o parte, culcat la pământ și forțat să vadă cum îi sfâșiau uniforma fiului său, cum îi smulgeau nasturii și îi rupeau cămașa. Băiatul fu răsturnat cu capul în jos, îi legară frânghii de glezne și-l duseră până la copacii din piață.

Leo se întoarse către Fraera, pregătindu-se să se roage pentru viața băiatului, când o văzu pe Zoia, care deja se agățase de mâinile ei, implorând-o:

— Oprește-i. Te rog.

Fraera se ghemui lângă ea, în postura părintelui care încearcă să-i explice copilului ce e lumea.

— Asta e furie.

Károly se eliberă și porni clătinându-se pe urmele celor

care-i luaseră fiul; începu să plângă văzând cum îl leagă și-l atârnă cu capul în jos de ramurile copacului, încă în viață – cu fața de un roșu strălucitor și venele umflate. Károly se agăță de umerii fiului său, sprijinindu-l, până ce patul unei puști îi zdrobi fața. Căzu pe spate. Aruncară benzină peste fiul lui.

Mișcându-se cu repeziciune, Leo merse cu pași hotărâți către unul dintre *vory,* un om zăpăcit și bulversat la vederea execuției. Îi dădu un pumn în grumaz, răsucindu-l pe loc, și-i luă arma. Lăsat pe genunchi, Leo o îndreptă în direcția mulțimii. Avea o singură șansă, un foc. Îi dăduseră foc. Băiatul era în flăcări, se scutura, țipa. Leo închise un ochi, așteptând ca mulțimea să se dea puțin la o parte. Trase. Glonțul îl nimeri pe tânăr în cap. Încă arzând, corpul îi atârna nemișcat acum. Luptătorii se întoarseră, uitându-se la Leo. Fraera îndreptase deja pistolul spre el.

— Las-o jos.

Leo aruncă arma.

Károly se ridică și se agăță de trupul fiului, încercând să stingă focul, de parcă așa l-ar mai fi putut salva. Ardea și el acum, pielea de pe mâini i se acoperise de bășici roșii. Nu-i păsa, se ținea de fiul său în timp ce propriile haine luaseră foc. Luptătorii se uitau cum omul plângea și ardea; ura li se potolise. Leo ar fi vrut să ceară ajutor cuiva, să facă ceva. În cele din urmă, un om între două vârste își ridică pistolul și-l împușcă pe Károly în cap. Trupul său continuă să ardă, sub cel al fiului. În timp ce ardeau așa, împreună, mulți oameni din mulțime se grăbeau deja în altă parte.

În aceeași zi

Întors în apartament, printre *vory* mahmuri și voioșii studenți maghiari, Malîș încercă să găsească un loc doar pentru ei și se retrase în bucătărie, unde făcu un pat sub masă. Luă în mâinile sale mâinile Zoiei. De parcă tocmai ar fi fost salvată din apele unei mări înghețate, nu se putea opri din tremurat. La intrarea Fraerei simți cum trupul Zoiei se încordează, ca în preajma unui animal de pradă. Într-o mână, Fraera ținea un pistol, iar în cealaltă o sticlă de șampanie. Se ghemui jos; avea ochii injectați cu sânge și buzele crăpate.

— E o petrecere într-una din piețe în seara asta, or să vină acolo mii de oameni. Oameni de la țară or să aducă mâncare. Or să frigă porcii întregi.

Malîș răspunse:

— Zoia nu se simte bine.

Fraera se aplecă și atinse fruntea Zoiei.

— N-o să fie pe-acolo nici poliție, nici oamenii statului, doar cetățenii unei națiuni libere, și nimănui n-o să-i fie frică de nimic și de nimeni. Trebuie să fim toți acolo.

De îndată ce ieși din încăpere, Zoia începu să tremure din nou; își cenzurase emoțiile în timpul scurtei conversații. Soldații întinși pe caldarâmul străzilor, cadavrele lor acoperite cu var, la care faptul că purtau uniforme era mai important decât acela că erau oameni, simboluri ale unei forțe invadatoare. Maghiarii uciși, pe mormintele cărora se aruncaseră flori, erau simboluri ale unei nobile rezistențe. Fiecare, viu sau mort, era un simbol a ceva. Cu toate acestea, Károly fusese, înainte de toate, tată, iar ofițerul spânzurat cu capul în jos, fiul său.

Malîș șopti către Zoia:

— Trebuie să fugim, în seara asta. Nu știu unde să mergem. Dar o să supraviețuim. Mă pricep să supraviețuiesc: e singurul

lucru la care mă pricep, poate în afară de omorât.

Zoia se gândi o clipă, apoi întrebă:

— Fraera?

— Nu putem să-i spunem. Așteptăm până când toată lumea o să plece la petrecere și pe urmă mergem. Ce zici? Vii cu mine?

•

Zoia plutea între somn și trezie. În vis, vedea locul în care urmau să trăiască, undeva, la o fermă îndepărtată, într-o țară liberă, o fermă ascunsă în pădure. Nu aveau mult pământ: doar cât le era necesar să se hrănească. Era și un râu în apropiere, nici prea lat, nici prea adânc, cu ape nu prea repezi, unde înotau și prindeau pește. Deschise ochii. Apartamentul era cufundat în întuneric. Nesigură de cât timp dormise, se uită la Malîș. Îl văzu cum își ridică un deget la buze. Văzu bocceaua pe care o făcuse și bănui că în ea se găseau haine, mâncare și bani. Probabil c-o făcuse în timp ce ea dormea. Ieșind din bucătărie, nu văzură pe nimeni în camera de zi. Toată lumea plecase la petrecere. Se grăbiră să iasă, pe scări în jos, apoi în curtea interioară. Zoia ezită, amintindu-și de Leo și de Raisa, care erau încuiați în apartamentul de la ultimul etaj.

Din culoarul întunecat se auzi o voce:

— Or să fie mișcați când o să le povestesc cum ai șovăit, cruțându-i, înainte să fugi.

Fraera făcu un pas afară din umbră. Mintea Zoiei se mișcă cu repeziciune.

— Mergem la petrecere, minți ea.

— Și în legătură ce este?

Fraera clătină din cap, Malîș făcu un pas spre ea:

— Nu mai ai nevoie de noi.

— Vorbești despre libertate, adăugă Zoia. Lasă-ne să plecăm.

Fraera făcu semn din cap că da.

— Pentru libertate se luptă. O să vă dau șansa asta. Lăsați sânge și vă las pe amândoi să plecați – o zgârietură, o julitură, o crestătură, nimic mai mult. Vărsați un strop de sânge.

Malîș șovăi. Fraera începu să meargă spre ei.

— Nu poți să mă tai dacă n-ai cuțit.

Malîș își scoase cuțitul, făcându-i semn Zoiei să se dea în spate. Neînarmată, Fraera continuă să înainteze spre ei. Malîș se aplecă în față, gata să lovească.

— Malîș, am crezut că ai înțeles. Relațiile sunt o slăbiciune. Uită-te la tine cât ești de nervos. De ce? Fiindcă sunt atât de multe în joc, viața ei și viața ta, visul tău de a fi împreună, toate astea te fac temător. Te fac vulnerabil.

Malîș atacă. Fraera se feri într-o parte din calea cuțitului, îi apucă încheietura mâinii și-l lovi drept în față. El căzu la pământ, iar cuțitul se afla acum în mâna ei. Rămase în picioare deasupra lui:

— Ești o așa mare dezamăgire pentru mine…

•

Leo se întoarse spre ușă. Malîș intră primul, urmat de Zoia, cu un cuțit lipit de gât. Fraera lăsă lama jos și o împinse pe Zoia înăuntru.

— I-am prins pe când încercau să fugă împreună, erau fericiți că pleacă și nici măcar la revedere nu și-au luat.

Raisa făcu un pas în față.

— Nimic din ce spui tu n-o să schimbe nimic din ce simțim pentru Zoia.

Fraera ripostă mimând în bătaie de joc sinceritatea:

— Asta s-ar zice că e adevărat. Indiferent de ce face Zoia, fie că vă pândește cu cuțitul deasupra patului, fie că fuge, că pretinde să fie moartă, voi încă mai credeți că există o șansă să vă iubească. E un soi de sentimentalism fanatic. Aveți dreptate. N-am ce să mai zic. Oricum, s-ar putea să mai fie ceva de spus, ceva care o să schimbe ce simți pentru Malîș.

Se opri.

— Raisa, este fiul tău.

În aceeași zi

Leo aștepta ca Raisa să respingă ideea. În timpul Marelui Război Patriotic, dăduse naștere unui fiu, care însă murise. Când, în cele din urmă, Raisa vorbi, glasul abia i se auzea.

— Fiul meu e mort.

Fraera se întoarse spre Leo, mândră de secretele pe care le știa, agitându-și cuțitul.

— Raisa a născut un băiat. Conceput în timpul războiului, când soldaților care-și riscaseră viețile li se dăduse drept răsplată dreptul de a lua pe oricine le-ar fi plăcut. Și au luat-o pe ea, au violat-o, iar rezultatul a fost un copil bastard al Armatei Roșii.

Vocea Raisei era slabă, lipsită de energie, dar spuse pe un ton egal și calm.

— Nu-mi pasă cine a fost tatăl. Copilul era al meu, nu al lui. Am jurat c-o să-l iubesc chiar dacă fusese conceput în cele mai respingătoare împrejurări cu putință.

— Numai că l-ai abandonat pe băiat într-un orfelinat.

— Eram bolnavă și n-aveam unde să stau. Nu aveam nimic. Nu puteam să mă hrănesc nici măcar pe mine.

Raisa nu se uitase încă în ochii lui Malîș. Fraera își clătină capul cu dezgust.

— Nu mi-aș fi părăsit copilul niciodată, indiferent cât ar fi fost de crude împrejurările. Au trebuit să-mi ia copilul de lângă mine în timp ce dormeam.

Raisa părea epuizată, incapabilă să se apere singură.

— Am jurat să mă întorc. De îndată ce m-aș fi pus pe picioare, imediat ce s-ar fi terminat războiul și aș fi avut o casă.

— Și când te-ai întors la orfelinat ți s-a spus că fiul tău murise. Și ca o proastă, i-ai crezut. Tifos, așa ți-au spus, nu?

— Da.

— Având ceva experiență despre minciunile spuse în orfelinate, am verificat istoria asta de două ori. O epidemie de tifos omorâse un mare număr de copii. Oricum, mulți au supraviețuit fiindcă au fugit. Cei evadați stau, de regulă, sub semnul fatalității. Copiii care fug din orfelinate devin cel mai adesea hoți de buzunare prin gări.

Auzindu-și trecutul care îi era rescris cu fiecare cuvânt rostit, Malîș reacționă pentru prima dată.

— Când am furat bani de la tine, atunci, în gara aia?

Fraera dădu din cap în semn că da.

— Te-am căutat. Am vrut să crezi că întâlnirea noastră a fost accidentală. Plănuisem să te folosesc în răzbunarea mea, împotriva femeii care se îndrăgostise de omul pe care-l uram. Oricum, am ajuns să te îndrăgesc. Am ajuns să te consider foarte repede ca pe un fiu. Mi-am ajustat planurile. Te-aș ține ca și când ai fi al meu. În același timp, am îndrăgit-o și pe Zoia și m-am hotărât s-o păstrez alături de mine. Astăzi, amândoi ați aruncat dragostea asta. La cea mai mică provocare, tu ai și scos cuțitul la mine. Adevărul este că dacă ai fi refuzat să-l scoți, v-aș fi îngăduit amândurora să plecați liberi.

Fraera se îndreptă spre ușă, oprindu-se, apoi se întoarse cu fața spre Leo.

— Întotdeauna ți-ai dorit să ai o familie. Acum, ai una. Ești liber s-o ai. Ei sunt o răzbunare mai crudă decât orice mi-aș fi putut imagina.

În aceeași zi

Raisa întoarse privirea spre cameră. Malîș stătea în fața ei, cu pieptul și brațele acoperite de tatuaje. Avea o expresie prevăzătoare, defensivă, era pregătit pentru orice. Zoia vorbi cea dintâi.

— Nu contează dacă este fiul tău. Fiindcă nu este, nu cu adevărat, nu mai este, l-ai părăsit și asta înseamnă că nu ești mama lui. Iar eu nu sunt fiica ta. N-avem despre ce vorbi. Nu suntem o familie.

Malîș o atinse pe braț, iar Zoia înțelese reproșul.

— Dar nu este mama ta.

Zoia mai avea puțin și izbucnea în lacrimi.

— Încă mai putem fugi.

Malîș dădu din cap că da, se mai putea.

— Nu s-a schimbat nimic.

— Promiți?

— Promit.

Malîș făcu un pas spre Raisa, ținându-și ochii în pământ.

— Nu-mi pasă, oricum ar fi. Nu vreau decât să știu.

Spuse toate astea cu nonșalanță, dar nu era decât o încercare copilărească de a-și ascunde vulnerabilitatea. Nu așteptă răspunsul Raisei și adăugă:

— La orfelinat îmi spuneau Feliks. Dar cei de acolo mi-au dat numele ăsta. Le schimbau numele la toți, le dădeau nume pe care și le puteau aduce aminte. Nu știu care este numele meu adevărat.

Malîș numără pe degete:

— Acum am paisprezece ani. Sau s-ar putea să fie treisprezece. Nu știu când m-am născut. Deci sunt fiul tău sau nu?

Raisa întrebă:

— Ce-ți amintești de la orfelinat?

— În curte era un copac. Ne jucam pe-acolo și ne urcam în el. Orfelinatul era undeva aproape de Leningrad, nu în oraș, ci la țară. Așa era locul, cu copac în curte? Acolo l-ai dus pe băiatul tău?

— Da, răspunse Raisa.

Făcu un pas mai aproape de Malîș.

— Ce ți-au spus cei de la orfelinat despre părinții tăi?

— Că au murit. Pentru mine, întotdeauna ai fost moartă.

— Ce vrei mai mult de-atât? adăugă Zoia.

Zoia îl conduse pe Malîș în colțul cel mai îndepărtat al camerei și îl puse să stea jos, în timp ce Leo și Raisa rămaseră lângă fereastră. Leo nu ceru mai multe detalii, lăsându-i timp Raisei. În cele din urmă, aceasta șopti, ascunzându-și fața de Malîș:

— Leo, mi-am părăsit copilul. E cea mai mare rușine din viața mea. Nu ți-am spus niciodată, n-am spus niciodată nimănui. N-aș mai fi vrut să vorbesc vreodată despre asta, deși mă gândesc aproape în fiecare zi.

Leo o opri.

— E Malîș?

Raisa își coborî mai mult vocea.

— Fraera avea dreptate. A fost o epidemie de tifos. Muriseră mulți copii. Dar când m-am întors, copilul meu era încă acolo. Era pe moarte. Nu m-a recunoscut. Nu știa cine sunt. Dar am stat cu el până a murit. Tot ce ți-am spus e adevărat. L-am îngropat. Leo, Malîș nu este fiul meu.

Raisa își încrucișă brațele, pierdută în gânduri. Gândindu-se la ce se întâmplase, începu să facă presupuneri:

— Fraera trebuie să se fi întors să-l caute pe băiatul meu prin 1953 sau 1954, după ce a fost eliberată. Înregistrările trebuie să fi fost simbolice. Nu avea cum să fi aflat adevărul despre băiatul meu. N-avea cum să știe că am fost acolo când a murit. A găsit pe cineva aproape de vârsta lui: poate că-și făcuse planuri să-l folosească împotriva mea. Dacă n-a făcut-o, a fost poate fiindcă l-a îndrăgit pe Malîș. Sau poate n-a făcut-o fiindcă nu putea fi sigură că i-aș fi crezut minciunile.

— Probabil nu e decât o încercare disperată de a ne face să

suferim?

— Pe noi și pe el.

Leo reflectă:

— De ce nu-i spui adevărul lui Malîș? Fraera se joacă și cu el, nu doar cu noi.

— Cum ar suna adevărul? S-ar putea să nu-l ia drept ceea ce este. S-ar putea să simtă că-l resping, că inventez motive să-i demonstrez că nu e fiul meu. Leo, dacă vrea dragostea mea, dacă vrea să-l iubesc, dacă își caută o mamă…

•

Cu flerul ei specific pentru manipulare, Fraera nu aduse decât o singură farfurie, peste măsură de mare, plină cu bucăți de friptură fierbinte. Nu aveau altceva de făcut decât să se așeze pe jos, de jur împrejur, cu picioarele încrucișate, și să mănânce cu toții. La început, Zoia refuză să se alăture ospățului și rămase deoparte. Oricum, mâncarea se răcea, și cum fierbințeala era singura ei calitate marcantă, Zoia veni și ea și începu să mănânce cot la cot cu ceilalți, în timp ce furculițele se înfigeau în bucățile de carne și de legume.

— Zoia mi-a spus că ești profesoară, zise Malîș.

Raisa dădu din cap că era adevărat.

— Eu nu știu să scriu și să citesc. Dar mi-ar plăcea.

— Te ajut eu să înveți, dacă vrei.

Zoia clătină din cap, ignorând-o pe Raisa și adresându-i-se lui Malîș:

— Te pot învăța eu. N-ai nevoie de ea.

Farfuria aproape se golise. După ce terminară, trecură fiecare la locul lui, în colțuri separate ale camerei. Exploatând momentul, Leo îi spuse Zoiei:

— Elena vrea să vii acasă.

Zoia se opri din mâncat. Nu zise nimic. Leo continuă:

— Nu vreau să te supăr. Elena te iubește. Vrea să vii acasă.

Leo nu mai adăugă și alte detalii, îndulcind adevărul.

Zoia se ridică, lăsă să-i scape furculița din mână și se îndepărtă. Rămase câtva timp în picioare, cu fața la perete, înainte să se întindă pe jos în culcușul improvizat din colțul camerei, cu spatele spre ceilalți. Malîș o urmă, se așeză alături

și-și puse mâinile pe spatele ei.

•

Leo se trezi tremurând. Era dimineața devreme. El și Raisa stăteau înghesuiți într-o parte a camerei, Malîș și Zoia de cealaltă parte. Ieri, Fraera fusese absentă: mâncarea fusese adusă de un luptător pentru libertate maghiar. Leo remarcase o schimbare. Apartamentul fusese inundat de o atmosferă de solemnitate. Nu se mai auzeau chiotele bețivanilor și nici nu mai aveau loc petreceri.

Se ridică, se apropie de ferestruică și șterse condensul de pe geam. Orice ar fi fost acel ceva care instaurase în oraș impresia asta de pace, curățenie, alb și liniște, nu putea decât să crească neliniștea lui Leo. Era prima zăpadă a anului, într-un oraș eliberat, dar nu se simțea nici bucurie, nici încântare. Pe străzi nu era nimeni, absolut nimeni.

4 noiembrie

Undeva pe cerul de deasupra apartamentului în care se aflau, un zgomot abia auzit, care aducea cu un nechezat, crescu până culmină într-o explozie asurzitoare. Pe deasupra se văzu zburând un avion. Leo sări imediat în picioare. Camera era cufundată în întuneric. Raisa se trezi imediat și întrebă:

— Ce-i asta?

Înainte ca Leo să-i poată răspunde, exploziile izbucniră una după alta deasupra orașului, câteva la intervale extrem de scurte una de alta, din mai multe locuri odată. Într-o clipă, Leo, Raisa, Malîș și Zoia fură în picioare și săriră la fereastră.

— S-au întors, spuse Leo, adresându-li-se tuturor.

Se simți imediat panică în camerele alăturate, se auzeau pași pe acoperiș. Luați pe nepregătite, insurgenții se cățărară să ajungă la pozițiile lor. Leo văzu un tanc în stradă. Turela i se învârti încolo și încoace înainte să țintească spre trăgătorii de pe acoperiș.

— La o parte!

Împingându-i pe ceilalți de la spate către latura din partea opusă ferestrei, fu o clipă de liniște și nemișcare, apoi se auzi explozia. Căzură toți la podea, acoperișul se prăbuși, ca și peretele din spate, iar grinzile veniră grămadă înăuntru. Nu mai rămăsese decât o porțiune mică din cameră neatinsă, protejată cumva de moloz. Leo își acoperi fața cu poalele cămășii, chinuindu-se să respire în timp ce verifica în ce stare se aflau ceilalți.

Raisa apucă ce mai rămăsese dintr-o bârnă prăbușită și începu să izbească în ușă. I se alătură și Leo. Malîș strigă:

— Pe aici!

Peretele care-i despărțea de încăperea alăturată avea în partea de jos o spărtură. Se lăsară pe burtă, înfruntând

pericolul de a vedea acoperișul prăbușindu-se cu totul, trecură prin spărtura aceea făcându-și drum prin moloz și ieșiră în coridor. Nu era niciun gardian, niciun *vory*. Apartamentul era gol. Deschizând ușa de la balconul care dădea spre curtea interioară, îi văzură pe locatari părăsindu-și căminele, claie peste grămadă, nesiguri, incapabili să se hotărască dacă era mai bine să-și ia inima-n dinți și să iasă în stradă sau dacă să rămână aici, unde poate erau la adăpost.

Malîș făcu un pas mare înapoi. Leo strigă:

— Malîș!

Se întoarse purtând o cartușieră mare plină de muniție, cu grenade și un pistol. Raisa încercă să-l descurajeze, clătinând din cap.

— Or să te omoare.

— Oricum ne omoară.

— Nu vreau să iei astea cu tine.

— Dacă vrem să ieșim din oraș, avem nevoie de ele.

Raisa se uită spre Leo.

— Dă-mi pistolul, spuse acesta.

Malîș i-l dădu fără tragere de inimă. O explozie undeva prin apropiere puse capăt dezbaterii:

— Nu mai avem prea mult timp.

Leo privi în sus, spre cerul întunecat. Auzind bâzâitul motoarelor de la avioanele cu reacție, îi zori îndreptându-i spre scări. Nu se vedea nici picior de *vory*. Singura explicație era că fie luptau pe undeva, fie fugiseră. Ajungând la capătul de jos al scărilor, făcându-și loc prin mulțimea speriată, se îndreptară spre culoarul de trecere.

— Maxim!

Leo se întoarse, căutând cu privirea. Fraera stătea în picioare, urcată pe acoperiș, ținând în mâini o mitralieră automată. Prinși ca într-o capcană în mijlocul curții, nu aveau nicio șansă să ajungă la culoar înainte ca ea să-i fi împușcat pe toți, dacă asta ar fi avut de gând. Strigă:

— S-a terminat, Fraera! Asta n-a fost niciodată o luptă pe care s-o fi putut câștiga!

— Maxim, deja am câștigat!

— Uită-te în jur!

— Nu cu arma am câștigat. Am câștigat cu asta.

Atârnându-i de gât, se vedea un aparat de fotografiat.

— Panin a vrut întotdeauna să se folosească de întreaga forță a armatei sale, la maximum. Și asta am vrut și eu. Și eu vreau să prefacă orașul ăsta în praf și pulbere și să-l umple de cetățeni morți! Vreau ca lumea întreagă să vadă care-i adevărata față a țării noastre. Gata cu secretele! Nimeni nu va mai crede vreodată în bunătatea și generozitatea țării noastre! Asta-i răzbunarea mea.

— Lasă-ne să plecăm.

— Maxim, tot n-ai înțeles. Aș fi putut să vă omor de o mie de ori. Viața ta e o pedeapsă mai rea decât moartea. Du-te înapoi la Moscova, duceți-vă toți patru, du-ți și fiul căutat pentru crimă, care s-a îndrăgostit de o fiică plină de ură. Numai încercați să fiți o familie.

Leo se separă de restul grupului.

— Fraera, îmi pare rău pentru ce ți-am făcut.

— Adevărul e, Maxim, că până n-am început să te urăsc pe tine eram un nimeni.

Leo se întoarse cu fața spre culoar, așteptând să i se-nfigă un glonț în spate. Dar nu trase nimeni. Înainte de a ieși în stradă, se opri și se mai uită o dată în urmă. Fraera dispăruse.

În aceeași zi

În interiorul unei cafenele abandonate, cu bucăți de față de masă înfășurate pe mâini ca să-l protejeze de cioburi, Leo stătea culcat pe burtă, așteptând să treacă tancurile. Își săltă capul, uitându-se încordat afară, prin fereastra spartă. Erau trei tancuri, cu turelele pivotând dintr-o parte în alta, examinând clădirile, căutându-și țintele. Armata Roșie nu mai desfășura unități izolate de tancuri T-34, stângace și vulnerabile. Acestea erau mai încăpătoarele și mai blindatele T-54. Din ce văzuse Leo până acum, strategia sovieticilor se schimbase. Venind în coloane, replica lor se vădea într-o desfășurare disproporționată de forțe – unui singur glonț rătăcit i s-ar fi răspuns probabil cu distrugerea întregii clădiri. Tancurile înaintau numai după ce terminau de distrus.

Îi trebuiseră două ore ca să meargă ceva mai puțin de un kilometru, obligat să-și caute adăpost la aproape fiecare intersecție. Era în zori și nu se mai puteau ascunde la adăpostul întunericului, înaintarea lor încetinise încă și mai mult, prinși ca în cursă într-un oraș care era sistematic distrus. Să stai înăuntru nu mai prezenta nicio garanție. Tancurile erau echipate cu obuze atât de puternice încât puteau trece prin trei încăperi înainte să detoneze undeva în mijlocul casei, provocându-i prăbușirea.

Urmărind desfășurarea dispozitivelor militare, Leo nu putea decât să facă speculații asupra posibilității ca eșecul inițial de a controla orașul să fi fost deliberat. O astfel de posibilitate ilustra ineficiența blindajului mai vechi, împotriva căruia se putea apăra până și o amețită de gloată cu mâinile goale. Acum, echipamente și mașini de război de ultimă oră mărșăluiau pe străzile Budapestei, de parcă ar fi fost un film de propagandă militară. O eventuală audiență moscovită nu ar fi putut trage decât o singură concluzie: planurile de reducere

a armatei convenționale erau greșite. Era nevoie de bani mai mulți, de o dezvoltare pe scară largă a cursei înarmării – puterea Uniunii Sovietice depindea de ea.

Cu colțul ochiului, Leo zări fugitiv un fulger de lumină oranj, izbucnit pe neașteptate dintre grămezile de moloz, pe fundalul luminii cenușii a dimineții. De cealaltă parte a străzii, trei bărbați tineri pregăteau cocteiluri Molotov. Leo încercă să le atragă atenția făcându-le semne cu mâna. Sticlele cu benzină nu ar fi mers, căci unitățile de răcire ale tancurilor T-54 erau mai bune decât cele cu care erau dotate T-34. Acum luptau, fără să știe, cu o generație complet diferită de arme. Improvizațiile lor primitive nu aveau niciun rost. Unul dintre bărbați îl văzu și, interpretându-i semnele în mod eronat, îi arătă un pumn amenințător.

Cei trei bărbați se ridicară în picioare și o luară la fugă spre partea din spate a tancului – aruncară sticlele incendiare, perfect, și toate trei își atinseră ținta, acoperind tot spatele lui T-54 cu combustibil arzând. Flăcările se înălțară. Cei trei fugiră, aruncând priviri peste umăr, așteptând o explozie care nu avea să vină niciodată. Focul care se întindea la suprafața blindajului era total irelevant. Tinerii măriră pasul, alergând la adăpost. Leo se lăsă în jos. Tancul se întoarse și trase. Cafeneaua se cutremură, cioburi mari din geamurile care mai rămăseseră la ferestre căzură pe podea, împrăștiindu-se peste tot. Prin fereastră pătrunseră praf și fum. La adăpostul norului format astfel, Leo se trase înapoi, tușind, târându-se, printre dărâmături, până la bucătăria unde Raisa, Zoia și Malîș stăteau pe vine în dosul unei mese de metal.

— Pe străzi nu se poate trece.

— Dar pe acoperiș? întrebă Malîș. Putem traversa pe deasupra, ne târâm.

— Dacă ne văd sau dacă ne aud, or să tragă. Pe-acolo pe sus s-ar putea să fie mult mai greu de scăpat. Am fi prinși în capcană.

— Suntem prinși în capcană aici înăuntru, zise Raisa.

La etajul de sus erau două ferestre, dintre care una dădea spre bulevardul principal, cealaltă spre o străduță îngustă din

spate, prea strâmtă pentru un T-54. Leo deschise fereastra aceasta, cercetând pe unde ar putea trece. Nu exista burlan, nu era niciun loc unde să fi putut sprijini piciorul, nicio modalitate la îndemână de a ajunge pe acoperiș. Malîș îl bătu pe picior.

— Lasă-mă să mă uit.

Leo îi îngădui lui Malîș să iasă peste pervaz. Își făcu vânt și se ridică cu totul, cu picioarele atârnându-i în spate, în timp ce stătea în echilibru pe marginea ferestrei. Leo încercă să-l sprijine, dar el îl respinse:

— Stau bine.

Se trase singur în sus, ridică un picior peste margine, apoi pe celălalt.

— Să treacă Zoia, acum, zise.

Raisa aruncă o privire, măsurând distanța până jos. Erau vreo cincisprezece metri.

— Stai.

Luă cele două bucăți de față de masă pe care le avusese Leo înfășurate pe mâini mai devreme și le înnădi. Le înfășură în jurul mijlocului Zoiei, dar ea se supără.

— Am supraviețuit singură luni de zile, fără voi.

Raisa o sărută pe obraz.

— Tocmai de aia ar fi cât se poate de jenant să mori tocmai acum.

Zoia își înăbuși un zâmbet, pe care-l transformă repede într-o încruntătură.

Stând pe pervazul ferestrei, Leo o ridică și pe ea. Se apucă de marginea acoperișului.

— Trebuie să-mi dai drumul, ca să-mi pot răsuci picioarele!

Cu grijă, Leo îi dădu drumul, urmărind-o în timp ce se răsucea. Malîș o prinse și o trase în sus. Frânghia din fețe de masă, pe post de coardă de siguranță, era întinsă la maximum.

— Gata, m-am ridicat.

Raisa dădu drumul frânghiei. Ea urma, ultimul care trebuia să urce fiind Leo.

Acoperișul se înălța și culmina cu o bandă îngustă. Malîș și Zoia încălecaseră pe creasta acoperișului și împreună cu Raisa

formau un singur rând. În timp ce se cățăra, lui Leo îi alunecă piciorul pe țigle; una dintre ele fu dislocată și alunecă zăngănind pe acoperiș înainte să cadă. Urmă o clipă de liniște înainte de bufnitura pe care o făcu zdrobindu-se pe caldarâm. Toți patru înghețară lipiți de țigle. Dacă ar cădea vreo țiglă de cealaltă parte, pe bulevard, ar fi dați de gol.

Leo se uită în jur, cântărind situația. Peste tot pe deasupra orașului se vedea fum ridicându-se în fire subțiri. Acoperișurile erau sparte și din loc în loc, acolo unde până de curând fuseseră clădiri, acum rămăseseră goluri. Avioane de luptă cu reacție – MiG-uri – tăiau spațiul de deasupra orașului la mică altitudine, lăsându-se să cadă în poziție de atac, nimicindu-și țintele. Chiar și pe acoperiș, erau foarte expuși.

— Trebuie să ne grăbim, spuse Leo.

Târându-se în patru labe, depășind pericolele care-i pândeau jos, puteau, cel puțin, să înainteze.

În cele din urmă, casele se sfârșiră: ajunseseră la capăt.

— Trebuie să coborâm, să traversăm strada, după care să ne urcăm iar, pe partea cealaltă, zise Malîș.

Țiglele începură să huruie. Leo merse până la marginea acoperișului și se uită cu grijă în jos, spre bulevardul principal. Chiar atunci treceau patru tancuri. Unul după altul, cotiră ieșind din bulevardul principal. Spre uimirea lui Leo, al patrulea dintre ele se opri. Ai fi zis că rămăsese să păzească intersecția. Trebuia să încerce să se strecoare pe lângă el, eventual ocolindu-l.

Pe punctul de a se întoarce la ceilalți cu vești proaste, Leo zări mișcare la fereastra apartamentului aflat sub el. Își întinse gâtul peste margine, privind cum două femei lăsau să atârne de la fereastra etajului celui mai de sus steagul modificat al Ungariei, steagul de pe care secera și ciocanul fuseseră decupate. Cei din tanc îi văzuseră pe protestatari. Leo se ridică puțin deasupra acoperișului și le făcu semn celorlalți:

Mișcați-vă! *Acum*!

Se târâră cât mai departe cu putință de bulevard.

Bucata de acoperiș din spatele lor sări în aer, spărgându-se în mii de bucăți care căzură ca o ploaie de moloz în jurul lor.

Șocul zguduiturii puse toate țiglele în mișcare. Lui Malîș, aflat cel mai aproape de streașină, îi alunecă un picior; fu pe punctul de a cădea în gol. Zoia îi azvârli capătul frânghiei din fețe de masă. Îl prinse chiar în momentul în care avalanșa de țigle îl luă cu ea.

În cădere, Malîș o trase și pe Zoia. Încercă să se prindă de ceva și nu avu de ce. Leo se întinse spre ea, nu reuși să-i prindă mâna, dar apucă o bucată din fața de masă. Reuși să-i țină pe loc – Zoia era chiar pe streașină, iar Malîș atârna în gol. Dacă l-ar fi văzut cei din tanc, ar fi tras, ucigându-i pe toți. Leo trase de bucata de pânză, în timp ce Raisa cobora spre marginea acoperișului.

— Dă-mi mâna!

Îl prinse pe Malîș de braț și-l trase în sus. Leo își scoase capul peste marginea streșinii, uitându-se în jos la tanc. Turela se rotea îndreptându-se în direcția lor.

— Sus!

Odată ridicați în picioare, o luară la fugă peste acoperiș, către apartamentul prăbușit aflat pe partea cealaltă. Lovitura izbi în plin în spatele lor, exact în locul de unde alunecase Malîș – la colțul clădirii. Toți patru se treziră ridicați în aer, apoi aterizară în patru labe. Cu urechile țiuindu-le, tușind din cauza prafului, se uitau la dezastrul care se întindea în fața și, acum, în spatele lor: două găuri căscate de parcă vreun monstru ar fi mușcat de două ori din construcție.

Leo cercetă cu privirea apartamentul distrus de obuze. Primul obuz lovise în partea de sus, fărâmând acoperișul, sub greutatea căruia etajul de sus venise peste cel de dedesubt. Puteau să ajungă jos trecând printre grinzile rupte. Porni el înainte, sperând că cei din tanc aveau să presupună că muriseră toți. Ajungând la ce mai rămăsese din tavanul prăbușit, văzu mâna acoperită de praf a femeii care, ceva mai devreme, flutura steagul. Nu era timp de zăbovit, trebuia să găsească o cale să iasă de aici. Casa scărilor era undeva în spate. Trase de ușă, încercând să găsească o cale de trecere, dar dincolo de ea nu era nimic altceva decât moloz.

Stând în fața apartamentului distrus, cu privirea ațintită

asupra bulevardului, Raisa îi avertiză:

— Ne înconjoară!

Tancul se întorcea. Prinși în capcană, nu aveau nici unde să se ascundă, nici unde să fugă.

Leo își înteți eforturile, încercând să curețe scările, singura cale de ieșire. I se alăturară Zoia și Raisa. Malîș dispăruse. Fugise, se salvase – rămăsese, până la sfârșit, un *vory*. Leo aruncă o privire peste umăr. Afară, tancul lua poziție, pregătindu-se pentru cea de a treia lovitură. O să tragă iar și iar, până ce ambele case se vor fi transformat în praf și pulbere. Prinși în apartamentul bombardat, cu ziduri de cărămidă înălțându-se de o parte și de alta, cu casa scărilor blocată, singura cale de scăpare era să sară jos în stradă.

Leo le lăsă pe Zoia și pe Raisa și alergă de-a dreptul către tanc. Ajuns la marginea streșinii, se opri. Malîș se afla deja în stradă. Stătea în fața tancului. În mână ținea o grenadă.

Malîș trase cuiul și escaladă sprinten partea din față a tancului. Carul își ridică tunul spre cer în încercarea de a-l împiedica să ajungă la trapă. Malîș era însă mult prea rapid, prea isteț și priceput; se agăță cu picioarele de corpul tunului, făcându-și vânt în sus. Trapa se deschise: ieși un ofițer, care, după câte se vedea, avea de gând să-l împuște pe Malîș înainte ca acesta să aibă timp să arunce grenada.

Leo scoase pistolul și trase: gloanțele ricoșară în peretele blindat al tancului. Ofițerul fu obligat să bată în retragere și să închidă trapa. Malîș ajunse la partea de sus a turelei și dădu drumul grenadei, după care se lăsă să cadă în stradă.

Grenada explodă și, o fracțiune de secundă mai târziu, se întâmplă același lucru și cu obuzul din turelă, cu o forță mult mai mare, iar puterea exploziei își transmise vibrațiile prin corpul întregului tanc. Malîș fu ridicat de la pământ de suflu și aruncat jos în stradă. Din interiorul tancului începu să iasă fum. Nu ieși nimeni afară.

Zoia coborâse deja de pe clădire și se năpustise înainte să-l ajute pe Malîș să se ridice. Zâmbea. Prinzând-o din urmă, veni și Leo.

— Trebuie să ieșim de pe strada asta, zise el.

Cămașa lui Malîș se colora treptat într-un roșu întunecat de la o pată din mijloc ce se tot lățea.

Leo se lăsă să cadă în genunchi și-i sfâșie cămașa. Se văzu o tăietură cât lungimea degetului său mare, o crestătură de-a curmezișul stomacului, o linie neagră – parcă ar fi fost două buze însângerate. Cercetând spatele băiatului, Leo nu găsi vreo rană de ieșire a schijei.

În aceeași zi

Leo dădu buzna, cu Malîș în brațe, în Clinica Medicală numărul 2, avându-le alături pe Zoia și pe Raisa. Ajunseseră la spital fugind pe străzi, riscând să se întâlnească cu tancurile care patrulau prin oraș. Fuseseră câteva turele care se fixaseră asupra lor, dar niciuna din ele nu trăsese. La intrarea în spital stăteau o mulțime de oameni răniți, unii sprijiniți de prieteni sau de membri ai familiilor lor, alții culcați pe podele. Peste tot, pe pereți și pe jos, se vedea sânge. Căutând cu privirea un doctor sau o infirmieră, Leo zări o haină albă. Se năpusti înainte, în direcția aceea. Doctorul era înconjurat de pacienți, incapabil să acorde fiecăruia mai mult de câteva clipe din timpul său, examinând rănile și trimițându-i în spital doar pe cei mai grav afectați. Ceilalți rămâneau pe coridor.

Leo se așeză în rândul celor care așteptau verdictul medicului. Ajungând, în cele din urmă, și la Malîș, doctorul îi atinse fața. Răsuflarea băiatului slăbise mult. Tenul îi era acoperit de paloare. Leo folosise cămașa lui Malîș, apăsând-o pe rană să oprească sângerarea, astfel că acum aceasta era îmbibată. Doctorul dădu cămașa la o parte și se aplecă să cerceteze rana mai de aproape. O atinse cu degetele și o desfăcu: sângele începu să șiroiască. Verifică spatele băiatului, fără să găsească rana de ieșire. Pentru prima dată, doctorul își ridică privirea spre Leo. Nu spuse nimic, doar dădu foarte ușor, aproape imperceptibil, din cap. Și cu asta, plecă.

Zoia îl apucă pe Leo de mână.

— De ce nu face nimic să-l ajute?

Leo fusese soldat și mai văzuse răni ca aceasta până atunci. Sângele era negru: șrapnelul îi tăiase ficatul lui Malîș. Pe câmpul de bătălie nu ar fi existat șansă de supraviețuire. În spitalul de aici, condițiile erau doar cu ceva mai bune decât cele de acolo. Nu era nimic de făcut.

Leo nu avea nimic de zis, nu putea să spună nimic.

Zoia își croi drum dând din coate prin mulțime și se agăță de brațul doctorului, încercând să-l aducă înapoi la Malîș. Ceilalți începură să protesteze. Dar ea nu-i dădu drumul deloc, până când o împinseră în spate țipând la ea. Zoia se rostogoli pe podea, printre picioarele mulțimii. Raisa o ajută să se ridice.

— De ce nu fac nimic să-l ajute?

Zoia începu să plângă, punându-și mâinile pe fața lui Malîș. Își ridică privirea spre Leo și-l fixă stăruitor, cu ochii roșii, implorându-l:

— Te rog, Leo, te rog, o să fac orice vrei, o să fiu fiica ta, o să fiu fericită. Dar nu-l lăsa să moară.

Buzele lui Malîș se mișcară. Leo se aplecă, încercând să deslușească ce spunea:

— Nu… aici.

Leo îl duse pe Malîș în brațe până la intrare, printre cei care abia sosiseră, cu toții plini de sânge, dincolo de ușile principale, departe de recepție, și găsi un loc în care puteau sta singuri. Printre straturile de flori, în care plantele se uscaseră și pământul era înghețat, Leo se așeză pe jos, sprijinindu-l pe Malîș pe picioarele lui. Zoia se așeză alături și îl apucă de mână pe băiat. Raisa rămase în picioare, fără astâmpăr, mișcându-se încolo și încoace:

— Poate reușesc să găsesc ceva să-i aline durerea.

Leo se uită în sus la ea și-și clătină capul. După douăsprezece zile de conflict, în spital nu mai rămăsese aproape nimic.

Malîș era calm, închidea și deschidea ochii. O privi pe Raisa.

— Știu că…

Glasul i se auzea stins. Fiindcă nu auzea ce spune, Raisa se ghemui lângă el. Malîș continuă:

— Fraera a mințit… știu… că nu ești… mama mea.

— Nu mi-aș fi dorit nimic mai mult decât să fi fost mama ta.

— Mi-ar fi plăcut să… să fiu băiatul tău.

Malîș închise ochii și-și lăsă capul într-o parte, sprijinindu-l de Zoia. Ea se întinse lângă el, cu capul apropiat de al lui, ca și cum ar fi fost amândoi pe cale să adoarmă. Ea își puse brațele în jurul lui și îi șopti:

— Ți-am povestit despre ferma unde o să mergem să trăim?

Malîș nu răspunse. Nu deschise ochii.

— E lângă o pădure și e plină de mure și de ciuperci. Pe-aproape curge un râu, o să mergem vara să înotăm. O să fim tare fericiți împreună.

În aceeași zi

Rămasă în picioare pe ce mai rămăsese din acoperiș, Fraera nu mai ținea în mână pistolul, ci un aparat de fotografiat, imortalizând dezastrul: imagini care aveau să circule în curând, tipărite, în toată lumea. Chiar dacă rola asta, ultima, nu s-ar fi păstrat, n-avea nicio importanță. Strânsese deja sute de fotografii, pe care le scosese pe furiș din oraș, folosindu-se de familiile disidenților și ale insurgenților, dar și de reprezentanții presei internaționale. Imaginile sale cu oameni morți, cetățeni ai Budapestei, și clădiri distruse aveau să fie publicate, ani la rând după aceea, sub titulatura *sursă anonimă*.

Era singură, poate pentru prima dată de când fiul îi fusese luat de lângă ea, cu șapte ani în urmă, fără Malîș care să-i stea alături, fără ceilalți oameni gata să sară la chemarea ei. Banda pentru crearea căreia îi trebuiseră câțiva ani se risipise. Puținii *vory* care mai rămăseseră fugiseră. Banda insurgenților se împrăștiase care încotro. În primele ore ale atacului din dimineața aceea, mulți muriseră. Le fotografiase cadavrele. Polgár Zsolt, translatorul personal, îi rămăsese alături. Se înșelase în privința sa. Murise pentru cauza lui. În timp ce zăcea mort, îi făcuse o fotografie, cu o deosebită grijă.

Nu-i mai rămăseseră pe film decât trei poziții. În depărtare se vedea un avion cu reacție rotindu-se pe cer, apoi îndreptându-se spre ea. Ridică aparatul, fixând avionul în obiectiv. MiG-ul se lansă în picaj, în poziție de atac. Țiglele din jurul ei începură să se fărâmițeze. Așteptă până ce avionul se află aproape deasupra capului său. În timp ce acoperișul exploda și fragmente de ardezie îi săreau peste brațe și față, nu mai avu nicio îndoială că fotografia pe care o făcea în chiar clipa aceasta avea să fie cea mai reușită dintre toate.

Două săptămâni mai târziu
Uniunea Sovietică
Moscova

19 noiembrie

Prima zi la serviciu: mâinile lui Leo erau pline de făină și fața îi dogorea de la cuptoarele încinse. În timp ce lua un rând de pâini abia scoase din cuptor, îl auzi pe Filip strigând:

— Leo, te caută cineva.

Un Frol Panin imaculat intră în brutărie. Își aruncă ochii asupra localului cu o bună dispoziție plină de condescendență, ceea ce Leo băgă de seamă:

— Nu există cerere pe care să n-o putem satisface: pâine de secară cu semințe de coriandru sau îndulcită cu miere, nu cu zahăr. Pâine cușer sau fără ulei…

Apucă una dintre bucățile calde, o rupse și îi oferi lui Panin. Acesta luă o bucățică. Omul care-l trădase, care colaborase cu dușmanii săi nu dădu nici măcar un semn de stânjeneală, de vină sau rușine, și începu să mestece liniștit.

— E foarte bună.

Panin lăsă pâinea jos, își scutură făina de pe degete și verifică dacă Filip se afla destul de departe încât să nu audă ce vorbeau.

— Leo, la stalinism nu se mai întoarce nimeni. N-or să mai fie arestări în masă. Lagărele se închid. Celulele de interogatoriu sunt desființate. Și schimbările astea sunt din ce în ce mai multe. Or să continue. Dar trebuie să continue în secret, fără să se recunoască existența vreunei greșeli. Trebuie să mergem înainte… fără să ne uităm înapoi.

În ciuda a toate, Leo nu se putu abține să nu-l admire pe Panin. Ar fi putut face în așa fel încât Leo să nu mai fi scăpat niciodată din Budapesta. Și totuși, Panin își cântărea toate deciziile pe o bază eminamente practică. Nu făcea nimic din

răutate sau din spirit de contradicție. Odată ce revolta fusese înfrântă și Fraera murise, Leo nu mai avea mare importanță, așa încât i se îngăduise să trăiască.

— Frol Panin, ce vrei de la mine? Ai câștigat.

— Aș putea să-ți aduc argumente că noi toți am câștigat.

— Nu, eu am pierdut cu multă vreme în urmă. Încerc doar să nu pierd mai mult decât am pierdut deja.

— Leo, orice vei fi crezând tu acum despre mine, deciziile mele au fost întotdeauna luate pentru…

— Binele cel mai mare?

Panin dădu din cap afirmativ și adăugă:

— Vreau să lucrezi pentru mine. Avem nevoie de oameni ca tine.

— De oameni ca mine…

Leo lăsă fraza să-si facă efectul înainte să întrebe:

— Ai de gând să redeschizi Departamentul Omucideri?

— Nu, încă nu suntem pregătiți pentru așa ceva.

— Când o să fiți, mă găsiți în locul ăsta.

— Făcând pâine de secară cu semințe de coriandru?

Panin zâmbi.

— Foarte bine, sper atunci ca într-o zi să-ți pot fi de ajutor.

Era o scuză, o rugăminte de a fi iertat, ceva de genul acesta.

Leo nu respinse gestul.

— Ar fi un lucru pe care l-ai putea face pentru mine.

În aceeași zi

La recepția Conservatorului din Moscova, Leo întrebă de Piotr Orlov, unul dintre cei mai promițători tineri muzicieni ai țării. Fu îndreptat spre o sală de repetiții. Orlov, un bărbat care părea să se apropie de treizeci de ani, deschise ușile duble cu sistem de protecție acustică și întrebă brusc:

— Da?

— Numele meu este Leo Demidov. Frol Panin mi-a spus că m-ai putea ajuta.

Auzind numele lui Panin, compozitorul deveni mai amabil.

Sala de repetiții era mică. Înăuntru nu se aflau decât un pupitru și un pian. Orlov își ținea vioara de gât. Arcușul îi stătea pe pupitru, alături de un tub cu sacâz.

— Ce pot face pentru dumneavoastră?

Leo deschise dosarul pe care-l avea cu el și scoase o singură foaie de hârtie, în al cărei mijloc se vedea o gaură arsă, care fusese făcută, cu șapte ani în urmă, de la o lumânare din biserica lui Lazar. În timp ce hârtia începea să se înnegrească, Leo își schimbase gândul pe neașteptate. O aruncase pe podeaua de piatră și stinsese flacăra care începea să se mărească. Partitura astfel carbonizată – tot ce mai rămăsese din lucrarea compozitorului arestat – fusese depozitată în dosarul lui Lazar, ca probă a legăturilor sale cu contrarevoluționarii.

Orlov merse la pupitru și examină cele câteva note care supraviețuiseră. Leo dădu explicații:

— Nu știu să descifrez partituri, așa că nu știu nici măcar dacă e destul cât să-ți dai seama de piesă per ansamblu. Am vrut s-o aud cântată de cineva, pe cât posibil.

Orlov își ridică vioara la bărbie, apucă arcușul și începu să cânte. Leo nu avea habar câtuși de puțin de muzică. Se așteptase ca bucata să fie înceată și tristă. Era însă vioaie și

veselă și-i plăcu mult.

Avu nevoie de câteva momente să-și dea seama că Orlov nu avea cum să fi cântat atât de mult urmărind doar cele câteva note pe care i le dăduse. Confuz, așteptă politicos ca Orlov să termine. În cele din urmă, acesta lăsă arcușul jos.

— Este foarte populară, una dintre cele mai de succes compoziții recente.

— Probabil vă înșelați. Se presupune că piesa aceasta s-a pierdut. Compozitorul a murit înainte să-și fi auzit interpretată lucrarea măcar o dată.

Orlov se arătă nedumerit.

— A fost interpretată săptămâna trecută. Compozitorul e în viață.

•

Aflat în holul unui bloc de apartamente exclusivist, Leo bătu la ușă. Trecu destul timp până ce un bărbat de vârstă mijlocie să deschidă ușa, un servitor, îmbrăcat într-o uniformă neagră cu înfățișare impecabilă.

— Cu ce vă pot ajuta?

— Am venit să-l văd pe Robert Meșik.

— Aveți programare?

— Nu.

— Nu primește nicio vizită fără programare.

Leo îi întinse foaia arsă la mijloc.

— Pe mine o să mă primească.

Neîncrezător, omul se supuse.

— Așteptați aici.

Câteva minute mai târziu, se întoarse, însă fără foaia de hârtie.

— Vă rog să mă urmați.

Leo merse în urma lui prin apartamentul mobilat cu lucruri scumpe, până la un studio aflat în partea din spate. Compozitorul Robert Meșik stătea în picioare lângă fereastră, ținând în mână foaia arsă de hârtie. Adresându-i-se servitorului, spuse:

— Poți să ne lași.

Omul plecă.

— V-ați descurcat bine, remarcă Leo.

Meșik oftă.

— Cumva mă simt ușurat. Am așteptat foarte mult clipa asta. Să apară cineva cu o probă și să denunțe frauda.

— L-ați cunoscut pe adevăratul compozitor?

— Pe Kiril, da, am fost prieteni. Exersam împreună. Eram gelos pe el, căci era un geniu. Despre mine nu se poate spune așa ceva.

— Dumneata l-ai denunțat?

— Nu, niciodată, îl iubeam. Ăsta-i adevărul. Nu aveți niciun motiv să mă credeți. Când a fost arestat, desigur, n-am făcut nimic. N-am spus nimic. El și profesorul său au fost trimiși într-un lagăr. După moartea lui Stalin, am încercat să-i găsesc. Mi s-a spus că nu supraviețuiseră. Asta m-a întristat. Mi-a venit ideea să copiez una dintre lucrările lui Kiril, în memoria lui. Se pierduseră, dar n-avea nicio importanță, îl auzisem cântându-le de multe ori. Le aveam în sânge. N-am făcut decât câteva schimbări minore. Compoziția a fost un adevărat succes.

— Dar n-ați declarat care era originea piesei?

— Am fost cucerit de atâtea laude. Începând de atunci, am transcris fiecare piesă. Mi le-am putut aminti, făcând variațiuni minore, am avut parte de onoruri și-am încasat toate beneficiile de pe urma lor. Vedeți, Kiril n-a avut familie. Nu avea pe nimeni, de altfel. Nimeni nu credea în el. Nimeni nu i-a cunoscut muzica, în afară de profesorul lui. Și de mine.

— A mai fost o persoană.

— Cine?

— Soția unui preot.

— Prin ea ați reușit să mă găsiți?

— Într-un fel, da.

După un moment de tăcere, compozitorul întrebă:

— Aveți de gând să mă arestați?

Leo clătină din cap.

— Nu dețin autoritatea de a vă aresta.

Meșik păru să nu înțeleagă.

— Atunci, mâine, primul lucru pe care o să-l fac, o să fie să

spun lumii adevărul.

Leo traversă încăperea, uitându-se pe fereastră la zăpada care începuse să cadă. Se vedeau copii jucându-se.

— Ce-o să le spuneți? Că statul a omorât un geniu și că dumneata i-ai furat muzica? Cine-o să vă iubească pentru o astfel de mărturisire? Cine-o să vrea s-o audă?

— Ce-ați vrea să fac?

Zăpada începuse să se așeze.

— Să cântați mai departe.

În aceeași zi

Cocoțată pe acoperișul blocului în care se afla apartamentul Raisei și al lui Leo, Zoia tremura sub zăpada care cădea în jurul ei. În fiecare zi care trecuse de la întoarcerea acasă urcase aici, cățărându-se ca să privească orașul de sus. Fără acoperișuri care să se prăbușească, fără zgomote de focuri de armă și fără țigle care să se cutremure la trecerea tancurilor. Se simțea de parcă ar fi fost nu la Moscova, nu altundeva, ci în pragul iadului. Sentimentul de apartenență la ceva pe care-l încercase cât fusese în Budapesta nu avea nimic de a face cu acel oraș anume, nici cu revoluția, ci cu Malîș. Îl pierduse pe el sau îi era dor de acea parte din sine însăși care acum îi lipsea? El îi luase povara solitudinii de pe umeri și acum greutatea aceea o simțea mai intensă ca niciodată.

Îl îngropaseră pe Malîș undeva în afara Budapestei. Ea nu voise să-i lase trupul la spital, rătăcit printre ceilalți morți, unul printre atâția alții, fără familie sau prieteni care să-l jelească. Leo îl purtase până dincolo de împrejmuirea rusească. Săpaseră pământul înghețat și-l îngropaseră lângă un copac, departe de drumul pe care treceau tancuri și camioane. Zoia îi crestă numele în scoarța copacului cu lama cuțitului ei. Amintindu-și că el nu știa să citească, scrijelise o inimă în jurul literelor.

La început, când Zoia urcase pe acoperiș, Raisa se grăbise să meargă după ea, temându-se că poate avea de gând să se arunce de pe casă. Dându-și seama că nu căuta decât un loc în care să fie singură, Raisa nu se mai amestecase, și nici Leo, îngăduindu-i Zoiei să stea acolo ore întregi. Luă un pumn de zăpadă în căușul palmelor și se uită cum i se topește în mâini.

•

Făcând curățenie după cină, Raisa se întoarse. Zoia stătea în picioare în cadrul ușii, tremurând, cu zăpadă în mâini.

Raisa îi apucă palmele între ale sale.

— Ești rece. Vrei să mănânci ceva? Am pus ceva deoparte pentru tine.

— Elena s-a culcat?

— Da.

— Și Leo?

— El încă nu s-a-ntors.

Elena se întorsese de la spital, însănătoșită de miracolul că Zoia trăiește. Aceasta plânsese, simțindu-se vinovată de câte ori o vedea pe surioara ei. Elena slăbise foarte mult. Chiar și fără să-i fi spus cineva ceva, Zoia își dădu seama că sora ei n-ar mai fi supraviețuit multă vreme. Elena nu pusese nicio întrebare despre ce se petrecuse, copleșită de fericire, indiferentă la detaliile referitoare la cele întâmplate. Familia ei trăia.

Raisa se lăsă în genunchi în fața Zoiei.

— Spune-mi.

Se auzi o cheie întoarsă în broască, la ușa din față. Leo intră, zorit și cu fața roșie.

— Îmi pare rău…

— Ai venit la vreme să le citești ceva fetelor, replică Raisa.

Zoia clătină din cap.

— Pot să vorbesc eu înainte? Cu amândoi.

— Desigur.

Leo intră în bucătărie, trase două scaune și se așeză lângă Zoia.

— Ce s-a întâmplat?

— Întotdeauna i-am spus Elenei totul. De când m-am întors, e fericită și nu vreau să-i stric fericirea. Nu vreau să-i spun ce s-a întâmplat. Nu vreau să-i spun adevărul. Nu vreau să-i spun c-am lăsat-o singură.

Zoia începu să plângă.

— O să mă ierte, oare, dacă-i spun adevărul?

Cu toate că ar fi vrut, Leo își dădu seama că nu putea să-și treacă brațul în jurul umerilor ei. Îi spuse doar:

— Te iubește tare mult.

Zoia ridică ochii spre Leo, apoi spre Raisa.

— Dar o să mă ierte?

Toți trei se întoarseră spre ușă. Acolo stătea Elena, îmbrăcată în cămașă de noapte. Nu venise acasă decât de o săptămână și era deja transformată, luase în greutate și în obraji i se întorsese culoarea.

— Ce se întâmplă?

Zoia se îndreptă spre ea.

— Elena, am ceva să-ți spun.

Leo se ridică în picioare.

— Înainte de asta, ce-ați zice de o poveste?

Elena zâmbi.

— Una făcută de tine?

Leo încuviință dând din cap.

— Una făcută de mine.

Zoia își șterse lacrimile și-l luă pe Leo de mână.

virtual-project.eu

{1} MGB, acronim pentru *Ministerstvo Gosudarstvennoi Bezopasnosti* (Ministerul securității guvernamentale), poliția secretă sovietică ce a precedat KGB-ul. (*n.r.*).

{2} Politburo, din rusescul *politbiuro* (*politiceskoe biuro*), birou politic. În fosta U.R.S.S., organ politic suprem executiv, format din membri aleși de către Comitetul Central al Partidului Comunist și însărcinat cu aplicarea hotărârilor politice ale partidului, ratificate de către Comitetul Central. (n.r.).

{3} *Bania,* în limba rusă, poate însemna orice fel de baie de aburi, dar în mod obișnuit se referă la tipul de saună rusească. (n.r.).

{4} Operaház este denumirea maghiară a Operei de Stat din Budapesta. (n.r.).